

UNIVERSITY of NICOSIA

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΠΜΣ «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΣΕΙΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν.4139/2013 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ ΚΑΙ Η
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ»**

**“THE REGULATIONS OF LAW 4139/2013 ON THE
TREATMENT OF DRUG ADDICTED OFFENDERS AND
THE REVIEW OF THEIR ENFORCEMENT IN
CRIMINAL PROCEDURE”**

Του φοιτητή

ΣΠΑΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

ΑΕΜ:650057

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΑΔΑΜ
ΠΑΠΑΔΑΜΑΚΗΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2019

Πίνακας περιεχομένων

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	110
1.1. Ορισμός ναρκωτικών ουσιών.....	11
1.2. Ορισμός εξάρτησης	12
1.3. Κρίσιμος Χρόνος Διάγνωσης της εξάρτησης.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ.....	15
2.1. Η διεθνής και ευρωπαϊκή θεσμική αντιμετώπιση του ζητήματος της εξάρτησης από τα ναρκωτικά	16
2.2. Εθνικό διαχρονικό δίκαιο	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	24
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ (ΑΡΘΡΟ 30 Ν. 4139/2013).....	24
3.1. Προμήθεια ναρκωτικών για προσωπική χρήση και χρήση ναρκωτικών ουσιών (άρθρο 30 παρ.4 περ. α' Ν. 4139/2013)	28
3.2. Η φύση της τοξικομανίας ως λόγου αποκλεισμού του καταλογισμού ή απαλλαγής από την ποινή	29
3.3. Αυτοτελείς ισχυρισμοί	29
3.4. Διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη (άρθρο 30 παρ. 4 περ. β', γ', δ' Ν. 4139/2013).....	30
3.4.1. Αντικειμενική υπόσταση-Άδικο	30
3.4.2. Υποκειμενική υπόσταση-Ενοχή.....	31
3.4.3. Συρροή	32
3.4.4. Ποινικές κυρώσεις	34
3.4.5. Νομολογιακές εφαρμογές	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV.....	41
ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ (ΑΡΘΡΟ 31 Ν. 4139/2013)	41
4.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής των εναλλακτικών μέτρων κατά την προδικασία	42
4.2. Εναλλακτικά μέτρα κατά την προδικασία	45
4.3. Νομολογιακές εφαρμογές.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	50
ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ (ΑΡΘΡΟ 32 Ν.4139/2013)	50
5.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής των ευεργετημάτων συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης.....	50
5.2. Ευεργετήματα συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης .52	
5.2.1. Αναβολή και αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης	53
5.2.2. Υποχρεωτική αναστολή εντάλματος σύλληψης κατά την προδικασία.....	54
5.2.3. Υποχρεωτική αναστολή εκτέλεσης απόφασης που επιβάλλει ποινή στέρησης της ελευθερίας ή χρηματική ποινή	55
5.2.4. Αναβολή στράτευσης/στρατιωτικά εγκλήματα	57
5.2.5. Υποχρεωτική αναβολή δίκης.....	57
5.2.6. Άσυλο στους χώρους των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης	61
5.3. Νομολογιακές εφαρμογές.....	61
5.3.1. Μη χορήγηση αναστολής ισχύος εντάλματος σύλληψης επί προσχηματικής ένταξης σε θεραπευτικό πρόγραμμα(άρθρο 32 παρ. 1 περ. α')	62
5.3.2. Χορήγηση αναστολής εκτέλεσης ποινής (άρθρο 32 παρ. 1 περ. γ').....	62
5.3.3. Χορήγηση αναβολής της δίκης.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI.....	65
ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ(ΑΡΘ. 33 ΤΟΥ Ν. 4139/2013)	65
6.1. Αναστολή ποινής.....	65
6.2. Μη εγγραφή καταδικών στο Δελτίο Ποινικού Μητρώου γενικής χρήσης	68
6.3. Αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης	69
6.4. Νόμιμα τεκμήρια από την ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος	69
6.5. Νομολογιακές εφαρμογές.....	71
6.5.1. Προϋποθέσεις χορήγησης αναστολής ποινής	71
6.5.2. Αναστολή εκτέλεσης ποινής υπό όρους	72
6.5.3. Πότε δεν χορηγούνται τα ευεργετήματα της αναστολής εκτέλεσης ποινής και της ελαφρυντικής περίπτωσης.	73
6.5.4. Ανάκληση αναστολής μη δυνατή βάσει του άρθρου 101 παρ. 2 ΠΚ....	74

6.5.5. Ελαφρυντικό επιτυχούς ολοκλήρωσης και υπέρβαση εξουσίας από το δικαστήριο λόγω μη χορήγησής του	75
6.5.6. Τεκμήριο εξάρτησης.....	76
6.5.7. Προσμέτρηση χρόνου παρακολούθησης του προγράμματος στο χρόνο έκτισης της ποινής	78
6.6. ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑ ΜΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ	78
6.6.1. Προϋποθέσεις χορήγησης και κατά τόπο αρμοδιότητα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών	78
6.6.2. Ένδικο μέσο εναντίον του βουλεύματος που δέχεται ή απορρίπτει το ευεργέτημα της μη εγγραφής του αδικήματος στο Ποινικό Μητρώο	79
6.7. Υποχρεωτική αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης [84 παρ. 2 ε Π.Κ.]	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII.....	81
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ Ή ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ(ΑΡΘ. 34 ΤΟΥ Ν. 4139/2013)	82
7.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής	83
7.2. Διαδικασία παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος εντός και εκτός των καταστημάτων κράτησης.....	84
7.3. Νομολογιακές εφαρμογές.....	86
7.3.1. Δυνητικός εγκλεισμός προς σωματική απεξάρτηση (προϊσχύσαν καθεστώς)	86
7.3.2. Διαχωρισμός Ψυχικής και Σωματικής εξάρτησης στη νομολογία.....	87
7.3.3. Υπολογισμός του χρόνου παραμονής στα ειδικά θεραπευτικά καταστήματα ως χρόνος έκτισης ποινής. Δεν συνιστά ευεργέτημα ο εγκλεισμός σε θεραπευτικό κατάστημα.....	87
7.3.4. Υποχρεωτική για τη διοίκηση δημόσιου νοσηλευτικού καταστήματος η αποδοχή του τοξικομανή που παραπέμπεται σε αυτό	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII.....	90
ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ(ΑΡΘ. 35 ΤΟΥ Ν. 4139/2013).....	89
8.1. Περιπτώσεις υφ' όρον απόλυσης του άρθρου 35 Ν. 4139/2013 και προϋποθέσεις χορήγησής της	89
8.2. Κρίσιμος χρόνος διάγνωσης της ύπαρξης της εξάρτησης	92
8.3. Η αρμοδιότητα για την κρίση σχετικά με τη συνδρομή της εξάρτησης...102	
8.4. Ειδική υφ' όρον απόλυση (άρθρο 43 Ν. 4489/2017 – ΦΕΚ Α' 140/21.9.2017)	108
8.5. Νομολογιακές εφαρμογές.....	110
8.5.1. Χορήγηση υφ' όρον απόλυσης παρά την μη καταδίκη του κατηγορουμένου ως εξαρτημένου	110

8.5.2. Περιπτώσεις μη χορήγησης υφ' όρον απόλυσης.....	118	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
8.5.3. Σχέση άρθρων 35, 97 παρ. 4 Ν. 4139/2013 και 105 επ. ΠΚ.....	118	
8.5.4. Ένδικο μέσο.....	119	
8.5.5. Άδειες κρατουμένων.....	120	
ΙΧ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	121	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
9.1. Συμπεράσματα.....	121	
9.2. Προτάσεις.....	126	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	129	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
ΒΔ	Βασιλικό διάταγμα
Βουλ	Βούλευμα
Γνμδ	Γνωμοδότηση
ΔιΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔιαρκΣτρ	Διαρκές Στρατοδικείο
Διατ	Διάταξη
Εγκ	Εγκύκλιος
ΕΔΔΔ	Επιθεώρηση Δημοσίου - Διοικητικού Δικαίου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
Εις	Εισαγγελέας
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
Εφ	Εφετείο ή Εφετών (συμβούλιο)
ΚΝΝ	Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά
ΚΝΣ	Κεντρικό Νευρικό Σύστημα
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Ν	Νόμος
ΝΔ	Νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Ολ	Ολομέλεια
ΠΔ	Προεδρικό διάταγμα
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας

Πλημ	Πλημμελειοδικείο/Πλημμελειοδικών
ΠΛογ	Ποινικός Λόγος
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά
ΠρΛογΠΔ	Πράξη και Λόγος του Ποινικού Δικαίου
Πρωτ	Πρωτοδικείο ή Πρωτοδικών (εισαγγελέας)
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Συμβ	Συμβούλιο
Υπερ	Υπεράσπιση
LSD	Lysergic acid diethylamide

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρήση ναρκωτικών ουσιών αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο με παγκόσμιες και εθνικές διαστάσεις που μαστίζει τις σύγχρονες κοινωνίες. Παγκοσμίως ο αριθμός όσων καταχρώνται ναρκωτικά υπερβαίνει τα 20.000.000 ανθρώπων¹. Στη χώρα μας ένα σημαντικό ποσοστό των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές (πάνω από το 60%)² αφορά καταδίκες για εγκλήματα του νόμου περί ναρκωτικών καθώς και καταδίκες για εγκλήματα κυρίως κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας που τελούνται προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών(κλοπές, ληστείες, πλαστογραφίες)³. Το παραπάνω γεγονός συνιστά το κύριο αίτιο της υπερφόρτωσης των ελληνικών φυλακών. Αξίζει να επισημανθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό κρατουμένων που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα που δεν αφορούν το νόμο περί ναρκωτικών ξεκινούν για πρώτη φορά τη χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στη φυλακή. Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών εκτός από τις δυσμενείς συνέπειες στην υγεία του ίδιου του χρήστη, που σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγούν ακόμα και στον θάνατο του εξαρτημένου, έχει ευρύτατες αρνητικές συνέπειες και για το κοινωνικό σύνολο όπως είναι οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία, η μείωση της παραγωγικότητας, ο κοινωνικός αποκλεισμός των εξαρτημένων και η ανάπτυξη της εγκληματικότητας (εγκλήματα χρηστών και οργανωμένο έγκλημα από διακινητές). Στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής διεθνώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επιδιώκεται η ανάσχεση της διάδοσης των ναρκωτικών. Σε εθνικό επίπεδο, η αντεγκληματική πολιτική που μας ενδιαφέρει αφορά μεταξύ άλλων την ποινική νομοθεσία που ορίζει τη χρήση και τη διακίνηση των ναρκωτικών ως ποινικά κολάσιμες πράξεις (πατερναλιστικό μοντέλο ως προς την ποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών)⁴, λειτουργώντας έτσι αποτρεπτικά τόσο μέσω της πρόληψης (γενική και ειδική προληπτική λειτουργία του νόμου) όσο και της καταστολής

¹ United Nations Office of Drugs and Crime, Principles of Drug Dependence Treatment, N. York 2009.

² Κοσμάτος Κ., Τα εξαρτημένα άτομα στη νέα νομοθεσία για τα ναρκωτικά (άρθρα 21 παρ. 1ά, 30-35 Ν. 4139/2013), ΠοινΔικ, 2013.

³ Ν. Παρασκευόπουλος, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014.

⁴ Βλ. Μυλωνόπουλο Χρ., Προμήθεια, κατοχή και καλλιέργεια ναρκωτικών προς ιδία χρήση. Σκέψεις στο άρθρο 29 του Ν. 4139/2013 για τα ναρκωτικά, ΠοινΔικ 2/2013. 159, Βαθιώτη Κ. Τα εγκλήματα του μη εξαρτημένου χρήστη ναρκωτικών ουσιών, <http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2017/eisigisisibauivth.pdf> και Κ. Χατζηκόστα, Μερικές σκέψεις για τον πατερναλισμό στο Ποινικό Δίκαιο με αφορμή τον αξιόποιο χαρακτήρα της χρήσης και των πράξεων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, ΠοινΔικ 2005, 739.

(σύλληψη και καταδίκη των δραστών) ώστε να περιοριστεί η διακίνηση αλλά και να προωθηθεί η απεξάρτηση των τοξικομανών με τον συνδυασμό των κατάλληλων θεραπευτικών μέτρων του νόμου. Οι διατάξεις αυτές συνδέονται με την οπτική της σύγχρονης κοινωνίας που αντιμετωπίζει τον εξαρτημένο δράστη είτε ως ασθενή είτε ως εγκληματία, γεγονός που συνδέεται και με τον διχασμό της ελληνικής κοινωνίας ως προς το ζήτημα της αποποινικοποίησης της χρήσης ναρκωτικών.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ερμηνευτική προσέγγιση των κυρωτικών και των θεραπευτικών διατάξεων της ειδικής ποινικής νομοθεσίας για τα ναρκωτικά και η κριτική επισκόπηση της εφαρμογής τους. Αναλυτικότερα, στο Πρώτο Κεφάλαιο αναλύονται οι έννοιες «ναρκωτικά» και «εξάρτηση» καθώς και ο κρίσιμος χρόνος διάγνωσης της εξάρτησης κατά την ποινική διαδικασία.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο εξετάζεται η διεθνής θεσμική αντιμετώπιση του ζητήματος της εξάρτησης από τα ναρκωτικά καθώς και το εθνικό δίκαιο στη διαχρονική του διάσταση.

Το Τρίτο Κεφάλαιο πραγματεύεται τις προβλεπόμενες ποινές (μείωση ποινής λόγω της ύπαρξης εξάρτησης) για τη χρήση και διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένους δράστες κατά το άρθρο 30 παρ. 4 του Ν. 4139.

Στη συνέχεια, στα Κεφάλαια Τέσσερα έως Οκτώ αναλύονται τα ευεργετικά εναλλακτικά μέτρα για τους εξαρτημένους από την συμμετοχή και την ολοκλήρωση θεραπευτικών προγραμμάτων, με την εξής ταξινόμηση: α) προβλέψεις κατά το στάδιο της προδικασίας, β) συνέπειες συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα εκτός καταστημάτων κράτησης, γ) συνέπειες της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων, δ) εισαγωγή σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης και μεταγωγές και ε) υφ' όρον απόλυση.

Τέλος, στο Ένατο Κεφάλαιο γίνεται η αποτύπωση των συμπερασμάτων σχετικά με την εφαρμογή του Ν. 4139/2013 και η διατύπωση διορθωτικών παρεμβάσεων-προτάσεων σε σχετικά ζητήματα εφαρμογής του.

Ειδικότερα ζητήματα που διερευνώνται είναι τα εξής: Κατά πόσο η προβλεπόμενη μεταχείριση για τον εξαρτημένο δράστη αποτελεί θεραπεία και όχι κεκαλυμμένη τιμωρία; Είναι κοινός τόπος ότι στον εννοιολογικό αντίποδα της τιμωρίας βρίσκεται η θεραπεία. Από την άλλη πλευρά, όμως, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που κάτω από τον μανδύα του θεραπευτικού μέτρου κρύβεται η ποινή. Η προσφυγή, επομένως, στην ανάλυση των διατάξεων που αφορούν την ποινική μεταχείριση του εξαρτημένου δράστη, από το αρχικό στάδιο της προδικασίας μέχρι

το τελικό στάδιο της έκτισης της ποινής, καθίσταται απαραίτητη για τη διακρίβωση της αληθινής φύσης της μεταχείρισης αυτής. Η θεραπευτική διάσταση της ποινικής μεταχείρισης του εξαρτημένου δεν μπορεί να καταλαμβάνει, όμως, μόνο το στάδιο επιβολής της ποινής, αλλά και αυτό της έκτισής της. Έτσι εξετάζεται και ο θεσμός της ειδικής απόλυσης με όρους των εξαρτημένων δραστών, θεσμός εξαιρετικής σημασίας και από πλευράς αντεγκληματικής πολιτικής αλλά και ως μέτρο αποσυμφόρησης των ελληνικών φυλακών. Επίσης εκτός από την θεωρητική ανάλυση των ως άνω διατάξεων καθίσταται αναγκαία η εξαγωγή συμπερασμάτων από τη νομολογία και την δικαστηριακή πρακτική σχετικά με τις δυσκολίες εφαρμογής των ως άνω διατάξεων που οφείλονται είτε στο γράμμα του νόμου είτε σε δικαιολογημένη έως ένα βαθμό δυσπιστία των Δικαστών απέναντι σε αυτοτελείς ισχυρισμούς σχετικά με την ύπαρξη εξάρτησης του κατηγορουμένου από τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, που πηγάζει είτε από την έλλειψη εξοικείωσης με νομικές έννοιες που έχουν ιατρικό υπόβαθρο (εξάρτηση) είτε από την καταχρηστική επίκληση αυτών των ισχυρισμών εκ μέρους των κατηγορουμένων, ιδίως σε περιπτώσεις τέλεσης των διακεκριμένων παραλλαγών των εγκλημάτων εμπορίας ναρκωτικών (άρθρα 22 και 23 Ν. 4139/2013). Τέλος, επιχειρείται μια σύνθεση των κυριότερων σημείων των αναλύσεων που προηγήθηκαν ενώ γίνεται προσπάθεια να διατυπωθούν συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση αυτών των προβλημάτων πρακτικής εφαρμογής της ως άνω ειδικής ποινικής νομοθεσίας. Οι προτάσεις αυτές, οργανώνονται γύρω από την κεντρική θέση αυτής της μελέτης, που συνίσταται στη σημασία της θεραπευτικής προοπτικής αντί της κατασταλτικής για την ευπαθή κοινωνική ομάδα των εξαρτημένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1. Ορισμός ναρκωτικών ουσιών

Στον χώρο των ναρκωτικών, η ανάγκη για τη διευκρίνιση του όρου «ναρκωτικά» υπαγορεύεται από δύο πραγματικές καταστάσεις: από τη συνεχή χρήση όρων από ειδικούς και μη στο θέμα⁵, με αποτέλεσμα τη σύγχυση του μέσου αναγνώστη και από το γεγονός ότι το πρόβλημα των ναρκωτικών διαπλέκεται εκτός από τη νομική και ιατρική επιστήμη και με άλλες παραμέτρους, κυρίως κοινωνικές, οι οποίες φορτίζουν συναισθηματικά τους χρησιμοποιούμενους όρους.

Εν προκειμένω, ο όρος "ναρκωτικά" ετυμολογικά προέρχεται από τη "νάρκη", τη ληθαργική κατάσταση που δημιουργεί, εξαιτίας της άμβλυνσης των αισθήσεων, η χρήση των οπιούχων. Ωστόσο, είναι προφανές ότι τα οπιούχα αποτελούν ένα μέρος μόνο των ουσιών που αναγνωρίζονται από τον νομοθέτη ως ναρκωτικές, με αποτέλεσμα ο όρος να φαίνεται ακατάλληλος να αποδώσει και άλλες ουσίες, όπως οι διεγερτικές.

Σήμερα, ο όρος "ναρκωτικά" κατέληξε να σημαίνει όλες τις εξαρτησιογόνες ουσίες ακόμα και εκείνες, στις οποίες η αναλγητικο-ναρκωτική επίδραση δεν αποτελεί τη χαρακτηριστική τους ιδιότητα.

Έτσι, θα συμφωνούσαμε με την άποψη ότι ο όρος ναρκωτικό, όπως άλλωστε και ο όρος τοξικομανής, δεν αποτελεί έναν αυστηρά φαρμακολογικό ορισμό, αλλά μάλλον αποδίδει την τρέχουσα έννοια, όπως αυτή σχηματίζεται από τη χρήση του συγκεκριμένου γλωσσικού σημείου μέσα στην κοινωνία. Για τους παραπάνω λόγους, σήμερα προτείνεται στη φαρμακολογία ο όρος "ψυχότροπες ουσίες" σε αντικατάσταση του όρου "ναρκωτικά", ως κοινωνικά ηπιότερος και επιστημονικά ορθότερος, αφού υποδηλώνει μια κοινή ιδιότητα όλων των "ναρκωτικών" ουσιών, τη μεταβολή του ψυχισμού του λήπτη. Αλλά και η φράση "τοξικές ουσίες" αποδίδει με ακρίβεια την εξαρτησιογόνο ιδιότητα των ναρκωτικών. Η ακαταλληλότητα του όρου "ναρκωτικά" επισημάνθηκε και από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, που πρότεινε την αντικατάστασή της με τον όρο «φάρμακα που προκαλούν εξάρτηση».

⁵ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν. 4139/2013.

Σήμερα στη φαρμακολογία ως ναρκωτικά, παρόλο το αδόκιμο του όρου, θεωρούνται πολλές κατηγορίες φαρμάκων, όπως οπιοειδή αναλγητικά, ουσίες που διεγείρουν το κεντρικό νευρικό σύστημα, άλλες που λειτουργούν κατασταλτικά στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα και τέλος παραισθησιογόνες ή ψευδαισθησιογόνες αλλά και ουσίες όπως το αλκοόλ και η νικοτίνη.

Ο νομικός ορισμός "ναρκωτικά", όπως παρατίθεται στο άρθρο 1 παρ. 1 ν. 4139/2013, φαίνεται να είναι στενότερος του φαρμακολογικού, αφού περιορίζει τις ουσίες μόνο σε όσες μπορούν να προκαλέσουν εξάρτηση στον οργανισμό του λήπτη. Συγκεκριμένα στο ως άνω άρθρο ορίζονται «με τον όρο ναρκωτικά» οι ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής ή και σωματικής και ποικίλου βαθμού, καθώς και την ανακούφιση των χρονίως πασχόντων από τα συμπτώματα συγκεκριμένης νόσου, για την οποία αυτές κρίνονται ιατρικά επιβεβλημένες. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ακολουθεί μια ενδεικτική απαρίθμηση των ναρκωτικών ουσιών, ταξινομημένη σε τέσσερις πίνακες⁶. Πρόκειται για εθιστικές ψυχότροπες ουσίες. Αξίζει να επισημανθεί ότι ορισμός των ναρκωτικών, συμβατός με τον παραπάνω, περιλαμβάνεται και στο άρθρο 1 της Σύμβασης του ΟΗΕ του 1988 «Κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών».

1.2. Ορισμός εξάρτησης

Σύμφωνα με τον νομοθετικό ορισμό του άρθρου 30 παρ. 1 Ν. 4139/2013, σε ειδική μεταχείριση κατά τους όρους των άρθρων 30-35 υποβάλλονται «όσοι απέκτησαν την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούν να την αποβάλλουν με τις δικές τους δυνάμεις». Πρόκειται για έναν ορισμό που μολονότι χρήζει εξειδίκευσης συμπυκνώνει τον πυρήνα της έννοιας, δηλαδή την βουλητική αδυναμία του δράστη που επηρεάζει γενικά τη συμπεριφορά του, όχι μόνο την υγεία του. Η νομολογιακή ερμηνεία του ίδιου ορισμού μολονότι δεν είναι πάγια, αναγνωρίζει χρήσιμα συστατικά στοιχεία της εξάρτησης, όπως η έντονη επιθυμία για χρήση, η προοδευτική αύξηση των δόσεων, το ευφορικό ή καταπραϋντικό αποτέλεσμα. Με τον Ν.1729/1987 ο όρος «τοξικομανής» αντικαταστάθηκε από τον περιφραστικό όρο

⁶ Βλ. άρθρο 1 παρ. 2 Ν. 4139/2013.

«εξαρτημένος χρήστης», προς αποφυγή του αρνητικού φορτίου της τοξικομανίας και της αρνητικής επίδρασης του στιγματισμού του ανθρώπου αυτού στη θεραπεία και στην κοινωνική επανένταξη. Ο Ν.4139/2013 διατήρησε τον όρο «εξαρτημένοι χρήστες» έναντι ενός όρου που προκαλεί φόβο («τοξικομανείς»).

Ο όρος «εξάρτηση» παραπέμπει εννοιολογικά σε ένα φαινόμενο σύνθετο, με ψυχοκοινωνικές παραμέτρους και όχι αποκλειστικά σε δεδομένα τοξικολογικά/ιατρικά, όπως ο όρος «τοξικομανία.» Στον ίδιο τον Ν.4139/2013 η εξάρτηση διακρίνεται σε σωματική και ψυχολογική. Σωματική εξάρτηση αναγνωρίζεται όποτε η παύση ή σημαντική μείωση της χρήσης ναρκωτικών έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη διαφόρων δυσμενών σωματικών συμπτωμάτων (ιδρώτας, δάκρυα, ρίγη, ακατάστατος ύπνος, εμετός, γαστρικές διαταραχές, νευρική κατάσταση, αναπνευστικές ή νευρολογικές διαταραχές). Τα σωματικά αυτά σύνδρομα ποικίλλουν ανάλογα με το είδος του ναρκωτικού. Η ψυχολογική εξάρτηση συντρέχει σε όλες τις περιπτώσεις εξάρτησης και είναι πιο επίμονη και διαρκής από τη σωματική. Αν δεν συντρέχουν παράλληλα και σύνδρομα σωματικής απεξάρτησης, η διάγνωσή της από τον πραγματογνώμονα είναι πιο δύσκολη. Προφανής παράγων της ψυχολογικής εξάρτησης, σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στη σωματική, είναι η ίδια η προσωπικότητα του εξαρτημένου. Τα συμπτώματα του σωματικού και ψυχικού συνδρόμου στέρησης δεν ταυτίζονται με τα άμεσα συμπτώματα εκ της χρήσης. Συνεπεία της σύνθετης (ιατρικής, ψυχολογικής, κοινωνικής) φύσης της, η εξάρτηση δεν ταυτίζεται απλώς με ασθένεια⁷.

Ανεξαρτήτως του όρου που χρησιμοποιείται, σημασία έχει ο χαρακτήρας των εννόμων συνεπειών και ιδίως των μέτρων που προβλέπονται για τους εξαρτημένους δράστες. Στην περίπτωση τέλεσης εγκλημάτων διακίνησης από εξαρτημένο δράστη ο νόμος προβλέπει την επιβολή μειωμένης ποινής και ο κυρωτικός αυτός χαρακτήρας δεν αλλάζει ακόμη και αν ο καταδικασθείς υποβληθεί στην ειδική μεταχείριση των άρθρων 31-35 Ν. 4139/2013. Αντίθετα, στην περίπτωση τέλεσης χρήσης κατά το άρθρο 29 Ν. 4139/2013 και όταν ο δράστης αθωώνεται ελλείψει καταλογισμού, επειδή έχει κριθεί εξαρτημένος κατά το άρθρο 30 παρ. 1 Ν. 4139/2013 η ενδεχόμενη - με τη θέληση του- υποβολή σε πρόγραμμα απεξάρτησης θα έχει χαρακτηριστικά

⁷ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 214 - Ν. Παρασκευόπουλο - Κ. Κοσμάτο, Ναρκωτικά - Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, γ' εκδ. 2013, σελ.375 - Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά-κατ' άρθρ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 3η εκδ. 2013.

(θεραπευτικού) μέτρου ασφαλείας, χωρίς καμία -έστω υπολανθάνουσα- κυρωτική λειτουργία.

1.3. Κρίσιμος Χρόνος Διάγνωσης της εξάρτησης

Ο χρόνος συνδρομής του στοιχείου της εξάρτησης από ναρκωτικά πρέπει να διευκρινίζεται πλήρως στη δικαστική απόφαση⁸. Κρίσιμο χρονικό σημείο θεωρείται ο χρόνος τέλεσης της πράξης για την οποία ο δράστης κατηγορείται. Βέβαια για την επιβολή ενός θεραπευτικού μέτρου θα πρέπει η εξάρτηση να υφίσταται και κατά το χρόνο εκδίκασης⁹. Στη νομολογία, κατά κανόνα δεν υπάρχει ρητή αναφορά στο συγκεκριμένο θέμα, έχει εντούτοις υποστηριχθεί και η άποψη ότι ο δράστης θα πρέπει να είναι εξαρτημένος κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης¹⁰. Είναι δυνατό ο δράστης να ήταν εξαρτημένος κατά τον χρόνο τέλεσης, αλλά κατά τον χρόνο εκδίκασης να έχει απεξαρτηθεί, χωρίς φυσικά αυτό να του στερεί τα δικαιώματα χρήσης των ευεργετικών διατάξεων του άρθρου 30 επ. του Ν.4139/2013 για τους εξαρτημένους δράστες, γεγονός που θα αποτελούσε αντικίνητρο για απεξάρτηση.

Στην αντίστροφη περίπτωση που ο δράστης δεν ήταν εξαρτημένος όταν τέλεσε το έγκλημα αλλά έχει αποκτήσει την ιδιότητα αυτή κατά την ημέρα της δίκης, τότε στον κατηγορούμενο επιβάλλεται μεν πλήρης ποινή¹¹, αλλά στην περίπτωσή του μπορούν να διαταχθούν τα μέτρα που προβλέπονται στα άρθρα 34 και 35 Ν. 4139/2013¹². Σπάνια περίπτωση, ο δράστης να μην ήταν εξαρτημένος κατά την

⁸ ΑΠ 67/2000, ΠοινΧρ. 2000, 204, Υπερ 2000, 830.

⁹ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο - Κ. Κοσμάτο, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013, σελ. 241-242 και Ν. Παρασκευόπουλο, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 232.

¹⁰ ΔιατΕισΕφΔυτΣτερΕλλ 75/2016 ΠοινΔικ 2017, 207 και ΤρΕφΠειρ 127, 127^α/1999, ΠοινΔικ 1999, 567, όπου αναφέρεται ότι ο κατηγορούμενος πρέπει να μείνει ατιμώρητος βάσει του άρθρου 30 παρ. 4α Ν.4139/2013 αφού η εξάρτηση του συνέτρεχε κατά τον χρόνο τέλεσης και κατά τον χρόνο εκδίκασης.

¹¹ Βλ. πάντως και Ε. Συμεωνίδου σε: Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, όπου υποστηρίζει ότι κρίσιμος χρόνος διάγνωσης της εξάρτησης στο στάδιο της προδικασίας είναι ο συγκεκριμένος χρόνος, δηλαδή αρκεί ο κατηγορούμενος να είναι εξαρτημένος κατά τη διάρκεια της προδικασίας και δεν απαιτείται να ήταν εξαρτημένος κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, με βασικά επιχειρήματα το δικαίωμα θεραπείας που εισάγει ο νέος νόμος για το οποίο κρίσιμος είναι ο χρόνος κατά τον οποίο υπάρχει η ανάγκη για θεραπεία και το άτομο να παραχωρείται δικαίωμα θεραπείας σε άτομο που ήταν εξαρτημένο κατά τον χρόνο τέλεσης αλλά πλέον έχει απεξαρτηθεί. Βλ. και ΤρΕφΑθ 951/1988, Υπερ 1992, 597, με παρατηρήσεις Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι.

¹² Έτσι Ν. Παρασκευόπουλος - Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013, σελ. 241-242 και Ν. Παρασκευόπουλος, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 232.

τέλεση, να έγινε στη συνέχεια, αλλά την ημέρα της δίκης να έχει απεξαρτηθεί¹³. Τότε, επιβάλλονται οι βασικές προβλεπόμενες ποινές για τα οικεία εγκλήματα¹⁴. Σε κάθε περίπτωση, τυχόν μεταβολή στην κατάσταση εξάρτησης του δράστη μεταξύ του χρόνου τέλεσης του εγκλήματος και του χρόνου εκδίκασης επιβάλλεται να ερευνάται¹⁵.

¹³ Βλ. και ανάλυση στο κεφάλαιο 10 του παρόντος (υφ' όρον απόλυση).

¹⁴ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο - Κ. Κοσμάτο, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013,ο.π., σελ. 241-242 και Ν. Παρασκευόπουλο, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 232.

¹⁵ ΤρΕφΑθ 951/1988, Υπερ 1992, 597, με παρατηρήσεις Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

2.1. Η διεθνής και ευρωπαϊκή θεσμική αντιμετώπιση του ζητήματος της εξάρτησης από τα ναρκωτικά

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα κράτη μέλη της Ε.Ε από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να χαράσσουν κοινή πολιτική για την αντιμετώπιση της διάδοσης των ναρκωτικών¹⁶. Έκτοτε η ευρωπαϊκή πολιτική βασίζεται σε πολυετή Ευρωπαϊκά Σχέδια Δράσης, που αφενός προτείνουν μέτρα αφετέρου φροντίζουν για την εξεύρεση κονδυλίων. Η τάση είναι να υπάρχουν παρεμβάσεις και στον τομέα της προσφοράς και στον τομέα της ζήτησης. Για τον λόγο αυτό προωθείται η συνεργασία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών για την καταστολή της διακρατικής διακίνησης ουσιών, εξειδικεύονται τα μέσα καταπολέμησης της προσφοράς, ενώ ταυτόχρονα προάγεται η πρόληψη και η περίθαλψη της υγείας των ομάδων υψηλού κινδύνου και οργανώνονται σε επίπεδο χάραξης πολιτικής παρεμβάσεις πρόληψης και συμβουλευτικής. Η τάση των εγκλημάτων που σχετίζονται με τα ναρκωτικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν αυξητική σε ποσοστό 17 % στο διάστημα των ετών 2005-2010, ενώ το 14 % του πληθυσμού των χωρών αυτών έχει κάποιο πρόβλημα σχετικό με τα ναρκωτικά.

Η παγκόσμια πολιτική κατά των ναρκωτικών μέχρι στιγμής στηρίζεται νομικά στη Σύμβαση για τα Ναρκωτικά του 1961, στη Σύμβαση για τις Ψυχότροπες Ουσίες του 1971, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών του 1988 και σε ό,τι αφορά ειδικώς την κατασταλτική πολιτική στη Σύμβαση για το Διεθνές Οργανωμένο Έγκλημα, που υπογράφηκε στο Παλέρμο τον Δεκέμβριο του 2000. Την παγκόσμια πολιτική κατά των ναρκωτικών συντονίζει ο ΟΗΕ, μέσω του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του (ECOSOC), σύμβουλος του οποίου στα ζητήματα ναρκωτικών έχει επιλεγεί το ΚΕΘΕΑ, ενώ έχει συστήσει και τη Διεθνή Επιτροπή ελέγχου και ναρκωτικών (International Narcotics Control Board), η οποία οφείλει να συντάσσει ετήσιες αναφορές. Οι εκθέσεις από το έτος 2012 μέχρι το 2016 έχουν αναδείξει τους γενικούς στόχους – πλαίσιο που έχουν τεθεί. Σε κάθε περίπτωση πρωταρχική θέση

¹⁶ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, σελ. 150 και Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις, 2016.

κατέχει μια στρατηγική πρόληψης, που λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ιατρική, τη φαρμακευτική, την ψυχολογική και την κοινωνική πτυχή της διάδοσης των ναρκωτικών, προσπαθώντας να εξισορροπήσει αυτές, χωρίς να φτάνει στα όρια μιας πολιτικής μηδενικής ανοχής ως προς τα ναρκωτικά και μιας αυστηρής εκ των προτέρων τιμώρησης. Βασικός στόχος είναι η μείωση της εξάπλωσης των ναρκωτικών και η καταπολέμηση των εγκλημάτων βίας που διαπλέκονται με το ζήτημα των ναρκωτικών. Φυσικά δεν δυνάμεθα να ομιλούμε για μία αμιγώς ενιαία πολιτική κατά των ναρκωτικών, αφού σε επίπεδο χωρών και ηπείρων στη συνείδηση των ανθρώπων σίγουρα επικρατούν διαφορετικές έως και εξ ολοκλήρου αντίθετες απόψεις για το ζήτημα των ναρκωτικών, χωρίς ωστόσο -τουλάχιστον σε επίσημο επίπεδο- να αποδέχεται κάποια χώρα τη νομιμοποίηση και διάδοση όλων των ναρκωτικών ουσιών.

Σε επίπεδο ηπείρων η διάδοση των ναρκωτικών παρουσιάζει ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά. Όπως προκύπτει από την INCB report 2016¹⁷, στην Αφρική η κάνναβη διατηρεί την πρωτοκαθεδρία της, ωστόσο την σκυτάλη κινδυνεύει να λάβει η χρήση της ηρωίνης στις χώρες της Ανατολικής και Νότιας Αφρικής. Η Δυτική Αφρική λόγω γεωγραφικής θέσης έχει εξελιχθεί σε έδαφος διαμετακόμισης ναρκωτικών, κυρίως κοκαΐνης, εν αντιθέσει με την Ανατολική Αφρική που αποτελεί διαμετακομιστικό σταθμό της ηρωίνης. Πρακτικά αυτό εξηγείται ως εξής: η Ανατολική Αφρική λόγω εγγύτητας με την Ασία όπου κυριαρχούν οι κατασταλτικές-οπιούχες ναρκωτικές ουσίες αποτελεί πρόσφορο έδαφος διακίνησης κατασταλτικών, ενώ η Δυτική Αφρική λόγω ευχερέστερης σύνδεσης με τη Νότιο Αμερική στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, όπου κυριαρχούν οι διεγερτικές ναρκωτικές ουσίες, αποτελεί βασικό σταθμό διαμετακόμισης αμφεταμινών, κοκαΐνης και άλλων ουσιών.

Στην Κεντρική Αμερική και στην Καραϊβική επικρατεί η παραγωγή καννάβης και οπιούχου παπαρούνας και έντονη δραστηριότητα διαμετακόμισης κοκαΐνης από τη Νότιο Αμερική προς τις αγορές της Βόρειας Αμερικής, με εμφανή την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος σε χώρες όπως Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαντόρ Μπελίζε, Ονδούρες. Η Βόρεια Αμερική παρά την επιθετική πολιτική της απαγόρευσης ορισμένων ναρκωτικών ουσιών και παρά την στο παρελθόν εφαρμοσμένη πολιτική μηδενικής ανοχής ως προς το ζήτημα του αλκοόλ και των

¹⁷ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, σελ. 150 και Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις, 2016.

ναρκωτικών, εξακολουθεί να αποτελεί τη μεγαλύτερη αγορά παράνομων ναρκωτικών ουσιών στο κόσμο, ενώ εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας εξαιτίας των ναρκωτικών¹⁸. Η Νότια Αμερική αποτελεί γόνιμο έδαφος καλλιέργειας και παραγωγής κοκαΐνης, οπιούχας παπαρούνας και κάνναβης και τόπο παρασκευής παραγώγων ναρκωτικών ουσιών, ενώ εμφανίζει και υψηλούς δείκτες κατάχρησης από τους ίδιους τους κατοίκους και ανάπτυξης της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Η Ασία και ιδίως οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας συνεχίζουν να αποτελούν τόπους παραγωγής οπίου, παράγοντας το 20% των ποσοτήτων οπιούχας παπαρούνας παγκοσμίως, με συνεχή αυξητική τάση. Πέραν της πρωτογενούς καλλιέργειας ανθεί και η παρασκευή παραγώγων ναρκωτικών ουσιών, το εμπόριο και η χρήση μεθαμφεταμινών και φαρμακευτικών εξαρτησιογόνων ουσιών που προωθούνται στην παράνομη αγορά. Η Δυτική Ασία αποτελεί τον κυριότερο παγκοσμίως τόπο παραγωγής οπιούχας παπαρούνας και παράνομων οπιούχων ουσιών, με το Αφγανιστάν να καταγράφει αύξηση ποσοστού 18% στην παραγωγή τους σε διάστημα μόλις 1 στους 2011-2012, αγγίζοντας πλέον το 64% της παγκόσμιας παραγωγής. Κατόπιν αυτών αντιλαμβάνεται κανείς τη γεωγραφική ιδιομορφία της Ελλάδας και τον μεγάλο κίνδυνο διάδοσης ναρκωτικών που διατρέχει εξαιτίας της θέσης της, ειδικώς στις μέρες μας που σημειώνονται καθημερινά μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών από την Ασία και την Ανατολική Αφρική προς την Ευρώπη μέσω της Ελλάδος.

Η Ελλάδα, μολοντί παρουσιάζει χαμηλότερα ποσοστά στη χρήση όλων των παράνομων εξαρτησιογόνων ουσιών, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, εντούτοις είναι η μόνη χώρα που κατά την οκταετία 2007-2015 αύξησε τη χρήση κάνναβης.

2.2. Εθνικό διαχρονικό δίκαιο

Οι πρώτες ελληνικές ποινικές ρυθμίσεις που έχουν ως αντικείμενο εγκλήματα σχετικά με τα ναρκωτικά εμφανίστηκαν ήδη στις αρχές του 20ού αιώνα και στην εξέλιξή τους παρατηρείται μία ουσιώδης τομή που χρονικά τοποθετείται στην περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Αρχικά, η ποινικοποίηση εμπνεόταν αφενός από την επιδίωξη καταστολής συμπεριφορών φυγοπονίας και άτακτης ζωής,

¹⁸ Περίπου 1 σε κάθε 20 θανάτους μεταξύ προσώπων ηλικίας 15-64 ετών συνδέεται με τη χρήση ναρκωτικών (υπερβολική δόση, θανατηφόρο τροχαίο υπό την επίδραση ουσιών, AIDS λόγω χρήσης ουσιών, κλπ).

αφετέρου από την προσπάθεια προστασίας του κρατικού μονοπωλίου από πράξεις λαθρεμπορίας. Η χρήση χασίς ποινικοποιήθηκε για πρώτη φορά ως ειδικότερη μορφή «αλητείας» στο Ν. 1681/1919 «Περί αλητείας και επαιτείας» και η χρονική αυτή πρόταξη της απαγόρευσης του χασίς έχει αποδοθεί σε συγκεκριμένους ιστορικούς λόγους συνδεδεμένους με ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ανάμεσα στην ελληνική και την αιγυπτιακή κυβέρνηση¹⁹. Με το Ν. 2107/1920 η ποινικοποίηση της χρήσης χασίς αποσυνδέθηκε από την αλητεία και θεωρήθηκε αυτοτελής πράξη, ενώ με το Ν. 2736/1921 και το Ν.Δ. 14/27.10.1925 η ποινικοποίηση κάλυψε πλέον και την χρήση και το λαθρεμπόριο και άλλων ουσιών (οπίου, μορφίνης, ηρωίνης και παραγώγων).

Στο Ν. 5539/1932 «Περί μονοπωλίου των ναρκωτικών φαρμάκων και του ελέγχου αυτών», που αρχικά περιείχε σχετικά ήπιες διατάξεις, όσο και στις τροποποιήσεις του, τέθηκε ως πρώτιστος στόχος η αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου των ναρκωτικών ουσιών. Αισθητή αύξηση των απειλούμενων ποινών και σώρευση των προβλεπόμενων ποινικών κυρώσεων προέβλεψε, ωστόσο, ο Α.Ν. 2430/1940, καθώς η δικτατορική κυβέρνηση του Ι. Μεταξά στηρίχθηκε ως έναν βαθμό στην Διεθνή Σύμβαση «προς καταστολή του παρανόμου εμπορίου ναρκωτικών», την οποία είχε υπογράψει και η Ελλάδα στη Γενεύη και είχε κυρώσει με τον Α.Ν. 911/1937.

Μεταπολεμικά, η νομοθετική πρωτοβουλία σταδιακά θέτει ως αυτοτελή και άμεσο στόχο την καταστολή της χρήσης και της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών ως μορφής συμπεριφοράς. Το πρώτο μεταπολεμικό νομοθέτημα ήταν το Ν.Δ. 3084/1954 «περί τιμωρίας των παραβατικών ναρκωτικών και μεταχειρίσεως των τοξικομανών», το οποίο μολονότι δεν επέφερε ουσιώδεις αλλαγές σε σχέση με το προϊσχύσαν δίκαιο, εισήγαγε ωστόσο την έννοια της «μικράς εμπορίας», για την οποία προβλέπονταν ελαφρύτερες ποινές σε σχέση με την κοινή διακίνηση. Σημαντικότερη καινοτομία του Ν.Δ. 3084/1954 αποτελούσε η πρόβλεψη για θεραπευτικό εγκλεισμό -αντί για ποινή- του τοξικομανούς για αποτοξίνωση σε «Ειδικό Κρατικό κατάστημα»²⁰. Η διάρκεια αυτού μπορούσε να διακοπεί με υφ' όρον απόλυση και μετά την παρέλευση εξαμήνου από τον εγκλεισμό υπό την προϋπόθεση ότι ο υποβαλλόμενος στο πρόγραμμα αυτό είχε αποθεραπευτεί και δεν ήταν επικίνδυνος.

¹⁹ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα. Βλ. και Ι. Τσίγκανο, σε Φαρσεδάκη-Συλίο, Ναρκωτικά - Νομική και εγκληματολογική διάσταση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1996), 13 επ.

²⁰ Βλ. Α. Κοτσαλή, Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σελ. 45 επ.

Η μεταπολεμική – απριλιανή δικτατορία εισήγαγε το δικό της νομοθέτημα για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, το Ν. 43/1970 «περί τιμωρίας των παραβατών των νόμων περί ναρκωτικών και ουσιών προκαλουσών τοξικομανίαν ή εξάρτησιν του ατόμου ως και περί μεταχειρίσεως των τοξικομανών εν γένει», όπου για πρώτη φορά τα ναρκωτικά ανάγονται σε «μάστιγα της κοινωνίας», ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται μια πιο εκτενής περιγραφή των πράξεων χρήσης και προμήθειας ναρκωτικών για ιδία χρήση, προβλέπονται μέτρα ασφαλείας αντί ποινής για τους τοξικομανείς χρήστες και επιεικέστερη μεταχείριση του τοξικομανή διακινητή σε σχέση με τον κοινό. Καινοτομία του νομοθετήματος αυτού αποτελούν η εισαγωγή του θεσμού της αναστολής εκτέλεσης της ποινής ή της υφ' όρον απόλυσης ειδικά για τους καταδικαζόμενους που θα συντελούσαν, δίνοντας πληροφορίες στις διωκτικές αρχές, στην εξάρθρωση συμμορίας διακίνησης ναρκωτικών.

Ο Ν.1729/1987 «για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», νομοθέτημα - βάση αλληπάλληλων μεταρρυθμίσεων αποτελεί το θεμέλιο και του ισχύοντος δικαίου. Η εισαγωγή του νομοθετήματος αυτού εντάσσεται χρονικά σε μια περίοδο κατά την οποία η χώρα μας δεν ήταν απλώς ένας διαμετακομιστικός σταθμός και τόπος περιστασιακής διάδοσης ναρκωτικών, αλλά είχε μετατραπεί σε χώρα όπου γινόταν κατανάλωση με ρυθμούς αυξητικούς και που πλέον η ηρωίνη είχε εκτοπίσει το χασίς από το επίκεντρο του προβλήματος. Ο νόμος εισήγαγε χρήσιμες ρυθμίσεις στην ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων και ίδρυσε τον πρώτο πανελλήνιο οργανισμό απεξάρτησης, το ΚΕ.Θ.Ε.Α. Εξάλλου, η αφιέρωση του άρθρου 1 του συγκεκριμένου νόμου στην ίδρυση αυτή αποτελούσε και ένα δείγμα συμβολικής προτεραιότητας της θεραπευτικής προσέγγισης στη συνείδηση του τότε νομοθέτη. Προέβλεπε τέσσερα στάδια αντιμετώπισης του προβλήματος: 1. την πρόληψη, δηλαδή έγκαιρη και σωστή ενημέρωση, 2. τη θεραπευτική προσέγγιση των αρρώστων, εξαρτημένων ατόμων, που στοχεύει στην σωματική και ψυχική απεξάρτηση, 3. την κοινωνική επανένταξη του εξαρτημένου, 4. την αυστηρότατη κατασταλτική παρέμβαση όσον αφορά τη δίωξη των λαθρεμπόρων και την προστασία των εξαρτημένων ατόμων. Ο Ν. 1729/1987 τροποποιήθηκε αρκετές φορές με τους εξής νόμους: Ν.1738/1987, Ν. 1821/1988, Ν. 1868/1989, Ν. 1941/1991, Ν. 2161/1993, Ν.226/1994, Ν. 2296/1995, Ν. 2331/1995, Ν.2408/1996, Ν.479/1997, Ν.648/1998, Ν.2716/1999, Ν.2721/1999, Ν.2943/2001, Ν. 3189/2003, Ν. 3727/2008, Ν.3772/2009 και Ν. 3811/2009. Οι κυριότερες, ωστόσο, τροποποιήσεις επήλθαν με τον Ν.2161/1993, με τον οποίο προβλέφθηκαν

αυστηρότερες ρυθμίσεις για την καταστολή της διακίνησης και ουσιαστικά εισήχθη η διαφορετική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών, καθιστώντας δυνητικά τα προβλεπόμενα θεραπευτικά μέτρα, ενώ προβλέφθηκε και η ίδρυση του OKANA και η παροχή υποκατάστατων στους εξαρτημένους από ναρκωτικά. Δεύτερη αξιοσημείωτη τροποποίηση επέφερε η ψήφιση του Ν.2408/1996, με τον οποίο εισήχθησαν αναγκαίες διακρίσεις στο αξιόποino της διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένους. Οι αποσπασματικές αυτές συνεχείς τροποποιήσεις αποδεικνύουν την προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας να ακολουθήσει τις εξελίξεις σε ένα φλέγον και συνεχώς διογκούμενο πρόβλημα και η αλήθεια είναι ότι, αν και υπήρξαν αποσπασματικές, συνέβαλαν στη διόρθωση ακαμψιών του νόμου που διαπιστώθηκαν στην πράξη.

Αξιοσημείωτη σε διεθνές επίπεδο υπήρξε η Απόφαση – Πλαίσιο του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2004 (2004/757/ΔΕΥ)²¹ για τη θέσπιση ελάχιστων διατάξεων σχετικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων και με τις ποινές που ισχύουν στον τομέα της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών. Ορισμένες διατάξεις της εν λόγω απόφασης εισήχθησαν στην ελληνική νομοθεσία π.χ. με το άρθρο 12 του Ν. 3727/2008. Ως προς τους ορισμούς της νομοθεσίας δεν παρατηρήθηκε απόκλιση μεταξύ της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ωστόσο, μεγάλη απόκλιση παρατηρείται ως προς τις προβλεπόμενες ποινές που θεωρούνται αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές για τα σχετικά με τα ναρκωτικά αδικήματα, σημείο όπου το συγκεκριμένο ευρωπαϊκό θεσμικό εργαλείο δεν μπορεί να παρέμβει με δεσμευτικότητα. Οι προβλεπόμενες στην ελληνική ποινική νομοθεσία ποινές για τα αδικήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά είναι αρκετά βαρύτερες εν συγκρίσει με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Τούτο, όμως, δεν αφορά μόνο τα αδικήματα του νόμου περί ναρκωτικών. Το γενικότερο πλαίσιο ποινών που προβλέπεται από την ελληνική ποινική νομοθεσία είναι αρκετά υψηλό. Δημιουργείται, όμως διάσταση μεταξύ επιβαλλόμενης (ονομαστικής) και πράγματι εκτιόμενης ποινής, με την παρεμβολή μιας σειράς θεσμών έμμεσης μείωσης των ποινών που αφορούν το στάδιο της έκτισης. Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατό να περιμένουμε από την ειδική νομοθεσία για τα ναρκωτικά να έχει διαφορετική πρόβλεψη ως προς το πλαίσιο ποινών.

²¹ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Γιαννακούλα, Ποινική Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ελληνική Νομοθεσία Ενσωμάτωσης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2008 και Κιούπης Δ., Μουζάκης Δ., Οι αποφάσεις-πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης : κείμενα και ελληνική νομοθεσία εναρμόνισης, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011.

Με τον Ν.3459/2006 (ΚΝΝ) στην ουσία έγινε η κωδικοποίηση των αποσπασματικών και διαμελισμένων διατάξεων που είχαν εισαχθεί με όλους τους προαναφερθέντες νόμους από το 1987 και έπειτα, προκειμένου να διαμορφωθεί ένας Κώδικας για τα Ναρκωτικά. Στην ουσία πρόκειται για ένα «αυτοτελές ποινικό σύστημα» σε μικρογραφία που ενυπάρχει εντός του βασικού ποινικού μας συστήματος, καθώς αρκετές έννοιες, θεσμοί ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου και διαδικασίες, διαφοροποιούνται ή προβλέπονται ειδικά με εκτενή ανάλυση για τα αδικήματα των ναρκωτικών και σε κάποιον βαθμό παρεκκλίνουν από τη γενικότερη πρόβλεψη του ποινικού δικαίου.

Η πορεία εφαρμογής του Ν.3459/2006 με τις τροποποιήσεις που έγιναν έδειξε ότι, αν και είχαν κωδικοποιηθεί αρκετές διατάξεις, αυτές δεν ήταν εύχρηστες. Τα ελληνικά Δικαστήρια και ιδίως το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων κατακλυζόταν από υποθέσεις ναρκωτικών που λίμναζαν για χρόνια. Το ποσοστό των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές, με καταδίκη που αφορούσε άμεσα τα ναρκωτικά ξεπερνούσε το 40% το 2012. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τον Αύγουστο του 2012, 4.235 από ένα σύνολο 12.297 κρατουμένων ανήκαν στην κατηγορία αυτή, ενώ πολλοί επιπλέον κρατούνταν για άλλα αδικήματα εμμέσως πλην σαφώς συνδεδεμένα με τη διάδοση των ναρκωτικών (π.χ. κλοπές, ληστείες, πλαστογραφίες, σωματεμπορία, νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, κλπ). Παραπέρα η χρήση ναρκωτικών εντός των καταστημάτων κράτησης επηρέαζε ακόμη και όσους δεν ήταν κατά την εισαγωγή τους χρήστες²². Βέβαια, κατά την άποψη του γράφοντος, ίσως η εξάρτηση αρκετών κρατουμένων, ιδίως από κατασταλτικά ναρκωτικά, εξυπηρετεί ως έναν βαθμό την αποφυγή εντάσεων και εκρήξεων των εγκλείστων, που διαβιούν σε άθλιες συνθήκες, λόγω του υπερπληθυσμού των φυλακών και για αυτό ενδεχομένως δεν έχει εξαλειφθεί, αν και παραμένει κοινό μυστικό.

Εκτός της υπερφόρτωσης του σωφρονιστικού συστήματος, οι δυσμενείς συνέπειες της διάδοσης ναρκωτικών έγκεινται σε αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των ίδιων των χρηστών, που οδηγεί μέχρι και στον θάνατο. Η μετάδοση ασθενειών μεταξύ των χρηστών στις διάφορες πιάτσες ιδίως του κέντρου της Αθήνας αποτελεί υγειονομική βόμβα. Επιπλέον, οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες της εξάπλωσης των ναρκωτικών εντοπίζονταν στην ανάπτυξη της εγκληματικότητας, στον κοινωνικό αποκλεισμό των εξαρτημένων και στην υπόθαλψη του οργανωμένου εγκλήματος

²² Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, σελ. 60-61.

μέσω του δικτύου των ναρκωτικών (σωματεμπορία, πορνεία, βιασμοί, εκβιασμοί, λαθρεμπορία, κλπ). Όλα έδειχναν ότι το μοντέλο της αυστηρής καταστολής μέσω του ποινικού νόμου αδυνατούσε να αποφέρει αποτελέσματα και θα έπρεπε να ενισχυθεί η πρόληψη και να δοθούν κίνητρα .

Αφορμή για την έναρξη της διαδικασίας κατάρτισης του Ν.4139/2013 υπήρξε η απόφαση – πλαίσιο 2004/757 ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρώπης, με την οποία θα έπρεπε να εναρμονιστεί η ισχύουσα τότε νομοθεσία που προβλεπόταν στο Ν. 3459/2006(ΚΝΝ). Έτσι, αποφασίστηκε από την τότε ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μια γενναία τροποποίηση του νόμου αυτού, συνεστήθη μία ιδιαίτερα ισορροπημένη ως προς τη σύνθεσή της Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή. Με την υπ’ αριθμ. 27788/17.3.2010 Απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συγκροτήθηκε Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή αποτελούμενη από καταξιωμένους νομικούς διδασκάλους και των τριών νομικών σχολών της χώρας μας, αλλά και από τον κλάδο των εφαρμοστών του δικαίου (στην επιτροπή συμμετείχε Δικαστικός Λειτουργός, Ιατροδικαστής, Αστυνομικός της Δίωξης Ναρκωτικών, Δικηγόρος). Το πρώτο δίλημμα που έπρεπε να επιλύσει η Επιτροπή ήταν αν θα επιχειρείτο μία εκτεταμένη τροποποίηση του Ν.3459/2006 ή μια πλήρης αντικατάστασή του με νέο νόμο, το οποίο τελικά επιλύθηκε με ομόφωνη επιλογή της δεύτερης εκδοχής.

Τα βασικά ζητήματα στα οποία έπρεπε να χαράξουν μία κοινή γραμμή τα μέλη της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την εκπόνηση αυτού του νέου νομοθετήματος αφορούσαν την αυστηρότητα και την ανελαστικότητα των προβλεπόμενων ποινών, τη νομοθετική διάρθρωση, την ποινική αντιμετώπιση της χρήσης, τη διάκριση των ναρκωτικών σε «μαλακά» και «σκληρά», την πρόβλεψη μειωμένης ενοχής του δράστη λόγω της εξάρτησης του και κάποια ζητήματα διαχρονικού δικαίου²³. Τόσο το Υπουργείο Δικαιοσύνης όσο και σύσσωμη η ελληνική πολιτεία είχαν πλέον αντιληφθεί τις διαστάσεις του προβλήματος των ναρκωτικών, οι οποίες αναφέρονται και στο προοίμιο του Ν.4139/2013.

²³ Βλ. Γ. Μπέκα, Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών, ΠοινΔικ 2013, σελ. 784 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ (ΑΡΘΡΟ 30 Ν. 4139/2013)

Βασικό αποδεικτικό στοιχείο για την κατάφαση ή μη της εξάρτησης του κατηγορουμένου κατά την προϊσχύουσα νομοθεσία (άρθρο 30 Ν.3459/2006) αποτελούσε η έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Ωστόσο, η αμιγώς ιατρική διάγνωση της εξάρτησης, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στην πράξη δεν ήταν δυνατόν να υλοποιούνται τα προβλεπόμενα στην κείμενη νομοθεσία (λ.χ. λόγω αδυναμίας κλινικού ελέγχου επί πενθήμερο με την εισαγωγή του κατηγορουμένου σε νοσηλευτικό ίδρυμα, η οποία αποτελούσε ουσιαστική προϋπόθεση για την ορθή χρήση των εννέα κριτηρίων που προβλέπει η υπ' αριθ. Α2 Β/3892/1987 απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και λόγω εγγενών υλικοτεχνικών ελλείψεων), είχαν δημιουργήσει αρκετές αποδεικτικές δυσχέρειες. Βάσιμα, λοιπόν, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ανυπαρξία ουσιαστικών στοιχείων που σχετίζονται με τη νόμιμη διαδικασία διενέργειας της προσέδιδαν στην ιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη τον χαρακτήρα ενός ατελούς και πολλές φορές άκυρου αποδεικτικού μέσου. Επιπρόσθετα αξίζει να επισημανθεί ότι η προσέγγιση της έννοιας της εξάρτησης κατά το προηγούμενο καθεστώς, στο οποίο κύριο αποδεικτικό μέσο για τη συνδρομή ή μη της εξάρτησης του κατηγορουμένου ήταν η έκθεση πραγματογνωμοσύνης, έδινε βαρύτητα αποκλειστικά στον σωματικό της χαρακτήρα, παραγνωρίζοντας παντελώς την ψυχική της διάσταση.

Ας σημειωθεί επίσης ότι η πρόβλεψη για άμεση λήψη δειγμάτων σωματικών υγρών (ούρων και αίματος) και τυχόν άλλου βιολογικού υλικού του κατηγορουμένου για διενέργεια τοξικολογικής ανάλυσης και εργαστηριακού ελέγχου, είναι πρόσφορη μόνο για την διαπίστωση της πρόσφατης χρήσης και όχι για την διαπίστωση της εξάρτησης του κατηγορουμένου. Η διάγνωση της εξάρτησης του κατηγορουμένου, ως στοιχείο που οδηγεί στην μείωση της ευθύνης του, αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την ποινική μεταχείριση του και ως εκ τούτου συστατικό στοιχείο της «δίκαιης δίκης» που προβλέπεται στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συνεπώς, κρίθηκε απαραίτητη η χρήση κάθε αποδεικτικού μέσου που οδηγεί στην κατάφαση της εξάρτησης. Με την παρ. 3 του άρθρου 30 του Ν. 4139/2013 δόθηκε πλέον η δυνατότητα στο δικαστήριο να συνεκτιμά μαζί με το

ατελές αποδεικτικό μέσο της ιατροδικαστικής πραγματογνωμοσύνης και ένα ή περισσότερα άλλα αποδεικτικά μέσα, όπως είναι τα έγγραφα που αναφέρονται είτε σε συμμετοχή και παρακολούθηση από τον κατηγορούμενο συμβουλευτικών και θεραπευτικών προγραμμάτων αναγνωρισμένων υπηρεσιών απεξάρτησης (ΚΕΘΕΑ, ΨΝΑ, ΨΝΘ) ή χορήγησης υποκαταστάτων ή ανταγωνιστικών στα οπιοειδή ουσιών (ΟΚΑΝΑ), είτε σε περίθαλψη για παθήσεις συνδεόμενες με την χρήση ναρκωτικών ουσιών (όπως λ.χ. ηπατίτιδα, AIDS, πνευμονικό οίδημα ή πιστοποιήσεις υγειονομικών επιτροπών) είτε σε ψυχολογικά και κοινωνικά δεδομένα που αφορούν τον κατηγορούμενο (όπως λ.χ. πιστοποιήσεις από κοινωνικές υπηρεσίες) είτε σε ευρήματα εργαστηριακών εξετάσεων που αποκαλύπτουν χρήση ναρκωτικών για μακρόχρονες περιόδους. Ωστόσο, η συνεκτίμηση της πραγματογνωμοσύνης με τα άλλα αποδεικτικά μέσα δεν αναιρεί τον χαρακτήρα της ως αυτοτελούς αποδεικτικού μέσου δημόσιου χαρακτήρα που διατάσσεται από το δικαστήριο ενώ οι πιστοποιήσεις των εγκεκριμένων οργανισμών απεξάρτησης αποτελούν έγγραφα. Επίσης, ως αποδεικτικό μέσο για την κατάφαση της εξάρτησης μπορεί να χρησιμοποιείται η έγγραφη πιστοποίηση αναφορικά με την εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων σωματική αποτοξίνωση και παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Επιπρόσθετα, ο δυνητικός χαρακτήρας της διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 3 εδ. 2 Ν.4139/2013 καθιστά πλέον σαφές ότι η πραγματογνωμοσύνη δεν είναι αναγκαία προκειμένου να θεμελιωθεί μια κρίση ότι ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος²⁴.

Παράλληλα σε κάθε φάση της ποινικής διαδικασίας (από την άσκηση ποινικής δίωξης²⁵ μέχρι την έκδοση αμετάκλητης απόφασης) παρέχεται η δυνατότητα να διαταχθεί ιατροδικαστική πραγματογνωμοσύνη, είτε αυτεπάγγελτα είτε μετά από αίτημα του κατηγορουμένου, προκειμένου να καθοριστεί αν πράγματι υπάρχει εξάρτηση, όπως επίσης και το είδος (σωματική ή ψυχική) και η βαρύτητα αυτής (χρόνος, εξαρτησιογόνα ουσία, απαιτούμενη ημερήσια δόση). Από τη νέα ρύθμιση προκύπτει σαφώς ότι το στοιχείο της εξάρτησης του κατηγορουμένου αποτελεί κατ'

²⁴ Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

²⁵ Βλ. Παύλου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 4^η ενημέρωση, εκδ. Σάκκουλας, Μάιος 2014, όπου αναφέρει ότι και ο Εισαγγελέας και ο Ανακριτής νομιμοποιούνται να κάνουν διάγνωση της εξάρτησης, χωρίς να είναι κανόνας η διενέργεια της πραγματογνωμοσύνης, με συνεκτίμηση, κατά την παρ. 3 του άρθρου 30 Ν.4139, της προδήλου εικόνας του κατηγορουμένου, τυχόν πρόσφατης δικαστικής αναγνώρισης ως τοξικομανούς με προγενέστερες πραγματογνωμοσύνες, ιατρικές βεβαιώσεις και την πρόσφατη ένταξη του σε εγκεκριμένο πρόγραμμα απεξάρτησης. Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

ουσίαν λόγο άρσης ή μείωσης του καταλογισμού του δράστη, που πρέπει να οδηγεί είτε σε απαλλαγή είτε σε μείωση ποινής²⁶ καθώς επηρεάζει σημαντικά τον καταλογισμό του δράστη, δηλαδή την ελευθερία του να επιλέγει το άδικο²⁷. Έτσι ο νομοθέτης δημιουργεί στο άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013 ένα τεκμήριο²⁸,σε αντίθεση με τις γενικές διατάξεις 34 και 36 ΠΚ που δεν δημιουργούν τεκμήρια, ότι το εξαρτημένο άτομο είναι πλήρως ακαταλόγιστο σε ό,τι αφορά την προμήθεια ναρκωτικών για προσωπική χρήση και ουσιωδώς μειωμένου καταλογισμού σε ό,τι αφορά τη διακίνηση. Σύμφωνα με μια άποψη θεωρείται αμάχητο τεκμήριο. Ωστόσο, έγκριτοι νομικοί υποστηρίζουν ότι πρόκειται για μαχητό τεκμήριο²⁹, οπότε χωρεί ανταπόδειξη εναντίον του και το δικαστήριο μπορεί να απορρίψει το περιεχόμενό του αιτιολογώντας ειδικά την απόφασή του³⁰. Η ως άνω άποψη (μαχητό τεκμήριο) συνάδει και με τη διατύπωση του άρθρου 30 παρ. 2 Ν. 4139/2013, όπου ορίζεται ρητά ότι για τη διάγνωση της συνδρομής των προϋποθέσεων της εξάρτησης εφαρμόζεται η αρχή της ηθικής απόδειξης, καθώς και από το άρθρο 30 παρ. 3 όπου γίνεται αναφορά για συνεκτίμηση της πραγματογνωμοσύνης με τα υπόλοιπα αποδεικτικά στοιχεία (βεβαιώσεις εγκεκριμένων κατά νόμο οργανισμών, κοινωνικά και ψυχολογικά δεδομένα). Σοβαρές επιφυλάξεις για την αξιοπιστία των σχετικών πραγματογνωμοσυνών διατυπώνει ο Φ. Ανδρέου³¹. Η νομολογία³² δεν έχει αποφανθεί ρητά, όμως από την έρευνα σχετικών αποφάσεων προκύπτει ότι δέχεται σιωπηρά ότι πρόκειται για μαχητό τεκμήριο, αναγνωρίζοντας τη ρύθμιση του νόμου ότι για την απόδειξη της εξάρτησης συνεκτιμώνται όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 30 παρ. 3.

²⁶ Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

²⁷ Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ.202 επ. και Σ. Παύλου/Θ. Σαμίου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, εκδ. Δίκαιο και Οικονομία, Ναρκωτικά, 4^η ενημέρωση, 2014, άρθρο 30 πλαγιάρ. 14.

²⁸ Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, 1018,ό.π αναφέρει ότι πρόκειται για αμάχητο τεκμήριο. Βλ. και Παρατηρήσεις στο Σχέδιο Νόμου..., Υπερ 1992,1328, όπου προτείνει τη σύμπραξη περισσότερων πραγματογνωμόνων ώστε να διασφαλίζεται ο αδιάβλητος χαρακτήρας.

²⁹ Έτσι και Στ. Παύλου, σελ.261, Γ. Δημήτριντας, σελ.772, Κ. Κοσμάτος σε: Παρασκευόπουλο Ν. / Κοσμάτο Κ., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

³⁰ Η απόρριψη της δικαστικής πραγματογνωμοσύνης πρέπει να βασίζεται σε διαφορετικά πραγματικά δεδομένα που προκύπτουν σαφώς από άλλα αποδεικτικά μέσα (π.χ. πιστοποιήσεις εγκεκριμένων οργανισμών απεξάρτησης).

³¹ Ανδρέου Φ., Παρατηρήσεις, ΠοινΔικ 2003,775.

³² ΑΠ 136/2016, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1207/2016, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 570/2015, ΝΟΜΟΣ, ΕφΠατρ 88/2015 (ΠΟΙΝ) (704424).

Ο Νόμος 4139/2013 ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις προβλέψεις που ίσχυαν και υπό το καθεστώς του Ν. 3459/2006, ως εξής (άρθρο 30 παρ.4):

α. Αν πρόκειται για εξαρτημένο που τέλεσε πράξη του άρθρου 29 παρ. 1 και 2, αυτός παραμένει ατιμώρητος.

β. Αν πρόκειται για εξαρτημένο που τέλεσε τις βασικές πράξεις του άρθρου 20, αυτός τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους.

γ. Αν πρόκειται για εξαρτημένο που τέλεσε τις προνομιούχες μορφές διακίνησης του άρθρου 21, αυτός τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ένα (1) έτος.

δ. Αν πρόκειται για εξαρτημένο που τέλεσε τις διακεκριμένες μορφές διακίνησης του άρθρου 22, αυτός τιμωρείται με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι δέκα (10) έτη. Δεδομένων των κριτηρίων που αναπτύχθηκαν ανωτέρω για τη διάγνωση της εξάρτησης, καθώς και των αυξημένων προϋποθέσεων για τη συνδρομή των επιβαρυντικών περιστάσεων διακίνησης, δεν υπήρξε ειδική πρόβλεψη για μειωμένο πλαίσιο ποινής στους εξαρτημένους που τέλεσαν τις πράξεις του άρθρου 23, ως προς τους οποίους ισχύει συνεπώς το πλήρες πλαίσιο ποινής. Κρίσιμο είναι ότι ο κατά νόμο ποινικός χαρακτήρας των πράξεων που τελέστηκαν από εξαρτημένο δράστη κρίνεται με βάση την απειλούμενη στο νόμο ποινή, συνεπώς η νομοθετική πρόβλεψη για πλημμεληματική ποινή του εξαρτημένου διακινητή συνεπάγεται και τον αντίστοιχο χαρακτήρα της πράξης του (άρθρο 30 παρ. 5)³³. Ο ποινικός χαρακτηρισμός της πράξης έχει ιδιαίτερη σημασία στην υποτροπή κατά το άρθρο 22 παρ. 2 γ' Ν. 4139/2013, στη δυνατότητα προσωρινής κράτησης, στην παραγραφή των αδικημάτων, καθώς και στο χρόνο απόλυσης υπό όρους. Επιπλέον, εφόσον οι βασικές πράξεις διακίνησης ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη (χωρίς επιβαρυντικές περιστάσεις) χαρακτηρίζονται ως πλημμεληματικές δυνάμει της παρ. 5, τούτο σημαίνει ότι εάν εκτός από την εξάρτηση συντρέχει και κάποιο ελαφρυντικό (π.χ. της μετεφηβικής ηλικίας ή του πρότερου έντιμου βίου) ο δικαστής δύναται να μειώσει την ποινή ελεύθερα ως το ελάχιστο όριο του είδους της, συνεπώς ως το κατώτατο όριο της ποινής φυλάκισης των 10 ημερών, σύμφωνα με το άρθρο 83 ΠΚ³⁴.

³³ Βλ. Α. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

³⁴ Βλ. Α. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013,ό.π. σελ.256 και Ν. Παρασκευόπουλο-Κ. Κοσμάτο, Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013, σελ. 238.

3.1. Προμήθεια ναρκωτικών για προσωπική χρήση και χρήση ναρκωτικών ουσιών (άρθρο 30 παρ.4 περ. α' Ν. 4139/2013)

Ο τοξικομανής μένει ατιμώρητος για τις πράξεις της προμήθειας, καλλιέργειας και κατοχής ναρκωτικών για προσωπική χρήση, όπως και για τη χρήση ναρκωτικών³⁵. Ο νομοθέτης θέσπισε την ατιμωρησία του εξαρτημένου δράστη των εγκλημάτων του άρθρου 12 παρ. 1 Ν. 1729/1987(ήδη άρθρο 29 Ν. 4139/2013), λόγω του ότι οδηγείται στις πράξεις αυτές από την σφοδρή ψυχική ή σωματική ανάγκη για την χρήση των ναρκωτικών, η οποία αίρει τον καταλογισμό του δράστη, οδηγώντας τον στην άρση των πνευματικών λειτουργιών (34ΠΚ)³⁶. Το ίδιο υποστηρίζει και άλλη απόφαση που αναφέρει ότι το Συμβούλιο πρέπει να αποφανθεί να μην γίνει κατηγορία αλλά να εισαχθεί ο δράστης σε κατάλληλο νοσηλευτικό ίδρυμα, για να υποβληθεί σε ειδικό θεραπευτικό πρόγραμμα³⁷. Σε άλλη περίπτωση, η κατηγορούμενη κρίθηκε ατιμώρητη ως τοξικομανής για την κατοχή μικροποσότητας των 2 γραμμαρίων περίπου, η οποία προοριζόταν για δική της αποκλειστικά χρήση.³⁸ Ανάλογα έκρινε και το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης σύμφωνα με την οποία δεν γίνεται κατηγορία για καλλιέργεια, κατοχή και χρήση ναρκωτικών κατά του κατηγορουμένου, ο οποίος καλλιεργούσε στην ταράτσα του σπιτιού του 5 δενδρύλλια ινδικής κάνναβης και περισυνέλλεγε απ' αυτά για χρήση και κρίθηκε ατιμώρητος βάσει άρθ. 30 παρ.1 και 4 ως τοξικομανής³⁹. Όμως η ΑΠ 1378/2011 έκρινε ανατιολόγητη την απαλλαγή του κατηγορουμένου ενόψει της κατάσχεσης πλέον των τριών κιλών ινδικής κάνναβης, ποσότητα που δεν συνάδει με προσωπική χρήση έστω και για τοξικομανή.

Από τον συνδυασμό του άρθρου 30 παρ. 4 περ. α' με τις περιπτώσεις β', γ', δ' της παραγράφου 4 του άρθρου 30 προκύπτει το ερώτημα αν μπορεί το ίδιο άτομο να κριθεί ταυτόχρονα ως ακαταλόγιστο και ως μειωμένου καταλογισμού τη στιγμή που προμηθεύεται τα ναρκωτικά εν μέρει για δική του χρήση και εν μέρει για να τα διακινήσει. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι θετική καθώς σύμφωνα με το νομοθέτη, όπως προκύπτει από τη γραμματική ερμηνεία του νόμου, η επίδραση των

³⁵ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4^η έκδοση, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

³⁶ ΣυμβΠλημΣερ 300/2002, ΠΛογ 2002, 2640.

³⁷ ΣυμβΠλημΘεσ 7/1990, Υπερ 1991, 53 και ΔιαρΝαυτΠειρ 543/1992, ΠοινΧρ 1993, 221.

³⁸ ΤρΕφΑθ 1779/2002, ΝοΒ 2003, 537, ΤρΕφΘεσ 2698/2011, ΝΟΜΟΣ, ΠεντΕφΑθ 944/1998, ΠοινΔικ 1999, 448, ΤρΕφΘεσ 657/2000, ΠοινΔικ 2000, 1199, ΤρΕφΠειρ 251/1999, ΠοινΔικ 2000, 250.

³⁹ ΤρΕφΘεσ 855/1994, ΠοινΧρ 1995, 636.

ναρκωτικών ουσιών σε ένα εξαρτημένο άτομο αφενός περιορίζει πλήρως την ελευθερία του ατόμου να επιλέγει το άδικο⁴⁰ όσον αφορά τη χρήση ναρκωτικών (30 παρ. 4 α') και έτσι κρίνεται ατιμώρητος καθώς αδυνατεί πλήρως να αντισταθεί στη χρήση των εξαρτησιογόνων ουσιών και αφετέρου περιορίζει σημαντικά αλλά όχι πλήρως την ελευθερία επιλογής του άδικου από το εξαρτημένο άτομο ως προς τη διακίνηση τους (άρθρο 30 παρ. 4 περ. β', γ', δ'), με αποτέλεσμα το άτομο να διαθέτει μια έστω περιορισμένη ελευθερία να προχωρήσει σε διακίνησή τους (μείωση αλλά όχι άρση καταλογισμού)⁴¹.

3.2. Η φύση της τοξικομανίας ως λόγου αποκλεισμού του καταλογισμού ή απαλλαγής από την ποινή

Με τη διάταξη του άρθ. 30 παρ.4 περ. α' δεν καθιερώνεται απλώς λόγος δικαστικής άφεσης της ποινής, αλλά πρέπει να θεωρηθεί ότι θεσπίζεται είτε προσωπικός λόγος απαλλαγής από την ποινή, είτε ειδικός λόγος που αποκλείει τον καταλογισμό και, εφόσον η συνδρομή του προκύψει χωρίς αμφιβολία κατά την προδικασία, αρμόδιο κατά το άρθ. 310 παρ.1 ΚΠΔ να αποφανθεί ότι δεν πρέπει να γίνει κατηγορία, είναι το δικαστικό συμβούλιο⁴².

3.3 Αυτοτελείς ισχυρισμοί

Σύμφωνα με τα άρθρα 93 παρ.3 του Συντάγματος και 139, 170 παρ.2 και 333 παρ.2 ΚΠΔ η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία των αποφάσεων πρέπει να επεκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς, εκείνους δηλαδή που προβάλλονται στο δικαστήριο της ουσίας από τον συνήγορο του κατηγορουμένου και τείνουν στην άρση του άδικου χαρακτήρα της πράξης ή της ικανότητας για καταλογισμό ή στη

⁴⁰ Βλ. επίσης Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Παρατηρήσεις στην ΠεντΕφΝαυπλ 45/2007, ΠοινΔικ 2008, 568 επ., Λ. Μαργαρίτη, Ναρκωτικά και υποτροπή (με αφορμή την ΠεντΕφΚρητ 20/2007), ΠοινΔικ 2007, 455-456.

⁴¹ Έτσι και Ν. Παρασκευόπουλος, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.217. Βλ. και Ν. Ανδρουλάκη, Σκέψεις για το φευκτό της υπαιτιότητας, την φοκσιοναλιστική έννοια της ενοχής και τον ακουστικό χωρισμό συμπεριφοράς και απόφασης, Μνήμη Ια (1996) 15 κε., όπου αναφέρει ότι η εξάρτηση μειώνει μεν τον καταλογισμό αλλά δεν θίγει τον χαρακτηρισμό του εγκλήματος.

⁴² ΣυμβΕφΘεσ 1756/2001, ΠοινΧρ 2002, 440, ΣυμβΕφΠειρ 183/2001, ΝοΒ 2001, 1521.

μείωση αυτής ή στην εξάλειψη του αξιοποιήσιμου της πράξης ή τη μείωση της ποινής εφόσον αυτοί προβάλλονται κατά τρόπο σαφή και ορισμένο, με όλα δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά που απαιτούνται από την οικεία διάταξη για τη θεμελίωση τους. Διαφορετικά το δικαστήριο της ουσίας δεν υπέχει υποχρέωση να απαντήσει αιτιολογημένα στην απόρριψη τους. Τέτοιος ισχυρισμός είναι κι αυτός του άρθρου 30 παρ. 4, ότι δηλαδή, ο δράστης αγοράς, πώλησεως, κατοχής ναρκωτικών είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών και δεν μπορούσε να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, αφού η παραδοχή του οδηγεί στη μείωση της ποινής⁴³. Διαφορετικά η έλλειψη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας ιδρύει τον από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' ΚΠΔ προβλεπόμενο λόγο αναίρεσης. Παράδειγμα αυτοτελούς ισχυρισμού αποτελεί και ο ισχυρισμός περί επιτρεπτής μεταβολής της κατηγορίας από εισαγωγή, κατοχή και χρήση ναρκωτικών ουσιών σε προμήθεια και κατοχή μικροποσότητας ναρκωτικών από τοξικομανή δράστη ναρκωτικών ουσιών για ιδία αποκλειστική χρήση, βάσει του άρθ. 30 παρ. 4 περ. α'.

3.4. Διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη (άρθρο 30 παρ. 4 περ. β', γ', δ' Ν. 4139/2013)

3.4.1. Αντικειμενική υπόσταση-Άδικο

Καταρχήν επισημαίνεται ότι ο χαρακτήρας του εγκλήματος κρίνεται με βάση την αντίστοιχη ποινή που απειλείται στο άρθ. 30 παρ. 4⁴⁴. Συγκεκριμένα από τις διατάξεις του άρθρου 30 Ν.4139/2013 και κυρίως από την παρ. 5 προκύπτει πλέον ότι οι πράξεις, μεταξύ άλλων, της κατοχής και διάθεσης ναρκωτικών ουσιών, που συνιστούν τα βασικά εγκλήματα που προβλέπονται και τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος από το άρθ. 20 Ν.4139/2013, εάν συντρέξει η ειδική περίπτωση της εξάρτησης (τοξικομανίας) στο πρόσωπο του δράστη, διαπλάσσονται σε παραλλάσσουσα και μάλιστα προνομιούχο μορφή, τιμωρούμενες με ελαφρύτερες ποινές και αποτελούν, λόγω των ποινών που προβλέπονται στο παραπάνω άρθρο, πλημμελήματα, αφού οι ποινές προβλέπονται αφηρημένα από τον νόμο ειδικά για τα εγκλήματα αυτά και μάλιστα μπορεί *in concreto* να μειωθούν από τον δικαστή κατά

⁴³ ΑΠ 1329/2014, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 527/2014, ΠοινΔικ 2014, 459.

⁴⁴ Κονταξής Α., Η ποινική αντιμετώπιση των ναρκωτικών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2010.

το μέτρο του άρθρου 83ΠΚ, όταν συντρέξουν οι ελαφρυντικές περιστάσεις του άρθρου 84ΠΚ ή άλλοι λόγοι μείωσης της ποινής από τους προβλεπόμενους στο γενικό μέρος του ΠΚ. Έτσι, παρά το γεγονός ότι στις περιπτώσεις αυτές οι πράξεις είναι ίδιες με τις προβλεπόμενες στα βασικά εγκλήματα του άρθρου 20 Ν.4139/2013 που τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος, με την προσθήκη των παραπάνω ειδοποιών στοιχείων μεταλλάσσονται σε πλημμελήματα⁴⁵ με εξαίρεση την διακεκριμένη παραλλαγή του άρθ. 22 Ν.4139/2013, η οποία παραμένει κακούργημα ακόμη κι αν τελείται από εξαρτημένο δράστη, δυνάμει του άρθ. 30 παρ. 4 περ. δ' Ν.4139/2013.Υπό το προϋσχύσαν καθεστώς (μέχρι και τον Ν. 3811/2009), στο οποίο δεν υπήρχε ρύθμιση αντίστοιχη του άρθρου 30 παρ. 5 του ισχύοντος νόμου, η κρατούσα άποψη στη νομολογία θεωρούσε ότι η ιδιότητα του δράστη ως εξαρτημένου χρήστη δεν στοιχειοθετούσε νέο ιδιαίτερο έγκλημα, τιμωρούμενο σε βαθμό πλημμελήματος αλλά διαφοροποιούσε μόνο την ποινική μεταχείριση του δράστη, χωρίς να επιδρά στην «πράξη» κατά την έννοια του άρθ. 14ΠΚ⁴⁶. Ωστόσο είχε διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη, η οποία εκφραζόταν και νομολογιακά μέσω της γνώμης της μειοψηφίας στην ως άνω ΑΠ Ολ 7/1995, που υποστήριζε ότι πρόκειται για ιδιώνυμο πλημμέλημα⁴⁷.

3.4.2.Υποκειμενική υπόσταση-Ενοχή

Όσον αφορά τη σχέση τοξικομανίας και ικανότητας για καταλογισμό ισχύει ότι η τοξικομανία είναι βιολογικό αίτιο που επιδρά τόσο στη συνείδηση του χρήστη όσο και στις πνευματικές του λειτουργίες, προκαλώντας διατάραξη, η οποία μειώνει την ικανότητα του να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του ή να ενεργήσει σύμφωνα με την αντίληψη του γι' αυτό (άρθρο 36 ΠΚ)⁴⁸. Το δικαστήριο δεν οφείλει να θεωρήσει πως ο τοξικομανής κατηγορούμενος στερείται ικανότητας για καταλογισμό, εξαιτίας και μόνο της τοξικομανίας του, εφόσον δεν υποβλήθηκε σχετικός ορισμένος

⁴⁵ ΔιατΑνακρΠλημΒερ 90/2014, ΠοινΔικ 2015, 142, ΔιατΑνακρΠλημΑμαλ 64/2014, ΠοινΔικ 2015, 217.

⁴⁶ ΑΠ Ολ 7/1995, Υπερ 1996, 755, ΑΠ 107/2006, ΠΛογ 2006, 97, ΑΠ 1556/2004, ΠΛογ 2004, 1931, ΑΠ 2259/2002, ΠοινΧρ 2003, 797.

⁴⁷ Παρασκευόπουλος Ν./Κοσμάτος Κ., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

⁴⁸ ΠεντΕφΛαρ 171/1997, Υπερ 1998, 1245 και ΣυμβΕφΑθ 514/1997, ΠοινΔικ 1998, 62.

ισχυρισμός⁴⁹. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι η εξάρτηση αποτελεί λόγο μείωσης του καταλογισμού, που είναι ειδικός, καθώς περιορίζεται μόνο στα εγκλήματα που αφορούν τα ναρκωτικά και γενικός, καθώς καλύπτει υποχρεωτικά όλους γενικά τους εξαρτημένους χρήστες⁵⁰.

Ένα άλλο ζήτημα που αξίζει να διερευνηθεί αφορά τους λόγους που οδήγησαν το νομοθέτη στη θεσμοθέτηση ειδικών διατάξεων για τους εξαρτημένους από τα ναρκωτικά δράστες όταν υπάρχουν ρυθμίσεις στις γενικές διατάξεις του ΠΚ (34 και 36 ΠΚ) για τους ακαταλόγιστους και μειωμένου καταλογισμού δράστες. Ο βασικός λόγος⁵¹ για τη θέσπιση της ειδικής ρύθμισης είναι ότι οι διατάξεις εκείνες, σε αντίθεση με το άρθρο 30 Ν. 4139/2013 (όπου αρκεί να αποδειχθεί το γεγονός της εξάρτησης, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί η ένταση του περιορισμού ο αποκλεισμός ή η μείωση της ικανότητας καταλογισμού κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης) δεν δημιουργούν τεκμήρια, καθώς πρέπει να αποδειχθεί αφενός ότι υπήρξε διατάραξη της συνείδησης και αφετέρου ότι εξαιτίας αυτής είχε αποκλειστεί ή είχε μειωθεί ουσιωδώς η ικανότητα καταλογισμού του δράστη.

3.4.3. Συρροή

Η διάταξη του άρθρου 20 παρ. 3 Ν.4139/2013 (που αντιστοιχεί στην προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 5 Ν.1729/1987) εφαρμόζεται και στην περίπτωση που ο δράστης είναι τοξικομανής και τιμωρείται βάσει του άρθ. 30 παρ. 4 περ. β Ν. 4139/2013. Συγκεκριμένα δεν διαπλάθεται υπαλλακτικά μικτό έγκλημα αλλά υπάρχει αληθινή συρροή, όμως στον υπαίτιο επιβάλλεται μια ενιαία ποινή, κατά παρέκκλιση των άρθρων 94 και 96 ΠΚ κατά την επιμέτρηση της οποίας λαμβάνεται υπόψη η συνολική εγκληματική δράση⁵².

Επισημαίνεται ότι ο Ν.4139/2013 είναι ευμενέστερος από τον προϊσχύσαντα Ν.3459/2006 όταν εξαρτημένος δράστης τελεί πράξη διακίνησης ναρκωτικών κατ' άρθ. 20,21,22 ή 23 παρ. 2^α του νόμου καθώς δεν προβλέπει πλέον ως επιβαρυντικές περιστάσεις την κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια τέλεση της πράξης από

⁴⁹ ΑΠ 157/2002, ΠοινΔικ 2002, 1278 και ΑΠ 1039/1995, ΠοινΧρ 1996, 71.

⁵⁰ ΤριμΕφΠειρ 166/2000, ΠοινΧρ 2001, 647.

⁵¹ Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, 1018. Κοτσαλής Λ./ Μαργαρίτης Μ./ Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

⁵² ΤριμΕφΠατρ 268/1995, ΝοΒ 1996, 709.

εξαρτημένο δράστη⁵³. Έτσι με το Ν.4139/2013, οι πράξεις διακίνησης ναρκωτικών, που τελεί εξαρτημένος, έχουν πλέον τον χαρακτήρα πλημμελημάτων και τιμωρούνται ως τέτοια από τη διάταξη του άρθ. 30 παρ. 4 περ. β' Ν. 4139/2013, εκτός αν πρόκειται για τις διακεκριμένες πράξεις διακίνησης του άρθ. 22, για τις οποίες απειλείται ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης έως 10 έτη, κατά το άρθ. 30 παρ. 4 περ. δ' Ν. 4139/2013. Παραπέρα στην ΑΠ 676/2014 τονίζεται ότι από τη σύγκριση των διατάξεων των άρθ. 20, 23 και 30 Ν.3459/2006 (ΚΝΝ) με τις αντίστοιχες του Ν.4139/2013 προκύπτει ότι ο τελευταίος που τέθηκε σε ισχύ μετά την δημοσίευση της προσβαλλόμενης απόφασης περιέχει για τον ήδη κατηγορούμενο ευμενέστερες διατάξεις, καθόσον αφορά α) την ιδιαίτερα διακεκριμένη επιβαρυντική περίπτωση του άρθ. 23 παρ. 2^α, διότι προβλέπει για τη στοιχειοθέτησή του, πέραν της κατ' επάγγελμα τέλεσης και την προϋπόθεση «το προσδοκώμενο όφελος του δράστη να υπερβαίνει το ποσό των 75.000 Ευρώ» με επακόλουθο της έλλειψης αυτής οι τελεσθείσες πράξεις να τιμωρούνται βάσει του άρθ. 20 Ν.4139, στη συνέχεια εφόσον ο δράστης κρίθηκε τοξικομανής, οι κακουργηματικές αυτές πράξεις να μετατρέπονται (άρθ. 30 παρ. 4β) σε πλημμεληματικές και β) να ορίζουν την απέλαση αυτού από τη χώρα, αφού η σχετικά προβλέπουσα διάταξη του άρθ. 35 παρ.2 Ν.3459/2006 καταργήθηκε και ο Ν.4055/2012 προβλέπει δυνητική απέλαση αλλοδαπού για κακούργημα. Συνεπώς αφού κρίθηκε αυτεπαγγέλτως ότι συντρέχει περίπτωση επιεικέστερου νεότερου νόμου, που πρέπει να εφαρμοσθεί από τον Άρειο Πάγο, σύμφωνα με τα άρθρα 2 ΠΚ και 511 εδάφ. γ' ΚΠΔ, αναιρέθηκε μερικώς η προσβαλλόμενη απόφαση ως προς τις διατάξεις αυτής περί συνδρομής επιβαρυντικών περιστάσεων κατά την τέλεση των πράξεων διακίνησης ναρκωτικής ουσίας, της επιβληθείσας για τις πράξεις αυτές ποινής, του καθορισμού συνολικής ποινής, της απέλασης του ήδη αναιρεσείοντος, διατασσομένης της απάλειψης των σχετικών διατάξεων από το σκεπτικό και το διατακτικό. Επίσης, ο Ν. 4139/2013 αξιώνει ως προϋπόθεση για την κατάφαση της υποτροπής ο δράστης να μην έχει κριθεί εξαρτημένος. Συνεπώς, ο αυτουργός των εγκλημάτων του άρθρου 20, όταν φέρει την ιδιότητα του τοξικομανούς, δεν δύναται να καταδικαστεί και ως υπότροπος και έτσι τιμωρείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 30 παρ. 4 περ. β' του νέου νόμου 4139/2013, σε βαθμό πλημμελήματος, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους. Από τη σύγκριση των παραπάνω διατάξεων καθίσταται προφανές ότι ο Ν. 4139/2013

⁵³ Κοτσαλής Λ./ Μαργαρίτης Μ./ Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

ενσωματώνει επιεικέστερες διατάξεις για τον δράστη, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει η ιδιότητα του τοξικομανούς, αφού σε καμία περίπτωση δεν δύναται να θεωρηθεί και ως υπότροπος και να τιμωρηθεί με τις αντίστοιχες περί υπότροπων δραστών διατάξεις⁵⁴.

Όταν όμως εξαρτημένος δράστης τελεί πράξη διακίνησης ναρκωτικών κατ' άρθ. 23, η οποία δεν εμπίπτει στις ευνοϊκές διατάξεις του Ν.4139/2013, ευμενέστερος είναι ο προϊσχύων ΚΝΝ οπότε αυτός θα εφαρμοστεί σε ανάλογη περίπτωση. Συγκεκριμένα σε ανάλογη ποινική υπόθεση, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι όσον αφορά τον αυτοτελή ισχυρισμό του κατηγορουμένου περί τοξικομανίας κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, το δικαστήριο οφείλει να εφαρμόσει τον προϊσχύσαντα Ν. 3459/2006 και ειδικότερα το άρθ. 30 παρ. 4 γ' αυτού, που προέβλεπε ειδική ευνοϊκή ποινική μεταχείριση και του δράστη της κατ' επάγγελμα διακίνησης ναρκωτικών, ως επιεικέστερο για τον κατηγορούμενο νόμο, κατά το άρθρο 2 του ΠΚ και όχι το άρθρο 30 του νέου Ν. 4139/2013, που δεν προβλέπει πλέον δυνατότητα ευνοϊκής μεταχείρισης εξαρτημένου από τα ναρκωτικά προσώπου, αν κατηγορείται και καταδικάζεται για ιδιαίτερα διακεκριμένη πράξη διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, του άρθ.23⁵⁵.

3.4.4. Ποινικές κυρώσεις

Υπό τον Ν.4139/2013 (άρθ. 30 παρ. 4 περ. δ') η διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη προσλαμβάνει τον χαρακτήρα κακουργήματος μόνο όταν συνδυάζεται με κάποια από τις επιβαρυντικές περιστάσεις του άρθ. 22 (πλην της περίπτωσης της υποτροπής κατ' άρθρο 22 παρ. 2γ') ή του άρθ. 23 (για τις οποίες μάλιστα ο Ν. 4139/2013 δεν προβλέπει επιεικέστερη μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών, όντας ως προς τούτο δυσμενέστερος του προϊσχύσαντος δικαίου, με την επιφύλαξη βέβαια της κατ' επάγγελμα τέλεσης χωρίς προσδοκώμενο όφελος που να υπερβαίνει τις 75.000 ευρώ).

Σχετικά με την ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων μικροδιακινητών ναρκωτικών ουσιών, που τελούν την πράξη προκειμένου να εξασφαλίσουν τη χρήση της ναρκωτικής ουσίας, προκύπτει το εξής ζήτημα. Αρχικά, οι μικροδιακινητές, οι

⁵⁴ ΑΠ 808/2014, ΝΟΜΟΣ

⁵⁵ ΑΠ 759/2014, ΠοινΔικ 2015,387, ΑΠ 1329/2014, ΝΟΜΟΣ

αποκαλούμενοι και ως «βαποράκια», τιμωρούνται βάσει του άρθρου 21 παρ. 1 α' Ν. 4139/2013 με ποινή φυλάκισης από δέκα ημέρες ως τρία έτη, αντί για την ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους που προβλέπει το άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139. Η μειωμένη ποινή οφείλεται όχι μόνο στο γεγονός ότι ο καταλογισμός τους είναι ιδιαίτερα μειωμένος λόγω της ανάγκης να εξασφαλίσουν τη δόση τους αλλά και στο περιορισμένο άδικο της πράξης τους λόγω της μικρής ποσότητας που διακινούν. Ωστόσο, αν λ.χ. τελούν την πράξη για να διευκολύνουν ή να συγκαλύψουν την τέλεση ενός άλλου κακουργήματος, τότε βάσει του άρθρου 22 Ν. 4139, εξομοιώνονται ποινικά με εκείνους που δεν είναι καν εξαρτημένοι και απειλούνται με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών. Η εξίσωση αυτή των ποινών είναι προβληματική καθώς παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας. Από την άλλη πλευρά, θα φαινόταν αντιφατικό να τιμωρείται ο μικροδιακινητής με ποινή κάθειρξης δέκα ως είκοσι έτη, την ίδια στιγμή που ο εξαρτημένος διακινητής μεγαλύτερων ποσοτήτων ναρκωτικών τιμωρείται με κάθειρξη το πολύ δέκα ετών σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013. Για την επίλυση αυτής της αντίφασης προτείνεται η λήψη υπόψη της εξάρτησης τρεις φορές: μία στο άρθρο 21 παρ. 1 α' Ν. 4139/2013, μια δεύτερη στο άρθρο 22 Ν.4139/2013 και μια τρίτη στο άρθρο 30 παρ. 4 δ' Ν. 4139/2013, έτσι ώστε να απειλείται τελικά και για τον μικροδιακινητή η ίδια ποινή που απειλείται και για όλους τους άλλους εξαρτημένους δράστες των εγκλημάτων του άρθρου 22 Ν.4139/2013⁵⁶.

Όσον αφορά τις διακεκριμένες περιπτώσεις εγκλημάτων του άρθρου 22 Ν. 4139/2013, επισημαίνεται ότι ενώ πράγματι η μεταχείριση είναι ευνοϊκότερη για τους εξαρτημένους διακινητές όταν τελούν τις βασικές πράξεις διακίνησης του άρθρου 20 Ν.4139/2013, οπότε η πράξη τους θεωρείται ότι έχει πάντα πλημμεληματικό χαρακτήρα (άρθρο 30 παρ. 5 Ν. 4139), η μεταχείριση γίνεται εν μέρει δυσμενέστερη για εκείνους που τελούν διακεκριμένες μορφές διακίνησης (άρθρο 22 Ν.4139/2013). Πιο συγκεκριμένα, ο μειωμένου καταλογισμού δράστης για κακουργήματα που απειλούνται με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας από δύο ως δώδεκα έτη (άρθρο 83 περ. γ' ΠΚ), ενώ ο εξαρτημένος διακινητής τιμωρείται με ποινή από πέντε ως δέκα έτη, δηλαδή σημαντικά μεγαλύτερη ως προς το κατώτατο όριο της. Θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι δικαιολογητική βάση αυτής της αυστηρότερης ρύθμισης του

⁵⁶ Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017.

N.4139/2013 ως προς τα κατώτερα όρια της ποινής αποτελεί το γεγονός ότι η εξάρτηση προκαλείται κατά κανόνα υπαίτια (αναλογία με την υπαίτια μέθη). Από την άλλη πλευρά, η διάταξη του άρθρου 30 παρ. 4 δ' N.4139/2013 είναι μεν δυσμενέστερη για τον κατηγορούμενο ως προς το κατώτατο όριο της, είναι όμως επιεικέστερη ως προς το ανώτατο όριο της, εφόσον η ποινή του εξαρτημένου διακινητή δεν μπορεί ποτέ να υπερβεί τα δέκα έτη⁵⁷.

Επίσης, σχετικά με τις διακεκριμένες περιπτώσεις εγκλήματος του άρθρου 23 N.4139/2013, οι οποίες εξαιρούνται από το μειωμένο πλαίσιο ποινής του άρθρου 30, τίθεται το ζήτημα αν είναι δυνατή η εφαρμογή των γενικών διατάξεων μειωμένου καταλογισμού⁵⁸. Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του νόμου θα ισχύει το πλήρες πλαίσιο ποινής. Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, στο ποινικό δίκαιο η ιστορικοβουλευτική ερμηνεία μπορεί να περιορίζει το αξιόποινο, δεν μπορεί όμως να το διευρύνει. Εφόσον η βούληση αυτή του νομοθέτη δεν έχει αποτυπωθεί ρητά στο κείμενο του νόμου, ελλείπει δηλ. ρητής αντίθετης διάταξης στον ειδικό νόμο, εφαρμόζονται σε όλη τους την έκταση οι διατάξεις του Γενικού Μέρους του Ποινικού μας Κώδικα βάσει του άρθρου 12ΠΚ και συνεπώς κρίνεται εφαρμοστέα, σύμφωνα και με την αρχή της αναλογικότητας η γενική διάταξη του άρθρου 36ΠΚ για τους δράστες του ιδιαίτερα διακεκριμένου εγκλήματος του άρθρου 23 του N.4139/2013, με την προϋπόθεση ότι έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης και εξαιτίας αυτής έχει μειωθεί ουσιωδώς η ικανότητα καταλογισμού του δράστη. Συνεπώς στην περίπτωση αυτή θα επέλθει υποχρεωτικά μείωση της ποινής στο μέτρο που επιβάλλει το άρθρο 83 ΠΚ⁵⁹. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση που τελεί οποιοδήποτε άλλο έγκλημα, όπως λ.χ. μια ανθρωποκτονία ή μια ληστεία.

Όσον αφορά την εσφαλμένη εφαρμογή των διατάξεων που απειλούν ποινή φυλάκισης για διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη, αξίζει να αναφερθούν οι εξής αποφάσεις του ΑΠ: Η ΑΠ 676/2016 έκρινε ότι έγινε εσφαλμένη εφαρμογή (άρθ. 510 παρ.1, περ. Ε' ΚΠΔ) των διατάξεων του άρθρου 30 παρ. 4 περ. β' N.4139/2013 στην περίπτωση της καταδίκης για το αδίκημα της διακίνησης

⁵⁷ Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017.

⁵⁸ Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, όπου αναφέρει ότι οι γενικές διατάξεις άρσης ή μείωσης του καταλογισμού (34, 36 ΠΚ) δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις εγκλημάτων του άρθρου 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013 αφού έχει ήδη ληφθεί υπόψη από το νόμο η μείωση του καταλογισμού με τη συνακόλουθη μείωση της ποινής.

⁵⁹ Έτσι και Σ. Παύλου/Θ. Σαμίου, Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, εκδ. Δίκαιο και Οικονομία, Ναρκωτικά, 4^η ενημέρωση, 2014, άρθρο 30 πλαγιάρ. 22.

ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη, στον οποίο επιβλήθηκε ποινή κάθειρξης 8 ετών και χρηματική ποινή 50.000 ευρώ, ενώ το απειλούμενο πλαίσιο ποινής που ορίζει ο νόμος είναι ποινή φυλάκισης από 1 μέχρι 5 έτη. Επίσης σχετική απόφαση του ΑΠ έκρινε ότι έγινε εσφαλμένη εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 20 Ν.4139/2013 σε συνδυασμό με εκείνη του άρθ. 30 παρ. 4 περ. α' αυτού επί οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης λόγω υποτιθέμενης παραγραφής, παρελθούσης οκταετίας από την τέλεση της πράξης, ενώ επρόκειτο για το αδίκημα της ηθικής αυτουργίας σε διακίνηση ναρκωτικών σε σωφρονιστικό κατάστημα (άρθρο 22 Ν. 4139/2013), το οποίο παραμένει κακούργημα κατά το άρθρο 30 παρ. 4 παρ. δ' Ν. 4139/2013, τιμωρούμενο με πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι 10 ετών⁶⁰. Επιπλέον άλλη απόφαση του ΑΠ έκρινε εσφαλμένη την εφαρμογή των άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013 και 83-84 ΠΚ, σε περίπτωση εισαγωγής και μεταφοράς ναρκωτικών από τοξικομανή μετά παραδοχή ελαφρυντικού, στον οποίο επιβλήθηκε ποινή κάθειρξης 8 ετών, ενώ το πλαίσιο ποινής σε συνδυασμό με το άρθρο 83 ΠΚ είναι ποινή φυλάκισης από ένα 1 έως 6 έτη⁶¹.

Όσον αφορά τις επιβαρυντικές περιστάσεις, είναι ασύμβατη η έννοια της υποτροπής με την εξάρτηση από ναρκωτικά μετά το Ν.4139/2013. Με βάση τον συγκεκριμένο νόμο, υποτροπή και τοξικομανία είναι ασύμβατες έννοιες και, συνεπώς, σε περίπτωση που καταφαθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας η ιδιότητα του κατηγορουμένου ως τοξικομανούς, αποκλείεται ο χαρακτηρισμός αυτού ως υπότροπου. Στην περίπτωση αυτή η τιμώρηση της πράξης διακίνησης ναρκωτικών ουσιών από τοξικομανή δράστη προβλέπεται και τιμωρείται από τις διατάξεις του άρθρου 30 παρ. 4 περ. β' Ν.4139/2013 ως πλημμέλημα, αποκλείοντας την εφαρμογή της τέταρτης περίπτωσης της ίδιας διάταξης. Η ιδιότητα του εξαρτημένου αποκλείει την ένταξη του δράστη στην έννοια του υπότροπου είτε στην προηγούμενη είτε στην τελευταία χρονικά πράξη για την οποία έχει ασκηθεί η ποινική δίωξη. Άλλωστε, η υποτροπή του εξαρτημένου δράστη αποτελεί πολλές φορές συστατικό στοιχείο και σύμφυτο της εξάρτησης του από τις ναρκωτικές ουσίες. Η αιτιολογία της απόφασης προκειμένου να είναι ειδική και εμπεριστατωμένη στην περίπτωση της επιβαρυντικής περιστάσης της ειδικής υποτροπής, πρέπει να περιλαμβάνει τις προηγούμενες καταδίκες και να προσδιορίζει αν είναι κακούργημα, καθώς και τον χρόνο που συνέβησαν, διαφορετικά είναι αναιρετέα για έλλειψη

⁶⁰ ΑΠ 1058/2014, ΝΟΜΟΣ

⁶¹ ΑΠ 338/1999, ΝοΒ 1999,1176 και ΑΠ 782/2009, ΝΟΜΟΣ

ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας⁶². Ως προς τις επιβαρυντικές περιστάσεις του άρθρου 23 Ν. 4139/2013 απαιτείται ιδιαίτερη αιτιολογία, για την οποία δεν αρκεί η απλή επανάληψη των σχετικών νομικών διατάξεων αλλά απαιτείται παράθεση όλων των πραγματικών περιστατικών που τις θεμελιώνουν⁶³. Έτσι κρίθηκε ότι είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη η καταδίκη για αγορά ναρκωτικών (δισκίων μεθαδόνης) κατ' εξακολούθηση στην αλλοδαπή, εισαγωγή στην επικράτεια κατ' εξακολούθηση και κατοχή ναρκωτικών με τις επιβαρυντικές περιστάσεις της κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια τέλεσης των πράξεων από τοξικομανή, αφού στην απόφαση εκτίθενται τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση, καθώς και τις επιβαρυντικές περιστάσεις (πορισμός εισοδήματος και σταθερή ροπή για τη διάπραξη αυτών των εγκλημάτων), τις αποδείξεις από τις οποίες συνήγαγε τα περιστατικά αυτά και τους συλλογισμούς της υπαγωγής⁶⁴.

3.4.5. Νομολογιακές εφαρμογές

Όσον αφορά την καθ' ύλη αρμοδιότητα σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 5 Ν.4139/2013 προκύπτει ότι η διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη συνιστά πλημμέλημα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημμελειοδικείου στις περιπτώσεις β' και γ' της παρ. 4, ενώ προσλαμβάνει τον χαρακτήρα κακουργήματος αρμοδιότητας Μονομελούς Εφετείου μόνο στην περίπτωση δ'.

Επίσης, η προς περαιτέρω διάθεση ή προς ιδίαν αποκλειστική χρήση κατοχή της ναρκωτικής ουσίας από τον τοξικομανή δράστη δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής ή υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της κατοχής ναρκωτικών ουσιών, ούτε απαιτείται για την ύπαρξη ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας της αποφάσεως η αναφορά σε αυτή ότι ο δράστης και κάτοχος της ναρκωτικής ουσίας προόριζε αυτή για δική του αποκλειστική χρήση. Μόνο αν υποβληθεί πλήρης και ορισμένος αυτοτελής ισχυρισμός από τον κατηγορούμενο για προμήθεια ή κατοχή ναρκωτικών ουσιών προς ιδίαν αποκλειστική χρήση, οφείλει το δικαστήριο να διαλάβει στην απόφαση του την ως άνω απαιτούμενη ειδική και εμπεριστατωμένη

⁶² ΣυμβΠλημΛαρ 58/2016, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

⁶³ ΑΠ 146/2005, ΠΛογ 2005, 221

⁶⁴ ΑΠ 2259/2002, ΠοινΧρ 2003, 797

αιτιολογία για την απόρριψη αυτού⁶⁵. Επίσης και η επίκληση από τον συνήγορο του κατηγορουμένου της προβλεπόμενης από το άρθρο 36 παρ. 1 ΠΚ ελαττωμένης ικανότητας προς καταλογισμό και της συνδρομής του άρθρου 30 παρ. 1 Ν.4139/2013, προκειμένου για δράστη των πράξεων των άρθρων 20 και 29 Ν.4139/2013 αντίστοιχα αποτελεί αυτοτελή ισχυρισμό. Προκειμένου όμως να κριθεί ο αυτοτελής ισχυρισμός σαφής και ορισμένος και να υπάρξει υποχρέωση του δικαστηρίου να εξετάσει παρόμοιο ισχυρισμό και να αιτιολογήσει την κρίση του, δεν αρκεί η επίκληση του άρθρου 36ΠΚ ή του όρου ότι ο κατηγορούμενος είναι τοξικομανής αλλά επιπλέον απαιτείται η επίκληση περιστατικών που να δείχνουν αφενός τη νοσηρή διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών και τη μείωση της ικανότητας αντίληψης του αδίκου ως προς το άρθρο 36 παρ. 1 ΠΚ και αφετέρου η επίκληση, ως προς το άρθρο 30 παρ. 1 Ν.4139/2013, περιστατικών που να δείχνουν ότι ο κατηγορούμενος έχει αποκτήσει την έξη και δεν μπορεί να την αποβάλει μόνος. Κρίθηκε, έτσι, σε συγκεκριμένη περίπτωση ότι δεν είχε υποχρέωση το δικαστήριο να αιτιολογήσει την απόρριψη των αυτοτελών ισχυρισμών του κατηγορουμένου και του συνηγόρου («είμαι τοξικομανής, θέλω να με εξετάσουν/αίτημα διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης ή άλλως να τύχει εφαρμογής το άρθρο 36 παρ. 1 ΠΚ), γιατί όπως διατυπώθηκαν οι ισχυρισμοί ήταν αόριστοι⁶⁶. Κρίθηκε επίσης ότι ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου πως κατά τον χρόνο τέλεσης των πράξεων «ήταν στο απροχώρητο» και δεν μπορούσε να πάει ούτε για δουλειά, καθώς και ότι εδώ και 18 μήνες ήταν καλά, δεν αποτελεί αυτοτελή ισχυρισμό έλλειψης της ικανότητας για καταλογισμό, επειδή δεν αναφέρει τα πραγματικά περιστατικά, στα οποία θεμελιώνεται η νοσηρή διατάραξη της συνείδησης. Εξάλλου το δικαστήριο δεν οφείλει να θεωρήσει ότι ο τοξικομανής κατηγορούμενος στερείται ικανότητας για καταλογισμό εξαιτίας της τοξικομανίας του και μόνο αφού δεν υποβλήθηκε σχετικός ορισμένος ισχυρισμός⁶⁷. Παραδείγματα αιτιολογημένης απόρριψης του αυτοτελούς ισχυρισμού περί τοξικομανίας του δράστη αποτελεί το σκεπτικό ότι δεν παρουσίασε στερητικά φαινόμενα στους 20 μήνες που μεσολάβησαν από την σύλληψη του, κατά τους οποίους δεν είχε τη δυνατότητα χρήσης ναρκωτικών, καθώς και ότι οι πραγματογνώμονες δεν τάχθηκαν κατηγορηματικά υπέρ της τοξικομανίας του⁶⁸. Επίσης, αιτιολογημένες απορρίψεις αυτοτελών ισχυρισμών αποτελούν τα σκεπτικά των αποφάσεων σύμφωνα με τα οποία

⁶⁵ ΑΠ 1494/2010, ΝΟΜΟΣ

⁶⁶ ΑΠ 1631/2001, ΠΛογ 2001, 1997, ΑΠ 1658/2001, ΠΛογ 2001, 2009.

⁶⁷ ΑΠ 157/2002, ΠοινΔικ 2002, 1278

⁶⁸ ΑΠ 1287/2002, ΠΛογ 2002, 1378

οι εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης δεν περιείχαν κανένα από τα στοιχεία της Υ.Α Α2β/οικ.3982/1987 που καθορίζουν τη σχετική διαδικασία διαπίστωσης, ενώ οι κατηγορούμενοι δεν παρουσιάζουν καν συμπτώματα εξάρτησης κατά την κράτησή τους στη φυλακή καθώς και το σκεπτικό ότι τα έγγραφα που προσκομίστηκαν στον ιατροδικαστή μπορεί να μην είναι αληθινά, εννοώντας ότι ακόμα κι αν δεν ήταν πλαστά το δικαστήριο δεν θα μπορούσε να κρίνει διαφορετικά, αφού σχημάτισε από τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα πλήρη δικανική πεποίθηση ότι ο αναιρεσείων δεν ήταν τοξικομανής⁶⁹.

Αντίθετα, παράδειγμα αναιτιολόγητης απόρριψης αυτοτελούς ισχυρισμού περί τοξικομανίας κρίθηκε ότι αποτελεί η ασαφής, ελλιπής και ενδοιαστική αιτιολογία, όταν δεν διευκρινίζεται με σαφήνεια αν γίνεται δεκτό ότι οι αναιρεσείοντες ήταν τοξικομανείς κατά τον κρίσιμο χρόνο και καταλήγει ότι αυτοί απέβαλαν την έξη, υπό προϋποθέσεις που δεν βεβαιώνονται⁷⁰. Επιπλέον αναιτιολόγητη απόρριψη αποτελεί το σκεπτικό ότι από κανένα αντικειμενικό στοιχείο δεν αποδείχθηκε πως ο κατηγορούμενος κατά τον χρόνο σύλληψης του αλλά και προγενέστερα ήταν τοξικομανής. Συγκεκριμένα δεν αναφέρονται πραγματικά περιστατικά που να συνηγορούν στη μη αποδοχή της τοξικομανίας, ενώ από τα πρακτικά προκύπτει ότι αναγνώσθηκαν έγγραφα και ιατρική πραγματογνωμοσύνη, που αφορούσαν την ιδιότητά του ως τοξικομανούς⁷¹. Σε κάθε περίπτωση εφόσον γίνει δεκτός λόγος ανάιρεσης, ο οποίος αφορά την κρίση του δικαστηρίου για την ύπαρξη ή μη της ιδιότητας του τοξικομανούς βάσει του άρθρου 30 παρ. 1 Ν.4139/2013, η αναίρεση της απόφασης πρέπει να περιοριστεί στη διάταξή της για τον αυτοτελή ισχυρισμό και στην απ' αυτόν εξαρτώμενη διάταξη για την ποινή (ή στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 30 παρ. 4 για την έκδοση διάταξης προκειμένου να μείνει η πράξη ατιμώρητη) και δεν αφορά και την περί ενοχής διάταξη. Αυτό ισχύει γιατί η ιδιότητα του τοξικομανούς δεν στοιχειοθετεί νέο ιδιαίτερο έγκλημα αλλά διαφοροποιεί μόνο την ποινική μεταχείριση του δράστη.

Όσον αφορά την επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας θεωρείται επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας από διακίνηση ναρκωτικών του άρθρου 20 Ν. 4139/2013 σε διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο άτομο του άρθρου 30 Ν. 4139/2013⁷².

⁶⁹ ΑΠ 1880/2001, ΠΛογ 2002,2370 και ΑΠ 129/1998, ΠοινΧρ 1999, 708

⁷⁰ ΑΠ 67/2000, Υπερ 2000,830

⁷¹ ΑΠ 257/1994, ΠοινΧρ 1994, 377

⁷² ΑΠ 676/2016, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Επιπλέον, όσον αφορά το δικονομικό μέτρο της προσωρινής κράτησης, σε αντίθεση με το προϋσχύσαν δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο εθεωρείτο δυνατή η επιβολή της προσωρινής κράτησης στο μέτρο που γινόταν δεκτό ότι η ιδιότητα του δράστη ως τοξικομανούς δεν μετέβαλλε τον χαρακτήρα της πράξης ως κακουργήματος, γίνεται πλέον σαφές από το συνδυασμό των άρθ. 30 παρ. 5, παρ. 1 και παρ. 4 στοιχεία β', γ' και δ' του Ν.4139/2013, ότι η διακίνηση ναρκωτικών από εξαρτημένο δράστη συνιστά πλημμέλημα, μη υποκείμενο σε προσωρινή κράτηση αλλά μόνο σε περιοριστικούς όρους, στις περιπτώσεις β' και γ' της παρ. 4, ενώ συνιστά κακούργημα μόνο στην περ. δ'.

Τέλος, δεν απαιτείται αίτηση της κυβέρνησης της ξένης χώρας για την άσκηση δίωξης επί αγοράς ναρκωτικών από τοξικομανή στην αλλοδαπή καθώς το άρθ. 6 ΠΚ δεν εφαρμόζεται για έγκλημα εμπορίας ναρκωτικών που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή αλλοδαπό αλλά εφαρμοστέο κρίνεται το άρθρο 8 περ.θ' ΠΚ που αναφέρεται στην εμπορία ναρκωτικών και δεν απαιτεί οι πράξεις που τελέστηκαν στην αλλοδαπή να είναι αξιόποινες κατά τους νόμους του τόπου τέλεσης, ούτε απαιτεί έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβέρνησης της ξένης χώρας για την ποινική δίωξη επί πλημμελημάτων⁷³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΡΗΣΤΩΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ (ΑΡΘΡΟ 31 Ν. 4139/2013)

Στο άρθρο 31 Ν.4139/2013 έχουν ενταχθεί οι διατάξεις που προβλέπουν την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών ναρκωτικών ουσιών κατά την προδικασία της ποινικής δίκης. Η πρόβλεψη ενός ειδικού περιοριστικού όρου απεξάρτησης οφείλεται στο γεγονός ότι η γενική ευχέρεια που υπήρχε προηγουμένως,

⁷³ ΑΠ 2259/2002, ΠοινΧρ 2003, 797 και ΑΠ 2098/2002, ΠΛογ 2002, 2408

καθώς η απαρίθμηση όρων στο άρθρο 282 παρ. 2 ΚΠοινΔικ είναι ενδεικτική, πρακτικά δεν είχε αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε⁷⁴. Με το άρθρο 31 Ν.4139/2013 εισάγονται δύο καινοτομίες: α) καθιερώνεται ένα δικαίωμα στη θεραπεία , δηλαδή στην απεξάρτηση, του εξαρτημένου κρατούμενου και β) προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής εναλλακτικών μέτρων απεξάρτησης από το δικαστήριο. Όπως προαναφέρθηκε, η ουσιαστική μεταχείριση του εξαρτημένου δράστη θα πρέπει να έχει ως βασική αφετηρία την θεραπευτική του προσέγγιση με την αυτονόητη συναίνεση του, ενώ η συνεπής παρακολούθηση και ολοκλήρωση θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης, ως ουσιαστικό στοιχείο αντεγκληματικής πολιτικής για τα ναρκωτικά, θα πρέπει να μειώνει τις δυσμενείς συνέπειες μιας ποινικής καταδίκης. Ήδη οι διατάξεις των άρθρων 31 και 32 του Ν.3459/2006 προέβλεπαν ευεργετικά μέτρα για όσους εξαρτημένους δράστες παρακολουθούσαν ή ολοκλήρωναν θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης όμως η πολυπλοκότητα των ρυθμίσεων αυτών καθιστούσαν σπάνια την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων. Τα άρθρα 31 και 32 του Ν.4139/2013 υιοθετούν και κατατάσσουν τις ρυθμίσεις του Ν 3459/2009 σε όλο το φάσμα της ποινικής διαδικασίας αλλά και στο πεδίο της έκτισης της ποινής. Στα προβλεπόμενα ευεργετικά μέτρα εντάσσονται όχι μόνο οι εξαρτημένοι δράστες πράξεων του νόμου περί ναρκωτικών αλλά και οι εξαρτημένοι δράστες εγκλήματος που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών καθώς είναι γνωστό ότι η ανάγκη του εξαρτημένου για εύρεση πόρων προκειμένου να εξασφαλίσει την αναγκαία ποσότητα για καθημερινή χρήση τον ωθεί στην τέλεση άλλων εγκλημάτων (κυρίως κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας).Είναι προφανές ότι εφόσον αναφερόμαστε σε προσωρινή κράτηση και περιοριστικούς όρους, η τελεσθείσα πράξη πρέπει να είναι κακούργημα ή πλημμέλημα για το οποίο ρητώς προβλέπεται από το νόμο η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης, κατά το άρθρο 282 ΚΠΔ.

4.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής των εναλλακτικών μέτρων κατά την προδικασία

⁷⁴ Βλ. Κ. Κοσμάτο, Εισήγηση στο συνέδριο « Ο ν. 4139/2013», Κομοτηνή 21- 22/5/2013, με θέμα, «Τα εξαρτημένα άτομα στη νομοθεσία για τα ναρκωτικά, ΠοινΔικ 2013. Βλ. ωστόσο την ενδιαφέρουσα ΣυμβΠλημΣπарт 7/2010 ΠοινΔ/νη 161/2011, με παρατηρήσεις Ναζίρη, η οποία αντικαθιστά προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους. Βλ. επίσης ΒουλΣυμβΠλΘεσ 753/2013, καθώς και 47/2013 ΑνακρΠλΘεσ, Ν. Παρασκευόπουλος-Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά (2003), σελ. 509 κ.ε και 512 κ.ε.

Οι προϋποθέσεις εφαρμογής των προβλεπόμενων στο άρθρο 31 Ν.4139/2013 μέτρων είναι οι ακόλουθες:

Α) Δίωξη για έγκλημα που περιλαμβάνεται στα άρθρα: 20 (βασικά εγκλήματα ναρκωτικών), 21 (ιδιαίτερες παραλλαγές πλημμεληματικής βαρύτητας: διακίνηση μικροποσότητας ναρκωτικών, η προμήθευση χωρίς κέρδος οικείου και η χορήγηση χωρίς κέρδος σε τρίτον από ποσότητα που έχει προμηθευτεί ο δράστης για δική του αποκλειστική χρήση), 22 (διακεκριμένες περιπτώσεις), 23 (ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις), 24 (πρόκληση και διαφήμιση) και 25 (οδήγηση μεταφορικών μέσων υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών), 29 (προμήθεια, κατοχή για ίδια αποκλειστική χρήση, χρήση ναρκωτικών ουσιών, καλλιέργεια ινδικής κάνναβης και πλαστογραφία ιατρικής συνταγής) και 30 παρ. 4(για τα εγκλήματα των άρθρ. 20, 21 παρ.1 εδ. β' και παρ.2, 22 και 29 παρ. 1 και 2 που τελούνται από εξαρτημένο δράστη) του Ν.4139/2013, καθώς και σε όλα τα εγκλήματα που φέρονται ότι τελέστηκαν για τη διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Προκύπτει ότι ειδικά κατά την προδικασία, από τον κατάλογο των σχετικών εγκλημάτων λείπουν οι εξαιρέσεις (άρθρο 23 Ν. 4139/2013, 187^A, 299, 310 παρ. 3, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 ΠΚ) εκείνες που στη συνέχεια ορίζονται στο άρθρο 32 παρ. 1 και ισχύουν για την εφαρμογή των περισσότερων από τις ρυθμίσεις των άρθρων 32-35 Ν.4139/2013. Προφανώς ο νομοθέτης θεώρησε ότι η επιλογή της θεραπευτικής προσέγγισης θα πρέπει να είναι ανοικτή για το δικαστήριο σε περίπτωση οποιουδήποτε κατηγορούμενου που είναι εξαρτημένος από ναρκωτικές ουσίες⁷⁵. Κρίνεται ότι η κράτηση και η απειλή της προσωρινής κράτησης μπορούν να κινητοποιούν τον δράστη προς την κατεύθυνση της θεραπείας. Δεν αρκεί αντίθετα η συμμετοχή σε αξιόποινη πράξη, η τέλεση της οποίας δεν διευκολύνει άμεσα τη χρήση των ναρκωτικών. Έχει λ.χ. κριθεί ότι η συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση (187 παρ.1 ΠΚ) δε συνιστά έγκλημα που τελείται για να διευκολυνθεί η χρήση των ναρκωτικών⁷⁶.

⁷⁵ Βλ. Εισηγητική Έκθεση, κατά την οποία οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 31 Ν.4139/2013 όροι και μέτρα ισχύουν για κάθε έγκλημα, «καθώς αποσκοπούν στην θεραπευτική προσέγγιση κάθε εξαρτημένου κατηγορουμένου από τις ναρκωτικές ουσίες με γνώμονα το δικαίωμα του στην υγεία και στην περίθαλψη»).

⁷⁶ ΣυμβΠλημΚαβ 100/2014 (αδημ.), ΣυμβΕφΠειρ 4/2016, ΝΟΜΟΣ. Βλ. όμως και αντίθετα ΣυμβΠλημΑθ 5472/2013 ΠοινΔικ 2014, 476, ΣυμβΠλημΘεσ 726/2013 ΠοινΔικ 2014, 478, που δέχονται εφαρμογή του άρθρου 35 Ν. 4139 (το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 32 και μέσω αυτού στο άρθρο 31 Ν.4139), μολονότι η καταδίκη αφορούσε δράστη που κατά την τέλεση της πράξης δεν ήταν εξαρτημένος.

Β) Δεύτερη προϋπόθεση συνιστά η τέλεση των παραπάνω εγκλημάτων από πρόσωπο εξαρτημένο, το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις (άρθρο 30 παρ. 1 Ν.4139/2013).Σημαντική είναι η διάγνωση της εξάρτησης, όπως προκύπτει και από την διατύπωση της διάταξης του άρθρου 43 παρ. 2 β' Ν.4139/2013, σύμφωνα με την οποία «για την επιβολή ή συνέχιση της προσωρινής κράτησης πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη και τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει αν ο κατηγορούμενος είναι εξαρτημένος». Η παράσταση συνηγόρου κατά την προδικασία είναι σημαντική προκειμένου να γίνει άμεση επίκληση της εξάρτησης του εξαρτημένου φερόμενου δράστη και να επιτευχθεί η ευνοϊκή μεταχείριση του άρθ. 31 κυρίως στις περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων προς διευκόλυνση της χρήσης των ναρκωτικών ουσιών. Στην πράξη η επίκληση της εξάρτησης γίνεται καθυστερημένα, με αποτέλεσμα ο εξαρτημένος να χάνει την ευνοϊκή μεταχείριση κατά την προδικασία.

Γ) Ο κατηγορούμενος που εμπίπτει στις παραπάνω κατηγορίες θα πρέπει να δηλώσει ότι επιθυμεί την παρακολούθηση σχετικού προγράμματος. Αυτό προβλέπεται στις περιπτώσεις α' και β' του άρθρου 31 Ν.4139/2013, αλλά εννοείται επίσης και στην περίπτωση γ' στο ίδιο άρθρο.

Δ) Από διαδικαστική άποψη, το μέτρο πρέπει να επιβάλλεται είτε α) από τον ανακριτή με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, είτε, β) αν ο αιτών είναι κρατούμενος, από Ειδική Επιτροπή (άρθρο 31 περ. β', βλ. και άρθρο 34 παρ.2 Ν.4139/2013), είτε γ) τέλος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο (άρθρο 31 περίπτωση γ').

Αξίζει να επισημανθεί ότι τα ευνοϊκά μέτρα του άρθρου 31 Ν.4139/2013 (όπως και των άρθ. 32-35) που κάμπτουν την κοινή κατασταλτική - σωφρονιστική προσέγγιση συνδέονται μόνο με τα προγράμματα εκείνα (εγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 51 του Ν.4139/2013) που είναι ολοκληρωμένα και περιλαμβάνουν απαραίτητα εκτός από τη σωματική απεξάρτηση και ψυχολογικές προσεγγίσεις και κοινωνικές παρεμβάσεις (π.χ. επεξεργασία σχέσεων με την οικογένεια), ανεξάρτητα από την ενδεχόμενη χορήγηση υποκαταστάτων. Η απλή χορήγηση υποκαταστάτων, χρήσιμη για την μείωση της βλάβης, επομένως δεν αρκεί για την εφαρμογή των ευνοϊκών μέτρων. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά διαθέτουν σήμερα τα προγράμματα του OKANA (με εξαίρεση τα προγράμματα υποκαταστάτων για μείωση της βλάβης-

συντήρηση), του ΚΕΘΕΑ, του Ψυχιατρικού νοσοκομείου Αθηνών, του Ψυχιατρικού νοσοκομείου Θεσσαλονίκης και του Κέντρου Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελεώνα Θηβών.

4.2. Εναλλακτικά μέτρα κατά την προδικασία

Τα προβλεπόμενα από το άρθρο 31 Ν.4139/2013 είδη εναλλακτικών μέτρων απεξάρτησης που μπορούν να επιβληθούν κατά την προδικασία της ποινικής δίκης διακρίνονται στα ακόλουθα:

α) Παρακολούθηση εγκεκριμένου κατά νόμο προγράμματος σωματικής και ψυχολογικής απεξάρτησης (δυσνητική ευχέρεια) εκτός καταστήματος κράτησης ως περιοριστικός όρος ή προς αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης. Επιβάλλεται από τον ανακριτή με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα εφόσον ο κατηγορούμενος δηλώσει ότι επιθυμεί αυτή την παρακολούθηση. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται επαρκής αιτιολόγηση της διάταξης του ανακριτή.

β) Παρακολούθηση (υποχρεωτική) εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος εντός καταστήματος κράτησης ως τρόπος έκτισης του χρόνου προσωρινής κράτησης εφόσον ο κατηγορούμενος δηλώσει στο κατά το άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα Συμβούλιο της Φυλακής ότι επιθυμεί αυτή την παρακολούθηση. Η παρακολούθηση συμβουλευτικού προγράμματος διάρκειας τριών εβδομάδων (α' φάση) γίνεται υποχρεωτικά δεκτή εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης και δυσνητικά μπορεί να χορηγηθεί στη συνέχεια από Ειδική Επιτροπή, που ορίζεται από τον Υπουργό, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων⁷⁷, η δυνατότητα παρακολούθησης ειδικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων (β' φάση) αν είναι επιτυχής η παρακολούθηση του συμβουλευτικού προγράμματος. Πρόκειται για τα ίδια ακριβώς μέτρα που προβλέπονται και στο άρθρο 34 Ν.4139/2013 και επιβάλλονται σε καταδίκους. Στις περιπτώσεις αυτές που ο προσωρινά κρατούμενος παρακολουθεί ειδικό συμβουλευτικό πρόγραμμα για απεξάρτηση εντός των καταστημάτων

⁷⁷ Η Ειδική Επιτροπή αποτελείται από το ως άνω Συμβούλιο Φυλακής καθώς και από τον υπεύθυνο προγράμματος σωματικής αποτοξίνωσης ή τον υπεύθυνο προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης του καταστήματος κράτησης (άρθρο 31παρ. 1 β' Ν. 4139/2013).

κράτησης, η σχετική πιστοποίηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κρίση του δικαστηρίου αναφορικά με την εξάρτησή του (άρθ. 30 παρ.3 Ν.4139/2013)⁷⁸. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται επαρκής αιτιολόγηση της απόφασης της Ειδικής Επιτροπής. Ο χρόνος παραμονής στα καταστήματα που αναφέρονται ανωτέρω υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κατά της ελευθερίας ως χρόνος έκτισης της ποινής.

Ένα άλλο ζήτημα που αξίζει να διερευνηθεί αφορά τον έλεγχο της προσχηματικής επίκλησης της ύπαρξης εξάρτησης από τον προσωρινά κρατούμενο, ο οποίος δηλώνει ότι θέλει να παρακολουθήσει το πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης 3 εβδομάδων, χωρίς ωστόσο να είναι εξαρτημένος. Πρακτικά, κανείς μη εξαρτημένος (έστω και περιστασιακός χρήστης) δεν θα άντεχε να υποβληθεί στο πρόγραμμα διάγνωσης και σωματικής απεξάρτησης, ακόμη και αν στην αρχή ξεκινούσε προσχηματικά, προκειμένου να τύχει στην συνέχεια των ευεργετημάτων του νόμου. Εξάλλου, ακόμη και αν κατάφερνε με κάποιο τρόπο να περάσει το στάδιο της σωματικής απεξάρτησης είναι βέβαιο πως θα γινόταν αντιληπτός και θα κρινόταν απορριπτέος από την Ειδική Επιτροπή, που αποφασίζει σχετικά με την συμμετοχή του στην επόμενη φάση της θεραπευτικής διαδικασίας.

Η επιβολή του προβλεπόμενου περιοριστικού όρου όσο και η παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος του προσωρινά κρατούμενου, μπορούν να τύχουν εφαρμογής για κάθε έγκλημα (επομένως και για τα εγκλήματα του άρθρου 23Ν.4139/2013 καθώς και για τα εγκλήματα ιδιαίτερης βαρύτητας που τελούνται προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών που εξαιρούνται στο άρθρο 32Ν.4139/2013), καθώς αποσκοπούν στη θεραπευτική προσέγγιση κάθε εξαρτημένου κατηγορουμένου από τις ναρκωτικές ουσίες με γνώμονα το δικαίωμα του στην περίθαλψη και στην υγεία⁷⁹.

γ) Παρακολούθηση προγράμματος εκτός καταστήματος κράτησης προς αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικό όρο κατόπιν αιτήματος

⁷⁸ Βλ. Νούσκαλη Γ., Ορισμένες σκέψεις γύρω από την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων του άρθρου 31 ΚΝΝ σχετικά με την παρακολούθηση των προγραμμάτων απεξάρτησης (με αφορμή πρόσφατες νομολογιακές προσεγγίσεις), ΠοινΔικ 2009, 395.

⁷⁹ Βλ. Κοσμάτος Κ., Τα εξαρτημένα άτομα στη νέα νομοθεσία για τα ναρκωτικά (άρθ. 21 παρ.1 α', 30-35 Ν.4139/2013), ΠοινΔικ 2013, 805.

του υποδίκου. Αυτό το μέτρο επιβάλλεται από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο εφόσον βέβαια ο εγκεκριμένος φορέας του άρθρου 51 Ν.4139/2013 τον κάνει δεκτό. Επιπλέον υπάρχει η δυνατότητα αντικατάστασης έτερου περιοριστικού όρου με αυτόν της παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος⁸⁰, αφενός διότι οι περιοριστικοί όροι, σύμφωνα με το άρθρο 282 παρ. 2 ΚΠΔ, είναι σε κάθε περίπτωση ενδεικτικά και όχι περιοριστικά απαριθμούμενοι, αφετέρου επειδή αφού ο νόμος επιτρέπει το μείζον, την αντικατάσταση δηλαδή της προσωρινής κράτησης με τον ως άνω περιοριστικό όρο, δεδομένο είναι ότι επιτρέπει και το έλασσον, που ως τέτοιο θεωρείται η αντικατάσταση ενός περιοριστικού όρου με έτερο.

Συνεπώς το άρθρο 31 Ν.4139/2013 προβλέπει δυο εναλλακτικές για απεξάρτηση εκτός καταστημάτων κράτησης (επιβολή περιοριστικού όρου, αντικατάσταση προσωρινής κράτησης με περιοριστικό όρο) και μία εντός καταστήματος κράτησης (για προσωρινή κράτηση)⁸¹. Αξίζει να επισημανθεί ότι εφόσον αναφερόμαστε σε προσωρινή κράτηση και περιοριστικούς όρους η τελεσθείσα πράξη θα πρέπει να είναι κακούργημα ή πλημμέλημα για το οποίο ρητώς προβλέπεται από το νόμο η δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης, κατά το άρθρο 282 ΚΠΔ.

4.3. Νομολογιακές εφαρμογές

Όσον αφορά τα θεραπευτικά προγράμματα εγκεκριμένων οργανισμών προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθ. 31 Ν.4139/2013 είναι ο δράστης να έχει προσέλθει οικειοθελώς και να υποβάλλεται ανελλιπώς και συστηματικά στη θεραπεία που επιβάλλεται από τις κείμενες διατάξεις, από εγκεκριμένο κατά το νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης. Τέτοια προγράμματα εφαρμόζονται από το ΚΕΘΕΑ (άρθ. 51 και 56 Ν.4139/2013) και τον ΟΚΑΝΑ (άρθ.

⁸⁰ Βλ. ΔιατΑνακρΠλημΧαλκ 31/2014 (αδημ.) σε: Ναζίρη Γ., Χατζηκόστα Κ., Ναρκωτικά, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, 148 επ., όπου ο ανακριτής αντικαθιστά τον περιοριστικό όρο της εμφάνισης της κατηγορουμένης σε αστυνομικό τμήμα κάθε 15 ημέρες, από τον όρο της παρακολούθησης του κλειστού προγράμματος απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ «ΙΘΑΚΗ».

⁸¹ Λ. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, 3η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη –Αθήνα, 2013,σελ.262, Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά, Κατ' Άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013,ο.π., σελ. 256.

57 παρ.1 Ν.4139/2013)⁸². Χαρακτηριστική είναι η ΑΠ 897/2006, η οποία αναίρεσε απόφαση που είχε απορρίψει αίτημα αναβολής με το επιχείρημα ότι ο κατηγορούμενος δεν παρακολουθούσε πρόγραμμα απεξάρτησης από την ηρωίνη, αλλά πρόγραμμα υποκατάστασης αυτής στον OKANA, χωρίς την ύπαρξη περιορισμού διάρκειας του⁸³. Ανάλογες αποφάσεις έχουν εκδοθεί και σχετικά με τα προγράμματα του ΚΕΘΕΑ «ΙΘΑΚΗ», «ΔΙΑΒΑΣΗ», «ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ», «ΣΤΡΟΦΗ»⁸⁴.

Παρατηρείται, επίσης, ότι η νομολογία αν και διστακτικά στην αρχή, σταδιακά τείνει πλέον προς την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους κατά την προδικασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης από το Συμβούλιο Εφετών Θράκης με τους εξής περιοριστικούς όρους: α) απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, β) ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος που ήδη παρακολουθούσε ο κατηγορούμενος στη Θεραπευτική Κοινότητα «ΙΘΑΚΗ», και σε περίπτωση ενάρξεως του σταδίου της κοινωνικής επανένταξης του ανωτέρω εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος(: που και αυτό αποτελεί διαδικασία θεραπείας σύμφωνα με την ΥΑ/Α2Β71987/577 και το άρθ. 55 Ν. 3459/2006 [ήδη άρθρο 56 Ν. 4139/2013]) υπό τον όρο φιλοξενίας του στο ξενώνα του ΚΕΘΕΑ στη Θεσσαλονίκη. Η παρακολούθηση και διαμονή του αιτούντος στην Θεραπευτική Κοινότητα ή στον ξενώνα αυτής θα βεβαιώνεται κάθε μήνα με διαβίβαση σχετικού εγγράφου στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής διαμονής του. Το Συμβούλιο προχώρησε στην αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, καθώς έκρινε ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την ως άνω αντικατάσταση, αφού από τα πραγματικά περιστατικά διαφαίνεται σοβαρή και επίμονη προσπάθεια του κατηγορουμένου για απεξάρτηση από τις ναρκωτικές ουσίες. Επίσης ανάλογο περιεχόμενο έχει το βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Βόλου που έκανε δεκτή την προσφυγή του κατηγορουμένου, λαμβάνοντας υπόψη ότι κατά το σχετικά πρόσφατο παρελθόν είχε διαγνωσθεί εκ μέρους του συγκεκριμένου κατηγορουμένου απόκτηση της έξης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορούσε να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις (: υπ' αριθ. 23/10.2.2014 διάταξη του Ανακριτή Πλημμελειοδικών Βόλου, από 15.9.2015 ιατρική γνωμάτευση αλλά και υπ' αριθ. 686/27.8.2015 βεβαίωση του OKANA) και αντικατέστησε την προσωρινή κράτηση με τους περιοριστικούς όρους

⁸² ΣυμβΕφΛαρ 146/2010, ΝΟΜΟΣ

⁸³ ΣυμβΕφΘρ 39/2008, ΠοινΔικ 2009, 414.

⁸⁴ ΑΠ 635/2015, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 374/2015, ΝΟΜΟΣ, ΤρΕφΑθ 1286/2014, ΠοινΧρ 2014, 380, ΣυμβΠλημΠειρ 963/2008, ΠοινΔικ 2009, 398, ΤρΕφΑθ 763/2002, ΠοινΧρ 2004, 362.

της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα, της υποχρεωτικής εμφάνισης του δράστη στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής του σε τακτά χρονικά διαστήματα και της απαγόρευσης οποιασδήποτε μορφής επικοινωνίας με τους συγκατηγορούμενους του, προς εξυπηρέτηση των κατ' άρθρο 296 ΚΠΔ σκοπών⁸⁵. Τέλος, ανάλογο περιεχόμενο έχει και η διάταξη του Ανακριτή Πλημμελειοδικών Βέροιας⁸⁶ με την οποία έγινε δεκτή από τον Ανακριτή η εισαγγελική πρόταση για αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους, κατόπιν διενέργειας ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης. Σύμφωνα με την πραγματογνωμοσύνη αυτή, ο κατηγορούμενος κρίθηκε χρόνιος χρήστης χασίς και μη δυνάμενος να αποβάλλει αυτή του την έξη με δικές του δυνάμεις (ορισμός σωματικής εξάρτησης). Οι αρχικά αποδοθείσες κατηγορίες της διάθεσης και της κατοχής ναρκωτικών ουσιών σε βαθμό κακουργήματος, εξαιτίας της εξάρτησής του τράπηκαν σε πλημμεληματικού χαρακτήρα, εξ ου και η αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους.

Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα του Δικαστικού Συμβουλίου να αντικαταστήσει έτερο περιοριστικό όρο με αυτόν της παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος, αφενός διότι οι περιοριστικοί όροι, σύμφωνα με το άρθρο 282 παρ. 2 ΚΠΔ, είναι σε κάθε περίπτωση ενδεικτικά και όχι περιοριστικά απαριθμούμενοι, αφετέρου επειδή αφού ο νόμος επιτρέπει το μείζον, την αντικατάσταση δηλαδή της προσωρινής κράτησης με τον ως άνω περιοριστικό όρο, δεδομένο είναι ότι επιτρέπει και το έλασσον, που ως τέτοιο θεωρείται η αντικατάσταση ενός περιοριστικού όρου με έτερο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντικατάστασης έτερου περιοριστικού όρου με αυτόν της παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος αποτελεί η αντικατάσταση του περιοριστικού όρου της εμφάνισης της κατηγορουμένης στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής της με την παρακολούθηση του εγκεκριμένου προγράμματος του ΚΕΘΕΑ «Ιθάκη»⁸⁷. Πάντως η βεβαίωση παρακολούθησης προγράμματος του ΚΕΘΕΑ δεν επέχει θέση πραγματογνωμοσύνης⁸⁸.

⁸⁵ ΣυμβΠλημΒολ 313/2015, ΠοινΔικ 2015, 1030.

⁸⁶ ΔιατΑνακρΠλημΒερ 90/2014 Ποιν. Δικ 2015, 142.

⁸⁷ ΔιατΑνακρΠλημΧαλκ 31/2014

⁸⁸ ΑΠ 546/2015, ΝΟΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

**ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ (ΑΡΘΡΟ 32
Ν.4139/2013)**

5.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής των ευεργετημάτων συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης

Οι προϋποθέσεις για τη λήψη των ευεργετημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 32 Ν. 4139/2013 είναι οι ακόλουθες:

Α) Ποινική δίωξη για έγκλημα του άρθρου 31, δηλ. για έγκλημα των άρθρων 20,21,22,24,25,29 και 30 παρ.4 του Ν.4139/2013 πλην εκείνων του άρθρου 23 του Ν.4139/2013, καθώς και για εγκλήματα που φέρονται ότι τελέστηκαν για τη διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών πλην των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 187^Α (τρομοκρατικές πράξεις), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 παρ. 3(σκοπούμενη βαριά σωματική βλάβη), 311 (θανατηφόρα σωματική βλάβη), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός), και 380 παρ. 2 (διακεκριμένες περιπτώσεις ληστείας) ΠΚ. Όσον αφορά τις ως άνω εξαιρέσεις εγκλημάτων από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 Ν. 4139/2013 που τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ζητούμενο είναι αν κριτήριο της εξαίρεσής τους αποτελεί η βαρύτητα της προβλεπόμενης ποινής ή η φύση του εγκλήματος. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των διακεκριμένων μορφών ληστείας (380 παρ. 2 ΠΚ) το κριτήριο εξαίρεσης τους είναι τόσο η βαρύτερη ποινή όσο και η ιδιαίτερη επικινδυνότητα του δράστη. Ορθότερο είναι να δεχτούμε ότι το κριτήριο των ως άνω εξαιρέσεων είναι η ιδιαίτερη επικινδυνότητα του δράστη καθώς στόχος του νομοθέτη είναι η προστασία του κοινωνικού συνόλου από την ιδιαίτερη επικινδυνότητα των δραστών των ως άνω εγκλημάτων. Επίσης, προβληματική κρίνεται η εξαίρεση του άρθρου 187^Α από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 Ν.4139/2013, καθώς δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό πως μια τρομοκρατική πράξη που γίνεται πάντα για συγκεκριμένους σκοπούς που προσδιορίζονται στο άρθρο 187^Α, μπορεί ταυτόχρονα να τελείται και για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών. Επιπλέον, η αναφορά του άρθρου 323 (εμπόριο δούλων) φαίνεται λανθασμένη καθώς είναι παρωχημένη διάταξη και μάλλον εκ παραδρομής αναφέρεται αντί του άρθρου 323Α που αφορά την εμπορία ανθρώπων.

Σημαντική καινοτομία της ρύθμισης του άρθρου 32 του Ν.4139/2013 έναντι του προϊσχύσαντος δικαίου αποτελεί η συρρίκνωση του καταλόγου των εξαιρέσεων, των εγκλημάτων δηλαδή η διάπραξη των οποίων αποκλείει την εφαρμογή των σχετικών ευεργετημάτων. Πρόκειται πρακτικά για διεύρυνση εφαρμογής του κανόνα,

ήτοι των ρυθμίσεων του άρθρου 32 Ν.4139/2013. Συγκεκριμένα, από τον κατάλογο των εξαιρέσεων έχουν αφαιρεθεί, με αντίστοιχη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του βασικού κανόνα, η έκθεση(306ΠΚ), η επικίνδυνη σωματική βλάβη(309ΠΚ), η εκ του αποτελέσματος βαρεία σωματική βλάβη(310 παρ. 1 ΠΚ), η σωματική βλάβη ανηλίκων(312ΠΚ), οι διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής του άρθρου 374 εδάφ. α' και β' ΠΚ αντίστοιχα, η απλή ληστεία του άρθρου 380 παρ. 1 ΠΚ και τα εγκλήματα που τελούνται για νομιμοποίηση εσόδων. Η μεταρρύθμιση αυτή βασίζεται στο γεγονός ότι σημαντικό μέρος των μελών των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης έχει διαπράξει π.χ. ληστείες(380 παρ. 1ΠΚ) ή επικίνδυνες σωματικές βλάβες(309 ΠΚ) ή εκθέσεις(306 ΠΚ), όμως αυτό δεν αποκλείει, αν υπάρξει σοβαρή προσπάθεια, την απεξάρτηση από τα ναρκωτικά και την απεμπλοκή από την εγκληματικότητα⁸⁹.

Β) Οικειοθελής συμμετοχή του κατηγορουμένου ή αντίστοιχα καταδίκου σε πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εγκεκριμένου, κατά το άρθρο 51, οργανισμού.

Γ) Ιδιότητα του κατηγορουμένου ως εξαρτημένου από τα ναρκωτικά προσώπου⁹⁰. Η προϋπόθεση αυτή αν και δεν διατυπώνεται ρητά στην παρ. 1 του άρθρου 32 του Ν.4139/2013 αλλά μόνο στην παρ. 2 του άρθρου 32, θεωρείται αυτονόητη, αφού το άρθρο 32 παρ. 1 εδ. α' παραπέμπει στο άρθρο 31, το οποίο αντίστοιχα προϋποθέτει τα σχετικά εγκλήματα να τελούνται από πρόσωπο που απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις κατά το άρθρο 30 παρ. 1⁹¹.

5.2. Ευεργετήματα συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης

⁸⁹ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ.202 επ.

⁹⁰ Βλ. και Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, όπου αναφέρει σχετικό προβληματισμό αν για την εφαρμογή της παρ. 2 (σε αντίθεση με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου όπου κατά την άποψη της αρκεί η συμμετοχή στο εγκεκριμένο πρόγραμμα) του άρθρου 32 απαιτείται εκτός από τη συμμετοχή σε πρόγραμμα και η απόδειξη της ύπαρξης της εξάρτησης λόγω της διατύπωσής της.

⁹¹ Βλ. Γ. Ναζίρη, Κ. Χατζηκώστα, Ναρκωτικά, Σειρά Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 2^η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

Τα προβλεπόμενα από το άρθρο 32 Ν.4139/2013 ευεργετήματα λόγω συμμετοχής σε θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης διακρίνονται ως εξής:

5.2.1. Αναβολή και αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης

Σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 1 περ. α' Ν. 4139/2013, σε περίπτωση εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρ. 31 εκτός των εγκλημάτων του άρθρου 23 Ν.4139/2013 και εκτός των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 187^Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2ΠΚ, εφόσον αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο που συμμετέχει σε πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εγκεκριμένων κατ' άρθρο 51 οργανισμών, τότε: α) **ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μπορεί (δυνητική ευχέρεια)** με αιτιολογημένη διάταξη του και με έγκριση του εισαγγελέα εφετών **να αναβάλει για ορισμένο χρόνο την άσκηση ποινικής δίωξης**, η οποία μπορεί να παρατείνεται, αν λαμβάνει γνώση από έκθεση ή και εκθέσεις του διευθυντή προγράμματος σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης εγκεκριμένων κατ' άρθρο 51 οργανισμών, ότι ο δράστης έχει προσέλθει οικειοθελώς και καταβάλλει σοβαρές προσπάθειες για την απεξάρτησή του. Αν ο δράστης ολοκληρώσει με επιτυχία το θεραπευτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με έγγραφη βεβαίωση και έκθεση του διευθυντή του προγράμματος, **το συμβούλιο πλημμελειοδικών μπορεί (δυνητική ευχέρεια) να απόσχει οριστικά από την ποινική δίωξη**, εφόσον η τελευταία θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επανένταξη του στην κοινωνική ζωή. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η αποχή από την ποινική δίωξη προβλέπεται ακόμα και για τα διακεκριμένα εγκλήματα του άρθρου 22 ή για κακουργηματικές πράξεις που έχουν τελεστεί για να εξασφαλισθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, όπως π.χ ληστείες⁹². Η εν λόγω διάταξη του βουλεύματος δεν ανακαλείται⁹³, έχει δηλαδή οριστικό χαρακτήρα και επομένως η εκ νέου δίωξη για το ίδιο έγκλημα θα ίδρυε απόλυτη ακυρότητα (171 παρ. 1 γ' ΚΠΔ)⁹⁴. Η διάταξη αυτή είναι αντίστοιχη του άρθρου 45ΚΠΔ για οριστική αποχή από την ποινική δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 385ΠΚ (εκβίαση) και 386ΠΚ (απάτη), όμως στην περίπτωση αυτή αρμόδιος

⁹² Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017.

⁹³ Βλ. Α. Κοτσαλή, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, 3η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.

⁹⁴ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.202 επ.

για την αποχή από την ποινική δίωξη είναι ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών με έγκριση του εισαγγελέα εφετών, σε αντίθεση με το άρθρο 32 Ν.4139/2013 βάσει του οποίου αρμόδιο είναι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών. Τα στοιχεία που αναφέρονται στις παραπάνω εκθέσεις του διευθυντή θεραπευτικού προγράμματος είναι απόρρητα και απαγορεύεται η ανακοίνωση τους σε οποιονδήποτε άλλον εκτός από τον ίδιο το χρήστη ναρκωτικών, που υποβλήθηκε σε θεραπεία, επί ανηλίκου δε στον έχοντα την επιμέλεια. Το ευεργέτημα των προηγούμενων εδαφίων(αναβολή και αποχή από την δίωξη) παρέχεται μία μόνο φορά⁹⁵. Η ως άνω αναβολή από την άσκηση της ποινικής δίωξης προβλεπόταν ήδη στο άρθρο 32 παρ. 1 περ. α' του Ν. 3459/2006. Ο Ν.4139/2013 ακολουθεί την ίδια ρύθμιση. Η αναβολή από την άσκηση της ποινικής δίωξης είναι δυνητική για τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, μετά από έγκριση του εισαγγελέα εφετών. Προϋπόθεση για την εφαρμογή της αποτελεί η οικειοθελής υποβολή σε θεραπεία σε εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, η οποία διαπιστώνεται από συνεχείς εκθέσεις του διευθυντή του προγράμματος. Ωστόσο, η δικαιοδοσία για την αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης ανήκει στο συμβούλιο πλημμελειοδικών και όχι στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Βασικό στοιχείο για την αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης αποτελεί η κρίση ότι η συνέχιση της ποινικής δίωξης θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επανένταξη του συγκεκριμένου δράστη στην κοινωνική ζωή. Εφόσον το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών αποφασίσει την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη, η αρχή της σκοπιμότητας υπερισχύει της αρχής της υποχρεωτικότητας που είναι ο κανόνας κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης⁹⁶.

5.2.2.Υποχρεωτική αναστολή εντάλματος σύλληψης κατά την προδικασία

Σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ.1 περ. β' Ν.4139/2013, ο αρμόδιος εισαγγελέας αναστέλλει **υποχρεωτικά** με διάταξη του την ισχύ εντάλματος σύλληψης προσώπου, που παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης,

⁹⁵ Βλ. Λ. Κοτσάλη, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, 3η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013. Έτσι και Ε. Συμεωνίδου, Μεταξύ θεραπειάς και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, όπου αναφέρει ότι ο δράστης που έχει ευνοηθεί αποκτά ισχυρό κίνητρο να ολοκληρώσει το πρόγραμμα απεξάρτησης και να απομακρυνθεί οριστικά από το χώρο των ναρκωτικών.

⁹⁶ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ.202 επ.

εγκεκριμένων κατ' άρθ. 51 οργανισμών, εάν το ένταλμα αυτό αφορά εγκλήματα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο (επομένως δεν εφαρμόζεται στα διακεκριμένα εγκλήματα του άρθρου 23 Ν. 4139 ή άλλα εγκλήματα που εξαιρούνται από την εφαρμογή του άρθρου 32 του ίδιου νόμου) και φέρονται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα⁹⁷. Στην περίπτωση που η ισχύς του εντάλματος είχε διατηρηθεί με σύμφωνη γνώμη του προέδρου εφετών ή με βούλευμα, η αρμοδιότητα για την αναστολή ανήκει στο συμβούλιο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η κατηγορία. Η συγκεκριμένη ρύθμιση πλαισιώνει τη διάταξη του άρθρου 291ΚΠΔ, κατά την οποία το Συμβούλιο Εφετών μπορεί να αντικαθιστά την προσωρινή κράτηση με περιοριστικούς όρους, εφόσον ο κατηγορούμενος δεν είναι ύποπτος φυγής ή τέλεσης νέων εγκλημάτων. Η παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης έχει κριθεί ότι πραγματώνει τους όρους εφαρμογής του άρθρου 291 ΚΠΔ⁹⁸. Κατά την παρ.7 του άρθ. 31 του Ν.3459/2006 προβλεπόταν η δυνητική αναστολή από τον αρμόδιο εισαγγελέα της ισχύος εντάλματος σύλληψης προσώπου, εφόσον το ένταλμα αυτό αφορά πράξη που φέρεται ότι τελέστηκε πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο πρόγραμμα. Η διάταξη αυτή διατηρείται στο άρθ. 32 παρ. 1 περ. β' του Ν.4139/2013 με τη διαφορά ότι η αναστολή καθίσταται πλέον υποχρεωτική.

5.2.3. Υποχρεωτική αναστολή εκτέλεσης απόφασης που επιβάλλει ποινή στέρησης της ελευθερίας ή χρηματική ποινή

Σύμφωνα με το άρθ. 32 παρ. 1 περ. γ' του Ν.4139/2013, το δικαστήριο που εξέδωσε την οριστική, τελεσίδικη ή αμετάκλητη απόφαση αναστέλλει **(υποχρεωτικά)** την εκτέλεση των στερητικών της ελευθερίας και των χρηματικών ποινών προσώπου που παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εγκεκριμένου κατά το άρθ.51 οργανισμού, εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων μέχρι την ολοκλήρωση του, εάν οι ποινές αφορούν εγκλήματα που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο και που φέρονται ότι τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του διωκόμενου στο παραπάνω πρόγραμμα, εφόσον βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο αυτού του προγράμματος, η συνεπής

⁹⁷ ΣυμβΕφΛαρ 146/2010, ΝΟΜΟΣ

⁹⁸ Έτσι ΣυμβΕφΘρακ 39/2008, ΠοινΔικ 2990, 414.

παρακολούθηση του εκ μέρους του διωκόμενου. Καινοτομία της ισχύουσας ρύθμισης συνιστά το γεγονός ότι την αναστολή τη διατάσσει το δικαστήριο που εξέδωσε την αντίστοιχη απόφαση και όχι ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μετά την έγκριση του εισαγγελέα εφετών όπως προβλεπόταν στο προϊσχύσαν άρθρο 31 παρ. 5 του ΚΝΝ (Ν.3459/2006). Η αναστολή αυτή χορηγείται υπό τον όρο της συνέχισης της παρακολούθησης και ολοκλήρωσης του προγράμματος απεξάρτησης και ανακαλείται σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών⁹⁹. Επειδή ωστόσο δεν είναι πολλές φορές εφικτό να συνεδριάσει αμέσως το δικαστήριο, παρέχεται στον εισαγγελέα με τις ίδιες προϋποθέσεις η δυνατότητα με διάταξη του να αναστείλει την εκτέλεση της ποινής προσωρινά, έως ότου εκδοθεί απόφαση του δικαστηρίου επί της αίτησης αναστολής εκτέλεσης¹⁰⁰. Η αναστολή αυτή αφορά τόσο την οριστική όσο και την τελεσίδικη ή αμετάκλητη απόφαση.

Η διάρκεια της αναστολής δεν ορίζεται, καθώς είναι προφανές ότι πρέπει να συνεχίζεται μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος. Έμμεσα αυτό προκύπτει και από τη διατύπωση του άρθρου 32 παρ. 1 γ' εδ. τελευταίο, όπου αναφέρεται ότι: «η αναστολή χορηγείται υπό τον όρο της συνέχισης της παρακολούθησης και της ολοκλήρωσης του προγράμματος απεξάρτησης και ανακαλείται σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών». Η συνεπής παρακολούθηση εκ μέρους του διωκόμενου πρέπει να βεβαιώνεται από τον υπεύθυνο του προγράμματος.

Μία ακόμα καινοτομία είναι ότι προβλέπεται για πρώτη φορά η δυνατότητα αναστολής της εκτέλεσης της επιβληθείσας χρηματικής ποινής ή εφόσον αυτή έχει βεβαιωθεί από δημόσιο ταμείο, της αναστολής των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης του σχετικού ποσού ή της επιβάρυνσης του με τόκους ή με προσαυξήσεις. Επίσης και για τον ίδιο λόγο, ακόμα κι αν έχει υπάρξει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων, αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τυχόν τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού¹⁰¹. Για την εφαρμογή της διάταξης του προηγούμενου εδαφίου επιμελείται, κατόπιν αιτήσεως του καταδικασθέντος, ο αρμόδιος εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας εγγράφως τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά τον

⁹⁹ ΠεντΕφΘεσ 797/2007, ΠοινΔικ 2009, 410.

¹⁰⁰ ΔιατΕισΠλημΚαβ 40/2007, ΠοινΔικ 2009, 411.

¹⁰¹ ΤρΕφαθ 1286/2014, ΠοινΧρ 2014, 380.

προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία ή οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού. Η προσθήκη αυτή κρίθηκε αναγκαία, επειδή έχει παρατηρηθεί ότι η εκτέλεση της χρηματικής ποινής με τη βεβαίωση της και η συνακόλουθη επιβάρυνση του εξαρτημένου που παρακολουθεί το πρόγραμμα απεξάρτησης με δυσβάστακτα χρέη προς το Δημόσιο αποτελεί τροχοπέδη στην ομαλή εξέλιξη της θεραπευτικής διαδικασίας καθώς δυσχεραίνει ιδίως την κοινωνική επανένταξη του αποθεραπευόμενου.

5.2.4. Αναβολή στράτευσης/στρατιωτικά εγκλήματα

Σύμφωνα με το άρθ. 32 παρ. 2 περ. α' και β' του Ν.4139/2013 σε δράστη που κατηγορείται για εγκλήματα της παραγράφου 1 και απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις εφόσον έχει ενταχθεί σε εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης: α) Χορηγείται αναβολή στράτευσης, η οποία διακόπτεται ύστερα από γραπτή βεβαίωση του διευθυντή του θεραπευτικού προγράμματος ότι ολοκληρώθηκε ή διακόπηκε η θεραπευτική αγωγή. Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται και επί των ανυποτάκτων. β) Δεν επιτρέπεται η σύλληψη και παραπομπή σε δίκη για λιποταξία και τα συναφή προς αυτήν εγκλήματα, καθώς και για τα λοιπά εγκλήματα κατά της στρατιωτικής υποχρέωσης των άρθρων 32-45 του Ν.2287/1995 περί Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα. Ουσιαστικά εδώ επαναλαμβάνεται αυτούσια η αντίστοιχη διάταξη του Ν.3459/2006 για την αναβολή στράτευσης εξαρτημένου που παρακολουθεί θεραπευτικό πρόγραμμα και τα εγκλήματα της λιποταξίας και τα λοιπά εγκλήματα των άρθρων 32-45 του Ν.2287/1995 περί Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα.

5.2.5. Υποχρεωτική αναβολή δίκης

Σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ.2 περ. γ' του Ν.4139/2013 σε δράστη που κατηγορείται για εγκλήματα της παραγράφου 1 και απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, την οποία δεν μπορεί να αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις

εφόσον έχει ενταχθεί σε εγκεκριμένο κατά νόμο συμβουλευτικό ή θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης αναγνωρισμένου κατ' άρθρο 51 οργανισμού, η συμμετοχή του σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αποτελεί **υποχρεωτικό** λόγο αναβολής της δίκης. Κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του προγράμματος αναστέλλεται η παραγραφή **οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευομένου**¹⁰² (ακόμα και αν αυτά δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 Ν.4139/2013). Στην περίπτωση αυτή, οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 113 παράγραφος 3 εδάφιο α' ΠΚ χρονικοί περιορισμοί της αναστολής παρατείνονται κατά 3 έτη. Ως χρόνος θεραπευτικού προγράμματος θεωρείται και ο εγκεκριμένος από τον επιστημονικό διευθυντή του οικείου προγράμματος κοινωνικής επανένταξης. Ένα άλλο ζήτημα που έχει απασχολήσει την πράξη, είναι αν αρκεί μια ελλιπής παρακολούθηση προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης, προκειμένου να δεχθεί τα δικαστήρια την αναβολή. Θετικά έχει αποφανθεί (στην πλειονότητα της) η νομολογία, αποβλέποντας στη σκοπιμότητα της ρύθμισης¹⁰³.

Το αίτημα του κατηγορουμένου για αναβολή της δίκης λόγω συμμετοχής του σε θεραπευτικό πρόγραμμα εκτός καταστημάτων κράτησης έχει την συχνότερη εφαρμογή στην πράξη. Η αναγκαστική παραδοχή από το δικαστήριο του αιτήματος του κατηγορουμένου περί αναβολής της δίκης προβλέπεται πλέον ρητά στο ισχύον δίκαιο. Προέκυπτε όμως και κατά το προϊσχύσαν δίκαιο με τελεολογική ερμηνεία από τον σκοπό της διάταξης, ήτοι την χωρίς διακοπή ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης. Με την πρόβλεψη του άρθ. 31 παρ. 2 Ν.3459/2006 είχε επιδιωχθεί, ειδικότερα, η απρόσκοπτη συνέχιση της θεραπείας στο μέτρο όπου ο κατηγορούμενος υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου κατά το νόμο θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης. Η διάταξη αυτή διατηρείται σε γενικές γραμμές στο άρθ. 32 παρ. 2 περ. γ' Ν.4139/2013, με τις εξής διαφοροποιήσεις: α) Το εν λόγω αίτημα αναβολής αποσυνδέεται από την διάταξη του 349ΚΠΔ και τα

¹⁰² Η νομολογία (ΕφΑθ 3053/2007, ΠοινΔικ2009. 413 με αντίθετη μειοψηφία) ήδη είχε δεχθεί υπό το προϊσχύσαν καθεστώς ότι η αναβολή κατά το άρθρο 31 παρ. 2 του προϊσχύσαντος ΚΝΝ χορηγείται ακόμη κι αν αφορά κατηγορούμενο και πράξη που έχουν ρητά αποκλειστεί από τον κύκλο των ευεργετημάτων του προϊσχύσαντος άρθρου 31 παρ. 1 Κ.Ν.Ν (όπως το έγκλημα της ληστείας). Τα ίδια ισχύουν και για τη νέα ρύθμιση. Έτσι και Ν. Παρασκευόπουλος, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ. 202 επ., Λ. Κοτσαλής, Μ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.4139/2013, 3η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη –Αθήνα, 2013.

¹⁰³ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ. 202 επ., ΠεντΕφΑθ 2261/2008, ΠοινΔικ 2009. 412 (η μη ανελλιπής παρακολούθηση προγράμματος του ΟΚΑΝΑ προκύπτει από το σκεπτικό της άποψης που μειοψήφισε). ΑΠ 198/1998, ΠοινΧρ 1998, 793, ΤρΕφΠειρ 101/1999, ΠοινΔικ 1999, 450 και ΑΠ 1408/2003, ΠοινΔικ 2004, 110.

οριζόμενα σε αυτήν, ως εκ τούτου οι χορηγούμενες αναβολές μπορούν να υπερβαίνουν τον αριθμό που ορίζεται στην διάταξη του άρθ. 349ΚΠΔ¹⁰⁴. Η αναβολή διαρκεί και ως την ολοκλήρωση των προγραμμάτων επανένταξης, εφόσον αυτά έχουν προβλεπόμενη και οριοθετημένη διάρκεια¹⁰⁵. β) Η παραδοχή του αιτήματος αναβολής ορίζεται ως υποχρεωτική¹⁰⁶ (σε αντίθεση με ό,τι προβλέπει η γενική ρύθμιση του άρθρου 349 παρ. 1 α' ΚΠΔ, που παρέχει διακριτική ευχέρεια στο δικαστήριο) από το δικαστήριο, στο μέτρο που αποδεικνύεται ότι ο κατηγορούμενος υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης. γ) Η αναστολή της παραγραφής κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής συνδυάζεται πλέον με την επιμήκυνση των χρονικών περιορισμών της αναστολής της παραγραφής που προβλέπονται στο άρθρο 113 παρ. 3 εδ. α' ΠΚ, κατά 3έτη, χρόνο επαρκή για την ολοκλήρωση ενός προγράμματος απεξάρτησης. Συγκεκριμένα, από το συνδυασμό των διατάξεων 349 ΚΠΔ και 32 παρ. 2 περ. γ' Ν. 4139/2013 προκύπτει ότι ο χρόνος αναστολής για τα κακουργήματα επιμηκώνεται από 5 έτη σε 8 και για τα πλημμελήματα από 3 έτη σε 6¹⁰⁷. Έτσι αποτρέπεται το ενδεχόμενο απόρριψης του αιτήματος αναβολής του θεραπευόμενου λόγω της προσέγγισης των χρονικών ορίων της αναστολής της παραγραφής κατ' άρθ. 113 παρ. 3 εδ. α' ΠΚ και εκδίκασης της υπόθεσης πριν την ολοκλήρωση του προγράμματος απεξάρτησης¹⁰⁸. Η συγκεκριμένη διάταξη, όσον αφορά την επιμήκυνση των χρονικών ορίων της αναστολής της παραγραφής, θεωρείται σύμφωνα με τον Π. Μπρακουμάτσο¹⁰⁹ ευμενέστερη από την αντίστοιχη διάταξη του προϊσχύσαντος νόμου και μπορεί να εφαρμοστεί αναδρομικά με βασικό επιχείρημα ότι η επιμήκυνση των χρονικών ορίων της αναστολής της παραγραφής δίνει στον κατηγορούμενο το

¹⁰⁴ Βλ. Εισηγητική Έκθεση του Ν. 4139/2013.

¹⁰⁵ Βλ. Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014,σελ.202 επ., όπου αναφέρει ότι η απόρριψη σχετικού αιτήματος μέλους του ΚΕΘΕΑ εμφανίζεται ως υπέρβαση εξουσίας. Βλ. και σχετική νομολογία: ΑΠ 1408/2003, ΠοινΔικ 2004, 110, περίληψη σε ΠοινΧρ 2004, 351, ΑΠ 1187/2002, ΠοινΔικ 2002, 1136, ΤρΕφΚακΠειρ 409/1999, ΠοινΔικ 2001.96.

¹⁰⁶ ΑΠ 198/1998, ΠοινΧρ 1998, 793, ΤρΕφΠειρ 101/1999, ΠοινΔικ 1999, 450 και ΑΠ 1408/2003, ΠοινΔικ 2004, 110.

¹⁰⁷ Βλ. Χ. Λαμπάκη, Η υποχρεωτική αναβολή της δίκης και η «ειδική» αναστολή της παραγραφής κατ' αρθ. 32 παρ. 2 στοιχ. γ' Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ 8-9/2013. 823.

¹⁰⁸ ΠεντΕφΑθ 1789/2003, ΝοΒ 2003, 1970, όπου ορίζεται ότι η αναβολή της δίκης μπορεί να υπερβεί τρεις (3) φορές, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 349 παρ. 1 ΚΠΔ.

¹⁰⁹ Βλ. Π. Μπρακουμάτσο, Η αναστολή της παραγραφής και η λήξη αυτής στα άρθρα 59, 432 ΚΠΔ και 32 παρ. 2 γ' Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ 2017, 234, όπου αναφέρει: «ενόψει του ότι σκοπός του νομοθέτη είναι πρωτίστως η θεραπεία του εξαρτημένου δράστη, η επιμήκυνση των χρονικών περιορισμών της αναστολής της παραγραφής είναι ευμενέστερη διάταξη και συνεπώς δεν προσκρούει η εφαρμογή της για υποθέσεις προ της ισχύος του Ν 4139/2013 σε συνταγματικούς και άλλους νομοθετικούς περιορισμούς (άρθρο 2 ΠΚ κ.λπ.)».

χρόνο που χρειάζεται για να ολοκληρώσει το πρόγραμμα απεξάρτησης και να τύχει της ευνοϊκής μεταχείρισης των άρθρων 30-35 του Ν.4139/2013, δεδομένου ότι σκοπός του νομοθέτη είναι πρωτίστως η θεραπεία του εξαρτημένου δράστη. Εφόσον γίνεται δεκτό ότι η αρχή *nullum crimen nulla poena sine praevia lege* ισχύει μόνο στο ουσιαστικό και όχι στο δικονομικό δίκαιο¹¹⁰, η αναδρομική επιμήκυνση της προθεσμίας παραγραφής απαγορεύεται, αν αυτή θεωρηθεί θεσμός του ουσιαστικού δικαίου¹¹¹, ενώ επιτρέπεται, αν θεωρηθεί θεσμός δικονομικού δικαίου. Με βάση την κρατούσα άποψη στη θεωρία και στη νομολογία, την οποία ενστερνίζεται και ο Ποινικός μας Κώδικας, πρόκειται για θεσμό ουσιαστικού δικαίου, οπότε η αναδρομική επιμήκυνση της παραγραφής απαγορεύεται. Όμως υποστηρίζεται και η άποψη ότι η επιμήκυνση της παραγραφής μπορεί αφενός να είναι ευμενέστερη καθώς διευκολύνει τον εξαρτημένο κατηγορούμενο ως προς την ολοκλήρωση του προγράμματος απεξάρτησης, αφετέρου όμως είναι δυσμενέστερη¹¹² δεδομένου ότι καθυστερεί την επέλευση της παραγραφής του εγκλήματος και επομένως παρέλκει το ζήτημα αναδρομικής εφαρμογής της αφού στην ουσία πρόκειται για δυσμενέστερη συνολικά ρύθμιση με κριτήρια Γενικού Ποινικού Δικαίου που ξεφεύγουν από τα στενά όρια εφαρμογής του Ν.4139/2013. Ορθότερη, σύμφωνα με τον γράφοντα, κρίνεται η τελευταία άποψη, καθώς αντιμετωπίζει συνολικά το θέμα της παραγραφής και όχι μόνο στα πλαίσια του Ν.4139/2013. Αξίζει να επισημανθεί ότι το δικαστήριο δεν εφαρμόζει την ως άνω διάταξη για αναβολή της δίκης όταν γίνεται προσχηματική επίκληση αυτής από άτομο που εισάγεται οικειοθελώς σε θεραπευτικό πρόγραμμα για να επιτύχει την αναβολή της δίκης και ηπιότερη ποινική μεταχείριση ως «εξαρτημένος»¹¹³. Ως προς τον αναιρετικό έλεγχο είναι υποχρεωτική η παραδοχή του αιτήματος του κατηγορουμένου για αναβολή της δίκης λόγω της υποβολής του σε θεραπευτική αγωγή ψυχικής απεξάρτησης και ορθώς αναιρέθηκε η απόφαση λόγω έλλειψης αιτιολογίας αφού δεν λήφθηκε υπόψη η προσκομισθείσα και αναγνωσθείσα ιατρική βεβαίωση ενώ η απόρριψη στηρίχτηκε σε προηγούμενη ιατρική βεβαίωση

¹¹⁰ Η νεώτερη πάντως θεωρία υποστηρίζει την επέκταση της ως άνω αρχής και στο δικονομικό δίκαιο. Βλ. Ανδρουλάκη, *θεμελιώδεις έννοιες* σελ.16 -18, Καρρά ΠΔΔ σελ. 37-38.

¹¹¹ Ο ποινικός μας κώδικας αποδέχεται την ουσιαστική θεωρία αφού ως συνέπεια ορίζει την εξάλειψη του αξιοποίνου. Αυτή είναι και η κρατούσα άποψη στη θεωρία και στη νομολογία: Ανδρουλάκης ΓεΜ Π, σελ. 236, Μανωλεδάκης, *Επιτομή* σελ. 94, Μαργαρίτης, *Ποινολόγια*, σελ. 189, Μαγκάκης, Ζησιάδης, Τσιρίδης και αντίστοιχα: ΠλημΚαβ 68/2001, ΠοινΧρ 2001, σελ.942, ΕφΑθ 2512/2002, ΠοινΧρ 2003, σελ. 153, ΑΠ 2249/2002, ΠΛογ 2002, σελ. 2486, ΑΠ 2088/2001, ΠοινΧρ 2002, σελ. 810.

¹¹² Έτσι και Ν. Παρασκευόπουλος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

¹¹³ ΑΠ 421/2014, ΠοινΧρ 2015, 122, ΑΠ 2222/2009, ΑΠ 2154/2006, ΝΟΜΟΣ.

που δεν είχε αναγνωστεί στο ακροατήριο¹¹⁴. Τέλος, σε περίπτωση μη χορήγησης αναβολής παρά τη διατύπωση του αιτήματος του κατηγορουμένου για αναβολή της δίκης λόγω της υποβολής του σε θεραπευτική αγωγή ψυχικής απεξάρτησης από την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών παράγεται υπέρβαση εξουσίας (άρθ. 510 παρ. 1Ή ΚΠΔ)¹¹⁵.

5.2.6. Άσυλο στους χώρους των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης

Η διάταξη του άρθρου 32 παρ. 3 Ν.4139/2013 επαναλαμβάνει αντίστοιχη του Ν. 3459/2006, σύμφωνα με την οποία καθιερώνεται ένα ιδιότυπο θεραπευτικό άσυλο στους χώρους των θεραπευτικών προγραμμάτων απεξάρτησης. Στην πράξη δεν πρόκειται τόσο για ένα ευνοϊκό μέτρο υπέρ των εξαρτημένων αλλά κυρίως για ένα τρόπο διαφύλαξης των χώρων απεξάρτησης. Συγκεκριμένα, απαγορεύεται σε οποιονδήποτε εκτός από εκπρόσωπο της δικαστικής αρχής (δηλαδή η απαγόρευση αφορά και την Αστυνομία) να εισέλθει στους παραπάνω χώρους, χωρίς γραπτή άδεια του διευθυντή τους. Κατ' εξαίρεση, το ιδιότυπο αυτό άσυλο αίρεται με Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου Εισαγγελέα, εφόσον το ένταλμα αφορά πρόσωπο κατηγορούμενο είτε για κακούργημα του άρθρου 23 Ν. 4139/2013, είτε για κακούργημα των άρθρων 187^Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 ΠΚ, όταν δηλαδή υπάρχουν ενδείξεις ότι δε χωρεί εφαρμογή των ευνοϊκών μέτρων του άρθρου 32 Ν. 4139/2013. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ιδιότυπο αυτό άσυλο έχει καίρια σημασία για το έργο των θεραπευτικών κοινοτήτων απεξάρτησης καθώς αφενός αποφεύγονται οι απότομες διακοπές του έργου της απεξάρτησης συγκεκριμένων μελών και αφετέρου εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία των δομών στο σύνολο τους.

5.3. Νομολογιακές εφαρμογές

¹¹⁴ ΑΠ 1187/2002, ΠΛογ 2002, 1337, ΑΠ 897/2006, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 992/1997, ΑρχΝ 1998, 448, [αναίρεσε μεν την προσβαλλόμενη απόφαση για έλλειψη αιτιολογίας ως προς την απόρριψη του αιτήματος αναβολής, παρατηρώντας ωστόσο ότι η παραδοχή ή μη του σχετικού αιτήματος εναπόκειται στην κυριαρχική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας].

¹¹⁵ ΑΠ 198/1998, ΠοινΔικ 1998, 318, ΤρΕφΚακΠειρ 409/1999, ΠοινΔικ 2001, 96, ΑΠ 1187/2002, ΠοινΔικ 2002, 1136, ΑΠ 1408/2003, ΠοινΔικ 2004, 110.

5.3.1. Μη χορήγηση αναστολής ισχύος εντάλματος σύλληψης επί προσχηματικής ένταξης σε θεραπευτικό πρόγραμμα(άρθρο 32 παρ. 1 περ. α')

➤ ΣυμβΕφΛαρ 146/2010, ΝΟΜΟΣ

Στην προκειμένη περίπτωση απορρίπτεται η αίτηση του κατηγορουμένου για αναστολή της ισχύος του εις βάρος του εντάλματος σύλληψης του Ανακριτή (το οποίο διατηρήθηκε σε ισχύ δυνάμει διάταξης του Προέδρου Εφετών) ενόψει: 1) του γεγονότος ότι υπάρχουν υπερεπαρκείς ενδείξεις ότι ο αιτών-κατηγορούμενος τέλεσε, πέραν των άλλων, τις αξιόποινες πράξεις της κατοχής και μεταφοράς μεγάλων ποσοτήτων ναρκωτικών (1.048 γραμ. ηρωίνης, 328 δισκία μεθαδόνης) και 2) του γεγονότος ότι η εισαγωγή του στο ΚΕΘΕΑ έγινε με το πρόσχημα της δήθεν παρακολούθησης του προγράμματος απεξάρτησης, ενώ στην πραγματικότητα πέτυχε την είσοδο του στο παραπάνω Κέντρο για να αποφύγει την τιμωρία του για τις έκνομες κακουργηματικές πράξεις που τέλεσε.

5.3.2. Χορήγηση αναστολής εκτέλεσης ποινής (άρθρο 32 παρ. 1 περ. γ')

➤ ΔιατΕισΠλημΚαβ 40/2007, ΠοινΔικ 2009, 411

Αναστέλλεται η εκτέλεση της ποινής φυλάκισης των τεσσάρων μηνών που επεβλήθη στον αιτούντα, δεδομένου ότι : α) από τη συνημμένη βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ συνάγεται ότι ο αιτών συμμετέχει ανελλιπώς στο εγκεκριμένο πρόγραμμα της Θεραπευτικής Κοινότητας «Ιθάκη» του Θεραπευτικού προγράμματος «Ιθάκη» από 29.8.2006 μέχρι και σήμερα, ενώ τυχόν διακοπή,[...]θα είχε άμεσες και σοβαρές επιπτώσεις στην έκβαση της θεραπείας του, β) οι ανωτέρω πράξεις φέρονται ότι τελέστηκαν πριν την εισαγωγή του αιτούντος στο ανωτέρω πρόγραμμα και έγιναν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

➤ ΠεντΕφΘεσ. 797/2007, ΠοινΔικ 2009, σελ. 410

Εν προκειμένω, έγινε δεκτή η αίτηση αναστολής και ανεστάλη η εκτέλεση της απόφασης με την οποία ο αιτών, ήδη κρατούμενος των Δικαστικών Φυλακών Λάρισας, καταδικάστηκε ως τοξικομανής για τις αξιόποινες πράξεις της αγοράς, κατοχής,

πώλησης της ίδιας ποσότητας ναρκωτικών ουσιών τελεσθείσες κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια, σε ποινή κάθειρξης 6 ετών, καθόσον όπως προέκυψε αυτός δεν είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος, ούτε πιθανολογείται ότι θα τελέσει νέες αξιόποινες πράξεις. Εξάλλου, δήλωσε ότι προτίθεται να εισαχθεί σε θεραπευτική κοινότητα, ενώ περαιτέρω σύμφωνα με βεβαίωση του ΚΕΘΕΑ γίνεται δεκτός για άμεση εισαγωγή του σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης.

Αξίζουν αναφοράς σχετικά με το ίδιο ζήτημα και οι εξής αποφάσεις:

- ΤριμΕφΚακΠειρ 249/1999, Ποιν Δικ. 1999, σελ. 825 και ΕφΑθ 763/2002, ΠοινΧρ 2004, σελ. 362

5.3.3. Χορήγηση αναβολής της δίκης

Α) Μη χορήγηση αναβολής της δίκης επί προσχηματικής ένταξης σε θεραπευτικό πρόγραμμα

- ΑΠ 421/2014 ΠοινΧρ 2015, 122

Στην περίπτωση κατά την οποία τα εγκλήματα [της § 1 του άρθρου] έχουν τελεστεί από **πρόσωπο που δεν είναι εξαρτημένο** από τα ναρκωτικά, δηλαδή δεν απέκτησε την έξη της χρήσεως ναρκωτικών ουσιών ώστε να μη μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις (ακόμη και αν είναι χρήστης αυτών), **η εν λόγω διάταξη δεν εφαρμόζεται**. Και τούτο διότι η **οικειοθελής υποβολή του σε θεραπευτική αγωγή** ψυχικής απεξαρτήσεως, χωρίς να υπάρχει πράγματι ανάγκη τέτοιας θεραπείας, γίνεται από αυτόν **όχι με πραγματικό σκοπό την απεξάρτησή του** από τις ουσίες αυτές, αλλά προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως **πρόσχημα για να αποφύγει αυτός την εκδίκαση της υποθέσεώς του, αλλά και για να επιτύχει την ιδιαίτερη ποινική μεταχείρισή του ως «εξαρτημένος»**. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία η εγγραφή στο συμβουλευτικό πρόγραμμα του ΚΕΘΕΑ γίνεται μετά την καταδίκη για τα παραπάνω εγκλήματα ως μη τοξικομανούς, **εν όψει εκδικάσεως της υποθέσεως στο δεύτερο βαθμό**, ώστε να επιτύχει αφενός τη χορήγηση της προβλεπόμενης από το νόμο υποχρεωτικής αναβολής της δίκης, και να δημιουργήσει αφετέρου τις προϋποθέσεις ιδιαίτερης ποινικής μεταχειρίσεώς του ως εξαρτημένου. Εν όψει αυτών, **δεν βρίσκει έδαφος εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 31 του ΚΝΝ 3459/2006 [ήδη άρθρο 32 παρ. 2 περ. γ' Ν 4139/2013] για τη χορήγηση υποχρεωτικής αναβολής**.

➤ **ΑΠ 2154/2006 ΝΟΜΟΣ**

«...η υποβολή του δράστη [...], που έχει την ιδιότητα του τοξικομανούς, σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου από τον νόμο θεραπευτικού προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης αποτελεί σημαντικό αίτιο αναβολής της δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 349 του ΚΠΔ, κατά το χρονικό διάστημα της θεραπευτικής αγωγής, κατά το οποίο αναστέλλεται και η παραγραφή οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευομένου. Στην περίπτωση όμως κατά την οποία η **παρακολούθηση** του θεραπευτικού προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης γίνεται από τον εξαρτημένο στη χρήση ναρκωτικών ουσιών **όχι με πραγματικό σκοπό την απεξάρτησή του** από τις ουσίες αυτές, αλλά προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως **πρόσχημα για να αποφύγει αυτός την εκδίκαση της υποθέσεώς του, η εν λόγω διάταξη δεν εφαρμόζεται**. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία η **εγγραφή στο πρόγραμμα γίνεται ενόψει εκδικάσεως της υποθέσεως** και στη συνέχεια, ο εξαρτημένος στη χρήση ναρκωτικών κατηγορούμενος, **αφού επιτύχει τη χορήγηση της προβλεπόμενης από το νόμο υποχρεωτικής αναβολής της δίκης, κατ' άρθρο 349 ΚΠΔ, εγκαταλείπει την παρακολούθηση** του προγράμματος για να την αρχίσει και πάλι με τον ίδιο πιο πάνω σκοπό, με αποτέλεσμα όχι μόνο να μη επιτυγχάνεται ο σκοπός της πιο πάνω διατάξεως, δηλαδή η ταχύτερη η κοινωνική επανένταξή του εξαρτημένου στη χρήση ναρκωτικών κατηγορουμένου, αλλά, αντίθετα, να επιτυγχάνονται αντίθετα με τον σκοπό αυτό αποτελέσματα¹¹⁶.

Β) Αναστολή παραγραφής

➤ **ΠεντΕφΑθ 1789/2003, ΝοΒ 2003, 1970**

Η υποβολή του κατηγορουμένου σε θεραπευτική αγωγή εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης αποτελεί λόγο αναβολής της δίκης κατά το άρθρο 349ΚΠΔ. Κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής αγωγής αναστέλλεται η παραγραφή οποιουδήποτε εγκλήματος του θεραπευόμενου. Η αναβολή της δίκης μπορεί να υπερβεί τις τρεις φορές, κατά παρέκκλιση των θεσπιζομένων στη διάταξη του άρθρου 349 παρ. 1 ΚΠΔ.

¹¹⁶ Βλ. ακόμη ΑΠ 2222/2009, ΝΟΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΕΚΤΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ(ΑΡΘ. 33 Ν.4139/2013)

Σε αντίθεση με το άρθρο 32 του Ν.4139/2013, το οποίο αναφέρεται στις περιπτώσεις που ο δράστης έχει ενταχθεί και παρακολουθεί το προβλεπόμενο από το Ν.4139/2013 θεραπευτικό πρόγραμμα, το άρθρο 33 του Ν. 4139/2013 αναφέρεται στις συνέπειες ολοκλήρωσης από τον δράστη του προγράμματος σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης που πιστοποιείται εγγράφως από τον επιστημονικό διευθυντή του.

6.1. Αναστολή ποινής

Η συζητούμενη διάταξη είναι αντίστοιχη αυτής της παρ. 6 του άρθρου 31 του Ν.3459/2006.Η εκτέλεση τόσο της στερητικής της ελευθερίας όσο και της χρηματικής ποινής αναστέλλεται **υποχρεωτικά** για ορισμένο χρονικό διάστημα, που

δεν μπορεί να είναι κατώτερο από 3 και ανώτερο από 6 έτη. Δικαιολογητική βάση της ρύθμισης αυτής αποτελεί η αναγνώριση της προσπάθειας για απεξάρτηση και το γεγονός ότι δεν συνάδει με αυτήν ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα¹¹⁷. Και στην περίπτωση αυτή, όπως και στο άρθρο 32, η αναστολή χορηγείται αδιακρίτως επί οριστικών, τελεσίδικων ή αμετάκλητων αποφάσεων. Όμως ενώ στο άρθρο 32 προβλέπεται ότι η αναστολή χορηγείται υπό τον όρο της ολοκλήρωσης του θεραπευτικού προγράμματος, στο άρθρο 33, προϋπόθεση για την αναστολή είναι η διατήρηση της απεξάρτησης, εφόσον πρόκειται για καταδίκη για τα αναφερόμενα στο άρθρο 32 παρ. 1 εγκλήματα τα οποία τελέστηκαν πριν από την εισαγωγή του κατηγορουμένου στο εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα¹¹⁸. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο ορίζει συγκεκριμένο διάστημα δοκιμασίας, το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο από 3 έτη ούτε ανώτερο από 6 έτη, και μπορεί να επιβάλλει στον καταδικασθέντα την τήρηση κάποιων όρων, οι οποίοι όμως μπορούν να σχετίζονται μόνο με τη διατήρηση της απεξάρτησης. Σύμφωνα με το νόμο, η αναστολή αυτή ανακαλείται μόνο αν δεν τηρηθούν οι όροι της απόφασης που αφορούν τη διατήρηση της απεξάρτησης. Ωστόσο, στην εν λόγω διάταξη δεν υπάρχει πρόβλεψη για την πιθανή άρση της αναστολής στην περίπτωση που το άτομο τελέσει κάποιο άλλο έγκλημα κατά τη διάρκεια του χρόνου δοκιμασίας. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η άρση της αναστολής δεν νοείται στην περίπτωση αυτή, εφόσον αφενός δεν προβλέπεται ρητά στο Ν.4139/2013 και, αφετέρου, στον ίδιο το νόμο ορίζεται ότι η ειδική διάταξη για την αναστολή ισχύει «ανεξάρτητα από τους όρους που θέτουν οι διατάξεις των άρθρων 99 επ. του Ποινικού Κώδικα». Όμως, από τη διατύπωση της ως άνω διάταξης προκύπτει ότι αυτή αναφέρεται στους «όρους», δηλαδή στις προϋποθέσεις που θέτουν τα άρθρα 99 επ. ΠΚ για τη χορήγηση της αναστολής εκτέλεσης και όχι στο σύνολο των σχετικών ρυθμίσεων. Σε διαφορετική περίπτωση θα οριζόταν ρητά ότι για τη συγκεκριμένη αναστολή δεν ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 99 επ. ΠΚ. Εφόσον λοιπόν ο ειδικός νόμος δεν περιέχει ρητή διαφορετική ρύθμιση, θα ισχύσουν βάσει του άρθρου 12ΠΚ οι διατάξεις του Γενικού Μέρους του ΠΚ και συγκεκριμένα η διάταξη του άρθρου 102 παρ. 1 ΠΚ, βάσει της οποίας, η αναστολή θα αρθεί μόλις γίνει αμετάκλητη η νέα καταδίκη για οποιοδήποτε

¹¹⁷ Κοτσαλής Λ. / Μαργαρίτης Μ. / Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

¹¹⁸ ΕφΑθ 763/02 ΠοινΧρ ΜΣΤ, 279.

έγκλημα¹¹⁹. Έτσι, ο νόμος παρέχει διπλό κίνητρο στον δράστη προκειμένου να μην εκτελεστεί η ποινή του, ώστε αφενός να μείνει μακριά από τα ναρκωτικά και αφετέρου να μείνει μακριά από το έγκλημα. Ωστόσο στη νομολογία έχει εκφραστεί και η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή δεν είναι δυνατή η ανάκληση της αναστολής της στερητικής της ελευθερίας ποινής βάσει της γενικής διάταξης του άρθρου 101 παρ. 2 ΠΚ, έστω κι αν μέσα στην περίοδο της δοκιμασίας επακολούθησε νέα καταδίκη του αιτούντα¹²⁰. Αξίζει να αναφερθεί και μια πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία είναι δυνατή η εφαρμογή των γενικών διατάξεων περί αναστολής και συνεπώς και του άρθρου 101 παρ. 2 ΠΚ περί ανάκλησης της αναστολής της ποινής επί εγκλημάτων που εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής των άρθρων 32 παρ. 1 και 33 παρ. 1 του Ν.4139/2013¹²¹. Σε κάθε περίπτωση, αν παρέλθει ο χρόνος της δοκιμασίας χωρίς η αναστολή να αρθεί ή να ανακληθεί, η ποινή θεωρείται σαν να μην είχε ποτέ επιβληθεί. Σε κάθε περίπτωση αναστέλλεται η ποινή, με την προϋπόθεση ότι ο δράστης εγκλήματος ναρκωτικών καταδικάσθηκε ως «τοξικομανής», δηλαδή ως εξαρτημένος από τα ναρκωτικά¹²². Μοναδική απόδειξη της σταθεροποίησης και βελτίωσης είναι η βεβαίωση που εκδίδεται από το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα συντήρησης και απεξάρτησης. Προβλέπεται περαιτέρω για πρώτη φορά ότι ακόμη και εάν έχει χωρήσει βεβαίωση της χρηματικής ποινής και των εξόδων, με απόφαση του προϊσταμένου της αρμόδιας ΔΟΥ, αναστέλλεται υποχρεωτικά η λήψη κάθε δυσμενούς ατομικού μέτρου και κάθε μέτρου αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ως και κάθε τυχόν τοκογονία ή προσαύξηση του βεβαιωθέντος ποσού για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή που χορηγήθηκε κατά τα ανωτέρω ή κατά τις διατάξεις των άρθρων 99 και επ. του ΠΚ. Εφόσον ο χρόνος δοκιμασίας παρέλθει επιτυχώς, τα σχετικά χρέη διαγράφονται οριστικά κατά τον ίδιο τρόπο. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής επιμελείται, κατόπιν αιτήσεως του καταδικασθέντος, ο αρμόδιος εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών του δικαστηρίου που εξέδωσε την περί αναστολής απόφαση, ενημερώνοντας εγγράφως τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Εάν η αναστολή ανακληθεί, ο εισαγγελέας εκτέλεσης ποινών ενημερώνει σχετικά τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ. Στην περίπτωση αυτή η αναστολή των δυσμενών ατομικών μέτρων και των

¹¹⁹ Έτσι Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 1998, 1021.

¹²⁰ ΠεντΕφΘεσ 62/2004, ΠοινΔικ 2004, 296.

¹²¹ ΑΠ 796/2014, ΠειρΝ 2014, 338.

¹²² ΠεντΕφΑθ 1587/95 ΠοινΧρ ΜΣΤ, 279.

μέτρων αναγκαστικής είσπραξης της συναφούς οφειλής ανακαλείται και συνεχίζονται η τοκογονία ή οι προσαυξήσεις του βεβαιωθέντος ποσού.

6.2. Μη εγγραφή καταδικών στο Δελτίο Ποινικού Μητρώου γενικής χρήσης

Η συζητούμενη διάταξη είναι αντίστοιχη αυτής της παρ. 4 του άρθρου 31 του Ν.3459/2006. Σύμφωνα με το άρθρο 33 παρ. 1 περ. β' Ν.4139/2013, οι καταδικαστικές αποφάσεις ή τα παραπεμπτικά βουλεύματα για τα εγκλήματα του άρθρου 32 παρ. 1 του Ν. 4139/2013 δεν εγγράφονται σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου εκτός από εκείνα που προορίζονται αποκλειστικά για χρήση του δικαστηρίου. Έτσι ο αρμόδιος εισαγγελέας ζητά από το συμβούλιο πλημμελειοδικών να μην εγγράφονται σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου γενικής χρήσης αποφάσεις ή βουλεύματα για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32, εκτός από εκείνα που προορίζονται αποκλειστικά για χρήση του δικαστηρίου (δικαστικής χρήσης). Βασικός στόχος της ρύθμισης είναι ο μη στιγματισμός και η ομαλή κοινωνική ένταξη των απεξαρτημένων ατόμων. Το ευεργέτημα αυτό επεκτείνεται και σε αυτούς που ολοκλήρωσαν το θεραπευτικό πρόγραμμα πριν από την έναρξη ισχύος του Ν.4139/2013 ή του ΚΝΝ. Η αρμοδιότητα ανήκει στον εισαγγελέα (συνδυασμός των άρθρων 33 παρ. 1α' και 97 παρ. 3 του Ν. 4139/2013)¹²³ και το δικαστικό συμβούλιο του τόπου έκτισης της ποινής¹²⁴ και όχι του τόπου όπου τηρείται το Ποινικό Μητρώο, δηλαδή της γέννησης του καταδικασθέντος. Δεν επιτρέπεται έφεση κατά του σχετικού βουλεύματος¹²⁵. Το ευεργέτημα της μη εγγραφής σε απόσπασμα ή αντίγραφο φύλλου ποινικού μητρώου αποφάσεων ή βουλευμάτων για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32 παρέχεται κατά την ίδια διαδικασία και στα πρόσωπα τα οποία ολοκλήρωσαν με επιτυχία το πρόγραμμα υποκατάστασης και έχουν απεξαρτηθεί σωματικά και ψυχικά.¹²⁶ Αντίθετα, προγράμματα χορήγησης υποκαταστάτων χωρίς συνοδευτική

¹²³ ΔιατΕισΕφΛαρ 4/2013, σε Παρασκευόπουλου/Κοσμάτου, 516.

¹²⁴ Παρασκευόπουλος/Κοσμάτος, Ναρκωτικά σ. 227' Λ. Μαργαρίτης σημ. Υπερ 1998, 356.

¹²⁵ ΣυμβΕφΘεσ 75/98 Αρμ 1998, 362.

¹²⁶ Κοτσαλής Λ. / Μαργαρίτης Μ. / Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

ψυχοκοινωνική υποστήριξη για την απεξάρτηση δεν μπορούν να θεωρηθούν ως θεραπευτικά¹²⁷.

6.3. Αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης

Σύμφωνα με την παρ. 11 του άρθρου 31 του ΚΝΝ(Ν.3459/2006),όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 18 παρ. 2 του Ν.3727/08, προβλεπόταν ότι επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου θεραπευτικού προγράμματος απεξάρτησης αναγνωρίζεται υποχρεωτικά ως ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής, ως αντιστάθμισμα της σοβαρής και επιτυχούς προσπάθειας που οδήγησε στην απεξάρτηση. Η διάταξη αυτή διατηρήθηκε με τον Ν.4139/2013. Έτσι, ορίζεται στο άρθ. 33 παρ. 1 περ. γ' Ν. 4139/2013, ότι το δικαστήριο αναγνωρίζει υποχρεωτικά ελαφρυντική περίπτωση κατά την επιμέτρηση της ποινής¹²⁸ στον δράστη που έχει τελέσει εγκλήματα που αναφέρονται στα άρθρα 31 και 32 και δυνητικά αναγνωρίζει ελαφρυντικό στις λοιπές περιπτώσεις εγκλημάτων. Οι ελαφρυντικές περιπτώσεις περιγράφονται ενδεικτικά στο άρθρο 84 παρ. 2 ΠΚ και, επομένως, θα μπορούσε η ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος να ληφθεί υπόψη για την μείωση της ποινής ακόμα και χωρίς νομοθετική πρόβλεψη. Ωστόσο, δεδομένου ότι τα δικαστήρια δεν χρησιμοποιούν άλλες ελαφρυντικές περιπτώσεις εκτός από τις ρητά αναφερόμενες στο νόμο, είναι σημαντική η διαμόρφωση μιας νέας ελαφρυντικής περίπτωσης, η οποία οδηγεί υποχρεωτικά σε μείωση της ποινής στις περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων που αναφέρονται στα άρθρα 31 και 32 και δυνητικά στις λοιπές περιπτώσεις εγκλημάτων. Η μη χορήγηση του ελαφρυντικού έχει κριθεί από τον Άρειο Πάγο ως υπέρβαση εξουσίας λόγω άρνησης του δικαστηρίου να ασκήσει δικαιοδοσία που έχει από το νόμο, παρά το γεγονός ότι συντρέχουν οι όροι άσκησης της¹²⁹.

6.4. Νόμιμα τεκμήρια από την ολοκλήρωση του θεραπευτικού προγράμματος

¹²⁷ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 1998, 1021. Έτσι και Ν. Παρασκευόπουλος/Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά, Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 4139/2013, εκδ. Σάκκουλα, Γ' έκδ., 2013, σελ. 255.

¹²⁸ ΑΠ 1822/97 ΝοΒ 1998, 682, ΠοινΔικ 1998, 441.

¹²⁹ ΑΠ 1556/2013, ΝΟΜΟΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 33 παρ. 2 του Ν. 4139/2013, όποιος έχει βεβαίωση ολοκλήρωσης προγράμματος απεξάρτησης εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού, θεωρείται ότι κατά την εισαγωγή του για θεραπεία και τουλάχιστον πέντε έτη από αυτήν είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Η άποψη ότι το τεκμήριο εξάρτησης αφορά μόνο το χρόνο εισαγωγής του κρατουμένου σε θεραπεία και ότι δεν επεκτείνεται και στον προγενέστερο χρόνο τέλεσης της πράξης δεν φαίνεται ορθή, πρώτον επειδή από σειρά ερευνών είναι γνωστό ότι οι εξαρτημένοι αποφασίζουν να εισέλθουν και να παρακολουθήσουν ένα (μακροχρόνιο) πρόγραμμα απεξάρτησης μόνο αφού έχουν βιώσει επί πολύ χρόνο τις δυσμενείς συνέπειες της εξάρτησης και δεύτερον επειδή η σύνδεση του τεκμηρίου αποκλειστικά με τη στιγμή της εισαγωγής σε θεραπευτικό πρόγραμμα, θα καθιστούσε πρακτικά τη ρύθμιση γράμμα κενό, αφού θα φαινόταν να αφορά μόνο πράξεις που έτυχε να τελεστούν ακριβώς κατά την ημέρα εισαγωγής¹³⁰. Οι εργαστηριακές εξετάσεις προς το παρόν έχουν περιορισμένη αποδεικτική αξία, αφού πρακτικά ακόμη δεν έχουν αναπτυχθεί μέθοδοι διάγνωσης της εξάρτησης σε βάθος χρόνου¹³¹. Από την διατύπωση της διάταξης προκύπτει αρχικά ότι πρόκειται για τεκμήριο μόνο έξης και όχι εξάρτησης, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 30 παρ. 1 του Ν. 4139, δηλαδή ως ύπαρξη της ιδιότητας της έξης της χρήσης ναρκωτικών στο πρόσωπο των εξαρτημένων και σωρευτικά η αδυναμία αποβολής της έξης αυτής με τις δικές τους δυνάμεις. Η νομολογία υποστήριζε αυτή την άποψη, δηλαδή το θεωρούσε ως τεκμήριο έξης¹³² μέχρι το 2014, σε αντίθεση με την θεωρία¹³³ που δεχόταν την ως άνω διάταξη ως τεκμήριο εξάρτησης βασιζόμενη στην γραμματική διατύπωση («θεωρείται»). Στη συνέχεια η νομολογία διαφοροποιήθηκε και αποδέχτηκε σιωπηρά την άποψη της θεωρίας¹³⁴. Όσον αφορά την αποδεικτική ισχύ του τεκμηρίου εξάρτησης του άρθρου 33 παρ.2 του Ν. 4139/2013, η νομολογία δεν έχει αποφανθεί ρητά ενώ στη θεωρία οι απόψεις διίστανται. Σύμφωνα με μια άποψη πρόκειται για μαχητό τεκμήριο, δηλαδή για αποδεικτικό στοιχείο εναντίον του οποίου χωρεί

¹³⁰ Ν. Παρασκευόπουλος, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 215, 228-229 - Ν. Παρασκευόπουλος- Κ. Κοσμάτος, Ναρκωτικά- Κατ' άρθρον ερμηνεία του Ν. 4139/2013 και Λ. Κοτσάλη, Μ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, Ναρκωτικά-κατ' άρθρ. Ερμηνεία του Ν. 4139/2013.

¹³¹ Βλ. και Σ. Αθανασούλη-Κ. Καραβέλια -Χ. Σπηλιωτοπούλου, Τοξικολογική ανάλυση τριχών μύθοι και πραγματικότητα, ΠΧρ.2005, σελ. 97 επ.

¹³² ΑΠ 1556/2013, ΝΟΜΟΣ

¹³³ Έτσι και Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 1998, 1021.

¹³⁴ ΔιατΕισΕφΠειρ7/2018, 731438, ΝΟΜΟΣ

ανταπόδειξη και το δικαστήριο κρίνει ελεύθερα βάσει της αρχής της ηθικής απόδειξης αρκεί να αιτιολογήσει επαρκώς την απόρριψη του ως άνω πιστοποιητικού βασιζόμενο σε αντίθετα αποδεικτικά στοιχεία. Υποστηρίζεται όμως και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία πρόκειται για αμάχητο τεκμήριο¹³⁵, με βασικά επιχειρήματα που βασίζονται στη λογικοσυστηματική και ιστορικοβουλευτική ερμηνεία του άρθρου 33 παρ. 2 του Ν.4139/2013¹³⁶. Η τελευταία, ότι δηλαδή πρόκειται για αμάχητο τεκμήριο, αποτελεί και την κρατούσα άποψη της θεωρίας¹³⁷.

6.5. Νομολογιακές εφαρμογές

6.5.1. Προϋποθέσεις χορήγησης αναστολής ποινής

➤ ΤρΕφΠειρ 249/1999, ΠοινΔικ 1999, 825:

Πενταετής αναστολή της επιβληθείσας ποινής για τις πράξεις της αγοράς και κατοχής ηρωίνης προς μεταπώληση, επειδή μετά τη διάπραξη των παραπάνω εγκλημάτων ο δράστης παρακολουθούσε και ολοκλήρωσε με επιτυχία (προσκομίζοντας σχετική βεβαίωση) θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης της Μονάδας «18 ΑΝΩ» του ΨΝΑ.

➤ ΤρΕφΑθ 1587/1995, ΠοινΧρ 1996, 279:

Για να διαταχθεί από το Δικαστήριο η αναστολή εκτελέσεως της ποινής του καταδικασθέντος, πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες ουσιαστικές προϋποθέσεις: 1) να πρόκειται περί κατηγορουμένου που καταδικάσθηκε ως υπαίτιος τελέσεως των πράξεων του άρθρου 5 του Ν. 1729/1987 (ήδη άρθρο 20 Ν. 4139/2013) με την συνδρομή των προϋποθέσεων της παρ. 1 του άρθρου 13 του ιδίου νόμου (ήδη άρθρο 30 παρ. 1 Ν. 4139/2013), δηλαδή ως τοξικομανής, β) να έχει ολοκληρώσει ο ίδιος κατηγορούμενος με επιτυχία το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης και το γεγονός αυτό να αποδεικνύεται με βεβαίωση που

¹³⁵ Έτσι Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 1998, 1021, όπου υποστηρίζει ότι το τεκμήριο εξάρτησης του άρθρου 33 παρ. 2, είναι αμάχητο. Βλ. και την πρόσφατη ΔιατΕισΕφΠειρ7/2018, 731438, ΝΟΜΟΣ.

¹³⁶ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του παρόντος νόμου.

¹³⁷ Κοτσαλής Λ. / Μαργαρίτης Μ. / Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013, σελ. 282.

εκδίδεται από το ΚΕ.ΘΕ.Α και 3) οι πράξεις για τις οποίες δικάστηκε να έχουν τελεστεί σε προηγούμενο χρόνο από την εισαγωγή του στο θεραπευτικό πρόγραμμα.

6.5.2. Αναστολή εκτέλεσης ποινής υπό όρους

➤ Το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών (Τμήμα Αναστολών):

Έκανε δεκτή την αίτηση αναστολής εκτέλεσης της ποινής μέλους (κάθειρξη 5 ετών για ληστεία από κοινού τετελεσμένη κατά συρροή και σε απόπειρα), **υπό τον όρο της παραμονής και παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος**. Ομοίως αποφάσισε το ίδιο δικαστήριο και επί της αίτησης άλλου μέλους, περί αναστολής εκτέλεσης χρηματικής ποινής.

➤ Το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών (Τμήμα Αναστολών):

Έκανε δεκτή την αίτηση αναστολής δικαστικής απέλασης που είχε επιβληθεί σε αλλοδαπό μέλος, υπό τον όρο της ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος του ΚΕΘΕΑ.

➤ Στην περίπτωση μέλους:

Επειδή είχε εξαιρετική πορεία κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του προγράμματος, ήτοι αποφοίτησε από το Λύκειο με άριστα, έλαβε πτυχίο ηλεκτρολόγου, έλαβε δίπλωμα αγγλικών Lower, εργαζόταν κλπ, αθώωθηκε για κλοπές που είχε διαπράξει κατά την περίοδο της τοξικομανίας του. Οι αθωωτικές αποφάσεις εκδόθηκαν και πριν την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος τόσο από το Τριμελές Εφετείο Πλημ/των Αθηνών, Μον/λές Κακ/των Αθηνών όσο και από το Τριμελές και Μον/λές Πλημ. Αθηνών, κατ' αποδοχή σε δύο περιπτώσεις και του αυτοτελή ισχυρισμού περί ελαττωμένου καταλογισμού. Στο Τριμελές ή Πενταμελές Εφετείο Κακ/των Αθηνών, οπότε και καταδικάστηκε έλαβε το ελαφρυντικό του 84 παρ. 2^ε, ότι δηλαδή συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του ή την αναστολή του άρθρου 33 παρ. 1α Ν.4139/2013. Επιπλέον έχει λάβει αναστολή με Διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών για την αναστολή είσπραξης των δικαστικών εξόδων που βεβαιώθηκαν στην αρμόδια ΔΟΥ¹³⁸.

¹³⁸ Από το αρχείο του Τμήματος Νομικής Στήριξης του ΚΕΘΕΑ.

Όσον αφορά τους όρους αναστολής σχετικές είναι οι εξής αποφάσεις:

➤ **ΔιατΕιδΕΦΛαρ 4/2013:**

«αναστέλλει υπό τον όρο να συνεχίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες του ως εθελοντής στο πρόγραμμα του ΨΝΑ Μονάδα Απεξάρτησης Τοξικομανών Ι8ΑΝΩ για διάστημα 3 ετών».

➤ **ΠεντΕφΑθ 2344/2013:**

«αναστέλλει την εκτέλεση της ποινής για χρονικό διάστημα τριών ετών υπό τον όρο της διαπίστωσης τήρησης της απεξάρτησης με διενέργεια ανά εξάμηνο ιατρικών εξετάσεων (λήψη ούρων) σε δημόσιο Νοσοκομείο για ανίχνευση τοξικών ουσιών και προσκομιδής της σχετικής ιατρικής βεβαίωσης εντός πενθημέρου στον αρμόδιο εισαγγελέα εκτελέσεων».

➤ **Εφ.Αυτ.Στερ.Ελλ. 22/2015:**

«αναστέλλει υπό τον όρο της ανάκλησης ...υπό τον όρο **σύνταξης ανά εξάμηνο έκθεσης του ΚΕΘΕΑ** που θα διαπιστώνει τη διατήρηση της απεξάρτησης».

➤ **Εφ.Αθ. 3300/2015:**

«αναστέλλει με τον όρο να προσκομίζει η αιτούσα στον Αρμόδιο Εισαγγελέα Εκτέλεσης **πιστοποιητικό δημοσίου νοσοκομείου** από το οποίο να προκύπτει η διατήρηση της απεξάρτησης της από ναρκωτικές ουσίες».

6.5.3. Πότε δεν χορηγούνται τα ευεργετήματα της αναστολής εκτέλεσης ποινής και της ελαφρυντικής περίπτωσης

➤ **ΑΠ 796/2014 ΠειρΝ 2014,338[υπό το προϋσχόν δίκαιο]:**

Ο κατηγορούμενος δεν μπορούσε να τύχει των ευεργετικών διατάξεων του άρθρου 31 παρ. 6, 8 Ν 3457/2006 και ήδη 33 παρ.1^α και παρ. 1γ Ν 4139/2013, αφού οι παραβάσεις έλαβαν χώρα τον Οκτώβριο του 2005 και κατά τον χρόνο αυτό δεν έφερε την ιδιότητα του τοξικομανούς, κατά δε το νόμο τεκμήριο εξάρτησης αναγνωρίζεται μόνο κατά το χρόνο εισαγωγής του στο πρόγραμμα απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ (3-9-2007), οπότε και άρχισε το θεραπευτικό πρόγραμμα, ενώ το (τελεσθέν στις

28.10.2005) έγκλημα διακίνησης ναρκωτικών ουσιών μεγάλων ποσοτήτων 85 χιλιογρ. κάνναβης δεν έχει σχέση με το πάθος της τοξικομανίας. **Από τις βεβαιώσεις του ΚΕΘΕΑ δεν αποδεικνύεται όμως ότι ο κατηγορούμενος ήταν εξαρτημένος κατά το χρόνο που τέλεσε τις ανωτέρω πράξεις δηλαδή τον Οκτώβριο του 2005, αφού εντάχθηκε στο πρόγραμμα δύο χρόνια μετά τις πράξεις του αυτές.** Ο ίδιος δεν ισχυρίστηκε κατά τη σύλληψη του ότι είναι εξαρτημένος γι' αυτό και δεν οδηγήθηκε στον ιατροδικαστή προς διαπίστωση τέτοιας ιδιότητας. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει, αφού απορριφθούν ως αβάσιμοι οι ισχυρισμοί του κατηγορουμένου, περί εξαρτήσεως του από τα ναρκωτικά κατά το χρόνο τελέσεως της πράξης του ...". (βλ. σελ. 10 πρακτικών). Η αιτιολογία αυτή είναι επαρκής για την απόρριψη του ως άνω, αυτοτελούς ισχυρισμού, καθόσον οι ως άνω βεβαιώσεις του ΚΕΘΕΑ δεν καλύπτουν και τον προ διετίας από την ένταξη του στο συγκεκριμένο πρόγραμμα σωματικής αποτοξίνωσης με ή χωρίς υποκατάστατα και σωματικές και ψυχικής απεξάρτησης χρόνο, όταν ο κατηγορούμενος τέλεσε την πράξη διακίνησης μεγάλης ποσότητας κάνναβης βάρους 85 χιλιογράμμων τον Οκτώβριο του 2005 (αποθήκευση και κατοχή), που δεν έχει σχέση με το πάθος της τοξικομανίας, αλλά καλύπτει τον κατά την εισαγωγή του για θεραπεία χρόνο από τον οποίο και αφετηριάζεται η απόκτηση της έξης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

➤ **ΠεντΕφΑθ. 2848/2014:**

Ο κατηγορούμενος δεν δικαιούται αναστολή εκτέλεσης της ποινής κατ' άρθρο 33 παρ. 1 Ν.4139/2013 ως ισχυρίζεται. Η εν λόγω διάταξη έχει εφαρμογή μόνο εάν το έγκλημα τελέστηκε από δράστη ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν τοξικομανής και δεν καταλαμβάνει και εγκλήματα τα οποία τελέστηκαν από δράστη μη τοξικομανή, ο οποίος σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο εισήχθη σε θεραπευτικό πρόγραμμα και ολοκλήρωσε τούτο με επιτυχία. Η ολοκλήρωση από τον κατηγορούμενο του θεραπευτικού προγράμματος δεν αποδεικνύει ότι κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης για την οποία κηρύχθηκε ένοχος ήταν τοξικομανής¹³⁹.

6.5.4. Ανάκληση αναστολής μη δυνατή βάσει του άρθρου 101 παρ. 2 ΠΚ

➤ **ΠεντΕφΘεσ 62/2004 ΠοινΔικ 2004, 296[υπό το προϊσχύον δίκαιο]**

¹³⁹ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α. «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ»

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1 εδ. ε' Ν.2331/1995 [ήδη άρθρο 33 παρ. 1 περ. α' Ν 4139/2013], αν κάποιος ολοκλήρωσε με επιτυχία το εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης και καταδικαστεί για εγκλήματα που έχουν σχέση με το πάθος της τοξικομανίας και τα οποία τελέστηκαν πριν την εισαγωγή του στο θεραπευτικό πρόγραμμα, η εκτέλεση της ποινής αναστέλλεται υποχρεωτικά για ορισμένο χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τρία (3) και ανώτερο από έξι (6) χρόνια υπό τους οριζόμενους από το δικαστήριο όρους που πρέπει να σχετίζονται με τη διαπίστωση της διατήρησης της αποθεραπείας. Μοναδική περίπτωση ανάκλησης της εν λόγω αναστολής είναι η μη τήρηση των όρων που όρισε η απόφαση, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της ως άνω διάταξης. Επομένως δεν συντρέχει νόμιμος λόγος ανάκλησης της αναστολής επειδή μέσα στην περίοδο δοκιμασίας (πενταετία) επακολούθησε νέα καταδίκη του αιτούντα. Τούτο γιατί όπως ειπώθηκε η αναστολή χορηγήθηκε σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1 εδ. ε' του Ν 2331/1995 [ήδη άρθρο 33 παρ. 1 περ. α' Ν 4139/2013] κι όχι σε εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 2 ΠΚ, το οποίο δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω.

6.5.5. Ελαφρυντικό επιτυχούς ολοκλήρωσης και υπέρβαση εξουσίας από το δικαστήριο λόγω μη χορήγησής του

➤ ΑΠ 1556/2013 (ΝΟΜΟΣ)

Υπέρβαση εξουσίας λόγω άρνησης του δικαστηρίου να ασκήσει δικαιοδοσία που έχει από το νόμο, παρότι συντρέχουν οι όροι ασκήσεώς της. Το δικαστήριο δεν χορήγησε και μάλιστα οίκοθεν το ελαφρυντικό του άρθρου 33 παρ. 1 του Ν.Ν., και η απόφαση πρέπει να αναιρεθεί κατά παραδοχή του αντίστοιχου λόγου αναιρέσεως υπό 510 παρ. 1 στοιχ. Η' ΚΠΔ.

➤ ΑΠ 374/2015 (ΝΟΜΟΣ)

Το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών, με την προσβαλλόμενη 4322/2013 απόφασή του, έκρινε ότι ο αναιρεσείων-κατηγορούμενος ολοκλήρωσε με επιτυχία εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξαρτήσεως του ΚΕΘΕΑ και ότι, κατά την τέλεση των πράξεων που του αποδίδονταν, είχε αποκτήσει την έξη της χρήσεως ναρκωτικών ουσιών, ακολούθως δε τον κήρυξε ένοχο αγοράς, κατοχής και χρήσεως ναρκωτικών ουσιών από κοινού κατ' εξακολούθηση, για παράβαση, δηλαδή, του άρθρου 20 του Ν

4139/2013, ως τοξικομανή, με τρία επιπλέον ελαφρυντικά, και τον καταδίκασε σε ποινή φυλακίσεως πέντε (5) ετών, ανασταλείσα υπό όρο. Επιβάλλοντας, όμως, το ανώτερο όριο της προβλεπόμενης για τους τοξικομανείς δράστες της παραβάσεως του άρθρου 20 του Ν. 4139/2013 ποινής, παρά την αναγνώριση, πέραν της τοξικομανίας, και τριών, ακόμη, ελαφρυντικών, υπερέβη, σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη, αρνητικά την εξουσία του [άρθρο 510 παρ. 1Η΄ ΚΠΔ], παραλλήλως δε εσφαλμένα ερμήνευσε την ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 83 του ΠΚ [άρθρο 510 παρ. 1Ε΄ ΚΠΔ].¹⁴⁰

6.5.6. Τεκμήριο εξάρτησης

➤ **ΑΠ 1270/2016, 695103, ΝΟΜΟΣ:**

Η ευμενέστερη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 2 δεν αποτελεί νέο γεγονός για θεμελίωση αίτησης επανάληψης διαδικασίας. Ο μεταγενέστερος της αμετάκλητης καταδίκης ποινικός νόμος, έστω και ευμενέστερος, δεν αποτελεί νέο γεγονός. Καταδίκη των αναιρεσειόντων για κακουργηματική διακίνηση, με τη μορφή της αποθήκευσης και κατοχής ναρκωτικών ουσιών. Πραγματογνωμοσύνη σχετικά με την τοξικομανία. Όσον αφορά τις έννομες συνέπειες ολοκλήρωσης θεραπευτικού προγράμματος (άρθ. 33 του ν. 4139/2013) τροποποιήθηκε το ως άνω άρθρο με το άρθ. 10 παρ. 5 του ν. 4322/2015. Πριν από την τροποποίηση δεν υπήρχε το τεκμήριο της εξάρτησης για 5 έτη πριν από την εισαγωγή για θεραπεία. Ο νεότερος ποινικός νόμος είναι επιεικέστερος. Η βεβαίωση ολοκλήρωσης προγράμματος απεξάρτησης αποδεικνύει ότι ο τοξικομανής κατά την εισαγωγή του για θεραπεία και τουλάχιστον 5 έτη πριν από αυτή είχε αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Όμως ο ευμενέστερος αυτός νόμος δεν αποτελεί νέο γεγονός, άγνωστο στους δικαστές, αφού, σύμφωνα με τα ως άνω, πρόκειται για ευμενέστερο νόμο μεταγενέστερο της αμετάκλητης καταδίκης (βλ. και αντίθετη γνώμη ενός μέλους, βάσει της οποίας δεν πρόκειται για νέα ευνοϊκότερη διάταξη, αλλά μέσω το οποίο αποδεικνύει το χρόνο απόκτησης της έξης). Επιπλέον, δεν προβλήθηκε στα Δικαστήρια ο αυτοτελής ισχυρισμός περί τοξικομανίας. Συνεπώς, απορρίπτεται η αίτηση επανάληψης της διαδικασίας.

¹⁴⁰ Σχόλια στην υπ' αριθμ. 374/2015 ΑΠ (Ζ Τμ.) σε ΠοινΔικ 3-4/2016 σελ. 277.

➤ **ΔιατΕισΕφΠειρ7/2018, 731438, ΝΟΜΟΣ:**

Αμάχητο τεκμήριο άρθρου33 παρ.2 και προϋποθέσεις εφαρμογής επιεικέστερου νόμου. Αίτηση αναστολής (του μέτρου της καταβολής της χρηματικής ποινής και των δικαστικών εξόδων) της καταδικασθείσας για αγορά, πώληση και χρήση ναρκωτικών ουσιών χωρίς να είναι τοξικομανής. Ολοκλήρωση προγράμματος απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ από την αιτούσα. Επιεικέστερος ποινικός νόμος. **Αμάχητο τεκμήριο, βάσει του ά. 10 παρ. 5 του ν. 4322/2015, περί εξάρτησης του εισαχθέντος στο πρόγραμμα απεξάρτησης τόσο κατά την εισαγωγή του στο πρόγραμμα όσο και πέντε έτη πριν από αυτή.** Ο εν λόγω νόμος είναι επιεικέστερος. Εφαρμογή του επιεικέστερου έως την αμετάκλητη εκδίκαση της υποθέσεως. Απορρίπτει αίτηση, αφού η υπόθεση είχε εκδικασθεί αμετακλήτως πριν από το συγκεκριμένο επιεικέστερο νόμο. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Από την εν λόγω διάταξη (άρθρου 33 Ν 4139/2013) προκύπτει ότι αυτή έχει εφαρμογή σε πρόσωπα που κατά το χρόνο τελέσεως των πράξεων για τις οποίες καταδικάσθηκαν και των οποίων ζητείται η αναστολή της ποινής που τους επιβλήθηκε έχουν την ιδιότητα του εξαρτημένου ατόμου (ΑΠ 1270/2016). Περαιτέρω η διάταξη της παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου, σύμφωνα με την οποία η βεβαίωση ολοκλήρωσης προγράμματος απεξάρτησης θεωρείται κατά αμάχητο τεκμήριο, ότι ο εισαχθείς και θεραπευθείς ήταν εξαρτημένος κατά την εισαγωγή του και πέντε έτη πριν από αυτή ήταν εξαρτημένος, είναι ευμενέστερη από αυτή που ίσχυε πριν, πλην όμως σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 και 2ΠΚ ο μετά την τέλεση της πράξεως επιεικέστερος νόμος, αν μεν περιέχει ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο διατάξεις εφαρμόζεται μόνο επί των υποθέσεων που δεν έχουν εκδικαστεί αμετακλήτως, αν δε χαρακτηρίζει την πράξη όχι αξιόποινη επιφέρει την παύση εκτελέσεως της ποινής μετά των επακόλουθών της. Για τις υποθέσεις που έχουν εκδικασθεί αμετακλήτως, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ευμενέστερου νόμου, θα πρέπει ο νέος αυτός νόμος να διαλάβει περί αυτών με μεταβατικές διατάξεις και αν δεν το πράξει για οποιοδήποτε λόγο, δεν απομένει παρά η διοικητική οδός της χάριτος (ΑΠ 1270/2016, ανωτ).[...]. Το ανωτέρω πιστοποιητικό που αποτελεί **τεκμήριο τοξικομανίας** για διάστημα τουλάχιστον πέντε έτη πριν από την ημερομηνία εισαγωγής της στο ΚΕΘΕΑ, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη εν προκειμένω , για τους λόγους που αναπτύχθηκαν στη μείζονα σκέψη της παρούσας, καθόσον καταδικάσθηκε ως μη τοξικομανής και η ευμενέστερη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 33 του Ν 4139/2013, , όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 παρ. 5 του Ν.4322/2015, δεν μπορεί να ληφθεί

υπόψη , καθόσον για την εφαρμογή αυτής σε αμετάκλητες καταδίκες δεν περιέχονται μεταβατικές διατάξεις».

6.5.7. Προσμέτρηση χρόνου παρακολούθησης του προγράμματος στον χρόνο έκτισης της ποινής

➤ **ΑΠ 763/2002, ΠοινΧρ 2004, 362[υπό το προϊσχύον δίκαιο]:**

«...Εξάλλου ο πρώτος κατηγορούμενος Κ.Τ. έχει παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης τοξικομανών και ήδη, όπως αποδεικνύεται από το έγγραφο με χρονολογία 10.5.2002 του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ), αυτός έχει ολοκληρώσει τη φάση παραμονής στη θεραπευτική μονάδα και το θεραπευτικό πρόγραμμα «Ιθάκη» και αυτός έχει ήδη απεξαρτηθεί και πρέπει, αφενός να θεωρηθεί, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 του Ν.2331/1995, ο χρόνος παρακολούθησης του προγράμματος , ως χρόνος έκτισης της ποινής του, αφετέρου δε να ανασταλεί η έκτιση του υπολοίπου αυτής».

6.6. ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑ ΜΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ

6.6.1. Προϋποθέσεις χορήγησης και κατά τόπο αρμοδιότητα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών

➤ **ΣυμβΠλημΠειρ 530/2009, Αρμ. 2009, 1749:**

Για να συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του ευεργετήματος της μη εγγραφής στο ποινικό μητρώο στην περίπτωση ατόμου που κατεδικάσθη αμετακλήτως για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ή και για τα συναφή με αυτόν αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας του ΠΚ, όντας τοξικομανής, απαιτούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις: 1) αμετάκλητη καταδίκη για έγκλημα του νόμου περί ναρκωτικών, όπως αυτά οριοθετούνται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ.1 και 29 παρ. 1α', ή και έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας, εφόσον το τελευταίο τελέστηκε προς διευκόλυνση της προμήθειας προς ίδια χρήση ναρκωτικών ουσιών, 2) το έγκλημα να έχει τελεστεί από άτομο που ήταν τοξικομανής κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης, 3) ολοκλήρωση με επιτυχία από τον κατηγορούμενο του εγκεκριμένου κατά νόμο θεραπευτικού προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης και

απόδειξη του γεγονότος αυτού με σχετική βεβαίωση του ΚΕ.ΘΕ.Α., 4) οι πράξεις για τις οποίες δικάστηκε να έχουν τελεστεί πριν από την εισαγωγή του σε θεραπευτικό πρόγραμμα και 5) αίτηση του ιδίου του καταδικασθέντος ή του αρμόδιου Εισαγγελέα προς το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, το οποίο μόνο τότε καθίσταται καθ' ύλη αρμόδιο, ενώ η κατά τόπο αρμοδιότητα του τεκμαίρεται κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 580 παρ. 3 ΚΠΔ ως εκ του τόπου τήρησης του ποινικού μητρώου.¹⁴¹

6.6.2. Ένδικο μέσο εναντίον του βουλεύματος που δέχεται ή απορρίπτει το ευεργέτημα της μη εγγραφής του αδικήματος στο Ποινικό Μητρώο

➤ **ΣυμβΕφΘεσ 75/1998, Αρμ. 1998, 362:**

Δεν χωρεί άσκηση ενδίκου μέσου εναντίον του βουλεύματος που δέχεται ή απορρίπτει την αίτηση του ενδιαφερομένου για αναγνώριση του ευεργετήματος της μη εγγραφής του αδικήματος στο Ποινικό Μητρώο. Δεν χωρεί ούτε αναλογική εφαρμογή του άρθρου 580 παρ. 2 ΚΠΔ. Άλλωστε, στην περίπτωση του άρθρου 580 παρ. 2 ΚΠΔ, πρόκειται για απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου, ενώ στην περίπτωση του άρθρου 33 παρ. 1 του Ν. 4139/2013 πρόκειται για βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών. Σε αυτό το συμπέρασμα οδηγεί και η αντιπαραβολή του άρθρου 580 παρ.1 ΚΠΔ, που ρητά αποκλείει την άσκηση ένδικων μέσων κατά του βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών που αποφαινεται επί προσφυγής κατά της διάταξης του εισαγγελέα, η οποία επιλύει αμφισβήτηση σχετικά με την εφαρμογή των ορισμών του νόμου για το ποινικό μητρώο, ορίζοντας ότι το συμβούλιο αποφαινεται αμετάκλητα.

6.7. Υποχρεωτική αναγνώριση ελαφρυντικής περίπτωσης [84 παρ. 2ε Π.Κ.]

➤ **ΑΠ 974/2006 (ΝΟΜΟΣ):**

Αναγκαίες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 33 παρ. 1γ' είναι να πρόκειται για έγκλημα του άρθρου 5 του Ν 1729/1987 ή για έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών και τα εγκλήματα αυτά

¹⁴¹ Έτσι και ΣυμβΠλημΘεσ 1531/1997, Υπερ. 1998, 353. Βλ. όμως και σημείωση Λ. Μαργαρίτη, σελ. 356, σύμφωνα με τον οποίο η αρμοδιότητα ανήκει στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.

να έχουν τελεστεί από πρόσωπο που απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις.

➤ **ΑΠ 656/2008 (ΝΟΜΟΣ):**

Ως ελαφρυντική περίπτωση δύναται να αναγνωριστεί κατά την επιμέτρηση της ποινής και η επιτυχής ολοκλήρωση του εγκεκριμένου σύμφωνα με το νόμο, θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης. Αναιρείται εν μέρει λόγω ελλείψεως αιτιολογίας και εσφαλμένης ερμηνείας των άρθρων 85 και 79ΠΚ η προσβαλλόμενη καταδικαστική απόφαση για παραβίαση του νόμου περί ναρκωτικών, διότι απορρίφθηκε ο αυτοτελής ισχυρισμός περί αναγνωρίσεως κατ' άρθρο 31 παρ. 11 ΚΝΝ στο πρόσωπο κατηγορουμένου της ελαφρυντικής περιστάσεως της από μέρους του επιτυχούς ολοκλήρωσης του εγκεκριμένου σύμφωνα με το νόμο θεραπευτικού προγράμματος συντήρησης και απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ, επειδή του χορηγήθηκαν περισσότερα του ενός ελαφρυντικά με αποτέλεσμα την άπαξ μείωση της ποινής.¹⁴²

➤ **ΑΠ 931/2011¹⁴³:**

Απορρίπτει εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 31 παρ. 11 Ν. 3459/2006, λόγω μη συνδρομής όρων ως προς το έγκλημα. Η παρακολούθηση προγραμμάτων απεξάρτησης από τα ναρκωτικά εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων έχει κριθεί επαρκής για την αναγνώριση του ελαφρυντικού καλής συμπεριφοράς 84 παρ. 2 ε' ΠΚ.

➤ **ΑΠ 1556/2013, ΝΟΜΟΣ:**

Αναιρεί την υπ' αριθμ. 57/2013 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αιγαίου ως προς τη μη χορήγηση του ελαφρυντικού του άρθρου 33 παρ. 1.

➤ **ΑΠ 374/2015, ΝΟΜΟΣ:**

Όταν συντρέχουν περισσότερες ελαφρυντικές περιστάσεις ναι μεν η μείωση της ποινής γίνεται μία φορά, το δικαστήριο όμως κατά την επιμέτρηση της λαμβάνει υπόψη του μέσα στα όρια της ελαττωμένης ποινής και το γεγονός της συνδρομής των περισσότερων ελαφρυντικών περιστάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 85ΠΚ. Όταν

¹⁴² Βλ. ακόμη ΑΠ 1822/1997, ΝοΒ 1998, 682, ΑΠ 1279/2011, ΝΟΜΟΣ.

¹⁴³ ΠοινΔικ 2011, 820, με παρατηρήσεις Ν. Παρασκευόπουλου.

λοιπόν το Δικαστήριο δέχεται ότι ο δράστης διακινήσεως ναρκωτικών ουσιών ήταν τοξικομανής και παραλλήλως του αναγνωρίζει και άλλα ελαφρυντικά από τα οριζόμενα στο άρθρο 84 παρ. 2ΠΚ, αλλά παρά τούτα του επιβάλλει το ανώτερο όριο της προβλεπόμενης ποινής για τον τοξικομανή δράστη χωρίς να προβεί σε μείωση αυτής λαμβάνοντας υπόψη και τα άλλα ελαφρυντικά, υπερβαίνει αρνητικά την εξουσία του πέραν του ότι εσφαλμένα εφαρμόζει την ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 83ΠΚ. Το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών με την προσβαλλόμενη 4322/2013 απόφαση του κήρυξε τον κατηγορούμενο ένοχο αγοράς, κατοχής και χρήσης ναρκωτικών ουσιών κατ' εξακολούθηση αναγνωρίζοντας την ιδιότητα του τοξικομανούς δυνάμει του άρθρου 33 παρ. 1 γ' του Ν.4139/2013, ήτοι για παραβίαση του άρθρου 20 του Ν. 4139/2013, αποδεχόμενο τα τρία επιπλέον ελαφρυντικά, του πρότερου έντιμου βίου, της ειλικρινούς μετάνοιας και της μετεφηβικής ηλικίας και τον καταδίκασε σε 5 έτη φυλάκισης, ανασταλείσα υπό όρο. Επιβάλλοντας το ανώτερο της προβλεπόμενης ποινής για τους τοξικομανείς δράστες παραβίασης του άρθρου 20 Ν. 4139/2013, παρά την αναγνώριση των λοιπών τριών ελαφρυντικών, το δικαστήριο υπερέβη αρνητικά την εξουσία του και εσφαλμένα εφάρμοσε την ουσιαστική ποινική διάταξη του άρθρου 83 ΠΚ.

➤ **ΠεντΕφΑθ 225/2009, ΠοινΔικ 2009, 419:**

Αναγνώριση ελαφρυντικού καλής συμπεριφοράς για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την τέλεση της πράξης δεδομένου ότι αυτή μετά την αποφυλάκιση της έχει δεχθεί ψυχιατρική φροντίδα, ακολουθεί με συνέπεια τη δοθείσα φαρμακευτική αγωγή έχει διακόψει τα χρήση των ναρκωτικών ουσιών και προσπαθεί φιλότιμα να συμμορφώνεται προς τις νουθεσίες των πνευματικά και κοινωνικά αξιόλογων προσώπων που την υποστηρίζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ Ή ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ (ΑΡΘ. 34 ΤΟΥ Ν. 4139/2013)

Η διάταξη του άρθρου 34 Ν.4139/2013 εισάγει τον εναλλακτικό θεσμό της συμμετοχής προσώπων που κρατούνται σε σωφρονιστικά καταστήματα εκτίοντας ποινή σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Ήδη υπό το προϊσχύσαν καθεστώς (άρθρο 31 παρ. 9 Ν.3459/2006) προβλεπόταν η μη μεταγωγή κρατουμένου που παρακολουθεί εντός σωφρονιστικού καταστήματος εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα (όπως λ.χ. τα Προγράμματα Συμβουλευτικής Κρατουμένων του ΚΕΘΕΑ)¹⁴⁴. Ο κανόνας αυτός κάμπτεται σε περίπτωση που παραγγελλεί η μεταγωγή του κρατουμένου για λόγους λειτουργικούς (άρθρα 72 περ. δ' και 76 Ν. 2776/1999). Η διάταξη αυτή διατηρείται στο άρθρο 34 παρ. 3 του Ν.4139/2013.

Η συζητούμενη διάταξη είναι καινοτόμος καθώς παρέχει τη δυνατότητα αναγνώρισης της εξάρτησης του κρατουμένου και μετά τη δίκη, κατά τη διάρκεια της

¹⁴⁴ Βλ. Κοτσαλή Λ. / Μαργαρίτη Μ. / Φαρσεδάκη Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013, σελ. 284.

κράτησής του. Αναγνωρίζεται έτσι από το νομοθέτη το γεγονός ότι οι συνθήκες κράτησης (ρουτίνα, αποκλεισμός οικογενειακών σχέσεων) ευνοούν την κατάχρηση ουσιών που οδηγεί στην εξάρτηση από αυτές. Η διασφάλιση όρων θεραπευτικής προσέγγισης της εξάρτησης κατά τη διάρκεια της κράτησης συνιστά αναγνώριση ενός δικαιώματος του κρατουμένου στην απεξάρτηση.

Ένα εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι πώς μπορεί να αναγνωριστεί η ιδιότητα του εξαρτημένου σε ένα κρατούμενο, όταν αυτή δεν είχε γίνει δεκτή κατά τη δίκη. Πρώτον, η μη αναγνώριση μπορεί να οφειλόταν στο γεγονός ότι ο ίδιος ο κατηγορούμενος δεν την είχε προβάλει. Η ποινική δίκη υπηρετεί βέβαια το δημόσιο συμφέρον για το οποίο υπάρχει αξίωση της πολιτείας, ακόμη κι αν ο ίδιος ο κατηγορούμενος με τα ατομικά ιδιωτικά του μέσα δεν διευκολύνει. Επομένως, η διάγνωση της εξάρτησης σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής μεταχείρισης εγείρει την αξίωση και το δημόσιο συμφέρον της αξιολόγησης. Δεύτερον, η ίδια η κράτηση με τις δυσμενείς της συνθήκες και τη ρουτίνα δημιουργεί για πρώτη φορά ψυχολογικές ανάγκες αναζήτησης ψυχοφαρμάκων ή άλλων ουσιών που βοηθούν στη διαχείριση του χρόνου και προκαλούν την εξάρτηση.

7.1. Προϋποθέσεις εφαρμογής

Οι προϋποθέσεις για την υπαγωγή των κρατουμένων στην εναλλακτική διαδικασία της απεξάρτησης είναι οι εξής:

Α) Ο δράστης να έχει καταδικαστεί για τις πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 32 παρ. 1 Ν. 4139/2013 (εγκλήματα της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά εκτός αυτών του άρθρου 23, καθώς και εγκλήματα που φέρονται ότι τελέστηκαν για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών, εκτός των προβλεπόμενων στα άρθρα 187Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 ΠΚ) και να έχει κριθεί εξαρτημένος κατά το άρθρο 30 του ίδιου νόμου (άρθρο 34 παρ. 1) ή εναλλακτικά να έχει καταδικαστεί ο δράστης για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη, έστω χωρίς να έχει κριθεί κατά τη δίκη εξαρτημένος από τα ναρκωτικά, αλλά κατά την κράτηση του να ισχυριστεί ότι είναι εξαρτημένος δηλώνοντας παράλληλα ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει πρόγραμμα

απεξάρτησης και να διαγνωστεί η ψυχολογική εξάρτηση του από τα ναρκωτικά, με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 34 παρ. 2 Ν. 4139/2013¹⁴⁵.

Β) Η οικειοθελής συμμετοχή στο εναλλακτικό πρόγραμμα απεξάρτησης αποτελεί κοινό όρο σε οποιαδήποτε από τις παραπάνω περιπτώσεις. Είναι σαφές ότι και σε αυτή την περίπτωση απαιτείται παρακολούθηση ολοκληρωμένου θεραπευτικού προγράμματος σωματικής και ψυχικής αποτοξίνωσης, εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού. Σε κάθε περίπτωση το πρόγραμμα διεξάγεται σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης ή σε τμήμα καταστήματος κράτησης, όπου λειτουργεί ανάλογο πρόγραμμα¹⁴⁶. Η διάρκεια του επιβαλλόμενου μέτρου δεν μπορεί να υπερβαίνει το χρόνο θεραπείας ή το χρόνο της ποινής. Ο χρόνος παραμονής στο Ειδικό Θεραπευτικό Κατάστημα ή το Ειδικό Τμήμα του Καταστήματος Κράτησης υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή στερητική της ελευθερίας, ως χρόνος έκτισης της ποινής (άρθρο 32 παρ. 1 εδ. τελευταίο).

7.2. Διαδικασία παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος εντός και εκτός των καταστημάτων κράτησης

Ο νόμος προβλέπει τρεις φάσεις του εναλλακτικού προγράμματος:

Α) Στην πρώτη φάση ο κρατούμενος υποβάλλεται στην λεγόμενη σωματική αποτοξίνωση. Αυτή διαρκεί τρεις εβδομάδες (επαρκές διάστημα για σωστή διάγνωση). Οι μέθοδοι σωματικής αποτοξίνωσης και άλλα συναφή ζητήματα καθορίζονται με βάση τα προβλεπόμενα στο άρθρο 60 του Ν.4139/2013. Εφόσον η διάγνωση της εξάρτησης έχει προηγηθεί κατά το άρθρο 30 Ν.4139/2013 (κατά τη δίκη), η πρώτη φάση περατώνεται με την κρίση της επιτροπής που ορίζεται στο άρθρο 31 στοιχείο β' Ν.4139/2013, η οποία διατάσσει την παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης. Ο χρόνος παρακολούθησης του ως άνω προγράμματος λογίζεται ως χρόνος έκτισης της ποινής. Αν όμως η κρίση για την ιδιότητα του κρατουμένου ως εξαρτημένου δεν έχει

¹⁴⁵ Βλ. Ν.Παρασκευόπουλο- Κ. Κοσμάτο, Ναρκωτικά-Κατ' άρθρον ερμηνεία Ν.4139/2013, ο.π.,σελ. 283.

¹⁴⁶ Βλ. σχετικά τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 97 παρ. 2 Ν. 4139/2013, σύμφωνα με την οποία το Ειδικό Θεραπευτικό Κατάστημα ή το Ειδικό Τμήμα του Καταστήματος Κράτησης όπου θα εισαχθεί ο εξαρτημένος πρέπει να έχουν την κατάλληλη υποδομή (ΓνωμΕισΑΠ 1/1991. ΠοινΧρ 1991, σελ. 1204, ΤριμΠλημΛαρ 562/1991, Υπερ 1991. 924).

προηγηθεί κατά το άρθρο 30 Ν.4139/2013, τότε κατά την ίδια φάση η ίδια επιτροπή μετά την παρέλευση των τριών εβδομάδων προβαίνει η ίδια στη σχετική διάγνωση. Εφόσον είναι θετική, διατάσσει την παρακολούθηση της δεύτερης φάσης.

Β) Η δεύτερη φάση προπαρασκευάζει την απαιτούμενη ολοκληρωμένη απεξάρτηση, με εργαλεία οπωσδήποτε ψυχολογικά και κοινωνικές παρεμβάσεις (επαφή με την οικογένεια, συνεννόηση με φορείς προγραμμάτων που θα ασχοληθούν μετά την αποφυλάκιση). Η φάση αυτή χαρακτηρίζεται προπαρασκευαστική, ακριβώς επειδή γενικά γίνεται δεκτό ότι η απεξάρτηση για να είναι αποτελεσματική πρέπει να περιλαμβάνει και κοινωνική εργασία, ήτοι δράσεις επανένταξης που πραγματοποιούνται στην τρίτη φάση. Κατά τη δεύτερη φάση, εντός των ίδιων καταστημάτων αναπτύσσεται το συμβουλευτικό πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης. Η πρόβλεψη του συμβουλευτικού χαρακτήρα υποδηλώνει ότι δεν αρκεί π.χ. η χορήγηση υποκαταστάτων, αλλά είναι αναγκαία η προσφυγή σε συμβουλές και σε ψυχολογικές μεθόδους απεξάρτησης. Η επιτυχής περάτωση της β' φάσης επιτρέπει τη διεξαγωγή της τρίτης φάσης (βλ. άρθρο 35 Ν. 4139/2013).

Γ) Η τρίτη φάση περιλαμβάνει κοινωνική εργασία, ήτοι δράσεις επανένταξης, οι οποίες μπορούν να παρασχεθούν από τους αναγνωρισμένους φορείς του άρθρου 51 Ν. 4139/2013 μόνο μετά την αποφυλάκιση. Η τρίτη φάση αναπτύσσεται εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων, εφόσον χωρήσει απόλυση υπό όρους, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 35 παρ. 2 του Ν. 4139/2013. Ειδικές μονάδες επανένταξης αποφυλακισμένων χρηστών διαθέτει το ΚΕΘΕΑ. Η προσφυγή σε αναγνωρισμένες γενικές μονάδες απεξάρτησης δεν αποκλείεται, ωστόσο η εμπειρία έχει δείξει ότι η συνύπαρξη των αποφυλακισμένων, οι οποίοι έχουν ειδικές ανάγκες, με τα λοιπά μέλη των μονάδων έχει συχνά σοβαρές επιπλοκές.

Προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης και προπαρασκευής κρατουμένων για απεξάρτηση διεξάγονται αυτή τη στιγμή σε 17 σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας¹⁴⁷. Καθώς ο συνολικός αριθμός των καταστημάτων είναι μεγαλύτερος (σήμερα 30) ανακύπτουν ανάγκες μεταγωγών για την παρακολούθηση τους, ή αντίστοιχα αποκλεισμού των μεταγωγών για όσους ήδη τα παρακολουθούν. Αυτά τα μέτρα προβλέπονται από το άρθρο 34 παρ. 3 Ν.4139/2013 (διευκολύνσεις μεταγωγής), προκειμένου να καθίσταται δυνατή η συστηματική παρακολούθηση εκ μέρους τους ενός προγράμματος απεξάρτησης. Κατ' εξαίρεση η μεταγωγή μπορεί να παραγγελθεί

¹⁴⁷ Βλ. Ν.Παρασκευόπουλο, Η Καταστολή της διάδοσης ναρκωτικών στην Ελλάδα-Μετά το Ν.4139/2013, σελ. 257.

για λόγους λειτουργικούς ή δικαστικούς, οπότε ο κρατούμενος αναμετάγεται μετά την παρέλευση της αιτίας. Σε περίπτωση μεταγωγής για λειτουργικούς όρους (άρθρα 72 περ. δ' και 76 Ν. 2776/1999) προτιμάται κατάσταση όπου αναπτύσσεται ανάλογο πρόγραμμα. Σε κάθε περίπτωση οι μεταγωγές αποφασίζονται από την Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών με βάση αιτιολογημένη γνώμη του Συμβουλίου Φυλακής¹⁴⁸.

Η έκτιση της ποινής εξαρτημένου δράστη (για εμπορία ναρκωτικών), αν γίνεται σε κοινές φυλακές και όχι σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα (όπως διέταξε το δικαστήριο) δεν αποτελεί παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 1 τη ΕΣΔΑ¹⁴⁹.

7.3. Νομολογιακές εφαρμογές

7.3.1. Δυνητικός εγκλεισμός προς σωματική απεξάρτηση (προϊσχύσαν καθεστώς)

➤ **ΣυμβΕφΘεσ 855/1994,ΠοινΧρ 1995, 636, με παρατηρήσεις Φ. Ανδρέου**

Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος δικαίου (βλ. παλαιό άρθρο 14 Ν. 1729/1987 πριν την τροποποίηση του με τον Ν. 2161/1993) η εισαγωγή σε κατάλληλο σωφρονιστικό κατάστημα θεραπευτικού χαρακτήρα ήταν υποχρεωτική εφόσον το ξικομανής καταδικαζόταν για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη(βλ. έτσι ενδεικτικά **ΤρΠλημΛαρ 562/1991, Υπερ. 1991, 924**). Με το καθεστώς του Ν. 2161/1993 αντικαταστάθηκε η φράση «εισάγεται υποχρεωτικά» με τη φράση «το δικαστήριο μπορεί [...] να διατάξει την εισαγωγή του προς σωματική απεξάρτηση». Συνεπώς το δικαστήριο δικαιούται και δεν υποχρεούται να διατάξει τον εγκλεισμό του κατηγορουμένου για θεραπεία εφόσον το συγκεκριμένο ναρκωτικό του οποίου κάνει χρήση και είναι εξαρτημένος, προκαλεί και σωματική εξάρτηση και όχι μόνο ψυχική, όπως δημιουργούν η ινδική κάνναβη και τα παράγωγα της.

Με το ισχύον καθεστώς του Ν.4139/2013, ορίζεται ότι «αν καταδικαστεί για πράξη του άρθρου 32 παρ.1διατάσσεται η εισαγωγή του σε θεραπευτικό ή ειδικό κατάστημα κράτησης ή σε κατάστημα κράτησης ή τμήμα αυτού στο οποίο λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα. Δεν εισάγεται, πλέον, με το ισχύον καθεστώς διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου αλλά διατάσσεται η εισαγωγή σε θεραπευτικό ή ειδικό τμήμα κράτησης όπου λειτουργεί τέτοιο πρόγραμμα εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της κατάφασης της ιδιότητας του εξαρτημένου δράστη καθώς και η δήλωση του

¹⁴⁸ Βλ. άρθρα 10 και 16 Σωφρονιστικού Κώδικα.

¹⁴⁹ ΕΔΔΑ απόφ. της 15.11.96 επί υπόθεσης Bizzotto κατά Ελλάδος.

εξαρτημένου δράστη ότι επιθυμεί να συμμετάσχει σε θεραπευτικό πρόγραμμα εγκεκριμένου οργανισμού.

7.3.2. Διαχωρισμός Ψυχικής και Σωματικής εξάρτησης στη νομολογία

➤ ΑΠ 969/2003, ΠΛογ 2003,1052

Το αίτημα του αναιρεσειόντος για εισαγωγή σε Ειδικό Θεραπευτικό Κατάστημα προς σωματική απεξάρτηση δεν ήταν νόμιμο καθώς ως χρήστης ινδικής κάνναβης είχε μόνο ψυχική και όχι σωματική απεξάρτηση και συνεπώς το Εφετείο δεν είχε υποχρέωση να απαντήσει αιτιολογημένα σε αυτό. Έτσι και **ΣυμβΕφΘεσ 855/1994,ΠοινΧρ 1995, 636.**

7.3.3. Υπολογισμός του χρόνου παραμονής στα ειδικά θεραπευτικά καταστήματα ως χρόνος έκτισης ποινής. Δεν συνιστά ευεργέτημα ο εγκλεισμός σε θεραπευτικό κατάστημα.

➤ ΑΠ 457/1996, ΝΟΜΟΣ

Στην προκειμένη περίπτωση από την προσβαλλομένη απόφαση προκύπτει ότι το δικαστήριο κήρυξε ένοχο τον αναιρεσειόντα για τις πράξεις της εισαγωγής, αγοράς, πωλήσεως και χρήσεως ναρκωτικών ουσιών, χωρίς την ιδιότητα του τοξικομανούς, ισχυρισμό τον οποίο δεν προέβαλε στο Μικτό Ορκωτό Εφετείο. Επιπλέον, και το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο τον κήρυξε ένοχο για τις ως άνω πράξεις, χωρίς την ιδιότητα του τοξικομανούς, όμως εσφαλμένα διέταξε την εισαγωγή του σε ψυχιατρικό κατάστημα προς αποθεραπεία, το δε Μικτό Ορκωτό Εφετείο δεν διέταξε την εισαγωγή του αναιρεσειόντος σε ψυχιατρικό κατάστημα, εφ' όσον δεν δέχθηκε την ύπαρξη τοξικομανίας, όπως είχε γίνει αποδεκτό και από το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο. «Με το να μη διαταχθεί η εισαγωγή του αναιρεσειόντος σε ψυχιατρικό κατάστημα από το Μικτό Ορκωτό Εφετείο, ουδόλως επήλθε χειροτέρευση της θέσεως του αναιρεσειόντος λαμβανομένου υπόψη ότι το πρωτοβάθμιο και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο εδέχθησαν ανυπαρξία της ιδιότητος του τοξικομανούς στο πρόσωπο του αναιρεσειόντος και επί πλέον διότι η διάταξη του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, περί εισαγωγής σε ψυχιατρικό κατάστημα, δεν αποτελεί ευεργέτημα

στην συγκεκριμένη περίπτωση, ώστε με την απάλειψη της το ΜΟΔ να υπερβεί την εξουσία του. Ορθώς δε το Εφετείο δεν συμπεριέλαβε διάταξη περί εισαγωγής του στο ψυχιατρικό κατάστημα. Κατ' ακολουθίαν οι αντίθετοι λόγοι αναιρέσεως, περί ελλείψεως ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας και υπερβάσεως εξουσίας, πρέπει να απορριφθούν, ως αβάσιμοι».

7.3.4. Υποχρεωτική για τη διοίκηση δημόσιου νοσηλευτικού καταστήματος η αποδοχή του τοξικομανή που παραπέμπεται σε αυτό

➤ ΓνμδΕισΑΠ 1/1991, ΠοινΧρ 1991, 1204

Η διοίκηση δημόσιου νοσηλευτικού ιδρύματος υποχρεούται να δεχθεί τους ανίκανους προς καταλογισμό χρήστες ναρκωτικών ουσιών των οποίων η εισαγωγή διατάσσεται με δικαστική απόφαση ή διάταξη, εφόσον το ίδρυμα έχει τη δυνατότητα να προσφέρει σε αυτούς την κατάλληλη θεραπευτική αγωγή και πληροί τους όρους φύλαξης τους. Δεν αποτελεί νόμιμο λόγο άρνησης σχετική απόφαση του ΔΣ του ιδρύματος ή απαγόρευση ή έλλειψη πρόβλεψης από τον εσωτερικό του κανονισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ(ΑΡΘ. 35 ΤΟΥ Ν. 4139/2013)

8.1. Περιπτώσεις υφ' όρον απόλυσης του άρθρου 35 Ν.4139/2013 και προϋποθέσεις χορήγησης της

Η απόλυση υπό όρο δεν αποτελεί απαλλαγή από την ποινή, αλλά στάδιο εκτέλεσης αυτής, που επιδιώκει την αποτροπή της υποτροπής, με τη βελτίωση του καταδίκου και την κοινωνική του αποκατάσταση¹⁵⁰. Η απόλυση του άρθρου 35 Ν 4139/2013 είναι μια ειδική, δηλ. κατά παρέκκλιση των όρων των άρθρων 105 επ. ΠΚ,

¹⁵⁰ ΑΠ Ολ 106/1991 ΝοΒ 1991, 957, ΠοινΧρ 1991, 852.

και ευνοϊκή υφ' όρον απόλυση. Προβλεπόταν και στον προγενέστερο Ν. 3459/2006 (ΚΝΝ) στα άρθρα 31 παρ. 10 και 32 παρ. 2.

Στο άρθρο 35 Ν.4139/2013 προβλέπονται δύο περιπτώσεις υφ' όρον απόλυσης:

1) Απόλυση για ποινές πρόσκαιρης κάθειρξης (παρ. 1)

Αφορά καταδικασθέντες για εγκλήματα του άρθρου 32 παρ. 1 (δηλ. αδικήματα νόμου περί ναρκωτικών εκτός του άρθρου 23, καθώς και διευκολυντικά της χρήσης αδικήματα εκτός αυτών των άρθρων: 187^Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2ΠΚ) και χορηγείται με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής. Η συγκεκριμένη απόλυση υπό όρο χορηγείται υπό τις εξής προϋποθέσεις:

Α) Επιτυχής παρακολούθηση στη φυλακή προγράμματος σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού, όπως πιστοποιείται εγγράφως από τον υπεύθυνο του οικείου προγράμματος.

Β) Βεβαίωση από αναγνωρισμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης που λειτουργεί εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος ότι ο ενδιαφερόμενος γίνεται αποδεκτός σε αυτό.

Γ) Έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο τουλάχιστον του 1/6 της ποινής (χωρίς δηλ. να απαιτείται η συμπλήρωση των γενικών χρονικών ορίων που προβλέπονται στο άρθρο 105ΠΚ). Εκ της μνείας «με οποιονδήποτε τρόπο» προκύπτει ότι εδώ υπάγεται και η πλασματική συμπλήρωση του χρόνου λόγω ευεργετικού υπολογισμού. Σημειώνεται ότι στην αρχική του μορφή το άρθρο 35 παρ. 1 προέβλεπε έκτιση τουλάχιστον του 1/5 της ποινής.

Οι υπεύθυνοι του οικείου προγράμματος έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν την πρώτη ημέρα κάθε δεύτερου μήνα τη δικαστική αρχή και να συμπληρώνουν ειδικό δελτίο, στο οποίο να αναφέρεται ρητά η συνεχής παρακολούθηση, η συναφής πρόοδος, η σταθεροποίηση και η επιτυχής ολοκλήρωσή του εκ μέρους του κρατουμένου. Η αδικαιολόγητη διακοπή της παρακολούθησης του προγράμματος αναφέρεται άμεσα στον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών προχωρεί σε ανάκληση της απόλυσης.

2) Απόλυση για ποινές φυλάκισης (άρθ. 35 παρ. 2)

Η συγκεκριμένη απόλυση αφορά καταδικασθέντες σε ποινή φυλάκισης (όχι κάθειρξης) για οποιοδήποτε έγκλημα (κακούργημα ή πλημμέλημα). Χορηγείται με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών του τόπου της κράτησης ύστερα από γνώμη της ειδικής επιτροπής του άρθρου 31 περ. β' Ν.4139/2013. Ουσιαστικά, η ως άνω διάταξη αφορά ένα γενικό δικαίωμα απόλυσης ανεξάρτητα από το έγκλημα για το οποίο καταδικάστηκε ο δράστης, με μοναδικούς όρους ο καταδικασθείς να εκτίει ποινή φυλάκισης και να έχει παρακολουθήσει επιτυχώς εντός της φυλακής θεραπευτικό πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη έκτιση του 1/6 της ποινής που προβλέπεται στην περίπτωση της απόλυσης της παρ. 1 του άρθρου 35. Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών μπορεί (δυνητικά, όχι υποχρεωτικά) να επιβάλει στον απολυόμενο την υποχρέωση να εμφανίζεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα σε ειδικό θεραπευτικό κατάστημα απεξάρτησης και να υποβάλλεται σε εξετάσεις. Αν από αυτές αποδειχθεί ότι ξανάρχισε τη χρήση ναρκωτικών ή αν αρνείται ή παραλείπει να εξετάζεται, το ειδικό θεραπευτικό κατάστημα υποχρεούται να ειδοποιεί τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, οπότε ανακαλείται η απόλυση με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών.

Όσον αφορά τους καταδικασθέντες του άρθρου 23 Ν.4139/2013, το άρθρο 35 στην αρχική του μορφή (πριν δηλαδή την τροποποίησή του με το άρθρο 10 παρ. 7 Ν.4322/2015) προέβλεπε και τρίτη περίπτωση απόλυσης, που αφορούσε τους καταδικασθέντες για έγκλημα του άρθρου 23 Ν.4139/2013 σε ποινή ισόβιας κάθειρξης. Αποτελούσε συνέχεια προγενέστερων αντίστοιχων ρυθμίσεων, διά των οποίων αντιμετωπίζονταν με δυσμενέστερο τρόπο οι καταδικασθέντες για διακεκριμένες περιπτώσεις παραβάσεων του νόμου περί ναρκωτικών. Οι εν λόγω διατάξεις είχαν επικριθεί έντονα από τη θεωρία λόγω των διαφοροποιήσεων στην αντιμετώπιση καταδικασθέντων σε ισόβια κάθειρξη για πράξεις του Ν.4139/2013 έναντι άλλων περιπτώσεων κρατούμενων.

Ειδικότερα για περιπτώσεις καταδικασθέντων σε ισόβια κάθειρξη απαιτείτο έκτιση ποινής 25 ετών τουλάχιστον (άρθρα 19Α Ν.1729/1987, 40 Ν.3459/2006 όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα 18 παρ. 1 Ν.3727/2008 και 25 παρ. 3 Ν.3811/2009) ή 25 ετών τουλάχιστον και σε κάθε περίπτωση παραμονή στο κατάστημα κράτησης για 20 έτη (άρθρο 35 παρ.5 Ν.4139/2013 στην αρχική του μορφή). Τελικά με την τροποποίηση από το Ν.4322/2015 και την κατάργηση της παρ. 5 του άρθρου 35, οι εν λόγω περιπτώσεις υπάγονται πλέον στη γενική πρόβλεψη του άρθρου 105ΠΚ.

Οι απολύσεις που προβλέπονται στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 35 Ν.4139/2013 έχουν τα εξής κοινά στοιχεία:

Α) Δυνητικός χαρακτήρας της απόλυσης υπό όρο («μπορεί», παρ. 1-2). Επομένως ισχύουν και οι προϋποθέσεις του άρθρου 106ΠΚ («καλή διαγωγή»)¹⁵¹.

Β) Ο χρόνος παραμονής στο πρόγραμμα σε κάθε περίπτωση θεωρείται χρόνος έκτισης ποινής (παρ. 3).

Γ) Αναγραφή της καταδικαστικής απόφασης για εγκλήματα που αναφέρονται στο άρθρο 32, καθώς και του βουλεύματος που διατάσσει την απόλυση μόνο στο ποινικό μητρώο δικαστικής χρήσης, ήτοι μη αναγραφή στο ποινικό μητρώο γενικής χρήσης (παρ. 4).

Δ) Όσον αφορά τις βεβαιωμένες χρηματικές ποινές και έξοδα, προβλέπεται υποχρεωτική αναστολή λήψεως ατομικών δυσμενών μέτρων, τοκογονίας και προσαυξήσεων (παρ. 5).

8.2. Κρίσιμος χρόνος διάγνωσης της ύπαρξης της εξάρτησης

Ένα κρίσιμο ερώτημα που ανακύπτει αφορά τον κρίσιμο χρόνο που πρέπει να συντρέχει η εξάρτηση για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης, ερώτημα που οδηγεί στο συναφές ζήτημα της αρμοδιότητας για την εκφορά της σχετικής κρίσης και στο σχετικό ερώτημα αν η καταδικαστική απόφαση του δικάσαντος δικαστηρίου παράγει δεδικασμένο ως προς τη σχετική κρίση, ήτοι αν επαφίεται η κρίση αυτή αποκλειστικά στο δικάσαν δικαστήριο, του οποίου η καταδικαστική απόφαση παράγει δεδικασμένο (και) ως προς αυτό το ζήτημα ή καταλείπεται ενδεχομένως περιθώριο αντίθετης κρίσης στο δικαστικό συμβούλιο που καλείται να αποφανθεί για τη χορήγηση της απόλυσης.

Ερευνώντας τις ρυθμίσεις του διαχρονικού δικαίου ως προς το ανωτέρω ζήτημα, επισημαίνεται ότι σημαντικότερη ήταν η πρόβλεψη που εισήχθη με το άρθρο 21 παρ. 1, περ. θ' Ν.2331/1995,¹⁵² που προέβλεπε τα εξής¹⁵³: «Όποιος έχει καταδικαστεί για τις πράξεις του εδαφίου α' σε στερητική της ελευθερίας ποινή και

¹⁵¹ ΓνωμΕισΑΠ 7/2013 ΠοινΔικ 2013, 734, ΔιατΕισΠλημΛαρ 144/2013 ΠοινΔικ 2014, 484.

¹⁵² «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις – Ολομέλεια Αρείου Πάγου – Διαιτησίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 173/24.8.1995.

¹⁵³ Για τα ζητήματα που ανέκυψαν υπό το καθεστώς εφαρμογής της εν λόγω διάταξης βλ. διεξοδικά Λ. Μαργαρίτη, *Ναρκωτικά – Απόλυση υπό όρο: Δογματικές επισημάνσεις – Νομολογιακές καταγραφές*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2002, σελ. 62 επ.

την εκτίει στη φυλακή, αν παρακολούθησε με επιτυχία εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα στο κατάστημα κράτησης και υπάρχει βεβαίωση από αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης, ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις για να γίνει αποδεκτός σε αυτό, μπορεί να απολυθεί με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών του τόπου εκτίσεως της ποινής με τον όρο παρακολούθησης του οικείου προγράμματος και προ της συμπλήρωσης του κατά τα άρθρα 105 και επόμενα του Ποινικού Κώδικα χρόνου». Το πεδίο εφαρμογής της ως άνω πρόβλεψης, σύμφωνα με την παρ. 1, περ. α' του ίδιου άρθρου (άρθρο 21 Ν.2331/1995) καταλάμβανε οποιοδήποτε έγκλημα του άρθρου 5¹⁵⁴ του Ν.1729/1987,¹⁵⁵ όπως ίσχυε τότε, καθώς και κάθε άλλο έγκλημα «που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, εφόσον τα εγκλήματα αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο που απέκτησε την έξη της χρήσεως ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις». Από το γράμμα της εν λόγω διάταξης δεν προέκυπτε με απόλυτη σαφήνεια ο χρόνος κατά τον οποίο έπρεπε να συντρέχει η εξάρτηση για την εφαρμογή του ευεργετικού μέτρου της ειδικής υφ' όρον απόλυσης¹⁵⁶. Ωστόσο, **επικράτησε στη νομολογία η άποψη ότι αναγκαία προϋπόθεση για τη χορήγηση της απόλυσης ήταν η διάγνωση της εξάρτησης του δράστη κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης,¹⁵⁷ με επιχειρήματα στηριζόμενα σε τεολογική ερμηνεία της διάταξης¹⁵⁸.**

¹⁵⁴ Μετέπειτα άρ. 20 Ν. 3459/2006 [ΚΝΝ] και ήδη άρ. 20 Ν. 4139/2013.

¹⁵⁵ «Καταπολέμηση της διάδοσης των Ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 144/7.8.1987.

¹⁵⁶ Τούτη η προϋπόθεση αξιωνόταν από τη νομολογία και για τα λοιπά ευεργετήματα που είχαν εισαχθεί με τον Ν. 2331/1995, όπως η ειδική αναστολή της ποινής κατ' άρ. 21 παρ. 1, περ. ε': βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1159/1999, ΠοινΧρ 2000, 605.

¹⁵⁷ Βλ. ΣυμβΕφΛαμ 76/2003, ΠοινΔικ 2003, 1329, σύμφωνα με το οποίο: «[...] προκύπτει ότι η ως άνω ευεργετική διάταξη [ενν. του άρ. 21 παρ. 1, περ. θ' Ν. 2331/1995] εφαρμόζεται σε περίπτωση εγκλήματος του άρθρου 5 του Ν. 1729/1987 και εφόσον τα πρόσωπα αυτά έχουν χαρακτηριστεί ως τοξικομανή, σύμφωνα με την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 Ν. 1729/1987, κατά το χρόνο τέλεσης των πράξεων, για τις οποίες έχουν καταδικασθεί και για τις οποίες εκτίουν σε σωφρονιστικό κατάστημα, έστω και αν δεν έχουν συμπληρώσει τον κατά τα άρθρα 105-110 ΠΚ χρόνο για την απόλυσή τους». Βλ. ομοίως ΣυμβΕφΠειρ 148/2002, ΠοινΔικ 2002, 536. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είχε επισημανθεί ότι η βαρύτητα των πράξεων για τις οποίες έχει καταδικαστεί ο αιτούμενος την απόλυση δεν αποκλείει τη χορήγηση αυτής, υπό την προϋπόθεση πάντως ο τελευταίος να τέλεσε την πράξη ως εξαρτημένος: βλ. έτσι ΣυμβΕφΠειρ 61/2000, ΠοινΔικ 2002, 537.

¹⁵⁸ Υπό το καθεστώς του Ν. 1729/1987 έλαβαν χώρα νομοθετικές παρεμβάσεις που αφορούσαν τόσο τα ευεργετικά μέτρα υπέρ εξαρτημένων δραστών εν γένει όσο και το μέτρο της υφ' όρον απόλυσης ειδικότερα. Τα σχετικά νομοθετήματα ήταν τα εξής: Ν. 2408/1996, «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 104/4.6.1996 [βλ. άρ. 4 παρ. 2], Ν. 2721/1999, «Τροποποίηση και αντικατάσταση διατάξεων των νόμων 1756/1988 (ΦΕΚ 35 Α'),

Το μέτρο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης για εγκλήματα τελεσθέντα από εξαρτημένους δράστες διατηρήθηκε και υπό το καθεστώς του Κώδικα Νόμων Ναρκωτικών.¹⁵⁹ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 31 Ν.3459/2006, οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονταν «σε περίπτωση εγκλήματος του άρθρου 20, όπως και σε περίπτωση εγκλήματος που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, εφόσον τα εγκλήματα αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο που απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις». Και στο πλαίσιο του Ν.3459/2006 εισαγόταν εξαίρεση για τα εγκλήματα που προβλέπονται στα άρθρα 299, 306, 309, 310, 311, 312, 322, 323, 324, 336, 374 εδ. α' και β' και 380 του Π.Κ. και στο άρθρο 2 του Ν. 2331/1995¹⁶⁰. Από τις παραπάνω διατάξεις προέκυπτε ότι -και υπό το καθεστώς του ΚΝΝ- το μέτρο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης αφορούσε εξαρτημένους δράστες οι οποίοι είτε είχαν διαπράξει κάποιο αδίκημα διακίνησης ναρκωτικών (υπό το κράτος της εξάρτησης) είτε είχαν διαπράξει κάποιο άλλο αδίκημα προκειμένου πάντως να διευκολύνουν τη χρήση ναρκωτικών ουσιών (με την εξαίρεση των αδικημάτων που ρητά ετίθεντο εκτός του πεδίου εφαρμογής της εκάστοτε ισχύουσας διάταξης λόγω της σοβαρότητάς τους ή της κατά τεκμήριο μη σύνδεσής τους με τη διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών). Είναι βέβαια αληθές ότι η αξίωση για συνδρομή της εξάρτησης κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης απέρρεε με απόλυτη σαφήνεια μόνο στην περίπτωση των εγκλημάτων που φέρονταν να έχουν τελεστεί για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών. Ωστόσο η Αιτιολογική Έκθεση του Κώδικα Νόμων Ναρκωτικών εξηγούσε ότι η ίδια αξίωση αφορούσε και τις πράξεις του άρθρου 20,¹⁶¹ κάτι που είχε γίνει δεκτό και κατά την εφαρμογή¹⁶² του εν λόγω μέτρου από τη

1729/1987 (ΦΕΚ 144 Α'), του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 112/3.6.1999 [βλ. άρ. 9], Ν. 3189/2003, «Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 243/21.10.2003 [βλ. άρ. 1 παρ. 10, άρ. 5, άρ. 6, με το οποίο είχε προστεθεί και η αξίωση για έκτιση 1/5 της ποινής].

¹⁵⁹ Ν. 3459/2006, «Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά [ΚΝΝ]», ΦΕΚ Α' 103/25.5.2006.

¹⁶⁰ Βλ. εδ. δ', κατά τη ρητή πρόβλεψη του οποίου «όπου στο παρόν άρθρο αναφέρονται εγκλήματα της παρούσας παραγράφου, νοείται πάντα ως ισχύουσα και η ανωτέρω εξαίρεση από την εφαρμογή της».

¹⁶¹ Βλ. σελ. 22 της Αιτιολογικής Έκθεσης, όπου σημειώνονται τα εξής: «Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στα προβλεπόμενα ευεργετικά μέτρα συνεχίζουν να υπάγονται όχι μόνο οι εξαρτημένοι δράστες πράξεων του νόμου περί ναρκωτικών, αλλά και οι εξαρτημένοι δράστες εγκλήματος που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, καθώς είναι γνωστό ότι η ανάγκη του εξαρτημένου για εύρεση πόρων για την εξασφάλιση της αναγκαίας ποσότητας για καθημερινή χρήση τον ωθεί στην τέλεση άλλων εγκλημάτων (κυρίως κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας)».

¹⁶² Η διάταξη εφαρμόστηκε στην πράξη (όχι τόσο εκτεταμένα πάντως), δίνοντας μάλιστα αφορμή ακόμη και για τον αναρτητικό έλεγχο των σχετικών κρίσεων. Βλ. σχετικά στατιστικά στοιχεία σε Κ. Κοσμάτου, Ναρκωτικά και ακυρωτικός έλεγχος, Έρευνα στις αποφάσεις των ποινικών Τμημάτων του Αρείου Πάγου για τα έτη 2001-2005, ΠοινΔικ 2010, 459 και Γ. Ναζίρη, Ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης σε εξαρτημένους δράστες υπό το άρθρο 35 παρ. 1

νομολογία.¹⁶³ Προκύπτει, επομένως, ότι υπό το προϋχούσαν δίκαιο ο χρόνος κατά τον οποίο έπρεπε να συντρέχει η εξάρτηση δεν διέφερε ανάλογα με το είδος του εγκλήματος για το οποίο είχε καταδικαστεί ο αιτούμενος την υφ' όρον απόλυση.

Με την ψήφιση του Ν.4139/2013 ανέκυψε ξανά το ζήτημα του προσδιορισμού του κρίσιμου χρόνου για τη διαπίστωση της εξάρτησης. Από τον συνδυασμό των άρθρων 31, 32 και 35 προκύπτει ότι το πεδίο εφαρμογής του μέτρου της ειδικής υφ' όρον απόλυσης κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 καταλαμβάνει τα εγκλήματα των άρθρων 20 έως 25, 29 και 30 παράγραφος 4 του ίδιου νόμου, όπως και κάθε άλλο έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, εφόσον τα εγκλήματα αυτά έχουν τελεστεί από πρόσωπο το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις κατά το άρθρο 30 παράγραφος 1, με εξαίρεση τα εγκλήματα που προβλέπονται στο άρθρο 23 Ν.4139/2013¹⁶⁴ καθώς και στα άρθρα 187Α, 299, 310 παρ. 3, 311, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα, για τα οποία δεν εφαρμόζεται το μέτρο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης έστω κι αν τελέστηκαν από εξαρτημένο δράστη¹⁶⁵.

Έτσι το ως άνω ερώτημα αναδιατυπώνεται ως εξής: Πρέπει ο δράστης των ως άνω εγκλημάτων να ήταν εξαρτημένος κατά την τέλεση ή αρκεί να απέκτησε την έξη

Ν. 4139/2013,[Ειδικότερα ο κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να συντρέχει η εξάρτηση και η αρμοδιότητα για τη σχετική κρίση], 2019, αδημ.

¹⁶³ Βλ. ΣυμβΕφΘεσ 1154/2006, ΠοινΔικ 2007, 18, σύμφωνα με το οποίο: «Τόσο από την παλαιά [άρ. 21 Ν. 2331/1995] όσο και από τη νέα διάταξη [άρ. 31 § 10 ΚΝΝ] καθίσταται προφανές ότι αυτές θεσπίστηκαν για να απολαμβάνουν επιεικέστερης μεταχείρισης οι δράστες εγκλημάτων που ωθήθηκαν στις αξιόποινες πράξεις τους λόγω της τοξικομανίας τους, παρέχοντας την δυνητική ευχέρεια στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής προσώπου καταδικασθέντος για παραβάσεις του άρθρου 5 Ν. 1729/1987 [μετέπειτα άρ. 20 ΚΝΝ και ήδη άρ. 20 Ν. 4139/2013] να διατάξει την υφ' όρο απόλυση αυτού, με τον όρο της παρακολούθησης εγκεκριμένου προγράμματος απεξάρτησης».Βλ. ακόμη ΣυμβΕφΠειρ 72/2007, ΠοινΔικ 2009, 400, σύμφωνα με το οποίο «η ratio της ρύθμισης συνίσταται στην παροχή κινήτρου απεξάρτησης από τις τοξικές ουσίες, η δε προϋπόθεση της τοξικομανίας πρέπει να ανάγεται στο χρόνο τέλεσης της πράξης, ενώ απαιτείται να έχει αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης δικαστικής κρίσης, καθόσον πρόκειται για αυτοτελή ισχυρισμό που κατατείνει στη μείωση της ποινής αλλά και στην εν γένει διαφορετική ποινική μεταχείριση και αξιολόγηση του χρήστη». Βλ. και ΣυμβΠλημΠειρ 963/2008, ΠοινΔικ 2009, 398.

¹⁶⁴ Στο αρχικό κείμενο του Ν. 4139/2013 (άρ. 35 παρ. 5), είχε ενσωματωθεί η πρόβλεψη για έκτιση 20 ετών προτού θεμελιωθεί δικαίωμα απόλυσης, πρόβλεψη που είχε τεθεί ήδη (αξιωνοντας τότε έκτιση 25 ετών) υπό το καθεστώς του ΚΝΝ (άρ. 40) δυνάμει του άρ. 25 παρ. 3 Ν. 3811/2009, «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 231/17.12.2009. Η εν λόγω πρόβλεψη απαλείφθηκε δυνάμει του Ν. 4322/2015, «Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ τύπου και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 42/27.4.2015. Έτσι, οι περιπτώσεις διακεκριμένης διακίνησης ναρκωτικών κατ' άρ. 23 Ν. 4139/2013 εμπίπτουν πλέον στις γενικές διατάξεις περί υφ' όρον απόλυσης.

¹⁶⁵ Για τα ως άνω (εξαιρούμενα από το άρ. 35 παρ. 1) εγκλήματα τυγχάνουν εφαρμογής οι γενικές διατάξεις περί υφ' όρον απόλυσης.

της χρήσης ναρκωτικών ουσιών μεταγενέστερα, και πάντως ήδη κατά τον χρόνο που αιτείται τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης; Εφόσον θεωρηθεί ότι προϋπόθεση για τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης είναι η συνδρομή της εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης, δεν θα μπορούν να επωφεληθούν από τη διάταξη όσοι απέκτησαν την έξη των ναρκωτικών μετά την τέλεση της πράξης που τους οδήγησε στη φυλακή. Εάν, αντίθετα, υιοθετηθεί η άποψη ότι απαιτείται η διαπίστωση της εξάρτησης κατά τον χρόνο της αίτησης για υφ' όρον απόλυση, εξαιρούνται από την εφαρμογή του ευεργετικού μέτρου όσοι απεξαρτήθηκαν πριν την υποβολή της αίτησης, έστω κι αν ήταν εξαρτημένοι κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης. Επομένως, η αρχή *in dubio promittiore*, η οποία ισχύει και σε σχέση με τις ρυθμίσεις που διέπουν την έκτιση της ποινής,¹⁶⁶ δεν κλίνει αποφασιστικά υπέρ κάποιας από τις δύο.

Πρώτα-πρώτα, το γράμμα του άρθρου 31 Ν.4139/2013 αναφέρεται σε εγκλήματα που έχουν τελεστεί από πρόσωπο το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις. Η αναφορά αυτή δεν φαίνεται να περιορίζεται μόνο στα εγκλήματα της δεύτερης κατηγορίας (για τα οποία έτσι κι αλλιώς η αξίωση είναι μάλλον προφανής, δεδομένου ότι τελέστηκαν «για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών») αλλά εκτείνεται και στα εγκλήματα διακίνησης ναρκωτικών του ίδιου του Ν.4139/2013.¹⁶⁷ Εξάλλου, το σύγχρονο της εξάρτησης με την τέλεση του αδικήματος προκύπτει από την αξίωση του νόμου όλα τα παραπάνω αδικήματα να «έχουν τελεστεί» από εξαρτημένο δράστη, διατύπωση που αποκλείει μη εξαρτημένους δράστες που απέκτησαν την έξη των ναρκωτικών μεταγενέστερα. Στο ίδιο συμπέρασμα άγει, περαιτέρω, η ρητή αναφορά του άρθρου 31 σε «πρόσωπο το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις *κατά το άρθρο 30 παράγραφος 1*». Η ρητή παραπομπή στο άρθρο 30 Ν.4139/2013, το οποίο αναντίρρητα αξιώνει τη συνδρομή της εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης,¹⁶⁸ δεν θα είχε κανένα απολύτως νόημα αν δεν ενσωμάτωνε αυτό ακριβώς το στοιχείο (το σύγχρονο δηλαδή της εξάρτησης με την τέλεση της πράξης). Πράγματι, το εννοιολογικό περιεχόμενο της εξάρτησης (ότι δηλαδή ο δράστης «απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις») ούτως ή άλλως επαναδιατυπώνεται ρητά στο πλαίσιο του άρθρου 31

¹⁶⁶ Βλ. Α. Μαργαρίτη, Παρατηρήσεις σε ΣυμβΠλημΣερ 193/2017, ΠοινΔικ 2018, 93.

¹⁶⁷ Βλ. έτσι ΣυμβΕφΠειρ 4/2016, ΝΟΜΟΣ.

¹⁶⁸ Βλ. παρ. 4.

αμέσως πριν την παραπομπή, ώστε η παραπομπή θα ήταν πλεοναστική αν απλώς εξαντλείτο σε αυτό. Εξάλλου, επιχείρημα υπέρ της εδώ υποστηριζόμενης θέσης αντλείται και από το ίδιο το άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013, το οποίο αξιώνει ο δράστης να έχει «καταδικαστεί» για τα ως άνω εγκλήματα, κάτι το οποίο αποκλείει τη διάγνωση της εξάρτησης για πρώτη φορά κατά τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης. Τέλος, στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και η αντιπαραβολή της παραγράφου 1 με την παράγραφο 2 του άρθρου 35: η δεύτερη παράγραφος πράγματι καθιερώνει ένα γενικό δικαίωμα απόλυσης ανεξάρτητα από το έγκλημα για το οποίο καταδικάστηκε ο δράστης, υπό την προϋπόθεση ο καταδικασθείς να εκτίει ποινή φυλάκισης.¹⁶⁹

Υποστηρίζεται βέβαια ότι το γράμμα του άρθρου 31 Ν.4139/2013 επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των υπό συζήτηση ευεργετικών μέτρων και σε εγκλήματα διακίνησης ναρκωτικών που τελέστηκαν από μη εξαρτημένους δράστες, δεδομένου ότι η διάταξη αναφέρεται ρητά σε όλα τα εγκλήματα των άρθρων 20 έως 25, 29 και 30 παρ. 4 Ν.4139/2013. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, με δεδομένο ότι το άρθρο 30 παρ. 4 Ν.4139/2013 αναφέρεται έτσι κι αλλιώς στα εγκλήματα των άρθρων 20, 21, 22 και 29 του ίδιου νόμου όταν ο δράστης είναι εξαρτημένος κατά το χρόνο τέλεσής τους, είναι προφανές ότι η ταυτόχρονη αναφορά στο σύνολο των πιο πάνω εγκλημάτων έχει νόημα μόνο αν το άρθρο 31 Ν.4139/2013 εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις που ο δράστης δεν είναι εξαρτημένος κατά την τέλεση των αξιόποινων πράξεων.¹⁷⁰ Με βάση την ίδια άποψη, αν μπορούσε να υποτεθεί ότι ο δράστης των πράξεων των άρθρων 20 έως 22 και 29 Ν.4139/2013 έπρεπε σε κάθε περίπτωση να είναι εξαρτημένος όταν τελούσε το έγκλημα, οπότε θα υπαγόταν ούτως ή άλλως στο άρθρο 30 παρ. 4 Ν.4139/2013, δεν θα είχε νόημα η επιπλέον προϋπόθεση που θέτει ο νόμος, το να έχουν, δηλαδή, τελεστεί τα πιο πάνω εγκλήματα «από πρόσωπο το οποίο

¹⁶⁹ Η συσχέτιση βέβαια των δύο παραγράφων του άρ. 35 Ν. 4139/2013 άγει στην ακόλουθη παρατήρηση: εφόσον δεχθεί κανείς ότι για τη χορήγηση απόλυσης κατ' άρ. 35 παρ. 1 απαιτείται πάντως η συνδρομή της εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης διακίνησης, το πεδίο εφαρμογής της διάταξης περιορίζεται κατ' αποτέλεσμα σε πράξεις διακεκριμένης διακίνησης κατ' άρθρο 22 Ν. 4139/2013 (για τις οποίες απειλείται ποινή κάθειρξης εις βάρος εξαρτημένων δραστών σύμφωνα με το άρ. 30 παρ. 4, περ. δ'). Διότι οι μεν ιδιαίτερα διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης κατ' άρθρο 23 ούτως ή άλλως εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του άρ. 35 παρ. 1, για όλες δε τις υπόλοιπες περιπτώσεις διακίνησης από εξαρτημένο θα μπορεί να χορηγηθεί απόλυση με βάση τη διάταξη του άρ. 35 παρ. 2, η οποία αναφέρεται σε κρατούμενους που εκτίουν ποινή φυλάκισης για οποιοδήποτε έγκλημα (συμπεριλαμβανομένης της διακίνησης βασικής μορφής κατ' άρ. 20 σε συνδυασμό με άρ. 30 παρ. 4, περ. β').

¹⁷⁰ Βλ. Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, 1017 (βλ. ιδίως 1019-1020). Η εν λόγω συμβολή αφορά το σύνολο των ευεργετικών μέτρων που προβλέπονται στα άρ. 31-35 Ν. 4139/2013 και όχι μόνο το μέτρο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης κατ' άρ. 35.

απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις», αφού προϋπόθεση για την υπαγωγή στο άρθρο 30 παρ. 4 Ν. 4139/2013 είναι ακριβώς το να έχει αποκτήσει ο δράστης την έξη της χρήσης των ναρκωτικών κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης. Το επιχείρημα μοιάζει εύλογο, ωστόσο από μόνη της η πλεοναστική αναφορά στα εγκλήματα του άρθρου 30 παρ. 4 Ν.4139/2013 (παράλληλα με την αναφορά σε εγκλήματα των άρθρων 20-25 και 29 του ίδιου νόμου από πρόσωπο το οποίο απέκτησε την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις) δεν παρέχει αποφασιστικό επιχείρημα στο πλαίσιο της παρούσας συζήτησης. Πράγματι, η αναφορά αυτή (η οποία παρατηρείται για πρώτη φορά στο πλαίσιο του Ν.4139/2013) συνδέεται μάλλον με τη νομοθετική παραδοχή της φύσης των εγκλημάτων διακίνησης που τελούν εξαρτημένοι δράστες ως προνομιούχων παραλλαγών της βασικής μορφής που τυποποιείται στο άρθρο 20 Ν.4139/2013¹⁷¹. Επομένως, η ρητή μνεία και αυτών στο πλαίσιο του άρθρου 31 Ν.4139/2013, μολονότι ομολογουμένως πλεοναστική, συνάδει πάντως με την αναγνώρισή τους ως αυτοτελών εγκλημάτων¹⁷² και καθιστά ακόμη σαφέστερο ότι το πεδίο εφαρμογής της διάταξης περιορίζεται σε δράστες που ήταν πάντως εξαρτημένοι κατά την τέλεση της πράξης.

Επιπλέον, και η ιστορικοβουλευτική ερμηνεία άγει στο συμπέρασμα ότι κρίσιμος χρόνος για τη διαπίστωση της εξάρτησης στο εδώ συζητούμενο πλαίσιο είναι ο χρόνος τέλεσης της πράξης. Όπως προκύπτει ευχερώς από την παράθεση των διαχρονικά ισχυσασών διατάξεων (από το 1995 μέχρι σήμερα), το κανονιστικό περιεχόμενο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης δεν έχει μεταβληθεί ουσιωδώς τις τελευταίες δύο δεκαετίες, κάτι που προκύπτει από την επανάληψη του γράμματος της αρχικής διάταξης¹⁷³. Δεδομένου ότι είχε επικρατήσει η άποψη (υπό το προϋσχόν καθεστώς) ότι η διάταξη εφαρμόζεται επί δραστών που ήταν εξαρτημένοι κατά τον

¹⁷¹ Τούτο αναγνωρίστηκε νομοθετικά δυνάμει του Ν. 3811/2009, με την προσθήκη της παρ. 5 στο άρ. 30 του τότε ισχύοντος Ν. 3459/2006. Υπό το προϋσχύσαν καθεστώς, κρατούσα στη νομολογία ήταν η άποψη ότι η ιδιότητα του δράστη ως εξαρτημένου χρήστη δεν στοιχειοθετούσε νέο (ιδιαίτερο) έγκλημα (τιμωρούμενο σε βαθμό πλημμελήματος), αλλά διαφοροποιούσε μόνο την ποινική μεταχείριση του δράστη εν είδει λόγου μείωσης της ποινής: βλ. ΑΠ Ολ 7/1995 Υπερ 1996,755, με παρατηρήσεις Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι [ό.π., 757], ΑΠ 107/2006 ΠΛογ 2006,97, ΑΠ 1556/2004 ΠΛογ 2004,1931.

¹⁷² Βλ. παράθεση σχετικής (διαχρονικά) νομολογίας σε Γ. Ναζίρη / Κ. Χατζηκώστα, *Ναρκωτικά*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, β' έκδ., 2017, 132-133.

¹⁷³ Βλ. Γ. Ναζίρη, *Ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης σε εξαρτημένους δράστες υπό το άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013*, [Ειδικότερα ο κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να συντρέχει η εξάρτηση και η αρμοδιότητα για τη σχετική κρίση], 2019, αδημ., οι νομοθετικές μεταβολές συνίστανται σε ζητήματα που δεν συνδέονται άμεσα με το κρίσιμο χρόνο διάγνωσης της εξάρτησης, όπως το ελάχιστο προς έκτιση τμήμα της ποινής (1/5 ή 1/6).

χρόνο τέλεσης της πράξης, εάν πράγματι ο νομοθέτης του Ν.4139/2013 επιθυμούσε να εισαγάγει μια τόσο ουσιώδη μεταβολή από αυτή την προϋπόθεση, θα το καθιστούσε σαφές, μέσω του γράμματος των σχετικών διατάξεων ή διαμέσου της Αιτιολογικής Έκθεσης. Ωστόσο στην Αιτιολογική Έκθεση του νόμου δεν υπάρχει κάποια αναφορά ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα.

Υποστηρίχθηκε βέβαια ότι η Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4139/2013 στηρίζει την άποψη ότι ενδιαφέρει να διαπιστώνεται η εξάρτηση κατά τον χρόνο χορήγησης της ειδικής υφ' όρον απόλυσης (ή οποιουδήποτε άλλου ευεργετήματος υπέρ εξαρτημένου δράστη), αφού σε αυτήν διευκρινίζεται ότι στα άρθρα 31 έως 35 Ν.4139 καθιερώνεται ένα «δικαίωμα στη θεραπεία» του εξαρτημένου κρατουμένου.¹⁷⁴ Σύμφωνα με αυτή την άποψη, για την αναγνώριση του δικαιώματος αυτού «είναι προφανές ότι ενδιαφέρει ο παρών χρόνος -ο χρόνος δηλαδή κατά τον οποίο ο κρατούμενος έχει ανάγκη τη θεραπεία- και όχι ο χρόνος κατά τον οποίο τέλεσε την πράξη, οπότε μπορεί να είχε ή να μην είχε ακόμα αποκτήσει την έξη της χρήσης των ναρκωτικών. Σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορούσε να υποβληθεί σε θεραπεία ένα άτομο που είναι εξαρτημένο κατά τη στιγμή της προδικασίας, επειδή απλώς δεν ήταν ή δεν αποδεικνύεται ότι ήταν εξαρτημένο και όταν τελούσε την πράξη, κάτι που μπορεί να είχε συμβεί πριν από πολλά χρόνια. Και αντίστροφα. Θα παραχωρούνταν ένα δικαίωμα θεραπείας σε ένα άτομο που μπορεί πλέον να έχει απεξαρτηθεί, κάτι που είναι προφανώς άτοπο». Θα προσέθετε κανείς ότι η θέση αυτή συνάδει και με το γράμμα της διάταξης του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013, το οποίο προβλέπει τη χορήγηση απόλυσης υπό τον όρο παρακολούθησης αντίστοιχου προγράμματος ολοκλήρωσης της απεξάρτησης¹⁷⁵. Διαφορετικά, θα ήταν αντιφατικό να τίθεται η παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης ως όρος για την απόλυση χωρίς παράλληλα να αξιώνεται νομοθετικά η συνδρομή εξάρτησης κατά τον χρόνο της αίτησης.

Και αυτό το επιχείρημα μοιάζει εύλογο εκ πρώτης όψεως, ωστόσο η αντίληψη αυτή δεν υιοθετείται κατ' ανάγκη στη νομοθεσία περί ναρκωτικών όπως ισχύει σήμερα. Επισημαίνεται αρχικά ότι το δικαίωμα στη θεραπεία, αναγνωρίζεται υπό τις προϋποθέσεις χορήγησης των ευεργετικών μέτρων που προβλέπονται στις ως άνω διατάξεις και οι οποίες περιλαμβάνουν όχι μόνο την ιδιότητα του εξαρτημένου

¹⁷⁴ Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017,σελ.1020.

¹⁷⁵ Και μάλιστα υπό την απειλή της ανάκλησης σε περίπτωση μη συνεπούς παρακολούθησης του προγράμματος από τον απολυθέντα.

δράστη αλλά και τη φύση του αδικήματος για το οποίο αυτός καταδικάστηκε. Για τις περιπτώσεις που εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής των ως άνω ευεργετικών μέτρων (είτε διότι ο δράστης δεν ήταν εξαρτημένος κατά την τέλεση της πράξης είτε διότι το αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκε δεν τελέστηκε για τη διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών), απομένει η δυνατότητα παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης εντός σωφρονιστικού καταστήματος δυνάμει του άρθρου 34 παρ. 2 Ν.4139/2013. Και η συγκεκριμένη, προφανώς, διάταξη υπηρετεί το δικαίωμα στη θεραπεία, έστω και υπό καθεστώς στέρησης της ελευθερίας.

Σύμφωνα με την άποψη που εκτίθεται παραπάνω (ότι δηλαδή κρίσιμος χρόνος είναι όχι ο χρόνος τέλεσης της πράξης αλλά εκείνος της εφαρμογής του ευεργετικού μέτρου), το μέτρο της ειδικής υφ' όρον απόλυσης κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 (θα έπρεπε να) εφαρμόζεται για τις εξής κατηγορίες δραστών:

- δράστες που έχουν καταδικαστεί για διακίνηση ναρκωτικών (πλην των διακεκριμένων περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 23 Ν.4139/2013) όντες εξαρτημένοι κατά τον χρόνο τέλεσης

- δράστες που έχουν καταδικαστεί για άλλο έγκλημα (πλην των εξαιρέσεων που αναφέρονται στον νόμο) προκειμένου να διευκολύνουν τη χρήση ναρκωτικών, επίσης όντες εξαρτημένοι κατά τον χρόνο τέλεσης

αλλά και

- μη εξαρτημένους δράστες που έχουν καταδικαστεί για διακίνηση ναρκωτικών (πλην των διακεκριμένων περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 23 Ν.4139/2013) και απέκτησαν την έξη των ναρκωτικών μετά την τέλεση της πράξης.

Από την άλλη, η άποψη αυτή δέχεται ότι το άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 δεν εφαρμόζεται για μη εξαρτημένους δράστες που έχουν καταδικαστεί για άλλο έγκλημα, πέραν του Ν.4139/2013, έστω κι αν απέκτησαν την έξη των ναρκωτικών μετά την τέλεση της πράξης. Όμως έτσι ένας (μη εξαρτημένος κατά την τέλεση) διακινητής ναρκωτικών να ευνοείται από την ειδική υφ' όρον απόλυση εφόσον απέκτησε την έξη των ναρκωτικών μετά την τέλεση της πράξης, όχι όμως κι ένας (επίσης μη εξαρτημένος κατά την τέλεση) δράστης ενός ελαφρύτερου κακουργήματος του Ποινικού Κώδικα ή άλλου ειδικού ποινικού νόμου, έστω κι αν έχει αποκτήσει την έξη των ναρκωτικών κατά την αίτηση για χορήγηση υφ' όρον απόλυσης. Η «αντίφαση» αυτή αίρεται αν η διάταξη τεθεί ερμηνευτικά κατά τρόπο που να αξιώνει ως προϋπόθεση τη συνδρομή της εξάρτησης του δράστη κατά την

τέλεση της πράξης. Πράγματι, η εν λόγω διάταξη αποσκοπεί να δώσει μια δεύτερη ευκαιρία σε ανθρώπους οι οποίοι ωθήθηκαν στην πράξη τους (είτε αυτή συνίστατο σε διακίνηση ναρκωτικών είτε όχι) λόγω της εξάρτησης, αμβλύνοντας τις συνέπειες που συνδέονται με την πλήρη έκτιση της επιβληθείσας ποινής.

Είναι αληθές ότι, ακόμη και με βάση την εδώ προκρινόμενη ερμηνεία, απομένει το πρόβλημα που εύστοχα επισημαίνει η αντίθετη άποψη: το να αναγνωρίσει κανείς ως μόνη προϋπόθεση για τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013 τη συνδρομή εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης ισοδυναμεί με παραχώρηση ενός (κατ' επίφαση) δικαιώματος θεραπείας σε ένα άτομο που μπορεί πλέον να έχει απεξαρτηθεί, πράγμα προφανώς άτοπο. Δύο είναι οι πιθανές απαντήσεις σε αυτή την ένσταση:

Α) Βάσει του γράμματος της ισχύουσας διάταξης, θα μπορούσε να υιοθετηθεί η άποψη ότι προϋπόθεση για τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης είναι η συνδρομή εξάρτησης τόσο κατά την τέλεση της πράξης όσο και κατά τη χορήγηση της απόλυσης¹⁷⁶. Μια τέτοια θέση θα επέλυε το επισημανθέν οξύμωρο, με τίμημα βέβαια την περιστολή του πεδίου εφαρμογής της διάταξης στα στενότερα δυνατά όρια του γράμματός της.

Β) Από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό της ρύθμισης όπως εκτέθηκε αμέσως παραπάνω, ορθότερο θα ήταν να γίνει δεκτή η εφαρμογή της διάταξης (πέραν των αμέσως παραπάνω περιπτώσεων, οι οποίες εμπίπτουν στον στενό πυρήνα του πεδίου εφαρμογής της διάταξης) και σε όσους δράστες τέλεσαν μεν την πράξη υπό το κράτος της εξάρτησης, έχουν όμως απεξαρτηθεί κατά τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης. Η εφαρμογή της διάταξης σε αυτές τις περιπτώσεις μοιάζει επιβεβλημένη, δεδομένου ότι η έκτιση της ποινής για δράστη που τέλεσε την πράξη ως εξαρτημένος κι εν συνεχεία κατάφερε να απεξαρτηθεί στερείται νοήματος καθώς η κατάσταση του δεν χρήζει πλέον θεραπείας¹⁷⁷. Έτσι, γίνεται συσταλτική ερμηνεία της διάταξης ώστε

¹⁷⁶ Βλ. ως προς αυτό το σημείο Ν. Παρασκευόπουλου, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα (μετά το Ν. 4139/2013), εκδ. Σάκουλα, δ' έκδ., 2014, 230-231. Ο ίδιος βέβαια στη συνέχεια (σελ. 232) αναφέρει ότι, σε περίπτωση καταδικασθέντος μη εξαρτημένου κατά την τέλεση της πράξης, ο οποίος απέκτησε την έξη των ναρκωτικών μεταγενέστερα, μπορούν να τύχουν εφαρμογής τα ευεργετικά μέτρα των άρ. 34 και 35 Ν. 4139/2013, χωρίς όμως να διευκρινίζει αν, για την περίπτωση του άρ. 35, εννοεί μόνο την απόλυση υπό την παρ. 2 ή κι εκείνη υπό την παρ. 1.

¹⁷⁷ Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι, εφόσον ορισμένο πρόσωπο έχει καταδικαστεί ως εξαρτημένος δράστης, η επιβληθείσα ποινή ήδη ενσωματώνει τις σταθμίσεις που συνδέονται με την εξάρτηση του δράστη κατά τον χρόνο τέλεσης. Ωστόσο μετά την απεξάρτηση ο καταδικασθείς βρίσκεται σε ένα νέο στάδιο, στο οποίο δικαιούται την ευκαιρία να επανενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο χωρίς να βαρύνεται με την έκτιση μιας ποινής που επιβλήθηκε για μια πράξη τελεσθείσα υπό εντελώς διαφορετικές συνθήκες. Για τους κινδύνους που παραμένουν ακόμη και μετά την επιτυχή

ο όρος της παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος να ισχύει μόνο στην περίπτωση που ο απολυόμενος είναι ακόμη εξαρτημένος κατά την εφαρμογή του ευεργετικού μέτρου. Εάν, αντίθετα, ο κρατούμενος έχει ήδη ολοκληρώσει επιτυχώς πρόγραμμα απεξάρτησης, η απόλυση χορηγείται ανεξάρτητα από αυτή την προϋπόθεση. Θα έλεγε κανείς ότι, στην τελευταία περίπτωση, η υφ' όρον απόλυση δεν υπηρετεί ένα δικαίωμα στη θεραπεία αλλά το δικαίωμα στην κοινωνική επανένταξη μετά τη θεραπεία.

8.3. Η αρμοδιότητα για την κρίση σχετικά με τη συνδρομή της εξάρτησης

Όσον αφορά το ζήτημα της αρμοδιότητας για την κρίση σχετικά με τη συνδρομή της εξάρτησης, πρόκειται για ένα δικονομικής φύσης ζήτημα που επιδρά έμμεσα στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο. Συγκεκριμένα πρόκειται για το κατά πόσο το δικαστικό συμβούλιο που αποφαινεται σχετικά με τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης είναι αρμόδιο να κρίνει σχετικά με τη συνδρομή ή μη εξάρτησης. **Το ερώτημα αυτό έχει βέβαια νόημα μόνο σε περίπτωση που δεχθεί κανείς ότι κρίσιμος χρόνος για τη συνδρομή της εξάρτησης είναι ο χρόνος τέλεσης της πράξης.** Αν, αντίθετα, γινόταν δεκτό ότι κρίσιμος είναι ο χρόνος χορήγησης της υφ' όρον απόλυσης, είναι αυτονόητο ότι ζήτημα δεν τίθεται από όποια σκοπιά κι αν δει κανείς το πρόβλημα, αφού η σχετική αρμοδιότητα θα ανήκε προφανώς στο δικαστικό συμβούλιο, το δε ζήτημα της συνδρομής ή μη εξάρτησης κατά τον χρόνο της υφ' όρον απόλυσης δεν θα μπορούσε εξ ορισμού να έχει κριθεί από το δικάσαν δικαστήριο ενόψει της έκδοσης καταδικαστικής απόφασης¹⁷⁸.

Στην έως τώρα συζήτηση επί του θέματος¹⁷⁹ έχουν υποστηριχθεί δύο αντικρουόμενες θέσεις:

Α) Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, το δικαστικό συμβούλιο που αποφαινεται σχετικά με τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης δεσμεύεται από την κρίση του

παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης και το δικαίωμα του (απ)εξαρτημένου σε κοινωνική ένταξη βλ. Χ. Πουλόπουλου, Τα δικαιώματα των εξαρτημένων στη θεραπεία και στην κοινωνική ένταξη, ΠοινΔικ 2009, 459.

¹⁷⁸ Βλ. την άποψη της Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, σελ. 1024, η οποία ομολογουμένως αντιμετωπίζει το δικονομικό ζήτημα επιτυχώς (με τίμημα βέβαια την αλλοίωση των ουσιαστικών προϋποθέσεων της διάταξης).

¹⁷⁹ Βλ. Γ. Ναζίρη, Ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης σε εξαρτημένους δράστες υπό το άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013, [Ειδικότερα ο κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να συντρέχει η εξάρτηση και η αρμοδιότητα για τη σχετική κρίση], 2019, αδημ.

δικάσαντος δικαστηρίου ως προς τη συνδρομή της εξάρτησης, περιοριζόμενο στον έλεγχο των λοιπών προϋποθέσεων του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013.

Β) Σύμφωνα με μια δεύτερη άποψη, το δικαστικό συμβούλιο έχει την εξουσία να κρίνει σχετικά με τη συνδρομή ή μη εξάρτησης του καταδικασθέντος κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έστω κι αν το δικαστήριο που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση δεν είχε διαγνώσει την εξάρτηση (ή ακόμη και αν απέρριψε ρητά σχετικό αυτοτελή ισχυρισμό του κατηγορουμένου).

Και οι δύο απόψεις αντιμετωπίζουν το ζήτημα υπό το πρίσμα του δεδικασμένου. Με βάση την πρώτη άποψη,¹⁸⁰ η αποστέρηση δυνατότητας εκφοράς ουσιαστικής διαγνωστικής κρίσης από επιληφθέν δικαιοδοτικό όργανο, όταν έχει μεσολαβήσει ουσιαστική κρίση άλλου δικαστικού οργάνου επί του αυτού ζητήματος, όχι μόνο δεν είναι ξένη στο ποινικό δικονομικό δίκαιο¹⁸¹, αλλά αποτελεί και τη θεμελιώδη λειτουργία του δεδικασμένου κατ' άρθρο 57 ΚΠΔ¹⁸².

Διαφορετική είναι η προσέγγιση που υιοθετήθηκε σε άλλες περιπτώσεις, στις οποίες δικαστικά συμβούλια χορήγησαν την κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 απόλυση παρά το γεγονός ότι οι κατηγορούμενοι δεν είχαν κριθεί εξαρτημένοι κατά

¹⁸⁰ Η άποψη αυτή υιοθετήθηκε εντελώς πρόσφατα: βλ. ΣυμβΠλημΛαρ 259/2018. Σημειώνεται πάντως ότι η (μη γενόμενη δεκτή) εισαγγελική πρόταση φάνηκε να δέχεται την ικανοποίηση των προϋποθέσεων του άρ. 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013, εισηγήθηκε δε την απόρριψη του αιτήματος με το επιχείρημα ότι ο κρατούμενος «δεν διαμένει νόμιμα στη χώρα και εξ αυτού του λόγου δε δύναται να παρακολουθεί κλειστό θεραπευτικό πρόγραμμα εκτός Καταστήματος Κράτησης».

¹⁸¹ Στο σκεπτικό του αμέσως παραπάνω βουλεύματος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: «ήδη ο ποινικός νομοθέτης έχει αναγάγει σε μεγάλο βαθμό το θεσμό της χορήγησης της υφ' όρον απόλυσης σε τυπική διαδικασία, με την αποδοχή της σχετικής αίτησης κρατουμένου αν διαγνωστεί ότι συντρέχουν μόνο τυπικές προϋποθέσεις, χωρίς τη μεσολάβηση της ουσιαστικής κρίσης του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών (βλ. περιπτώσεις άρθρου 110Α § 1, § 2 περ. β', § 3 ΠΚ, άρθρου 1 §§ 1-3 Ν. 4043/2012, άρθρο 11 § 1 Ν. 4274/2014, άρθρο 12 §§ 1-3 Ν. 4322/2015, άρθρο 43 §§ 1-4 Ν. 4489/2017)».

¹⁸² Βλ. το σκεπτικό του ΣυμβΕφΠειρ 4/2016: «για να συντρέχουν στο πρόσωπο του αιτούντος εκτίοντος στερητική της ελευθερίας ποινή, οι ως άνω προϋποθέσεις υπαγωγής του στις προαναφερόμενες διατάξεις [ενν. του άρ. 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013], τούτο δέον να τεκμαίρεται αβίαστα, είτε από το αιτιολογικό ή το διατακτικό, είτε από το συνδυασμό αμφοτέρων του σώματος της καταδικαστικής απόφασης, ανεξάρτητα αυτή αν έχει καταστεί αμετάκλητη ή μη, δηλαδή με άλλα λόγια προαπαιτείται να έχει καταδικασθεί ο δράστης με μια των ως άνω ιδιοτήτων, ως τούτο συνάγεται από τη γραμματική και τελολογική ερμηνεία των ως άνω διατάξεων και απηχεί την αληθινή βούληση του νομοθέτη, διότι τυγχάνει το μόνο αντικειμενικό κριτήριο υπαγωγής του σε αυτές. Έτσι, αν στο σώμα της καταδικαστικής απόφασης, δεν γίνεται μνεία έστω ακροθιγώς ότι ο καταδικασθείς τέλεσε κάποιο από τα περιοριστικώς αναφερόμενα εγκλήματα, των ως άνω δυο περιπτώσεων, με μια των ως άνω ιδιοτήτων, αποκλείεται η υπαγωγή του σε αυτές [...]. Άλλως πως, η υπαγωγή του μη καταδικασθέντος με μια των ως άνω ιδιοτήτων για τα προαναφερόμενα εγκλήματα, με μεταγενέστερη (άλλη) απόφαση ή βούλευμα πλην ασφαλώς της αιτήσεως επαναλήψεως της διαδικασίας επιφέρει ανεπίτρεπτη συμπλήρωση του αιτιολογικού ή του διατακτικού της καταδικαστικής σε βάρος του απόφασης, αφού μεταβάλλονται ουσιαστικά και αλλοιώνεται η αληθινή εικόνα αυτών που πράγματι συνέβησαν στο ακροατήριο».

την τέλεση της πράξης¹⁸³. Η θέση αυτή βρήκε υποστήριξη, μολονότι ενέχει την αντίφαση να υιοθετείται μεν ο χρόνος τέλεσης της πράξης ως κρίσιμος για τη συνδρομή της εξάρτησης αλλά παράλληλα να εκχωρείται η αρμοδιότητα για τη σχετική κρίση σε ένα όργανο που δεν κρίνει την πράξη καθεαυτή (και μάλιστα παραγνωρίζοντας την αντίθετη σχετική κρίση του αρμόδιου δικαστηρίου)¹⁸⁴.

Αξίζει να επισημανθεί ότι το ζήτημα θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ορθότερα όχι ως ζήτημα δεδουλευμένου αλλά ως ζήτημα αρμοδιότητας. Πράγματι, παρατηρείται ότι στο εν γένει δίκαιο της υφ' όρον απόλυσης οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται η απόλυση περιλαμβάνουν καταδίκη για συγκεκριμένο έγκλημα (ή κατηγορία εγκλήματος) ή σε συγκεκριμένο είδος ποινής. Είναι σαφές ότι η κρίση σχετικά με το είδος του εγκλήματος ή την επιβολή της ποινής ανήκει κυριαρχικά στο δικάσαν δικαστήριο, το δε δικαστικό συμβούλιο που προσκτάται αρμοδιότητας για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης λαμβάνει αυτά ως δεδομένα, περιοριζόμενο στον έλεγχο των λοιπών προϋποθέσεων που κατά περίπτωση τάσσονται από τον νομοθέτη. Συνεπώς, όταν το άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 αξιώνει ο αιτούμενος την υφ' όρον απόλυση να έχει καταδικαστεί για τα μνημονευόμενα αδικήματα ως εξαρτημένος, οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής της διάταξης κατά τρόπο που αποκλείει την αρμοδιότητα του δικαστικού συμβουλίου να κρίνει σχετικά με τη συνδρομή εξάρτησης κατά την τέλεση της πράξης¹⁸⁵. Αντίθετη παραδοχή θα υπονόμειε κατ' αποτέλεσμα την εξουσία του δικάσαντος δικαστηρίου να κρίνει σχετικά με τη φύση του εγκλήματος και την επιβλητέα ποινή, εισάγοντας ανεπίτρεπτα έναν νέο «βαθμό δικαιοδοσίας» μετά το αμετάκλητο¹⁸⁶.

¹⁸³ Βλ. ΣυμβΠλημΑθ 5472/2013, ΠοινΔικ 2014, 476, ΣυμβΠλημΘεσ 726/2013, ΠοινΔικ 2014, 478, με παρατηρήσεις Μ. Καρπώνη / Π. Τοπαλνάκου.

¹⁸⁴ Βλ. την ευμενή στάση στο σχόλιο των Μ. Καρπώνη / Π. Τοπαλνάκου, ό.α.π., 482, με το περαιτέρω επιχείρημα ότι, σε διαφορετική περίπτωση, το δικαστικό συμβούλιο θα υποβιβάζοταν σε «διοικητικό όργανο» αλλά και με επίκληση του άρθρου 30 παρ. 2 Ν. 4139/2013, το οποίο επιτρέπει τη διάγνωση της εξάρτησης «σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας». Ωστόσο θα απαντούσε κανείς ότι το δικαστικό συμβούλιο εξακολουθεί να είναι αρμόδιο να κρίνει άλλες ουσιαστικές προϋποθέσεις ενόψει της χορήγησης υφ' όρον απόλυσης, και κατά τούτο ο ρόλος του είναι ενισχυμένος σε σχέση με άλλες περιπτώσεις, στις οποίες πράγματι υποβιβάζεται από τον νομοθέτη σε τυπικό - διεκπεραιωτικό ρόλο (όπως εκείνες που αναφέρονται παραπάνω, στην υποσημ. 41). Επιπλέον, η επίκληση του άρθρου 30 παρ. 2 Ν. 4139/2013 δεν εμφανίζεται πειστική στο πλαίσιο της παρούσας συζήτησης, αφού η αναφορά «σε κάθε στάδιο» θα μπορούσε να εννοηθεί ως υπολαμβάνουσα και το στάδιο της έκτισης μόνο εφόσον η συνδρομή της εξάρτησης κρινόταν (και) κατά την έκτιση.

¹⁸⁵ Όπως προαναφέρθηκε, δεν είναι αληθές ότι με βάση αυτή την άποψη το δικαστικό συμβούλιο «υποβιβάζεται» σε διεκπεραιωτικό όργανο. Εάν πάντως έτσι είχε το πράγμα, τούτη η παρατήρηση θα ίσχυε σε κάθε περίπτωση υφ' όρον απόλυσης και όχι μόνο σε εκείνη που αποφασίζεται υπό το άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013.

¹⁸⁶ Σε περίπτωση πάντως που ορισμένο πρόσωπο αιτηθεί τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013 πριν το αμετάκλητο (ενώ σε πρώτο βαθμό δεν έχει κριθεί εξαρτημένος) και εν

Το ζήτημα είναι ασφαλώς ευρύτερο από τα όρια της παρούσας προβληματικής, και συνδέεται με τα όρια της εξουσίας των οργάνων που επιλαμβάνονται στο στάδιο της έκτισης της ποινής. Διερωτάται πράγματι κανείς ποιο νόημα θα είχε μια καταδικαστική απόφαση για ορισμένο έγκλημα αν μπορούσε να ανατραπεί στην πράξη στο πλαίσιο μιας απεριόριστης ελαστικότητας στην έκτιση των ποινών.¹⁸⁷ Θα προσέθετε μάλιστα κανείς ότι αποτελεί πάγια πρακτική να δεσμεύεται το δικαστικό συμβούλιο της υφ' όρον απόλυσης από την ουσιαστική κρίση του δικάσαντος δικαστηρίου σε σχέση με την πράξη και την ποινή. Η παρατήρηση αυτή ισχύει στο πλαίσιο όχι μόνο των γενικών διατάξεων περί υφ' όρον απόλυσης του Ποινικού Κώδικα αλλά και των εκάστοτε ειδικών ρυθμίσεων που διέπουν το εν λόγω πεδίο. Για παράδειγμα:

- Όταν το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο αποφαινεται σχετικά με τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης σε δράστη που εκτίει ποινή ισόβιας κάθειρξης, δεν είναι δυνατόν να διατάξει την απόλυση νωρίτερα από τα 19 έτη (ή τα 15 έτη σε περίπτωση ευεργετικού υπολογισμού) με το επιχείρημα ότι κακώς το δικάσαν δικαστήριο δεν αναγνώρισε ελαφρυντική περίσταση. Η επιβληθείσα ποινή της ισόβιας κάθειρξης λαμβάνεται ως δεδομένη, και η εξουσία του δικαστικού συμβουλίου περιορίζεται στη διάγνωση των κατ' άρθρο 105 επ. ΠΚ προϋποθέσεων για τη χορήγηση της απόλυσης.

- Η χορήγηση υφ' όρον απόλυσης με βάση τον Ν.4489/2017 περιορίζεται από τις εξαιρέσεις που θέτει ο ίδιος ο νόμος. Όταν, επομένως, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο επιλαμβάνεται επί αίτησης προσώπου που εκτίει ποινή για αδίκημα που εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του Ν.4489/2017 (λ.χ. διακεκριμένη ληστεία κατ' άρθρο 380 παρ. 2 ΠΚ), η χορήγηση υφ' όρον απόλυσης είναι δυνατή μόνο με τις προϋποθέσεις των άρθρων 105 επ. ΠΚ κι όχι με βάση τον ειδικό νόμο, έστω κι αν το δικαστικό συμβούλιο εκτιμά ότι ο δράστης θα έπρεπε να έχει καταδικαστεί για ληστεία βασικής μορφής (δηλαδή για αδίκημα που δεν εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του ειδικού νόμου). Το αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκε ο δράστης

συνεχία (σε δεύτερο βαθμό) κριθεί εξαρτημένος, τότε ασφαλώς θα μπορεί να υποβάλει (νέα) αίτηση για υφ' όρον απόλυση με βάση το νέο αυτό δεδομένο.

¹⁸⁷ Ήδη η εξουσία του δικάζοντος δικαστηρίου να απαγγέλλει καταδίκη και να επιβάλλει κυρώσεις τίθεται εν αμφιβόλω στο πλαίσιο έκτακτων κατ' όνομα αλλά πάγιων στην πράξη ρυθμίσεων αποσυμφόρησης των φυλακών. Εκεί όμως τουλάχιστον πρόκειται για ρητές νομοθετικές προβλέψεις, οι οποίες εγείρουν το πολύ ζητήματα που άπτονται της σχέσης νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας.

λαμβάνεται ως δεδομένο, και η εξουσία του δικαστικού συμβουλίου περιορίζεται στη διάγνωση των λοιπών προϋποθέσεων για τη χορήγηση της απόλυσης¹⁸⁸.

Στην πραγματικότητα, η κρίση σχετικά με τη συνδρομή ή μη της εξάρτησης (εφόσον αυτή απαιτείται κατά την τέλεση της πράξης) συνδέεται με την ουσιαστική κρίση επί της πράξης, και γι' αυτό εκφεύγει της εξουσίας του δικαστικού συμβουλίου, το οποίο τη λαμβάνει ως δεδομένη (και μόνο εφόσον έχει εκφερθεί από το δικάσαν δικαστήριο)¹⁸⁹.

Υπ' αυτή την έννοια, εισάγεται βέβαια (έμμεσα) και η συζήτηση περί δεδικασμένου που απορρέει από την απόφαση του δικαστηρίου που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση¹⁹⁰. Με άλλα λόγια, παράγεται κατ' αποτέλεσμα δεδικασμένο ως προς τη συνδρομή (ή μη) εξάρτησης, αλλά και το κατά πόσο ορισμένη πράξη (πέραν των τυποποιούμενων στον Ν.4139/2013) τελέστηκε προκειμένου να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών, με βάση την απόφαση του δικάσαντος δικαστηρίου. Ωστόσο, όσο η δικαστική απόφαση βρίσκεται στο στάδιο της τελεσιδικίας και δεν έχει καταστεί αμετάκλητη, γίνεται δεκτό κατά τη νομολογία¹⁹¹ ότι για την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.

¹⁸⁸ Άλλο το ζήτημα ότι ομολογουμένως η σχετική εξουσία δεν εκτείνεται σε κάποια ουσιαστική διάγνωση πέραν της συμπλήρωσης του προβλεπόμενου χρόνου.

¹⁸⁹ Το άρθρο 97 παρ. 3 Ν. 4139/2013 θα μπορούσε ενδεχομένως να αξιοποιηθεί υπέρ της άποψης ότι δεν απαιτείται σε κάθε περίπτωση θετική κρίση του δικάσαντος δικαστηρίου σχετικά με τη συνδρομή της εξάρτησης. Σύμφωνα με το σχετικό απόσπασμα της Αιτιολογικής Έκθεσης: «Επειδή δεν διερευνάτο πάντοτε από τα δικαστήρια εάν το έγκλημα περί του οποίου επρόκειτο είχε τελεστεί για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, με τη διάταξη της τρίτης παραγράφου επιδιώκεται να επεκταθεί η αναστολή εκτέλεσης των καταδικαστικών αποφάσεων σε όφελος όσων έχουν ολοκληρώσει θεραπευτικά προγράμματα σε όλους τους αμετακλήτως καταδικασθέντες για αδικήματα της παρ. 1 του άρθρου 32. Η διάταξη αυτή καταλαμβάνει επίσης και αδικήματα για τα οποία, υπό το κράτος του Ν 3459/2006 ή των προγενέστερων νόμων, δεν χωρούσε ευεργετική ρύθμιση (όπως η ληστεία χωρίς ιδιαίτερη σκληρότητα ή η έκθεση ή οι διακεκριμένες κλοπές των εδαφίων α' και β' του άρθρου 374 του Ποινικού Κώδικα)». Ωστόσο η εν λόγω πρόβλεψη τέθηκε απλώς στο πλαίσιο μεταβατικής ρύθμισης, κι επομένως δεν μπορεί να συναχθεί από αυτήν ασφαλές επιχείρημα σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων του Ν. 4139/2013 που αφορούν την έκτιση της ποινής, και μάλιστα όσων δεν συνδέονται άμεσα με το αντικείμενό της, όπως είναι αυτή του άρθρου 35 παρ. 1.

¹⁹⁰ Νοείται, κατά περίπτωση, το πρωτοβάθμιο ή το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, ανάλογα με το ποια απόφαση κατέστη αμετάκλητη.

¹⁹¹ Βλ. Ε. Συμεωνίδου, Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017, όπου δέχεται [με το επιχείρημα ότι το συμβούλιο αξιολογεί την ύπαρξη εξάρτησης κατά τη στιγμή έκτισης της ποινής, ήτοι σε διαφορετικό χρόνο από το δικάσαν δικαστήριο (που κρίνει την ύπαρξη εξάρτησης κατά το στάδιο της επιβολής της ποινής) και επομένως δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο] ότι η τελεσιδικία κρίση δικαστηρίου για την μη ύπαρξη εξάρτησης κατά τον χρόνο τέλεσης δεν αποτελεί εμπόδιο για χορήγηση υφ' όρον απόλυσης από το δικαστικό συμβούλιο με εξαίρεση την τέλεση εγκλημάτων προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών η οποία πρέπει να έχει κριθεί θετικά από το δικαστήριο. Διαφορετικά δημιουργείται δεδικασμένο (εφόσον αφορά την ποινή καθείρξης, ενώ αν έχει επιβληθεί φυλάκιση δεν υπάρχει περιορισμός καθώς εφαρμόζεται το άρθρο 35 παρ. 2) ως προς κατηγορία εγκλήματος που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 32 και συνακόλουθα του άρθρου 35 παρ. 1, το οποίο δεσμεύει το δικαστικό συμβούλιο.

4139/2013, δεν αποτελεί εμπόδιο η προηγούμενη τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου ότι ο δράστης δεν ήταν εξαρτημένος κατά την τέλεση της πράξης¹⁹².

Η διαφορά, ωστόσο, αναφαίνεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου το ζήτημα της εξάρτησης δεν έχει κριθεί. Τούτο θα συμβεί ιδίως επί εγκλήματος πέραν εκείνων που τυποποιούνται στον Ν.4139/2013, κατά την εκδίκαση των οποίων είναι πιθανό να μην έχει προβληθεί ισχυρισμός εξάρτησης (και/ή τέλεσης της πράξης προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών) από μέρους του κατηγορουμένου. Ακριβώς επειδή πρόκειται κατά βάση για ζήτημα αρμοδιότητας κι όχι για ζήτημα δεδικασμένου (με τη στενή έννοια του όρου) είναι αδιάφορο αν κρίθηκε ή όχι (θετικά ή αρνητικά) η εξάρτηση από το δικάσαν δικαστήριο¹⁹³. Ακόμη κι αν δεν κρίθηκε καν (όπως στην περίπτωση των εγκλημάτων πέραν του Ν.4139/2013 στα οποία δεν προβλήθηκε σχετικός αυτοτελής ισχυρισμός από τον κατηγορούμενο), δεν καταλείπεται περιθώριο στο δικαστικό συμβούλιο να υπεισέλθει σε αυτό το ζήτημα¹⁹⁴.

Συνεπώς, η ανάλυση των προεκτεθέντων άγει στο συμπέρασμα ότι προϋπόθεση για τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 αποτελεί η διαπίστωση της συνδρομής εξάρτησης κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης. Η προϋπόθεση αυτή αξιώνεται τόσο σε περίπτωση κρατούμενου που έχει καταδικαστεί για αδίκημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών όσο και για αδικήματα του ίδιου του Ν. 4139/2013. Με άλλα λόγια, το δικαίωμα στη θεραπεία -που αποτελεί τον διακηρυγμένο και εύλογο στόχο των ευεργετικών μέτρων του Ν.4139/2013- χορηγείται όχι σε οποιονδήποτε αλλά μόνο σε όσους τέλεσαν την πράξη τους υπό το κράτος της εξάρτησης. Η διάγνωση της εξάρτησης κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης ανήκει στο δικάσαν δικαστήριο και όχι στο δικαστικό συμβούλιο που αποφαινεται για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης.

Αυτά ισχύουν στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013, η οποία αναφέρεται σε κρατούμενο που έχει «καταδικαστεί» για εγκλήματα τελεσθέντα

¹⁹² Βλ. ΣυμβΠλημΑθ 5472/2013, ΠοινΔικ 2014, 476, ΣυμβΠλημΘεσ 726/2013, ΠοινΔικ 2014, 478, με παρατ. Μ. Καρπώνη και Π. Τοπαλνάκου.

¹⁹³ Ισχύει βέβαια και το αντίστροφο: εφόσον δηλαδή ορισμένος κρατούμενος έχει καταδικαστεί για αδίκημα από αυτά που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013, το δικαστικό συμβούλιο θα δεσμεύεται από την εν λόγω κρίση, μη δυνάμενο να αρνηθεί τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης με το επιχείρημα ότι ο καταδικασθείς δεν ήταν εξαρτημένος κατά την τέλεση της πράξης.

¹⁹⁴ Σε ό,τι αφορά την τέλεση πράξης προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, φαίνεται να συμφωνεί και η Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου ότι αυτό θα πρέπει να έχει κριθεί θετικά από δικάσαν δικαστήριο, σελ.1024-1025.

υπό το κράτος εξάρτησης, και δικαιούται μια ευκαιρία θεραπείας. Θα πρέπει να ισχύουν ακόμη και στην περίπτωση δραστών οι οποίοι -παρότι τέλεσαν έγκλημα υπό το κράτος εξάρτησης- κατάφεραν να απεξαρτηθούν, ώστε να δικαιούνται μια ευκαιρία επανένταξης. Από την άλλη, η λύση αυτή -αν και σύμφωνη με το γράμμα του νόμου- δεν συνάδει απαραίτητα με τον σκοπό της θέσπισης άλλων ευεργετικών μέτρων, όπως για παράδειγμα εκείνων που προβλέπονται στο άρθρο 31 Ν.4139/2013 (ιδίως στην περίπτωση β'), τα οποία θα έπρεπε πράγματι να εφαρμόζονται επί εξαρτημένων δραστών γενικά. Απαιτείται, επομένως, νομοθετική παρέμβαση διότι με βάση την ισχύουσα διάταξη είναι ορατό το ενδεχόμενο τα αρμόδια δικαστικά συμβούλια να οδηγούνται σε υιοθέτηση της αυστηρότερης δυνατής λύσης (εκείνης δηλαδή που αξιώνει τη συνδρομή της εξάρτησης τόσο κατά την τέλεση της πράξης όσο και κατά τη χορήγηση της απόλυσης), κάτι το οποίο θα έπληττε το δικαίωμα στη θεραπεία.

Τέλος, απαιτείται συντονισμός τόσο με τις γενικές διατάξεις περί υφ' όρον απόλυσης του Ποινικού Κώδικα όσο και με τα εκάστοτε ειδικά καθεστώτα αποσυμφόρησης των φυλακών, όπως π.χ. εκείνο που καθιέρωσε ο Ν.4489/2017 και ανανεώθηκε πρόσφατα δυνάμει του Ν.4571/2018. Ο συντονισμός αυτός, μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τον σαφή καθορισμό του σκοπού για τον οποίο υιοθετείται το κάθε μέτρο ώστε ο σκοπός της αποσυμφόρησης των φυλακών να μην υπονομεύει το δικαίωμα θεραπείας των εξαρτημένων δραστών.

Σε περίπτωση πάντως που ορισμένο πρόσωπο αιτηθεί τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης κατ' άρθρο 35 παρ. 1 Ν.4139/2013 πριν το αμετάκλητο (ενώ σε πρώτο βαθμό δεν έχει κριθεί εξαρτημένος) και εν συνεχεία (σε δεύτερο βαθμό) κριθεί εξαρτημένος, τότε ασφαλώς θα μπορεί να υποβάλει (νέα) αίτηση για υφ' όρον απόλυση με βάση το νέο αυτό δεδομένο.

8.4. Ειδική υφ' όρον απόλυση (άρθρο 43 Ν.4489/2017 – ΦΕΚ Α' 140/21.9.2017)

Αντίστοιχη ήταν η ρύθμιση του άρθρου 12 Ν.4322/2015 που ίσχυε μέχρι 28 Αυγούστου 2017 (χωρίς εξαιρέσεις αδικημάτων όμως). Ο Ν.4322/2015 αντικαταστάθηκε από τον Ν.4489/2017, ο οποίος ανανεώθηκε πρόσφατα δυνάμει του

N.4571/2018¹⁹⁵. Οι νόμοι αυτοί είναι ειδικοί, με συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και με έναν συγκεκριμένο σκοπό, ήτοι την αποσυμφόρηση των φυλακών. Τα όρια της εκτιθείσας ποινής για απόλυση βάσει N.4489/2017 είναι τα εξής:

Α) Για ποινές μέχρι 3 έτη αρκεί η έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο του 1/10 της ποινής.

Β) Για ποινές 3-5 ετών (συμπεριλαμβανομένης της κάθειρξης) αρκεί η έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο του 1/5 της ποινής.

Γ) Για ποινές κάθειρξης μέχρι 10 έτη αρκεί η έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο των 2/5 της ποινής.

Δ) Για ποινές κάθειρξης άνω των 10 ετών αρκεί η έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο του 1/2 της ποινής ή πραγματική έκτιση του 1/3 της ποινής.

Σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 4 N.4489/2017 εξαιρούνται οι καταδικασθέντες σε ποινή κάθειρξης για τα παρακάτω κακουργήματα του ΠΚ: 299 παρ. 1 (ανθρωποκτονία από πρόθεση), 322 (αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), 323Α (εμπορία ανθρώπων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 342 (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 348Α (πορνογραφία ανηλίκων), 348Γ (πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων), 349 (μαστροπεία), 351 (σωματεμπορία), 351Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής), 380 παρ. 1 εδ. γ' και παρ. 2 (διακεκριμένες μορφές ληστείας). Τα εγκλήματα των άρθρων 299 παρ. 1, 322, 323, 324, 336 και 380 παρ. 2 εξαιρούνται και από τον Ν. 4139/2013. Για κάποια όμως εξ αυτών των κακουργημάτων που εξαιρούνται αρχικά από το πεδίο εφαρμογής του Ν.4489/2017, μπορεί να χορηγηθεί απόλυση με τον όρο της έκτισης των απαιτούμενων τμημάτων ποινών (άρθρο 43 παρ. 7 Ν.4489/2017).

Η σύγκριση των ρυθμίσεων της υφ' όρον απόλυσης του Ν.4489/2017 και του Ν.4139/2013 άγει στα εξής συμπεράσματα:

1) Η ειδική απόλυση του Ν.4489/2017 είναι περιορισμένης χρονικής ισχύος σε αντίθεση με την απόλυση του Ν.4139/2013.

2) Η απόλυση του Ν.4489/2017 είναι υποχρεωτική - Η απόλυση του Ν.4139/2013 είναι δυνητική¹⁹⁶.

¹⁹⁵ «Επείγουσες ρυθμίσεις για την υποβολή δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 186/30.10.2018.

¹⁹⁶ Βλ. και Ν. Παρασκευόπουλο, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα (μετά το Ν. 4139/2013), εκδ. Σάκκουλα, δ' έκδ., 2014, 260, όπου αναφέρει ότι η χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης (εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 35 Ν. 4139) κατ' άρθρο 106 ΠΚ είναι υποχρεωτική εκτός εάν η διαγωγή του καταδίκου κατά την έκτιση καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κρατήσεως του προς αποτροπή τελέσεως νέων αξιόποινων πράξεων.

- 3) Η απόλυση του Ν.4489/2017 δίνεται χωρίς έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων των άρθρων 105 επ. ΠΚ (καλή διαγωγή κ.λπ.), ενώ η απόλυση του Ν. 4139/2013 χορηγείται χωρίς έλεγχο συνδρομής των χρονικών ορίων που θέτει το άρθρο 105 ΠΚ.
- 4) Όσον αφορά τις ποινές φυλάκισης η απόλυση του Ν.4489/2017 είναι δυσμενέστερη αφού απαιτεί έκτιση ποινής, ενώ αυτή του άρθρου 35 παρ. 2 Ν.4139/2013 δεν έχει τέτοια προϋπόθεση.
- 5) Όσον αφορά τις ποινές κάθειρξης και πάλι είναι δυσμενέστερα τα όρια εκτιθείσας ποινής του Ν.4489/2017 σε σχέση με το 1/6 του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013.
- 6) Και στις δύο περιπτώσεις απόλυσης υπάρχουν εξαιρέσεις κάποιων κακουρηγημάτων (περισσότερες εξαιρέσεις στον Ν.4489/2017 αλλά και εκεί με εξαίρεση επί των εξαιρέσεων).
- 7) Οι μη εξαρτημένοι διακινητές θα υπάγονται στις διατάξεις του Ν.4489/2017.

8.5. Νομολογιακές εφαρμογές

8.5.1. Χορήγηση υφ' όρον απόλυσης παρά την μη καταδίκη του κατηγορουμένου ως εξαρτημένου

- **ΣυμβΠλημΘεσ 726/2013, ΠοινΔικ 2014, 478 με παρατ. Μ. Καρπώνη/Π. Τοπαλνάκου**, όπου χορηγήθηκε υφ' όρον απόλυση παρά τη μη καταδίκη του κατηγορουμένου ως εξαρτημένου:

«Ο παραπάνω κρατούμενος εκτίει ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης δέκα (10) ετών στην οποία καταδικάστηκε με την 798/16.3.2011 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Θεσσαλονίκης (Α' Βαθμού), για τις πράξεις της κατοχής ναρκωτικών από κοινού και μεμονωμένα, πώληση ναρκωτικών ουσιών από κοινού και μεμονωμένα και κατ' εξακολούθηση, πράξεις τελεσθείσες από δράστες που ενεργούν κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια. Από τον από 29.5.2013 πίνακα υπολογισμού κράτησής του, προκύπτει ότι με έναρξη ποινής στις 16.3.2011, συμπλήρωσε το 1/5 της πραγματικής ποινής με τον ευεργετικό υπολογισμό 303 ημερομισθίων ήδη την 16.5.2012 [...] Επομένως, συγκεντρώνει την απαιτούμενη από τη διάταξη του άρθρου 35 παρ. 1 του Ν 4139/2013 τυπική προϋπόθεση της έκτισης με οιονδήποτε τρόπο του 1/5 της ποινής του για τη χορήγηση της απόλυσής του υπό

τον όρο που ορίζει το τελευταίο άρθρο. Πρέπει, λοιπόν, να ερευνηθεί, περαιτέρω, η ουσιαστική βασιμότητα της κρινόμενης αίτησης. Από τα επισυναπτόμενα στην κρινόμενη αίτηση έγγραφα, ιδίως από την από 22.5.2013 βεβαίωση του υπευθύνου του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) «ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ» και από τα αποσπάσματα από το βιβλίο ηθικού ελέγχου του κρατούμενου στο κατάστημα που κρατήθηκε, προκύπτει ότι ο εν λόγω κατάδικος στο διάστημα κράτησής του στο Γ.Κ.Κ. Θεσσαλονίκης τιμωρήθηκε πειθαρχικά και συγκεκριμένα με την με αριθ. 26/22.4.2013 απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου του Γενικού Καταστήματος Κράτησης Θεσσαλονίκης, επιβλήθηκε σε αυτόν η πειθαρχική ποινή της μεταγωγής σε άλλο κατάστημα κράτησης, πλην όμως ακυρώθηκε η ως άνω απόφαση του Πειθαρχικού Συμβουλίου του Γενικού Καταστήματος Κράτησης Θεσσαλονίκης με το με αριθμό 641/2013 βούλευμα του παρόντος Συμβουλίου κατόπιν άσκησης εκ μέρους του σχετικής προσφυγής. Εντός δε του εν λόγω καταστήματος κράτησης παρακολούθησε και ολοκλήρωσε με επιτυχία εγκεκριμένο πρόγραμμα συμβουλευτικής για ψυχική απεξάρτηση, που φορέας υλοποίησής του ήταν το ΚΕΘΕΑ Θεσσαλονίκης, έχει δε πλέον τη δυνατότητα ένταξης σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, που κρίνεται ότι θα του δώσει τη δυνατότητα της ψυχικής απεξάρτησης και της ομαλής επανένταξής του στην κοινωνία.

Περαιτέρω, με την με αριθ. πρωτ. .../2.5.2013 βεβαίωση της υπεύθυνης του κέντρου υποδοχής και επανένταξης κρατουμένων του σωφρονιστικού θεραπευτικού προγράμματος ΚΕΘΕΑ Θεσσαλονίκης, ως αναγνωρισμένο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης, το οποίο λειτουργεί εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος και σε εγκαταστάσεις που διατηρεί στην πόλη της Θεσσαλονίκης, γνωστοποιείται ότι αποδέχεται (Κέντρο υποδοχής και επανένταξης) τον αιτούντα στις ομάδες θεραπείας και επανένταξης του εν λόγω θεραπευτικού προγράμματος. Τέλος, με βάση και το με αριθ. πρωτ. .../22.5.2013 πιστοποιητικό του ειδικού ψυχιατρικού νοσοκομείου Θεσσαλονίκης ο εν λόγω κρατούμενος εξετάστηκε και διαγνώστηκε ότι πάσχει από τοξικοεξάρτηση και νοσηλεύτηκε σχετικά. Κατόπιν τούτων, συντρέχει νόμιμη περίπτωση απόλυσης του κρατουμένου Μ. (επ.) Ι. (ον.), διά βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής, προ της συμπλήρωσης του χρόνου που ορίζεται στα άρθρα 105 και επ. του Ποινικού Κώδικα, υπό τον όρο παρακολούθησης του ως άνω προγράμματος υποχρεουμένων των υπευθύνων του προγράμματος να ενημερώνουν την πρώτη ημέρα κάθε δεύτερου μήνα τη δικαστική αρχή και να συμπληρώνουν ειδικό δελτίο, στο οποίο να αναφέρεται ρητά η συνεχής

παρακολούθηση, η συναφής πρόοδος, η σταθεροποίηση και η επιτυχής ολοκλήρωσή του, όπως και να αναφέρουν αμέσως στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών την τυχόν αδικαιολόγητη διακοπή της παρακολούθησης του προγράμματος, ώστε το συμβούλιο πλημμελειοδικών να προχωρεί σε ανάκληση της απόλυσης.

Αντίθετη η εισαγγελική πρόταση: «Όμως, πρέπει να τονιστεί ότι, σύμφωνα με το απόσπασμα της προαναφερθείσας απόφασης, δυνάμει της οποίας ο Μ.Ι. κρατείται, δεν κρίθηκε ότι αυτός τέλεσε τις ως άνω πράξεις έχοντας αποκτήσει την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών ώστε να μην μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις».

➤ **ΣυμβΠλημΑθ 5472/2013, ΠοινΔικ 2014, 476 με παρατ. Μ. Καρπώνη/Π. Τοπαλνάκου**

Εκεί διατάσσεται η απόλυση του κρατουμένου για πράξη διευκολυντική της χρήσης ναρκωτικών (ληστεία) παρά το γεγονός ότι το δικαστήριο της ουσίας είχε κρίνει – καθότι είχε προβληθεί σχετικός ισχυρισμός– ότι ο αιτών δεν ήταν εξαρτημένος χρήστης και ότι οι πράξεις δεν είχαν τελεστεί προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών: «... ο κρατούμενος Χ.Χ., κρατείται προς έκτιση συνολικής ποινής καθείρξεως οκτώ (8) ετών που του επιβλήθηκε με την υπ' αριθμ. 691/3.6.2013 απόφαση του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων Θεσσαλονίκης για την πράξη της ληστείας κατ' εξακολούθηση, κατ' επιτρεπτή μεταβολή της κατηγορίας από ληστεία κατά συρροή. Η έναρξη ποινής έλαβε χώρα στις 3.6.2013, όμως έχει κρατηθεί προσωρινά για την ίδια αιτία από 16.8.2012 έως 3.6.2013, ήτοι εννέα (9) μήνες και δέκα επτά (17) ημέρες και μέχρι την ημέρα σύνταξης του πίνακα υπολογισμού ποινής, δηλαδή την 30.7.2013 έχει ήδη συμπληρωθεί το 1/5 της ποινής (με ευεργετικό υπολογισμό 238 ημερών εργασίας). Το υπόλοιπο που απομένει να εκτίσει ο κρατούμενος σύμφωνα με τον ίδιο πίνακα, είναι έξι (6) έτη, τέσσερις (4) μήνες και είκοσι μία (21) ημέρες. Ο εν λόγω κρατούμενος παρακολούθησε εγκεκριμένο πρόγραμμα συμβουλευτικής και συμμετείχε σε θεραπευτική κοινότητα σε κατάστημα κράτησης και έγινε αποδεκτός στο ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ (βλ. σχετ. τις υπ' αριθμ. 346 και 347/25.7.2013 βεβαιώσεις από το ΚΕΘΕΑ). [...] Επιπλέον, στις 6.6.2012, δηλαδή λίγες ημέρες προ του χρόνου τέλεσης της πρώτης εκ των μερικότερων πράξεων που του αποδίδονται κατέθεσε αίτηση στον ΟΚΑΝΑ (βλ. την υπ' αριθμ. Σ427/28.7.2013 βεβαίωση του ΟΚΑΝΑ Σταυρούπολης) για να συμμετάσχει σε εκπνoύμενο συμβουλευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες, ενώ

συμμετείχε στο Πρόγραμμα Συμβουλευτικής Υποστήριξης του ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ που λειτουργεί εντός του ΕΚΚΝ Αυλώνα κατά τη διάρκεια της κράτησής του σε αυτό, γεγονός που καθιστά βεβαία την έξη του από τις ναρκωτικές ουσίες και την αδυναμία του να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις κατά το χρόνο τέλεσης των αποδιδομένων σε αυτόν πράξεων, ενώ από το είδος και τον τρόπο δράσης του ως άνω κρατούμενου, είναι προφανές ότι ο τελευταίος προέβη στις ανωτέρω πράξεις προκειμένου να αποκτήσει τα αναγκαία μέσα για την εξεύρεση ναρκωτικών ουσιών. Ο ως άνω κρατούμενος δηλώνει υπεύθυνα ότι όταν αποφυλακισθεί από το ΕΚΚΝ Αυλώνα θα ενταχθεί καταρχήν στο κλειστό πρόγραμμα απεξάρτησης στο ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ, στον ξενώνα του οποίου και θα διαμένει, ήτοι επί της οδού ... στην Αθήνα. Κατόπιν των ανωτέρω, συντρέχουν οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις προκειμένου να διαταχθεί η απόλυση του ως άνω κρατούμενου με τον όρο παρακολούθησης του οικείου προγράμματος του ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ».

➤ **ΣυμβΕφΚερκ 5/2011, ΠοινΧρ 2012, 113 και ΣυμβΠλημΠειρ 157/2007, ΠοινΔικ 2007, 1271**

«Από τα ανωτέρω σαφώς προκύπτει ότι η απόλυση του καταδίκου από τις φυλακές, κατά τις παραπάνω διατάξεις του Ν.3459/2006, η οποία αποτελεί περίπτωση απολύσεως υπό τον όρο της ανακλήσεως, πέραν αυτής που προβλέπεται και καθορίζεται από τα άρθρα 105-100Α ΠΚ¹⁹⁷, προϋποθέτει: α) ο κρατούμενος να έχει καταδικαστεί για παράβαση του άρθρου 5 Ν. 1729/1987 και ήδη άρθρο 20 Ν. 3459/2006, ή για άλλο αδίκημα που τελέστηκε για να διευκολυνθεί η από αυτόν χρήση ναρκωτικών ουσιών, β) να έχει χαρακτηριστεί από το Δικαστήριο που τον δίκασε ως τοξικομανής, κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 Ν. 1729/1987, και ήδη άρθρο 30 Ν. 3459/2006, κατά το χρόνο τέλεσης των πράξεων, για τις οποίες έχει καταδικαστεί¹⁹⁸, γ) να έχει εκτίσει τουλάχιστον το 1/5 της ποινής του, δ) να έχει παρακολουθήσει με επιτυχία εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα στο κατάστημα κράτησης και ε) να υπάρχει βεβαίωση από αναγνωρισμένο πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις για να γίνει δεκτός σε αυτό. Από την από 16.10.2006 βεβαίωση του υπευθύνου της θεραπευτικής μονάδας απεξάρτησης τοξικομανών του ΨΝΑ «18 ΑΝΩ», προκύπτει ότι η αιτούσα κατάδικος, κατά τη

¹⁹⁷ Βλ. ΕφΠειρ 61/2000, ΠοινΔικ 2002, 537, η οποία απόφαση αναφέρεται στην πανομοιότυπη προϊσχύουσα διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1 εδ. θ' Ν 2331/1995, η οποία κωδικοποιήθηκε στον Ν.3459/2006, όπως ανωτέρω.

¹⁹⁸ Βλ. ΕφΠειρ 148/2002 ΠοινΔικ 2002, 536.

διάρκεια της κράτησης της ζήτησε να παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης, ότι το παρακολουθούσε ανελλιπώς από 28.6.2004 έως και 9.5.2005, καθώς και ότι μπορεί να γίνει δεκτή αμέσως στο πρόγραμμα της άνω μονάδας με την αποφυλάκιση της. Το παραπάνω πρόγραμμα απεξάρτησης είναι αναγνωρισμένο, λειτουργεί υπό την αιγίδα του ΨΝΑ, ενώ η παρακολούθηση του απαιτεί εγκλεισμό στις ειδικές εγκαταστάσεις του για αόριστο χρόνο, ο οποίος εξαρτάται άμεσα από την πρόοδο του παρακολουθούντος το πρόγραμμα αυτό. Συνεπώς, συντρέχει η ουσιαστική προϋπόθεση για τη χορήγηση της υφ' όρον απόλυσης»¹⁹⁹.

➤ **ΣυμβΠλημΠειρ 963/2008, ΠοινΔικ 2009, 398²⁰⁰**

Το Συμβούλιο πείθεται αφενός για το ότι η κρατούμενη τέλεσε τις αξιόποινες πράξεις της κλοπής προκειμένου να διευκολυνθεί η από αυτήν χρήση ναρκωτικών ουσιών και συγκεκριμένα η προμήθεια αυτών, αφετέρου δε για το ότι η κρατούμενη τέλεσε τις εν λόγω πράξεις για τις οποίες καταδικάστηκε έχοντας την έξη της χρήσης ναρκωτικών ουσιών που δεν μπόρεσε να αποβάλει με τις δικές τις δυνάμεις. Αναφορικά δε με το τελευταίο, η κρίση του Συμβουλίου στηρίζεται στο γεγονός ότι αφενός η κρατούμενη είναι χρήστης ναρκωτικών ουσιών από την ηλικία των δεκατριών ετών, αφετέρου δε στο γεγονός ότι το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών, με την με αριθμό 333/2007 απόφαση του με την οποία έκρινε αυτή ένοχη τέλεσης κλοπής, της επέβαλε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων διάρκειας δύο ετών, με τον όρο της παρακολούθησης προγράμματος απεξάρτησης ΚΕΘΕΑ, πράγμα που καταδεικνύει ότι το δικαστήριο αναγνώρισε εμμέσως την εξάρτηση της κρατούμενης από ναρκωτικές ουσίες.

Όμως υπάρχει και πιο πρόσφατη νομολογία που υποστηρίζει την αντίθετη άποψη, ήτοι ότι το δικαστικό συμβούλιο που αποφαινεται σχετικά με τη χορήγηση υφ' όρον απόλυσης δεσμεύεται από την κρίση του δικάσαντος δικαστηρίου ως προς τη συνδρομή της εξάρτησης, περιοριζόμενο στον έλεγχο των λοιπών προϋποθέσεων του άρθρου 35 παρ. 1 Ν.4139/2013. Οι σχετικές αποφάσεις είναι οι εξής:

➤ **ΣυμβΠλημΛαρ 259/2018, αδημ²⁰¹.**

¹⁹⁹ Βλ. και ΣυμβΕφΠειρ 179/2001, ΠοινΔικ 2002, 511, ΣυμβΠλημΡοδοπ 150/2001, ΠοινΔικ 2002, 510.

²⁰⁰ Βλ. και ΣυμβΕφΘεσ 1323/2008, ΠοινΧρ 2009, 852.

²⁰¹ Από το προσωπικό αρχείο του κ. Ναζίρη Ιωάννη.

Η άποψη αυτή υιοθετήθηκε εντελώς πρόσφατα: η αποστέρηση δυνατότητας εκφοράς ουσιαστικής διαγνωστικής κρίσης από επιληφθέν δικαιοδοτικό όργανο, όταν έχει μεσολαβήσει ουσιαστική κρίση άλλου δικαστικού οργάνου επί του αυτού ζητήματος, όχι μόνο δεν είναι ξένη στο ποινικό δικονομικό δίκαιο, αλλά αποτελεί και τη θεμελιώδη λειτουργία του δεδικασμένου κατ' άρθρο 57 ΚΠΔ. Στο σκεπτικό του αμέσως παραπάνω βουλεύματος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: «ήδη ο ποινικός νομοθέτης έχει αναγάγει σε μεγάλο βαθμό το θεσμό της χορήγησης της υφ' όρον απόλυσης σε τυπική διαδικασία, με την αποδοχή της σχετικής αίτησης κρατουμένου αν διαγνωστεί ότι συντρέχουν μόνο τυπικές προϋποθέσεις, χωρίς τη μεσολάβηση της ουσιαστικής κρίσης του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών (βλ. περιπτώσεις άρθρου 110Α § 1, § 2 περ. β', § 3 ΠΚ, άρθρου 1 §§ 1-3 Ν. 4043/2012, άρθρο 11 § 1 Ν. 4274/2014, άρθρου 12 §§ 1-3 Ν. 4322/2015, άρθρου 43 §§ 1-4 Ν. 4489/2017)».

➤ **ΣυμβΕφΠειρ 4/2016, ΝΟΜΟΣ:**

Έκρινε ότι ακόμη και αν συντρέχουν στο πρόσωπο του καταδίκου οι λοιπές προϋποθέσεις που τάσσει η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 35, δεν δύναται να τύχει εφαρμογής η ως άνω διάταξη ελλείψει της βασικής προϋποθέσεως, ότι δηλαδή δεν κρίθηκε από το δικαστήριο που τον καταδίκασε και του επέβαλε στερητική της ελευθερίας ποινή ως εξαρτημένος:

«... αρκεί η διαπίστωση της εξάρτησης να ανάγεται στο χρόνο τέλεσης της πράξης. [...] για να συντρέχουν στο πρόσωπο του αιτούντος εκτίοντος στερητική της ελευθερίας ποινή, οι ως άνω προϋποθέσεις υπαγωγής του στις προαναφερόμενες διατάξεις [ενν. του άρθρου 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013], τούτο δέον να τεκμαίρεται αβίαστα, είτε από το αιτιολογικό ή το διατακτικό, είτε από το συνδυασμό αμφοτέρων του σώματος της καταδικαστικής απόφασης, ανεξάρτητα αυτή αν έχει καταστεί αμετάκλητη ή μη, δηλαδή με άλλα λόγια **προαπαιτείται να έχει καταδικασθεί ο δράστης με μια των ως άνω ιδιοτήτων, ως τούτο συνάγεται από τη γραμματική και τεολογική ερμηνεία των ως άνω διατάξεων και απηχεί την αληθινή βούληση του νομοθέτη, διότι τυγχάνει το μόνο αντικειμενικό κριτήριο υπαγωγής του σε αυτές**. Έτσι, αν στο σώμα της καταδικαστικής απόφασης, δεν γίνεται μνεία έστω ακροθιγώς ότι ο καταδικασθείς τέλεσε κάποιο από τα περιοριστικώς αναφερόμενα εγκλήματα, των ως άνω δυο περιπτώσεων, με μια των ως άνω ιδιοτήτων, αποκλείεται η υπαγωγή του σε αυτές [...]. Εκ των ως άνω παρέπεται ότι

ακόμη και αν συντρέχουν στο πρόσωπο το καταδίκου οι λοιπές προϋποθέσεις που τάσσει η ως άνω διάταξη, ήτοι η καθοιονδήποτε τρόπο έκτιση τουλάχιστον του 1/6 της επιβληθείσης ποινής του και η έγγραφη πιστοποίηση από τον υπεύθυνο του οικείου προγράμματος, ότι έχει παρακολουθήσει με επιτυχία στη φυλακή πρόγραμμα σωματικής και ψυχικής απεξάρτησης, εγκεκριμένου κατά το άρθρο 51 οργανισμού, δεν δύναται να τύχει εφαρμογής η ως άνω διάταξη περί της υφ' όρον απόλυσής του, ελλείψει της βασικής προαναφερθείσης προϋποθέσεως, ότι δηλαδή δεν κρίθηκε από το δικαστήριο που τον καταδίκασε και του επέβαλε στερητική της ελευθερίας ποινή ως εξαρτημένος από τις ναρκωτικές ουσίες με τις ανωτέρω διακρίσεις. Πάντα δε, ταύτα, ανεξαρτήτως, αν στην πορεία, αναγνωρίστηκε η ιδιότητα της τοξικομανίας με απόφαση άλλου δικαστηρίου, για άλλα πραγματικά περιστατικά και ασφαλώς σε διαφορετικό χρόνο διαπίστωσης της ιδιότητας αυτής. [...] Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, εφόσον το ως άνω δικαστήριο της ουσίας, απέρριψε, όσον αφορά τις προαναφερθείσες πράξεις του Ποινικού Κώδικα, για τις οποίες είχε ασκηθεί ποινική δίωξη και είχε απαγγελθεί κατηγορία, σε βάρος του, τον σχετικό του ισχυρισμό περί τοξικομανίας, κρίνοντας πως από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προέκυψε τούτο, αλλά αντίθετα αποδείχθηκε, ότι κατά το χρόνο τέλεσης των πράξεών του λειτουργούσε μεθοδικά, οργανωμένα και με νηφαλιότητα, ... τεκμαίρεται αποχρώντως ότι, ο εκκαλών δεν καταδικάστηκε για αυτές ως τοξικομανής, ... δηλαδή δεν τέλεσε τις πράξεις αυτές για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, με εντεύθεν επακόλουθο, η υπό κρίση αίτησή του να τυγχάνει νόμω αβάσιμη»²⁰².

Σε άλλες περιπτώσεις διατάχθηκε η απόλυση υπό όρο χωρίς αναφορά στον χρόνο εξάρτησης και εξετάζοντας και τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 106 ΠΚ:

➤ **ΣυμβΠλημΘεσ 841/2013, Αρμ. 2013, 1935 με παρατ. Χρ. Τερζίδη:**

«Με την 1925/22.6.2012 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Θεσσαλονίκης ο παραπάνω κρατούμενος καταδικάστηκε σε κάθειρξη έξι (6) ετών και χρηματική ποινή πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ για τις πράξεις: α) της αγοράς κατ' εξακολούθηση ναρκωτικών ουσιών κατ' επάγγελμα, ως υπότροπος, β) κατοχής ναρκωτικών ουσιών κατ' επάγγελμα, ως υπότροπος, και γ) πώλησης ναρκωτικών ουσιών κατ' επάγγελμα ως υπότροπος, την οποία εκτίει στο Γενικό Κατάστημα

²⁰² Βλ. και παλαιότερη νομολογία: ΣυμβΕφΠειρ 72/2007, ΠοινΔικ 2009, 400.

Κράτησης Θεσσαλονίκης. [...] Επομένως, συγκεντρώνει την απαιτούμενη από τη διάταξη του άρθρου 35 παρ. 1 του Ν 4139/2013 τυπική προϋπόθεση της έκτισης με οιονδήποτε τρόπο του 1/5 της ποινής του για τη χορήγηση της απόλυσης του υπό τον όρο που ορίζει το τελευταίο άρθρο. Πρέπει, λοιπόν, να *ερευνηθεί περαιτέρω, η ουσιαστική βασιμότητα της κρινόμενης αίτησης*. Από τα επισυναπτόμενα στην κρινόμενη αίτηση έγγραφα, ιδίως από την από 30.5.2013 βεβαίωση του υπευθύνου του ΚΕΘΕΑ «Π.» και από το απόσπασμα που κρατήθηκε, προκύπτει ότι ο εν λόγω κατάδικος στο διάστημα κράτησης του στο Γ.Κ.Κ. Θεσσαλονίκης δεν έχει τιμωρηθεί πειθαρχικά, εντός δε αυτού (καταστήματος κράτησης) παρακολούθησε και ολοκλήρωσε με επιτυχία εγκεκριμένο πρόγραμμα συμβουλευτικής για ψυχική ανεξάρτηση, που φορέας υλοποίησης του ήταν το ΚΕΘΕΑ Θεσσαλονίκης, έχει δε πλέον τη δυνατότητα ένταξης σε εγκεκριμένο θεραπευτικό πρόγραμμα ανεξάρτησης, που κρίνεται ότι θα του δώσει τη δυνατότητα της ψυχικής ανεξάρτησης και της ομαλής επανένταξης του στην κοινωνία. Περαιτέρω, με την με αριθμό πρωτ. 4/4.6.2013 βεβαίωση του υπεύθυνου του ΚΕΘΕΑ «Ι.», ως αναγνωρισμένο θεραπευτικό πρόγραμμα ανεξάρτησης, το οποίο λειτουργεί εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος και σε εγκαταστάσεις που διατηρεί στην πόλη της Θεσσαλονίκης, γνωστοποιείται ότι αποδέχεται (Κέντρο υποδοχής και επανένταξης) τον αιτούντα στις ομάδες θεραπείας και επανένταξης του εν λόγω θεραπευτικού προγράμματος. Κατόπιν τούτων, συντρέχει νόμιμη περίπτωση απόλυσης του κρατουμένου, δια βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής, προ της συμπλήρωσης του χρόνου που ορίζεται στα άρθρα 105 και επ. του Ποινικού Κώδικα, υπό τον όρο παρακολούθησης του ως άνω προγράμματος, υποχρεωμένων των υπευθύνων του προγράμματος να ενημερώνουν την πρώτη ημέρα κάθε δεύτερου μήνα τη δικαστική αρχή και να συμπληρώνουν ειδικό δελτίο, στο οποίο να αναφέρεται ρητά η συνεχής παρακολούθηση, η συναφής πρόοδος, η σταθεροποίηση και η επιτυχής ολοκλήρωση του, όπως και να αναφέρουν αμέσως στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών την τυχόν αδικαιολόγητη διακοπή της παρακολούθησης του προγράμματος, ώστε το συμβούλιο πλημμελειοδικών να προχωρεί σε ανάκληση της απόλυσης». Από το συγκεκριμένο βούλευμα προκύπτει και η υποχρέωση των υπευθύνων του προγράμματος προς ενημέρωση της δικαστικής αρχής.

8.5.2. Περιπτώσεις μη χορήγησης υφ' όρον απόλυσης

➤ ΣυμβΕφΘεσ 1154/2006, ΠοινΔικ 2007, 18

«Ωστόσο όμως με μόνο δεδομένο το πόρισμα των ως άνω πραγματογνωμόνων, καθώς και από το Ιατρικό πιστοποιητικό του νευρολόγου Ψυχιάτρου Μ.Μ., κατά την κρίση του Συμβουλίου, δεν μπορεί να θεωρηθεί τοξικομανής ο εκκαλών, διότι πέραν του ότι ο σχετικός έλεγχος δεν πληροί όλους τους όρους της ανωτέρω Υπουργικής απόφασης, συντάχθηκε βάσει των όσων ανέφερε ο εκκαλών και μάλιστα μετά πάροδο δύο ετών από το χρόνο τέλεσης των ανωτέρω αξιοποιώνων πράξεων, σε αντίθεση με την προαναφερομένη συνταχθείσα Ιατροδικαστική έκθεση που συντάχθηκε την 12.5.2004 και σύμφωνα με την ως άνω Υπουργική απόφαση και μάλιστα πριν ακόμη παρέλθει μήνας από την τέλεση των πράξεων, ήτοι την 20.4.2004, η οποία (έκθεση) κατά την κρίση του Συμβουλίου ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, γεγονός που δέχθηκε και η ως άνω απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών. Κατ' ακολουθίαν όλων των προεκτεθέντων εφόσον το εκκαλούμενο βούλευμα έκρινε ότι ο εκκαλών δεν είναι τοξικομανής και ακολούθως δεν χορήγησε σ' αυτόν την απόλυση υπό τον όρο ανάκλησης, δεν έσφαλε και πρέπει ως προς το σημείο αυτό να απορριφθεί η έφεση ως κατ' ουσίαν αβάσιμη. Αντιθέτως όμως, με το να δεχθεί το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών με το εκκαλούμενο βούλευμά του, όλως αντιφατικά, ότι δεν έχει εξουσία να ερευνήσει αν πράγματι ο αιτών-εκκαλών ήταν ή όχι τοξικομανής, κατά το χρόνο τέλεσης των αξιοποιώνων πράξεων, στοιχείο που μπορεί να ερευνηθεί μόνο από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, σύμφωνα με τα όσα εκτέθηκαν στη μείζονα σκέψη, έσφαλε και πρέπει ως προς το σημείο αυτό να γίνει εν μέρει δεκτή η έφεση του εκκαλούντος και να εξαφανιστεί το εκκαλούμενο βούλευμα ως προς το σημείο αυτό, ενώ κατά τις λοιπές διατάξεις του πρέπει να επικυρωθεί»²⁰³.

8.5.3. Σχέση άρθρων 35, 97 παρ. 4 Ν. 4139/2013 και 105 επ. ΠΚ

➤ ΓνμΔισΑΠ 7/1991, ΠοινΧρ 1991, 1308

Η κατά τα άρθρα 105 επ. ΠΚ απόλυση των καταδίκων υπό όρο δεν πρέπει να συγχέεται με την απόλυση των τοξικομανών καταδίκων σύμφωνα με το Ν.

²⁰³ Βλ. ακόμη σχετικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης υφ' όρον απόλυσης ΣυμβΕφΛαμ 76/2003, ΠοινΔικ 2003, 1329, ΣυμβΕφΠειρ 148/2002, ΠοινΔικ 2002, 536 [το οποίο επέλυσε και ζήτημα διαχρονικού δικαίου που είχε ανακύψει υπό το προϋσχύσαν δίκαιο].

1729/1987. Ως προς τη διοικητική διαδικασία εφαρμογής και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά απόλυσης εφαρμόζεται για τους τοξικομανείς το άρθρο 23 Ν. 1729/1987. Ο απολυόμενος τελεί υπό παρακολούθηση και θεραπευτική αγωγή και μπορεί να υπόκειται στην εφαρμογή μέτρων ως προς τον τρόπο ζωής του και τη συνέχιση της αποτοξίνωσης. Στην περίπτωση αποθεραπείας τοξικομανούς καταδίκου μπορεί να διαταχθεί η υπό όρους απόλυση του ανεξαρτήτως των όρων του άρθρου 105 παρ. 1 ΠΚ.

➤ **ΓνμΔΕισΑΠ7/2013, ΠοινΔικ 2013, 734, ΔιατΕισΠλημΛαρ 144/2013, ΠοινΔικ 2014, 484**

Η πρόθεση του νομοθέτη ήταν να προσαρμόσει με συνταγματικά επιτρεπτό τρόπο, στα πλαίσια του Ν. 4139/2013, τη χρονική και μόνο διάρκεια ποινών που είχαν επιβληθεί υπό το παλαιό καθεστώς για παραβάσεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, μη επιθυμώντας να θίξει άλλες διατάξεις του Γενικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, όπως τις διατάξεις περί απόλυσης υπό όρους των άρθρων 105 και επ. του ΠΚ.

➤ **ΔιατΕισΛαρ 23/2013, ΠοινΔικ 2013, 1110.**

Η διάταξη του άρθρου 97 παρ. 4 Ν. 4139/2013 δεν επιβάλλει τη χορήγηση απόλυσης χωρίς τον έλεγχο της συνδρομής των ουσιαστικών προϋποθέσεων του άρθρου 106 ΠΚ, αφού με βάση την αιτιολογική έκθεση προσπαθεί μόνο να «διορθώσει» και μεταβάλει την επιβληθείσα ποινή και όχι να εισάγει διαφορετικές προϋποθέσεις για την υφ' όρο απόλυση. Αν ο νομοθέτης θεσπίζοντας την άνω διάταξη αρκούσαν μόνο στις τυπικές προϋποθέσεις, θα όριζε κάτι ανάλογο με τη διάταξη του άρθρ. 1 παρ.1 Ν. 4043/2012, στην οποία χρησιμοποίησε τη φράση «απολύονται χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων των άρθρων 105 επ. του ΠΚ», ενώ αντιθέτως τέτοια ρητή αναφορά δεν υπάρχει στη διάταξη του άρθρου 97 παρ. 4 Ν. 4139/2013.

8.5.4. Ένδικο μέσο

➤ **ΑΠ 1197/1993, ΠοινΧρ 1993, 882**

Η απόφαση με την οποία απορρίπτεται αίτηση για απόλυση υπό όρους του κρατουμένου στο νοσηλευτικό ίδρυμα και αποθεραπευθέντος καταδίκου δεν υπόκειται σε αναίρεση, αφού ούτε καταδικαστική ούτε αθωωτική είναι, αλλά ούτε και

παράγει οριστικό δεδικασμένο, εν όψει του ότι το ίδιο δικαστήριο αποφασίζει εκ νέου για την απόλυση κατά τη λήξη κάθε έτους.

8.5.5. Άδειες κρατουμένων

➤ ΓνμΔΕισΑΠ 6/2013, ΠοινΔικ 2013, 734

Και μετά την τροποποίηση του άρθρου 55 Ν. 2776/1999 με το άρθρο 100 παρ. 1β' του Ν. 4139/2013, έχουν εφαρμογή οι ευμενέστερες για τους κρατουμένους διατάξεις, δηλαδή οι κρατούμενοι στους οποίους χορηγούνται άδειες εφόσον είχαν εκτίσει το 1/5 της ποινής τους, θα συνεχίσουν να λαμβάνουν άδειες με το ίδιο καθεστώς και μετά την ισχύ του Ν. 4139/2013.

ΙΧ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

9.1. Συμπεράσματα

Από την προηγηθείσα ανάλυση των διατάξεων του Ν.4139/2013 και, ειδικότερα, των ευνοϊκών ρυθμίσεων του νόμου για τους εξαρτημένους δράστες, από την επισκόπηση της νομολογίας, τη σχετική βιβλιογραφική έρευνα, αλλά και την ανταλλαγή απόψεων με συναδέλφους δικηγόρους με δικαστηριακή εμπειρία στο χώρο του Ποινικού Δικαίου, ιδίως σε υποθέσεις ναρκωτικών, καταλήγω στα εξής συμπεράσματα:

Ο Ν.4139/2013 αποτελεί ένα καινοτόμο νομοθετικό κείμενο που, κυρίως μετά την τροποποίηση που επέφερε ο Ν.4322/2015, προκρίνει σαφώς τη θεραπεία έναντι της καταστολής σε ό,τι αφορά τη μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων. Είναι προφανές, επίσης, ότι η καταστολή χρησιμοποιείται κυρίως ως μέσο για την επίτευξη θεραπείας, εφόσον η εισαγωγή σε ένα θεραπευτικό πρόγραμμα μπορεί να οδηγήσει στην αποφυγή της σύλληψης, στην αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης, σε αναστολή εκτέλεσης της ποινής τους και τέλος στην πιο γρήγορη απόλυση τους από τη φυλακή. Ο Ν.4139/2013 περιέχει κρίσιμες

νομοτεχνικές βελτιώσεις: 1)εφαρμογή σε άλλες εγκληματικές πράξεις (προς διευκόλυνση της χρήσης κλπ) περιλαμβάνοντας και εκείνες που στρέφονται κατά της περιουσίας, 2)αφαίρεση μερικών κρίσιμων αρμοδιοτήτων από τον εισαγγελέα (π.χ. η οριστική αποχή από την ποινική δίωξη κρίνεται από το δικαστικό συμβούλιο και η αναστολή εκτέλεσης ποινής αποφασίζεται από το δικαστήριο). Τα βασικά του πλεονεκτήματα είναι η διεύρυνση των κριτηρίων για την διάγνωση της εξάρτησης, το τέλος της αποκλειστικότητας της - πολλές φορές ατελούς και άκυρης-πραγματογνωμοσύνης και η εξίσωση της ισχύος της με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, η προσθήκη κοινωνικών στοιχείων, η δυνατότητα αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με την παρακολούθηση προγράμματος και η σύνδεση της ολοκλήρωσης του θεραπευτικού προγράμματος με σειρά νέων ευεργετημάτων, όπως η αναστολή αμετάκλητων ποινών και χρηματικών ποινών κλπ. Μεγάλη καινοτομία αποτελεί επίσης ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της αναβολής της δίκης, που μέχρι πρότινος επαφίετο στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, καθώς εμπλεκόταν με το άρθρο 349 ΚΠΔ καθώς και η εισαγωγή του τεκμηρίου εξάρτησης του άρθρου 33 παρ. 2 Ν. 4139/2013.Άξια αναφοράς είναι και η λειτουργία των προγραμμάτων απεξάρτησης και ιδίως των θεραπευτικών κοινοτήτων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Η ποιότητα των προγραμμάτων αυτών εντός των φυλακών είναι υψηλή, παρά το μικρό αριθμό τους και αυτό είναι ένα θετικό μήνυμα σε αντιδιαστολή με τις συνθήκες διαβίωσης των λοιπών εγκλείστων. Ωστόσο, η πρόβλεψη μεταγωγών των κρατουμένων για παρακολούθηση προγράμματος απεξάρτησης στην πράξη δεν εφαρμόζεται συχνά λόγω υπερπληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Η εφαρμογή του Ν.4139/2013 υπήρξε ελλιπής, κυρίως τα πρώτα χρόνια μετά τη θέσπιση του, ακριβώς επειδή οι ρυθμίσεις του έχουν αρκετές ασάφειες αλλά και γιατί δεν δόθηκε ο απαραίτητος χρόνος ούτε τα μέσα στους Δικαστικούς Λειτουργούς ώστε να εξοικειωθούν με τις νέες διατάξεις με αποτέλεσμα ο νέος νόμος να εφαρμόζεται με το πνεύμα των παλαιότερων διατάξεων. Χαρακτηριστικές ασάφειες είναι οι εξής: α) Η ασάφεια ως προς την αναστολή βεβαίωσης και εκτέλεσης των εξόδων, πέραν των χρηματικών ποινών, β) Η αδόκιμη φράση στο άρθρο 31 Ν. 4139/2013 «φέρεται ότι τέλεσε», φράση που μπερδεύει τους δικαστές, ως προς το ποιος εισφέρει τον ισχυρισμό, πότε τον εισφέρει και ποιος επωμίζεται το βάρος απόδειξης και καταλήγει στην πράξη να μην εισάγεται από το κατηγορητήριο καμία πράξη ως τελεσθείσα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών. γ)Ασαφές είναι επίσης αν το άρθ. 32 παρ. 2 γ' θέτει ως προϋπόθεση μόνο την τέλεση κάποιου

από τα αναφερόμενα εγκλήματα ή και την απόδειξη του σκοπού διευκόλυνσης. Γενικώς, υπάρχουν αρκετά ασαφή σημεία στο Ν.4139/2013, δεκτικά ευρείας ερμηνείας. Ωστόσο, δυστυχώς, οι δικαστές τα σημεία αυτά τα ερμηνεύουν συνήθως κατά τον αυστηρότερο για τον κατηγορούμενο τρόπο. Η κατάσταση αυτή επιδεινώνεται και από το γεγονός ότι δεν προβλέπεται κάποια επιμόρφωση των δικαστών σχετικά με την νέα νομοθεσία και, έτσι, και έτσι δεν επιταχύνεται η αναγκαία εξοικείωση τους με έννοιες που έχουν κυρίως ιατρικό υπόβαθρο παρά το νομικό «ένδυμα» τους, ήτοι έννοιες όπως η εξάρτηση και οι μηχανισμοί απεξάρτησης (προγράμματα συντήρησης-μείωσης βλάβης, απεξάρτησης). Συνεπώς έγκειται στη διακριτική ευχέρεια και ζήλο του εκάστοτε Δικαστικού Λειτουργού να ενημερωθεί και να εμβαθύνει σε νέες έννοιες και διαδικασίες, η κατανόηση των οποίων είναι κομβική για μια δίκαιη αντιμετώπιση του εξαρτημένου δράστη στο πλαίσιο των αρχών του κράτους δικαίου. Η άγνοια αυτή των ως άνω εννοιών άγει κάποιους από τους Δικαστικούς Λειτουργούς σε άκαμπτες κρίσεις και επιφυλακτικότητα απέναντι στα προγράμματα απεξάρτησης καθώς και απέναντι στο προσωπικό που τα στελεχώνει, σε αντίθεση με κάποιους άλλους Δικαστικούς Λειτουργούς που έχουν με δική τους πρωτοβουλία εμβαθύνει στις έννοιες αυτές και εφαρμόζουν ορθά τις διατάξεις του νόμου. Αυτό το γεγονός συμβάλλει στην έκδοση ανομοιομορφων αποφάσεων.

Όσον αφορά τις ποινές που προβλέπονται στο Ν. 4139/2013, αυτές κρίνονται στο πλαίσιο του γενικού συστήματος ποινικών κυρώσεων της χώρας μας ως αρκούντως αυστηρές, ώστε να εξυπηρετούν την γενική πρόληψη και πλέον τα πλαίσια ποινών είναι περισσότερο εξορθολογισμένα σε σχέση με το παρελθόν. Οι ποινές είναι μειωμένες για τους εξαρτημένους, όταν κατηγορούνται για χρήση ή κατοχή ή μικροδιακίνηση ναρκωτικών, λίγο βαρύτερες στα τελεσθέντα για διευκόλυνση της χρήσης αδικήματα και αρκετά αυστηρές στις διακεκριμένες περιπτώσεις εμπορίας κλπ. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι ο πραγματικός χρόνος έκτισης είναι αρκετά μικρότερος από τον αρχικά επιβληθέντα. Ποινές (βάσης) μέχρι 5 έτη δεν εκτίονται, επιπλέον με την (γενική) υφ' όρων απόλυση εκτίονται εκ του νόμου τα 3/5 ή τα 2/5 ή με τον νεότερο νόμο το 1/10 της επιβαλλόμενης ποινής, αναλόγως με την κατηγορία του εγκλήματος, άρα οι δικαστές αναγκάζονται να επιβάλλουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες ποινές, για να εκτιθούν έστω κάποια έτη στην φυλακή. Σύμφωνα με άλλη άποψη, σχετικά με την επιβολή των ποινών δεν χρειάζεται επιείκεια. Χρειάζονται οι αυστηρές ποινές, αλλά με υποχρεωτική

αναστολή με αυστηρότερους όρους καθώς είναι προτιμότερο να υπάρχει ο κίνδυνος εκτέλεσης της ποινής έστω και μεγάλης βαρύτητας, παρά να επιβάλλεται μια μεγάλη ποινή και να εκτελείται μια πολύ μικρότερη, πλήττοντας έτσι το κύρος των ποινικών κυρώσεων και των δικαστικών αποφάσεων. Τέλος, το σχέδιο του νέου ποινικού κώδικα, που έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση και προβλέπει μειωμένες ποινές (τις οποίες όμως ορίζει ως πραγματικές και όχι ονομαστικές) για ορισμένα κακουργήματα, δημιουργεί εύλογη ανησυχία για το κύρος της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, αφού ελλοχεύει ο κίνδυνος της ατιμωρησίας και πλήττει άμεσα την γενικοπροληπτική λειτουργία της ποινής.

Επιπροσθέτως, η ανάθεση της πλειοψηφίας των υποθέσεων ναρκωτικών στο Μονομελές (και όχι στο Τριμελές) Εφετείο, εκτός του ότι αφήνει περιθώρια λαθών και αυθαιρεσίας, αφού επικυριαρχεί η κρίση ενός μόνου Δικαστή για ένα πλήθος δύσκολων υποθέσεων, υποβιβάζει τις ως άνω υποθέσεις ως προς τη σοβαρότητα τους, με αποτέλεσμα αυτές να αντιμετωπίζονται πλέον από τους Δικαστικούς Λειτουργούς συχνά σαν αυτόφωρα πλημμελήματα, καθιστώντας την εκδίκαση τους μια «αγγαρεία» που χρήζει γρήγορης διεκπεραίωσης προκειμένου να ασχοληθούν με άλλες υποθέσεις. Αυτό συμβαίνει εις βάρος της δίκαιης δίκης με κατάφωρη παραβίαση του δικαιώματος υπεράσπισης του κατηγορουμένου, ειδικότερα στην περίπτωση των αυτεπαγγέλτως διοριζόμενων συνηγόρων, στους οποίους δεν δίνεται ο στοιχειώδης χρόνος να διαβάσουν τη δικογραφία και να προετοιμάσουν τους αυτοτελείς ισχυρισμούς τους και τα μέσα απόδειξης για την υπεράσπιση του πελάτη τους.

Η συνήθης δικαστηριακή πρακτική αντανακλά δυστυχώς τη διστακτικότητα των δικαστών να εφαρμόσουν το πλήθος των ευνοϊκών μέτρων που προβλέπονται από το νόμο υπέρ του εξαρτημένου δράστη που φέρεται να τέλεσε εγκλήματα προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, εξαιτίας της έλλειψης σαφών ορίων εφαρμογής τους, αφήνοντας έτσι περιθώρια κατάχρησης εκ μέρους των κατηγορουμένων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι δεν έχει γίνει πλήρως κατανοητή η σύνδεση της εξάρτησης με τα εγκλήματα προς διευκόλυνση της χρήσης. Οι Δικαστικοί Λειτουργοί εξακολουθούν να απορρίπτουν τέτοιους ισχυρισμούς. Συχνά χρησιμοποιούν ως μέσο την ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων βάσει της αρχής της ηθικής απόδειξης προκειμένου να απορρίψουν ένα αυτοτελή ισχυρισμό περί ύπαρξης εξάρτησης, πιστεύοντας ότι έτσι προστατεύουν την εκάστοτε διάταξη νόμου από τον κίνδυνο κατάχρησης της. Αυτή η τακτική είναι απότοκο

απόψεων όπως εκείνη που υποστηρίζει ότι η εξάρτηση δεν συμβάλλει στη μείωση ή στην άρση του καταλογισμού αλλά λαμβάνεται υπόψη μόνο για τη μείωση της ποινής, με τη λογική ότι αφού ο δράστης μπόρεσε να τελέσει την εγκληματική πράξη, τότε δεν επηρεάστηκε ο καταλογισμός του. Αυτή η άποψη βασίζεται στην στερεοτυπική εικόνα του χρήστη κατασταλατικών ναρκωτικών (π.χ. ενέσιμης ηρωίνης), ο οποίος βρίσκεται ξαπλωμένος στο πεζοδρόμιο, αδύναμος να κινηθεί κι επομένως αδύναμος να τελέσει το αδίκημα. Έτσι, δύσκολα αναγνωρίζουν εξάρτηση από την κοκαΐνη και σχεδόν ποτέ από την κάνναβη. Άλλες διατάξεις που μένουν ανεφάρμοστες ή σπανίως εφαρμόζονται, είναι οι εξής: Η διάταξη του άρθρου 32 παρ. 1 α' για την αναβολή ποινικής δίωξης, η διάταξη του άρθρου 34 παρ. 1 που προβλέπει ότι ο χρόνος παραμονής στα θεραπευτικά καταστήματα ή ειδικά καταστήματα κράτησης λογίζεται ως χρόνος έκτισης ποινής, η αναστολή εκτέλεσης ποινής σε καταδίκες για εγκλήματα που τελέστηκαν προς διευκόλυνση της χρήσης ναρκωτικών, το άρθρο 27 για την παροχή πληροφοριών (αφορά κυρίως μεγάλες υποθέσεις εμπορίας ναρκωτικών και γι' αυτό σπανίως εφαρμόζεται), καθώς επίσης και η διαγραφή ποινών από το ποινικό μητρώο. Ακόμη, δεν εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 35 παρ. 2, αφού ποινές φυλάκισης πλέον μετατρέπονται σε χρηματικές, ενώ σπανίως εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 32 παρ. 1 γ' εδ. β', σχετικά με την προσωρινή αναστολή εκτέλεσης των ποινών με διάταξη εισαγγελέα, μέχρι την εκδίκαση της αιτήσεως αναστολής από το αρμόδιο δικαστήριο.

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι ο τρόπος διενέργειας της πραγματογνωμοσύνης στην πράξη αποκλίνει από την προβλεπόμενη διαδικασία στο νόμο. Η παντελής έλλειψη κρατικών διαγνωστικών κέντρων (εργαστηριακών και ψυχιατρικών εξετάσεων) έχει ως αποτέλεσμα την διενέργεια της πραγματογνωμοσύνης από ιδιώτες ιατρούς, οι οποίοι, παρά το γεγονός ότι ανήκουν στον κατάλογο πραγματογνωμόνων που τηρείται σε κάθε Πρωτοδικείο, δεν διαθέτουν τα εχέγγυα αξιοπιστίας και αμεροληψίας των κρατικών κέντρων, επηρεάζοντας συνακόλουθα τη δεσμευτικότητα των ως άνω εκθέσεων ως προς τη χρήση τους στο δικαστήριο. Εξίσου προβληματική είναι και η σύνταξη της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης που γίνεται καθυστερημένα καθώς και η ίδια η εξέταση που αρκείται σε μελέτη του ιατρικού ιστορικού και συμπλήρωση ερωτηματολογίου από τον κατηγορούμενο. Έτσι οδηγούμαστε στη σύνταξη ανεπαρκών εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης, που δυσκολεύουν το Δικαστήριο στο σχηματισμό δικανικής πεποίθησης.

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την μεταχείριση των χρηστών κατά την σύλληψη τους από τις αστυνομικές αρχές και για όσο διαρκεί η κράτηση τους μέχρι να οδηγηθούν στον εισαγγελέα ποινικής δίωξης. Πολλές φορές οι αστυνομικές αρχές είτε δεν μπορούν να αντιληφθούν λόγω έλλειψης κατάρτισης είτε αδυνατούν να λάβουν τα αναγκαία μέτρα λόγω έλλειψης υποδομής, είτε αδιαφορούν για την σωματική και ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι συλληφθέντες εξαρτημένοι, που αντιμετωπίζουν στερητικά σύνδρομα, με αποτέλεσμα, όταν αυτοί οδηγούνται τελικά στον εισαγγελέα ή στο ακροατήριο του αυτοφώρου, να βρίσκονται σε άθλια σωματική και ψυχική κατάσταση.

Επιπλέον, παρατηρείται μια ασάφεια στη νομοθεσία σχετικά με την αρμοδιότητα του εισαγγελέα να διατάζει διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Του δίνεται η δυνατότητα να αναβάλει την άσκηση ποινικής δίωξης ή να αναστείλει την ισχύ εντάλματος σύλληψης, χωρίς όμως να του δίνεται η δυνατότητα να διαπιστώσει πρώτα, αν είναι ο δράστης εξαρτημένος και αν εμπίπτει στις ευεργετικές διατάξεις. Σχεδόν ποτέ στην πράξη δεν συντάσσεται πραγματογνωμοσύνη στην προανάκριση. Συνεπώς όταν λαμβάνει εις χείρας του τη δικογραφία ο εισαγγελέας δεν διαθέτει κανένα αξιόπιστο στοιχείο (εκτός ίσως από βεβαιώσεις που αφορούν παρελθοντικό χρόνο) που να πιστοποιεί την ιδιότητα της εξάρτησης του κατηγορουμένου, έτσι ώστε ο εισαγγελέας να μπορεί να προβεί στην ασφαλή χρήση των διατάξεων του νόμου. Έτσι οι δυνατότητες που παρέχει ο νόμος μένουν σχεδόν πάντοτε ανεφάρμοστες.

Από την επισκόπηση πρόσφατων δικαστικών αποφάσεων, προκύπτει ότι τα δικαστήρια αναγνωρίζουν την ιδιότητα της εξάρτησης κυρίως στις περιπτώσεις εξαρτημένων από την ηρωίνη, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τα στοιχεία της δικογραφίας και τα πραγματικά περιστατικά (ποσότητα, συνθήκες σύλληψης, καθαρότητα, συσκευασία, ζυγαριά, κλπ). Με έμφαση στην ποσότητα σε συνδυασμό με την ουσία αποδέχονται και τον ισχυρισμό της προμήθειας για αποκλειστικά προσωπική χρήση. Ωστόσο, παρατηρείται ότι πάντοτε στο κατηγορητήριο αναγράφονται βαρύτερες κατηγορίες από τις ενδεχομένως υπάρχουσες, π.χ. ακόμη και αν κάποιος συλληφθεί να κατέχει μια ποσότητα ναρκωτικών, το κατηγορητήριο δεν θα αναγράφει μόνο την πράξη της κατοχής, αλλά τις πράξεις αγοράς και κατοχής με σκοπό την εμπορία, που περιλαμβάνονται στην ευρεία έννοια της διακίνησης. Διαπιστώνεται δηλαδή μια τακτική διόγκωσης των κατηγοριών ειδικώς στις υποθέσεις των ναρκωτικών. Αυτό δεν ευνοεί την διαδικασία και σίγουρα την

επιτάχυνση της δικαιοσύνης, αφού η υπεράσπιση πρέπει να αντικρούσει περισσότερες κατηγορίες και το δικαστήριο να αποφανθεί αντιστοίχως για αυτές.

Αξίζει να επισημανθεί ότι οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων δεν μεροληπτούν υπέρ των Ελλήνων δραστών έναντι των αλλοδαπών. Μολονότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των υποθέσεων ναρκωτικών αφορά αλλοδαπούς με καταγωγή κυρίως από την Αλβανία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, τη Νιγηρία, εντούτοις δεν φαίνεται κάποια επαχθής μεταχείριση τους. Αυτό προκύπτει και από τις ως άνω αναφερόμενες αποφάσεις της νομολογίας όπου το δικαστήριο χορήγησε αναστολή απέλασης σε αλλοδαπό που συμμετείχε σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Η εκτίμηση της συνολικής προσωπικότητας του δράστη δεν συνιστά προφανώς μεροληπτική μεταχείριση, αφού κατά το άρθρο 79 ΠΚ η επιμέτρηση της ποινής προϋποθέτει συνεκτίμηση της βαρύτητας της πράξης και της προσωπικότητας του δράστη.

Οι αποφάσεις των τελευταίων χρόνων είναι αρκετά πιο ορισμένες και αναλυτικές σε σχέση με το παρελθόν, ακόμη και όταν απορρίπτουν αυτοτελείς ισχυρισμούς. Ωστόσο, πρόβλημα δημιουργεί το γεγονός ότι όλοι οι κατηγορούμενοι αρχικώς αντιμετωπίζονται ως μη εξαρτημένοι, ακόμη και αν έχουν σχετικά έγγραφα. Αυτό δυσκολεύει τη χορήγηση αναβολής στις περιπτώσεις εγκλημάτων προς διευκόλυνση και της χρήσης ναρκωτικών. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι ουδέποτε το δικαστήριο ή ο εισαγγελέας προτείνουν αυτεπαγγέλτως κάποιο μέτρο ειδικής μεταχείρισης αν δεν το προτείνει ο κατηγορούμενος.

9.2. Προτάσεις

1) Επίλυση ασαφειών νόμου: Απαραίτητη είναι η αποσαφήνιση των προϋποθέσεων εφαρμογής των άρθρων 31-35 που προβλέπουν τα ευνοϊκά μέτρα μεταχείρισης του εξαρτημένου δράστη και ο σαφής καθορισμός του σκοπού για τον οποίο υιοθετείται κάθε μέτρο, καθώς παρατηρούνται ασάφειες που οφείλονται σε διαφορετική διατύπωση των προϋποθέσεων ακόμα και σε διαφορετικές παραγράφους του ίδιου άρθρου (π.χ. παρ. 1 και 2 του άρθρου 32 Ν.4139/2013). Συγκεκριμένα, είναι αναγκαίο να καθοριστεί επακριβώς ο χρόνος κατά τον οποίο συντρέχει η εξάρτηση κατά τρόπο αυτοτελή για κάθε ευεργετικό μέτρο από όσα προβλέπονται στα άρθρα 31-35 Ν. 4139/2013. Με άλλα λόγια, θα ήταν σκόπιμο το πεδίο εφαρμογής κάθε

διάταξης να αποσυνδεθεί από εκείνο που καθορίζεται στο άρθρο 31 Ν. 4139/2013, και να καθοριστούν χωριστές προϋποθέσεις εφαρμογής για καθένα από τα ευεργετικά μέτρα που εισάγει ο νόμος. Επίσης, όσον αφορά την υφ' όρον απόλυση του άρθρου 35 απαιτείται συντονισμός τόσο με τις γενικές διατάξεις περί υφ' όρον απόλυσης του Ποινικού Κώδικα όσο και με τα εκάστοτε ειδικά καθεστώτα αποσυμφόρησης των φυλακών, όπως π.χ. εκείνο που καθιέρωσε ο Ν.4489/2017 και ανανεώθηκε πρόσφατα δυνάμει του Ν.4571/2018. Ο συντονισμός αυτός, ωστόσο, προϋποθέτει σαφή καθορισμό του σκοπού για τον οποίο υιοθετείται κάθε μέτρο, ώστε η αναμφίβολη ανάγκη των εξαρτημένων για θεραπεία να υπηρετηθεί (και στο στάδιο της έκτισης της ποινής) δίχως να απωλέσει ο θεσμός της υφ' όρον απόλυσης το ρόλο και τη σημασία του ως προς την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων.

2) Οργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης δικαστών.

3) Το δικαστικό σύστημα να στελεχωθεί με μόνιμο προσωπικό από άλλες ειδικότητες, όπως ψυχολόγους, κοινωνιολόγους και μέλη των προγραμμάτων απεξάρτησης που θα επικουρούν τους δικαστές στο έργο τους παρέχοντας τις απαραίτητες γνώσεις και διευκρινίσεις σε θέματα εξάρτησης και διαδικασιών απεξάρτησης, χωρίς να θίγεται η ανεξάρτητη κρίση των δικαστών.

4) Αύξηση των χωριστών δομών απεξάρτησης και πρόσληψη ειδικευμένου προσωπικού εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.

5) Λειτουργία δημόσιου διαγνωστικού κέντρου σε κάθε Πρωτοδικείο, σε συνεργασία με την Ιατροδικαστική υπηρεσία ή την Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών, είτε ως παράρτημα του πλησιέστερου νοσοκομείου, ώστε να μπορεί εύκολα και έγκαιρα, χωρίς γραφειοκρατικές διαδικασίες να διαγιγνώσκεται η εξάρτηση. Είναι μία πρόταση που απαιτεί υψηλά οικονομικά κονδύλια, ωστόσο θα παραλειπόταν μία χρονοβόρα διαδικασία που όπως φαίνεται έχει αμφίβολα αποτελέσματα. Τούτο είναι κρίσιμο κυρίως στη φάση της προδικασίας (χωρίς να παραγνωρίζεται η αξία της και στην κύρια διαδικασία), ώστε να υπάρχει μια έγκαιρη και αξιόπιστη διάγνωση της εξάρτησης και έτσι ώστε ο εισαγγελέας να έχει επαρκή μέσα απόδειξης για να μπορέσει να αναγνωρίσει στον εξαρτημένο δράστη τα ευνοϊκά μέτρα των άρθρων 31 και 32.

Ανακεφαλαιώνοντας, γίνεται πλέον σαφές από την ως άνω ανάλυση ότι οι διατάξεις του Ν.4139/2013 που καθιερώνουν ευεργετικά μέτρα για εξαρτημένους δράστες εισάγουν αρκετές καινοτομίες και βελτιώσεις, ιδιαίτερα η διάταξη που προβλέπει τη χορήγηση ειδικής υφ' όρον απόλυσης, εμφανίζουν όμως ασάφειες που

καθιστούν δυσχερή την εφαρμογή τους στην πράξη με αποτέλεσμα ο εξαρτημένος δράστης να μην τυγχάνει τελικά της ευνοϊκής μεταχείρισης που προβλέπει ο νέος νόμος. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως σε σχέση με τα προκρινόμενα κριτήρια για τη χορήγηση των εν λόγω ευεργετημάτων, όπου δεσπόζει η απουσία ενός ξεκάθαρου νομοθετικού σκοπού. Είναι το δικαίωμα στην υγεία ή η επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο; Αν ο σκοπός της χορήγησης των ευεργετημάτων είναι η θεραπεία, τότε η αξίωση για συνδρομή της εξάρτησης κατά τον χρόνο που χορηγείται το μέτρο μοιάζει απολύτως εύλογη. Σε μια τέτοια περίπτωση, όμως, δυσχερώς αντιλαμβάνεται κανείς για ποιον λόγο εξαιρούνται από την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων οι δράστες ορισμένων εγκλημάτων. Από την άλλη, αν στην απόφαση σχετικά με τη χορήγηση των ως άνω ευεργετημάτων εμφολολογούν και άλλες σταθμίσεις, όπως λ.χ. η ειδική πρόληψη, τότε γίνεται ευκολότερα αντιληπτή η καθιέρωση εξαιρέσεων. Η αποσυμφόρηση των φυλακών πάντως δεν είναι πρωταρχικός σκοπός του νόμου. Συνολικά, είναι ένας ιδιαίτερα ευνοϊκός νόμος για τους εξαρτημένους δράστες, όμως για να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα απαιτείται οι δυνατότητες του να αξιοποιηθούν εκτός από το δικαστικό σύστημα και στο πλαίσιο της κοινωνίας όπου κυρίως με το θεσμό της υφ' όρον απόλυσης δίνεται μια δεύτερη ευκαιρία στους εξαρτημένους δράστες, παρέχοντας τους το δικαίωμα να εκτίσουν το υπόλοιπο της ποινής τους σε καθεστώς ελευθερίας με τον όρο παρακολούθησης εγκεκριμένου προγράμματος απεξάρτησης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

-Clinical Trials Stewardship, National Institute on Drug Abuse, <https://www.drugabuse.gov/funding/clinical-research/regulations-policies-guidance/clinical-trials-stewardship>

-Clutterbuck R., Thinking the Unthinkable, Drugs, Crime and Corruption, εκδ. Machillan, 1995.

-Clutterbuck R., Thinking the Unthinkable, Drugs, Crime and Corruption, εκδ. Machillan, 1995.

-Griffith E., Αποποινικοποίηση της χρήσης ουσιών, Σωστή απάντηση ή λάθος ερώτηση, εκδ. ΕρευνητέςΚΕΘΕΑ.

-Nicholas Dorn, Karim Murji and Nigel South, Traffickers, Drug markets and law enforcement, Londonand New York, 1992.

-United Nations Office of Drugs and Crime, Principles of Drug Dependence Treatment, N. York 2009.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

-Αλεξιάδης Σ., Νομοθετικά ολισθήματα: με αφορμή το Ν. 2943/2001 «Έκτιση ποινών εμπορών ναρκωτικών κλπ.», ΠοινΔικ 2001, 1282.

-Ανδρέου Φ., Κακουργήματα ή πλημμελήματα τα εγκλήματα των τοξικομανών;, ΠοινΔικ 2002, 299.

-Ανδρέου Φ., Παρατηρήσεις, ΠοινΔικ 2003,775.

-Ανδρουλάκης Λ., Σκέψεις για το φευκτό της υπαιτιότητας, την φοκσιοναλιστική έννοια της ενοχής και τον ακουστικό χωρισμό συμπεριφοράς και απόφασης, Μνήμη II α (1996) 15 κε.

-Ανδρουλάκης Λ., Θεμελιώδεις Έννοιες σελ.16 -18, Καρρά ΠΔΔ σελ. 37-38.

-Βαθιώτης Κ. Τα εγκλήματα του μη εξαρτημένου χρήστη ναρκωτικών ουσιών, (<http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2017/eisigisibauivth.pdf>).

-Βαρελάς Δ., Κρίσιμος χρόνος για το χαρακτηρισμό του κατηγορουμένου σαν τοξικομανούς στα άρθρα 7 και 14 του ΝΔ 743/1970, ΠοινΧρ 1985, 1019,

-Δημήτραινας Γ., Παρατηρήσεις σε ΤρΕφΘρ 260/2002, ΠοινΔικ 2003,771.

-Δημητράτος Ν., Το πρόβλημα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ 2015, 153.

-Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, (EMCDDA), Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά-Τάσεις και εξελίξεις, 2016.

-Θεολόγη Β., Η επικινδυνότητα του δράστη (ή του ναρκωτικού) στις νομοτεχνικές επιλογές του νομοθέτη, ΠοινΔικ 8-9/2013. 817 κε.

-Ιωαννίδης Ιω., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΠειρ 72/2007 ΠοινΔικ 2009, 403 επ.

-Καϊφά – ΓκμπαντίΜ., Έρευνα σχετικά με την εφαρμογή «νέων θεραπευτικών μέτρων» του Ν. 1729/1987 για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών στα δικαστήρια Θεσσαλονίκης, ΕπιστΕπετΔΣΘ, 1989, σ. 17 επ.

-Καϊφά – Γκμπαντί Μ., Θα έπρεπε μήπως το πόρισμα της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης να είναι δεσμευτικό για το ποινικό δικαστήριο;, Αρμ 1983,1046.

-Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Παρατηρήσεις στην ΠεντΕφΝαυπλ 45/2007, ΠοινΔικ 2008, 568 επ.

-Καράμπελα Δ. Α., Θέματα εγκληματολογίας-Ανακριτικής, Το πορτραίτο του Έλληνα τοξικομανούς εγκληματία, Ο τοξικομανής Εγκληματίας, εκδ. Νομική βιβλιοθήκη,1988.

-Κοκκέβη Α, Η χρήση ουσιών στο μαθητικό πληθυσμό, Τα ναρκωτικά στην Ελλάδα, β τόμος, εκδ. Ψυχιατρική Βιβλιοθήκη, 1990.

-Κονταξής Α., Η ποινική αντιμετώπιση των ναρκωτικών, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2010.

-Κοσμάτος Κ., Τα εξαρτημένα άτομα στη νέα νομοθεσία για τα ναρκωτικά (άρθρα 21 παρ. 1ά, 30-35 Ν. 4139/2013).

-Κοσμάτος Κ., Ναρκωτικά και ακυρωτικός έλεγχος. Έρευνα στις αποφάσεις των ποινικών Τμημάτων του Αρείου Πάγου για τα έτη 2001-2005, ΠοινΔικ 2010, 459.

-Κοσμάτος Κ./ Παπαναστασάτος Γ., Εξάρτηση και Ποινική Δικαιοσύνη: Η αξιολόγηση της έκθεσης πραγματογνωμοσύνης σχετικά με την εξάρτηση του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, ΠοινΔικ 2011, 86.

-Κοτσαλής Α. / Μαργαρίτης Μ. / Φαρσεδάκης Ι., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

-Κοτσαλής Α., Νομοθετική Εξέλιξη των διατάξεων για τα Ναρκωτικά: Από το Χθες στο Σήμερα, Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009.

-Κτιστάκης Γ., Οι τρόποι έκτισης της ποινής που επιβλήθηκε σε υποθέσεις ναρκωτικών, σε ΕΣΔΙ, Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, 151.

-Λαμπάκης Χρ., Η υποχρεωτική αναβολή της δίκης και η "ειδική" αναστολή της παραγραφής κατ' άρθρο 32 παρ. 2γ' Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ 2013, 823.

-Μαργαρίτης Λ., Ναρκωτικά και αναστολή εκτελέσεως της ποινής, ΠοινΔικ 2005, 185.

- Μαργαρίτης Λ., Ναρκωτικά. Απόλυση υπό όρο. Δογματικές επισημάνσεις, νομολογιακές καταγραφές, Νομική Βιβλιοθήκη, 2002.

-Μαργαρίτης Λ./Σατλάνης Χρ., Ειδικοί ποινικοί Νόμοι, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014.

-Μαργαρίτης Λ., Ναρκωτικά και υποτροπή(με αφορμή την ΠεντΕφΚρητ 20/2007), ΠοινΔικ 2007, 455-456.

-Μαργαρίτης/Παρασκευόπουλος, Ποινολόγια, άρθρα 50-133 ΠΚ, 6^η έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2000.

-Μαργαρίτης Λ., Παρατηρήσεις σε ΣυμβΠλημΣερ 193/2017, ΠοινΔικ 2018, 93.

-ΜουζακίτηςΣπ., Η Μεταχείριση των Εξαρτημένων Χρηστών στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας: Οι Γενικές κατευθύνσεις, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 51 επ.

-Μπέκα Ι., Οι κυρωτικοί κανόνες της διακίνησης ναρκωτικών, ΠοινΔικ 8-9/2013. 784 κ.ε.

-Μπρακουμάτσος Π., Ερμηνευτική και Νομολογιακή Προσέγγιση του Άρθρου 31 Ν.3459/2006, σε Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009,σελ. 59 επ.

-Μπρακουμάτσος Π., Η αναστολή της παραγραφής και η λήξη αυτής στα άρθρα 59, 432 ΚΠΔ και 32 παρ. 2 γ' Ν. 4139/2013, ΠοινΔικ 2017, 234.

-Μυλωνόπουλος Χρ., Ποινικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007.

-Μυλωνόπουλος Χρ., Προμήθεια, κατοχή και καλλιέργεια ναρκωτικών προς ιδία χρήση. Σκέψεις στο άρθρο 29 του Ν. 4139/2013 για τα ναρκωτικά , ΠοινΔικ 2/2013. 159.

-Ναζίρης Γ., Κ. Χατζηκώστας, Ναρκωτικά, Σειρά Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, 2η έκδοση, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

-Ναζίρης Γ., Ζητήματα που ανακύπτουν κατά τη χορήγηση της ειδικής υφ' όρον απόλυσης σε εξαρτημένους δράστες υπό το άρθρο 35 παρ. 1 Ν. 4139/2013, [Ειδικότερα ο κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να συντρέχει η εξάρτηση και η αρμοδιότητα για τη σχετική κρίση], 2019, αδημ.

-Νούσκαλης Γ., Ορισμένες σκέψεις γύρω από την εφαρμογή των ευεργετικών διατάξεων του άρθρου 31 ΚΝΝ σχετικά με την παρακολούθηση των προγραμμάτων απεξάρτησης (με αφορμή πρόσφατες νομολογιακές προσεγγίσεις), ΠοινΔικ 2009, 395.

-Νούσκαλης Γ., Παρατηρήσεις σε ΑΠ 656/2008, ΠοινΔικ 2009, 405.

-Παρασκευόπουλος Ν. / Κοσμάτος Κ., Ναρκωτικά. Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 4139/2013, Νομική Βιβλιοθήκη, γ' έκδ., 2013.

-Παρασκευόπουλος Ν., Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, 4η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 202 επ.

-Παύλου Σ., Το ειδικό καθεστώς υφ' όρον απολύσεως και εν γένει εκτίσεως των ποινών για ναρκωτικά του άρθρου 19^Α Ν 1729/1987 (Ν 2943/2001) μία ανταποδοτική ανατροπή της ειδικής προλήψεως, ΠοινΧρ 2001, 1065.

-Παύλου Σ., Ναρκωτικά. Δογματικά και ερμηνευτικά προβλήματα του ν. 1729/1987 β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλας, 2002.

-Παύλου Σ., Ναρκωτικά-Δογματικά & Ερμηνευτικά προβλήματα των ποινικών διατάξεων του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά-Κ.Ν.Ν. (ν. 3459/2006), εκδ. Σάκκουλας, 2008.

-Παύλου Στ., Σάμιος Θ., Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι-Ερμηνεία κατ' άρθρον, 4^η ενημέρωση, εκδ. Σάκκουλας, 2014.

-Πίσχοινα Α., Απόψεις των Δικαστικών λειτουργών για την ειδική μεταχείριση των εξαρτημένων χρηστών, στο συλλογικό έργο Αξιολογήσεις Παρεμβάσεων Απεξάρτησης του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής Αθηνών, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2009.

-Πουλόπουλος Χ., Κοινωνική εργασία και εξαρτήσεις: Οι κοινότητες της αλλαγής, Τόπος, 2011.

-Σπινέλλη, Κ., Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 3η έκδοση ανανεωμένη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

-Συλίκος Γ., Εφαρμογή του άρθρου 13 Ν. 1729/1987 στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και κατά των περιουσιακών εννόμων αγαθών που τελούνται από εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών ουσιών, Υπερ. 1993, 421.

-Συμεωνίδης Δ., Η αναβολή της ποινικής δίκης σύμφωνα με το άρθρο 349 ΚΠΔ

-Κανονιστικά όρια και ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 2004, 67 επ.

-Συμεωνίδου- Καστανίδου Ε., Μεταξύ θεραπείας και καταστολής: Η ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών αξιόποινων πράξεων, ΠοινΔικ 2017.

-Συμεωνίδου- Καστανίδου Ε., Η επίδραση της μειωμένης ενοχής στη διαμόρφωση του πλαισίου της απειλούμενης ποινής, Πρακτικά Ά Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΕΠΔ, Η επιμέτρηση της ποινής, εκδ. Αφοι Π. Σάκκουλα, 1987, σελ. 151 επ.

-Συμεωνίδου- Καστανίδου Ε., Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

-Τζαννετάκη Τ., Η Στρατηγική Έμμεσης Μείωσης των Ποινών. Η εξάντληση των ορίων της και η ανάγκη αλλαγής παραδείγματος, όπως δημοσιεύτηκε στο περιοδικό “THE ART OF CRIME”, Νοέμβριος 2016.

-Τριανταφύλλου Α., Οι δικονομικές διατάξεις του νέου νόμου για τα ναρκωτικά, ΠοινΔικ 8-9/2013. 811 κε.

-Χατζηκώστας Κ., Μερικές σκέψεις για τον πατερναλισμό στο Ποινικό Δίκαιο με αφορμή τον αξιόποιο χαρακτήρα της χρήσης και των πράξεων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, ΠοινΔικ 2005, 739.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

1. ΚΕΘΕΑ <http://www.kethea.gr/el>

2. OKANA <http://www.okana.gr/>

3. ΕΚΤΕΠΝ <http://www.ektepn.gr/>

4. Ποινική Δικαιοσύνη <http://www.nbonline.gr>

5. Ποινικά Χρονικά <http://www.poinikachronika.gr>

6. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) <http://www.statistics.gr/>

7. Ηλεκτρονική βάση νομικών δεδομένων
NOMOSH https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html

8. Ηλεκτρονική Βάση Νομικών Πληροφοριών
NOMOTEΛΕΙΑ <http://www.nomotelia.gr/>

9. Φόρμα Αναζήτησης Νομοθεσίας Εθνικού Τυπογραφείου <http://www.et.gr>

10. Ηλεκτρονικό Περιοδικό του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Νομικής Σχολής Αθηνών «TheArtofCrime», <http://theartofcrime.gr/>

11. «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ» - Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ <http://www.dsanet.gr>

12. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Διαδικτυακός Τόπος
Διαβουλευσεων, <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=1332>

